

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tina Papež

**Sodelovanje centrov za socialno delo in osnovnih
šol: participacija otroka in njegove družine kot
varovalni dejavnik**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tina Papež

**Sodelovanje centrov za socialno delo in osnovnih
šol: participacija otroka in njegove družine kot
varovalni dejavnik**

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl Študijski program: Socialno delo z družino

Ljubljana, 2017

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Tina Papež

Naslov naloge: Sodelovanje centrov za socialno delo in osnovnih šol: participacija otroka in njegove družine kot varovalni dejavnik

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Št. strani: 184 Št. slik: 1 Št. tabel: 12 Št. prilog: 8 Št. virov: 67

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ključne besede: center za socialno delo, šolska svetovalna služba, medsebojno sodelovanje, participacija uporabnikov, družine s številnimi izzivi

Povzetek:

V magistrskem delu prikazujem pomembnost sodelovanja med šolsko svetovalno službo in centrom za socialno delo, ki mora temeljiti na skupnem načrtovanju želenih izidov za družino s številnimi izzivi. Pri medsebojnem sodelovanju centra za socialno delo in osnovne šole pa je nujna participacija otroka in njegove družine, ki zagotovi njihovo enakopravno udeležенost, dostojanstvo in izkušnjo lastne kompetentnosti. Raziskava v magistrskem delu temelji na izkušnjah in mnenjih socialnih delavk s centrov za socialno delo in svetovalnih delavk iz osnovnih šol. Zanimalo me je, kako poteka sodelovanje med centri za socialno delo in šolsko svetovalno službo ter vloga otroka in njegove družine s poudarkom, ko družina s številnimi izzivi potrebuje podporo in pomoč tudi za šolski uspeh svojega otroka. Skozi rezultate ugotavljam, da je sodelovanje centra za socialno delo in osnovne šole pomembno v primeru podpore in pomoči družini s številnimi izzivi ter da je vloga otroka in njegove družine pri omenjenem sodelovanju velikokrat prezrta. Sodelovanje med centri za socialno delo in osnovnimi šolami pa v primeru, ko družina s številnimi izzivi potrebuje podporo in pomoč tudi za šolski uspeh svojega otroka, ne poteka.

INFORMATION ABOUT THE MASTER'S THESIS

Name and surname: Tina Papež

The title of the thesis: Cooperation Between Social Work Centres and Primary Schools:
The Participation of the Child and Their Family as a Protective Factor

Place: Ljubljana

Year: 2017

Number of pages: 184

Number of figures: 1

Number of tables: 12

Number of appendices: 8

Number of sources: 67

Mentor: Nina Mešl, PhD, Senior Lecturer

Keywords: social work centre, school counselling service, cooperation, participation of users, families with multiple challenges

Summary:

The master's thesis presents the importance of cooperation between the school counselling service and the social work centre, which should be based on joint planning of desirable outcomes for the family with multiple challenges. However, the cooperation between the social work centre and the primary school should result in the participation of the child and their family, which ensures equal participation, dignity and the experience of competence. The research presented in the master's thesis is based on the experience and opinions of social workers employed by social work centres and counsellors working in primary schools. We were interested to determine the cooperation between social work centres and school counselling service as well as the role of the child and their family, particularly when a family with multiple challenges requires the support and assistance regarding the child's school performance. The results show that the cooperation between the social work centre and the primary school is important when offering the support and assistance to the family with multiple challenges and that the role of the child and their family is, unfortunately, often overlooked. In addition, when a family with multiple challenges requires support and assistance in relation to the school performance of their child, the cooperation between the social work centres and primary schools does not take place.

PREDGOVOR

V procesih podpore in pomoči družinam je za soustvarjanje zelenih razpletov pomemben prispevek vsake strokovne delavke,¹ ki sodeluje z otrokom in njegovo družino. Zato je sodelovanje med institucijami, ki so vpete v podporo in pomoč družini, nujno. Menim, da je v okviru tega sodelovanja ključna participacija otroka in njegove družine, ker jim omogoča, da ubesedijo instrumentalno definicijo problema in želene izide ter prve možne korake k zelenim izidom. Otrok in ostali člani njegove družine so na ta način prepoznani kot soustvarjalci zelenih izidov in sodelavci v delovnem odnosu. Zato je nujno, da se jih vključi v proces sodelovanja, saj brez njih ne moremo govoriti o sodelovalnem socialnem delu.

Za izbrano temo magistrskega dela sem se odločila, ker sem se skozi študijska leta velikokrat srečevala z očitki strokovnih delavk, da ne razumejo, kaj strokovnjaki iz izkušenj² želijo od njih, kaj potrebujejo in želijo za svoje otroke. To je posledično pomenilo, da so bili ljudje, ki so prišli po podporo in pomoč, izključeni iz soustvarjanja zelenih izidov in »obravnavani« samo kot prejemniki pomoči, ne pa kot soustvarjalci procesa. V študijskem letu 2015/2016 sem v okviru projekta *Pomoč družinam v skupnosti: soustvarjanje zelenih sprememb za zmanjševanje socialne izključenosti in krepitev zdravja*³ sodelovala v procesu podpore in pomoči družini. V omenjenem projektu so sodelovale Fakulteta za socialno delo, Fakulteta za šport, Zdravstvena fakulteta skupaj z Zvezo prijateljev mladine Moste-Polje in Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet z Norveške. Namen projekta je bil preizkušati razvite koncepte sodelovanja z družinami s številnimi izzivi, izobraževanje strokovnjakov za delo in podpora družinam v skupnosti. Pri mojem sodelovanju z družino v procesu podpore in pomoči se je kot ključno pokazalo sodelovanje vseh vključenih v podporo in pomoč družini (osnovne šole, centra za socialno delo, mene kot socialne delavke, ki sem tedensko prihajala v družino), kar je prispevalo dragocene premike k zelenim izidom, ki jih brez tega ne bi uspeli soustvariti. Z gotovostjo si upam trditi, da je prav to sodelovanje omogočilo, da smo se lahko lažje soočili z izzivi, ki nam jih je sodelovanje z družino prineslo. Da smo se vsi udeleženi v procesu podpore in pomoči družini, vključno z družino, srečali, se slišali, si povedali, kaj pričakujemo, naredili načrt, prve možne korake in bili v stiku, je družini prineslo nove, pozitivne izkušnje, ki jih do takrat ni imela. Predvsem pa je bilo pomembno, da smo znotraj našega sodelovanja zagotovili glas vsem udeležnim. Prav ta izkušnja mi je pokazala, kako pomembno se je pridružiti strokovnjakom iz izkušenj, vedno znova soustvarjati dogovore, jih spreminjati predvsem takrat, ko niso uspešni, ko ljudje v njih ne vidijo smisla ali pa jih ne morejo izpeljati, ker so narejeni brez njih. Za vse to pa potrebujemo njihovo prisotnost, njihov glas in besede, saj prav oni najbolje vedo, kaj želijo in potrebujejo. Namen magistrskega dela je tako ugotoviti, kako centri za socialno delo in osnovne šole sodelujejo, ko družina s

¹ V magistrskem delu za socialne delavke in socialne delavce, za druge strokovne delavke in strokovne delavce, za študentke in študente uporabljam žensko slovnično obliko, predvsem iz razloga, ker v praksi socialnega dela prevladujejo socialne delavke. Ženska slovnična oblika pa je vsakokrat zamenljiva.

² V magistrskem delu bom za ljudi, ki se v svojem vsakodnevnem življenju srečujejo s številnimi izzivi (npr. nizki dohodki, stanovanjska stiska, iskanje službe, učne težave otroka, socialna izključenost) in posledično potrebujejo podporo in pomoč, uporabljala poimenovanje strokovnjaki iz izkušenj. To poimenovanje po mojem mnenju poudari, da imajo ljudje življenjske izkušnje, na katerih lahko gradijo rešitve za lastna življenja, in postavi izhodišče za enakovrednost v delovnem odnosu, ki pa je ključna, da lahko govorimo o participaciji otroka in njegove družine v procesih podpore in pomoči.

³ V nadaljevanju bom namesto celotnega naslova projekta uporabljala skrajšano različico naslova projekta *Pomoč družinam v skupnosti*.

številnimi izzivi potrebuje podporo in pomoč tudi za šolski uspeh otroka, ter kakšna je pri tem vloga otroka in njegove družine.

Naj na kratko pojasnim še strukturo magistrskega dela. Teoretični del sem razdelila na štiri glavne teme, in sicer družine s številnimi izzivi, šola kot prostor soustvarjanja, sodelovalni pristopi podpore in pomoči ter partnerstvo institucij. V poglavju Družine s številnimi izzivi pišem o temeljnih značilnostih družine, njenih življenjskih potekih in konceptu odpornosti. Nadaljujem s poglavjem Šola kot prostor soustvarjanja, v katerem pišem o varovalnih dejavnikih in dejavnikih tveganja za mlade, s poudarkom na šolski neuspešnosti kot enem izmed zelo pomembnih dejavnikov tveganja v življenju mladih. V poglavju Sodelovalni pristopi podpore in pomoči izpostavim sodelovalno socialno delo, razvoj procesov podpore in pomoči, koncept delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči. Teoretični del zaključujem s poglavjem Partnerstvo institucij, v katerem se osredotočim na pomen partnerstva institucij, s poudarkom na sodelovanju centra za socialno delo in osnovne šole. Sledi empirični del, katerega namen je skozi rezultate raziskave prikazati, kako poteka sodelovanje med centri za socialno delo in osnovnimi šolami, kako svetovalne delavke na osnovni šoli in socialne delavke na centrih za socialno delo razumejo medsebojno sodelovanje ter kakšna je vloga otroka in njegove družine pri tem sodelovanju.

ZAHVALA

Prva zahvala gre moji družini, mami, očiju, Nejcu in Špeli. Hvaležna sem jim za vso podporo in razumevanje, kar od njih prejeman že celo življenje.

Posebno zahvalo namenjam asist. mag. Tadeji Kodele za številne nasvete, podporo in pomoč pri nastajanju magistrskega dela. Zahvaljujem se ji za njeno odlično mentorstvo v času mojega sodelovanja z družino s številnimi izzivi, saj je s svojimi besedami in načinom dela pripomogla k razvijanju moje osebne in profesionalne drže.

Zahvala gre tudi mentorici doc. dr. Nini Mešl za vse njene nasvete in informacije.

Hvala tudi družini, s katero sem imela možnost sodelovati znotraj projekta, saj mi je pokazala, kako malo je včasih potrebno, da se stvari premaknejo k želenim izidom. Skozi sodelovanje z njimi sem vedno znova odkrivala dragocenost stroke socialnega dela.

Iskrena hvala tudi vsem svetovalnim delavkam iz osnovnih šol in socialnim delavkam s centrov za socialno delo, ki so s svojimi prispevki, pogledi in izkušnjami prispevale k nastanku raziskovalnega dela.

Hvala Biljani, Katji, Nives in Ines za prijateljstvo, podporo in vse lepe besede.

Hvala vsem, ki ste verjeli vame!

Kazalo vsebine

1.	TEORETIČNI UVOD	1
1.1.	Družine s številnimi izzivi.....	1
1.1.1.	Temeljne značilnosti družin	3
1.1.2.	Družinski življenjski poteki	5
1.1.3.	Družina in koncept odpornosti	7
1.1.3.1.	Družinski sistem prepričanj	9
1.1.3.2.	Komunikacija v družini.....	10
1.1.3.3.	Organizacijski vzorci v družini.....	12
1.2.	Šola kot prostor soustvarjanja.....	13
1.2.1.	Vzpostavljanje dialoga in sodelovanja med strokovno delavko in otrokom.	14
1.2.2.	Varovalni dejavniki mladih.....	16
1.2.3.	Dejavniki tveganja mladih	18
1.2.3.1.	Učenci z učnimi težavami	20
1.2.3.2.	Šolska neuspešnost kot dejavnik tveganja	24
1.3.	Sodelovalni pristopi podpore in pomoči.....	25
1.3.1.	Koncept delovnega odnosa.....	29
1.3.1.1.	Etika udeležенosti	33
1.3.2.	Koncept izvirnega delovnega projekta pomoči.....	34
1.3.3.	Strokovnjak, ki je spoštljiv in odgovoren zaveznik	35
1.4.	Partnerstvo institucij	36
1.4.1.	Sodelovanje CSD in OŠ	39
2.	OPREDELITEV PROBLEMA.....	43
2.1.	Raziskovalna vprašanja	43
3.	METODOLOGIJA	45
3.1.	Vrsta raziskave	46
3.2.	Raziskovalni instrumenti	46
3.3.	Populacija in vzorčenje.....	47
3.4.	Zbiranje podatkov.....	48
3.5.	Obdelava in analiza podatkov.....	49
4.	REZULTATI.....	50
4.1.	Sodelovanje CSD in OŠ	50
4.1.1.	Pojmovanje medsebojnega sodelovanja.....	50
4.1.2.	Razlogi za sodelovanje CSD in OŠ.....	52

4.1.3.	Oblike medsebojnega sodelovanja	53
4.1.4.	Pogostost sodelovanja	54
4.1.5.	Prednosti in ovire medsebojnega sodelovanja.....	54
4.1.6.	Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem.....	56
4.2.	Sodelovanje CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh.....	57
4.3.	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju	58
4.3.1.	Uporaba koncepta IDPP in razumevanje medsebojnega sodelovanja v IDPP.....	59
4.3.2.	Vključitev otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje.....	60
4.3.2.1.	Ovire in prednosti za vključitev otroka in njegove družine	62
4.3.3.	Vloga otroka in njegove družine	63
4.3.4.	Razumevanje vloge šolskih svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina	64
4.4.	Prispevek in omejitve raziskave.....	65
5.	RAZPRAVA	66
6.	SKLEPI	75
7.	PREDLOGI	78
8.	SEZNAM VIROV	80
9.	PRILOGE	88

Kazalo tabel

Tabela 1.1.	Značilnosti delovnega odnosa.....	32
Tabela 3.2.	Opis metodologije.....	45
Tabela 3.3.	Stopnja strinjanja s trditvami (prvi del raziskave)	50
Tabela 4.4.	Razlogi za sodelovanje CSD in OŠ (prvi del raziskave)	52
Tabela 4.5.	Pogostost sodelovanja (prvi del raziskave).....	54
Tabela 4.6.	Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem (prvi del raziskave).....	56
Tabela 4.7.	Uporaba IDPP (prvi del raziskave).....	59
Tabela 4.8.	Razumevanje medsebojnega sodelovanja v IDPP (prvi del raziskave).....	59
Tabela 4.9.	Stopnja strinjanja s trditvijo (prvi del raziskave).....	60
Tabela 4.10.	Vključitev otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje (prvi del raziskave).....	60
Tabela 4.11.	Ovire in prednosti vključitve otroka in njegove družine v sodelovanje med CSD in OŠ (prvi del raziskave)	62
Tabela 4.12.	Vloga otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD (prvi del raziskave).....	63

Kazalo slik

Slika 1.1. Varovalni in tvegani dejavniki/sistemi mladih	20
--	----

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Družine s številnimi izzivi

V Sloveniji se v zadnjem času vedno več družin zaradi socialno-ekonomskih razlogov srečuje s številnimi izzivi, zaradi katerih potrebujejo podporo in pomoč. O tem pričajo tudi rezultati raziskave, ki so jo izvedli na Inštitutu za socialno varstvo (Narat idr., 2016). Ugotovitve raziskave kažejo, da so ljudje z najnižjimi dohodki deprivilegirani na različnih področjih življenja, kar se kaže v njihovem zdravstvenem stanju, preživljanju prostega časa, prehranjevanju, udejstvovanju njihovih otrok v plačljivih šolskih in kulturnih dejavnostih, stanovanjskih razmerah. Težke življenjske izkušnje so pogosto razlog za preobremenjenost staršev in otrok ter za slabe medsebojne odnose (Mešl in Kodele, 2016a). Rezultati raziskave, ki so jo izvedle Leskošek in sodelavke (2013), so pokazali, da ima velik delež oseb, ki so bile vključene v raziskavo, ozko socialno mrežo, zato se obrnejo po pomoč na centre za socialno delo (v nadaljevanju: CSD), različne institucije in organizacije. Predvsem pa je družinam, ki se v vsakodnevnem življenju srečujejo s številnimi izzivi, skupno življenje v revščini, kar kažejo tudi ugotovitve raziskovalk, ki so sodelovale v projektu *Pomoč družinam v skupnosti* (Mešl in Kodele, 2016, str. 43). Brezposelnost, problemi z zdravjem, revščina, izključenost, problemi s socialno varnostjo in vsi pojavi, ki jih zaznamo v družbi, vplivajo na tvegane situacije, saj pomenijo izvor tveganj in tudi pomanjkanje virov za obvladovanje tveganj (Grebenc idr., 2010a).

Za družine, ki se v življenju srečujejo z mnogimi problemi, se uporabljajo različna poimenovanja, kot so ranljive družine, družine z mnogimi stresi in problemi, družine s številnimi izzivi. Skozi magistrsko delo bom za družine, ki se v svojem vsakdanjem življenju srečujejo z različnimi izzivi, uporabljala poimenovanje *družine s številnimi izzivi*. Za to poimenovanje sem se odločila, ker želim vedno znova poudariti, da je vsaka družina veliko več kot le problemi, s katerimi se sooča. Tudi Madsen (2007) izpostavlja, da je treba pogledati na družino in posameznike ločeno od problemov v njihovem življenju, saj če pogledamo na družino samo prek različnih nalepk, kot so neorganizirane, neskladne, kaotične, disfunkcionalne družine, zamudimo dragocenost, edinstvenost njihovega življenja in ponižamo integriteto našega dela. Avtor kljub temu v družinah s številnimi izzivi ne zanika težkih razmer v njihovem življenju, vendar nas usmeri tudi v sposobnosti in znanja, ki jih družina ima, da premaga številne izzive (ibid.). Zato se mi zdi izjemnega

pomena uporaba poimenovanja *družine s številnimi izzivi*, saj omogoča prav to, o čemer piše Madsen. Velikokrat je naše polje dela osredotočeno na to, kaj je narobe z ljudmi, ne pa na to, kar je pozitivno pri njih. Če pa verjamemo, da so družine in posamezniki v njih strokovnjaki iz svojih izkušenj in imajo pogosto več kompetenc, kot se strokovne delavke zavedamo, lahko naše delo postane sodelovalni proces, ki temelji na znanju, možnostih in spretnostih na obeh straneh (Madsen, 2007).

Družine in posamezniki v njej se srečujejo z izzivi na različnih življenjskih področjih. Vries in Bouwkamp (2002) sta v knjigi z naslovom Psihosocialna družinska terapija opisala življenjska področja, na katerih se pojavijo izzivi, zaradi katerih se ljudje obrnejo na institucije po podporo in pomoč. Ta področja so:

- socialno področje, ki zajema svet odnosov v okolici, kontekst, v katerem so ljudje v intimnem (družina, sorodniki, prijatelji) ali poslovnem (šola, delo, zdravstvo) neposrednem odnosu;
- družbeno področje, ki vsebuje kulturne, politične, verske, socialne, ekonomske skupnosti in gibanja;
- materialno področje, ki zajema stvari, ki so odvisne od našega materialnega stanja;
- somatično področje, ki ga enačita s telesnim svetom;
- psihično področje, ki zajema svet doživljanja, razumevanja in razmišljanja.

Vsi izzivi, s katerimi se srečujejo ljudje, so ločeni procesi na različnih življenjskih področjih in krožno vplivajo drug na drugega, ko pa govorimo o individualnih procesih, ne moremo mimo tega, da so le-ti neločljivo povezani s procesi drugih posameznikov (Vries in Bouwkamp, 2002). Ule (2008) pa na drugi strani razlikuje med obremenilnimi in kriznimi življenjskimi dogodki, pri čemer so obremenilni dogodki izvor različnih sprememb, obremenitev v vsakdanjem življenju, krizni dogodki pa so posledice večjih sprememb v življenjskem poteku. Zaradi različnih izzivov, s katerimi se ljudje srečujejo na življenjskih področjih, je pomembno, da imajo ob sebi spoštljivega in odgovornega zaveznika, strokovnjaka, ki jim skozi delovni odnos nudi podporo in pomoč. Menim, da mora spoštljiv in odgovoren zaveznik v procesu podpore in pomoči družini imeti znanje o temeljnih značilnostih družin, njenih življenjskih potekih in verjeti v odpornost družin. V nadaljevanju bom predstavila temeljne značilnosti družin, nadaljevala s temo družinski življenjski poteki in se dotaknila koncepta odpornosti. Vse omenjene teme prispevajo k razvidnosti družinskih procesov, ki so ključni v procesu raziskovanja za želene izide.

1.1.1. Temeljne značilnosti družin

Čačinovič Vogrinčič (1998) pravi, da je družinska skupina prvi socialni sistem, ki s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka v njegovem razvoju, saj otrok živi v tem sistemu, kjer so starši pomembni drugi, ki določajo svet. Otrok ne more sam izbirati pomembnih drugih, ampak mora živeti svet, ki ga drugi določijo zanj. Kot poudarja Čačinovič Vogrinčič (ibid.), pomembni drugi dvakrat modificirajo otrokov svet, in sicer s svojo lastno življenjsko zgodovino in kot pripadniki neke kulture. Avtorica (1998, str. 130–131) zapiše definicijo družine, ki se glasi: »Družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme, vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog, v družini se oblikujeta zanj značilna struktura moči in način vodenja; izoblikuje se relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov; diferencirajo se vloge glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani.« Družina je tista skupina ljudi, znotraj katere človek pridobi mnoge osebnostne in družbene lastnosti. Kot pravi Tomori (1994), človek prve socialne, osebnostne, čustvene izkušnje pridobi iz odnosov z osebami, ki so mu blizu v družini. Družina ima tudi to značilnost, da je aktivna skupnost, saj se družinski člani ves čas odzivajo na zunanje vplive in uporabljajo strategije, da dosežejo lastne cilje (Černigoj Sadar, 1995, str. 337).

Značilnost, ki družino razlikuje od malih skupin, je njena zgodovina, saj je družina skupina z zgodovino in ima tudi posebno razvojno pot, ki člane družine vedno znova postavlja pred nove preizkušnje, naloge, ki zahtevajo iskanje ravnotežja in spreminjanje (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Družina lahko tvega spreminjanje samo, če se strukturira, kar pa se mora, da bi se ohranila in vedno znova prilagodila (ibid.).

Lidz (kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 1998) izpostavi tri pogoje, ki morajo biti zagotovljeni v družinski skupini, da bo le-ta zadovoljila osnovne potrebe posameznika, omogočila vstop v njegovo socialno mrežo in kulturo ter usmerjala njegov razvoj:

1. koalicija staršev oziroma enotnost pomeni, da roditelja podpirata drug drugega v svojih vlogah, ustvarjata pogoje, da se v vlogi zakonca ali roditelja dopolnjujeta. Koalicija staršev pripomore k razvoju otrokovega ega in omogoči ustvarjanje solidarnosti v skupini;

2. ohranitev generacijskih razlik pomeni, da starši ne smejo postati odvisni od svojih otrok v zadovoljevanju svojih potreb, saj so starši tisti, ki skrbijo za nepreskrbljene otroke, jim nudijo del sebe. Otrok potrebuje odvisnost od staršev zaradi občutka varnosti in ker je ohranitev generacijskih razlik pogoj za oblikovanje vloge otroka;
3. sprejemanje vloge lastnega spola govori o otrokovem spolu kot o enem najusodnejšem faktorju njegovega razvoja, saj je ključno, da si otrok skozi razvoj pridobi dovolj gotovosti v spolni identiteti. Za otroka je usodno, kadar se en spol ponižuje in razvrednoti. Čačinovič Vogrinčič (2006) in Mešl (2008) pišeta, da je danes spol otroka drugotnega pomena, ker je pomembno za spoštovanje človeka in njegove edinstvenosti ne glede na spol. Menim, da ima vsak otrok pravico do resničnosti, dobrih izkušenj, da bi zmozel in znal razviti občutek lastne vrednosti ter pridobil dovolj gotovosti v spolni identiteti.

Vsi omenjeni pogoji ustvarjajo v družinski skupini pogoje, da otrok pridobi vsa znanja in tehnike za vstop v sistem norm in vrednot v družbi (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Danes družinska skupina in starševstvo doživljata nove dimenzije. Ule (2003) piše o novih dimenzijah starševstva, saj je danes značilno, da so odrasli vzeli otroštvo in mladost otroka za projekcijo svojih neizživetih sanj in želja, kar se kaže v velikih pričakovanjih do otrok, zadolžitev, ki jih dajejo otrokom, ter velike investicije v njih. Avtorica (ibid.) omenja, da imajo otroci danes predvsem psihološko funkcijo koristnosti, saj občutek odgovornosti za otroka odraslim pomeni emocionalno nujnost. Švab (2010) izpostavi posebnost sodobnega družinskega življenja, ki je, da družinsko življenje ne temelji več na hierarhiji razmerij med spoloma, ampak na predpostavki o enakopravnih razmerjih med člani v družini. Kljub vsem spremembam v družinskem življenju ima vsaka družina še vedno svoje potrebe in s tem posledično tudi svoja pravila (Vojska Kušar, 1998, str. 268). Satir (1995) izpostavi nujnost pravil, ker le-ta predstavljajo gesla, takoj ko se dva ali več ljudi odloči živeti skupaj. Nekatera pravila, ki jih skozi skupno življenje vzpostavimo, so kljub omejitvam dobra pravila, ki življenje naredijo lažje. Spet druga pravila v družinah pa so lahko nepravilna in ne dopuščajo izražanja čustev (ibid.). Poleg pravil so v družinah še vedno pomembne in potrebne vloge. Vsak družinski član v družini še vedno prevzame določeno vlogo (mati, oče, sin, hčerka) (Vojska Kušar, 1998, str. 268). Tomori (1994) piše, da so vloge, ki jih prevzamejo družinski člani v družini, delno določene s strani kulturnih in socialnih navad, v katero je vpeta določena družina. Vloge so določene tudi s strani

osebnih odnosov v družini (npr. ko mati ali oče zaradi težav z alkoholom ne zmoreta biti v vlogi matere in očeta, se njuna vloga prenese na otroka (Vojska Kušar, 1998, str. 268).

V socialnem delu z družino je v družinsko strukturo mogoče poseči takrat, ko je posamezniku in družini kot skupini struktura razvidna (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Zato menim, da je izjemno pomembno skupaj z družino narediti družinske strukture in procese razvidne. Razvidni nam morajo biti pozitivni in negativni feed-back, meje in pravila, značilne komunikacije, hierarhija, strategije in transakcijski vzorci, ki uravnavajo skupno življenje, da lahko posežemo vanj (Čačinovič Vogrinčič, 1990). Kot piše avtorica (ibid.), socialne delavke potrebujemo znanje o družini, da bomo lahko prepoznale in poimenovalе družinsko stvarnost s pojmi, ki omogočijo razvidnost družinske stvarnosti družini sami in socialni delavki.

1.1.2. Družinski življenjski poteki

Družina in družinsko življenje se skozi zadnja leta spreminjata in prav to vpliva na družinsko okolje, na posameznika v družini in družino kot celoto. Spreminjanje za sabo prinese prilagajanje vseh članov družine, kot tudi okolice. Ule (2003) definira življenjski potek kot rezultat in nosilec sprememb, ki se dogajajo v okviru modernizacije in družbenih sprememb, in pomeni potovanje posameznika skozi življenjski cikel od rojstva do smrti.

Ule (2008) piše, da so družbena in normativna delitev vlog, čustvena ustalitev v procesih odraščanja, udejanjanje motivov, želja, razvoj sebstev, rituali, institucije prehodov, medgeneracijska razmerja, generacijski pritisk, makro družbeni procesi, biografske spremembe dejavniki, ki usmerjajo in urejajo življenjski potek posameznika skozi življenje.

Razvoj otroka poteka sočasno s spremembami družinskih življenjskih potekov, ki vplivajo tako na razvoj otroka kot na življenje njegove družine. V preteklosti so bili življenjski poteki linearni in so imeli jasno določene prehode in življenjska obdobja, danes pa so prehodi in obdobja manj jasni, časovno nedoločljivi, saj posamezniki v različnih obdobjih življenja živijo v več različnih družinah oziroma prehajajo iz ene v drugo družinsko obliko (Švab, 2010). Včasih so za člane družine veljala pravila in enotna rutina vsakdanjega življenja, danes pa so v ospredju načrtovanje, pravičnost, večja fleksibilnost časa in

posledično neurejeni časovni okviri, ki niso v korist skupnemu življenju, medsebojnim dogovorom, stabilnosti. Zaradi tega velikokrat prihaja do izzivov pri reševanju teh problemov (Ule, 2003). Na tem mestu se mi zdi pomembno izpostaviti tudi naraščajoče spreminjanje in raznovrstnost družinskega življenja in družinskih oblik, ki smo jima priča v zadnjih letih. Švab (2010) spreminjanje in raznovrstnost družinskega življenja in oblik predstavi skozi tri sklope, ki so: rodnostne spremembe, maritalne oz. poročne spremembe, spremembe glede na obliko oz. kompozicijo družine. Zmanjšuje se delež klasičnih nuklearnih družin, povečuje pa se delež reorganiziranih, razširjenih, istospolnih, enostarševskih (Švab, 2010). Eno od glavnih sprememb predstavlja tudi to, da danes starševstva ne razumemo več le kot biološko utemeljeno vlogo, saj se s pluralizacijo družinskega življenja starševstvo razširja na različne oblike socialnega starševstva (ibid.). Kljub vsem spremembam, napetostim in izzivom pa družina še vedno ostaja ključni vir podpore, varnosti in udobja (Ule, 2008). Menim, da je znanje o postmodernih značilnostih družine za stroko socialnega dela in vse socialne delavke izjemno pomembno, saj lahko samo z razumevanjem in znanjem spoštljivo ravnamo z družinskimi načini življenja ljudi. Kot pravi Mešl (2010), se v socialnem delu ne sprašujemo, katera je zdrava in dobra oblika družine, saj potrebujemo sprejemajoče definicije in definicije, ki jih slišimo od posameznikov in družin samih. Pomembno je, da se družini pridružimo v njenem življenjskem svetu.

Ule (2003) v povezavi z življenjskimi poteki poudarja pomembnost osebnih odločitev, saj te vplivajo na njih ter povečujejo tveganost življenjskih načrtov in tudi njihovo različnost, zato morajo posamezniki na pomembnih točkah v življenju ravnati premišljeno. Tipičen življenjski potek se skozi čas spreminja. Kljub temu pa Ule (ibid.) opozarja, da v grobem še vedno predstavlja zaporedje dogodkov, ki kažejo potek jedrne družine od sklenitve zakonske oz. partnerske zveze do smrti zakonca oz. partnerja. Ule (2003, str. 53–54) definira družinski življenjski potek skozi naslednjih devet stopenj:

1. doba oblikovanja družine (zakonca brez otrok);
2. začetek razširjenja družine (prvi otrok mlajši od 2,5 leta);
3. predšolsko obdobje otrok (prvi otrok manj kot 6 let);
4. šolsko obdobje otrok (prvi otrok med 6. in 13. letom);
5. mladostniško obdobje otrok (prvi otrok med 13. in 20. letom);
6. postadolescentsko obdobje otrok (od 20 let do odhoda prvega otroka iz družine);
7. začetek zoženja družine (od odhoda prvega do odhoda zadnjega otroka iz družine);

8. zožena družina (»prazno gnezdo«);
9. ovdovelost (od smrti partnerja).

Menim, da je prav vsaka stopnja življenjskega poteka polna številnih izzivov. Ule in Kuhar (2003) ugotavljata, da vsaka stopnja oz. obdobje življenja prinaša s sabo nujnost po prilagajanju družinskih članov na spremembe.

1.1.3. Družina in koncept odpornosti

Družine so odporne, a v določenih življenjskih situacijah potrebujejo sogovornika, spoštljivega in odgovornega zaveznika, ki jim pomaga odpornost prepoznati in krepiti (Mešl in Kodele, 2016a). Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 58) piše, da odpornost temelji na spoznanju, da ljudje z bolečino zmorejo živeti, a mobilizirajo vire, da zmorejo živeti naprej, saj odpornost ni to, da zanikaš težave, da si trd kot kamen, ampak gre za moč soočanja s težavami in izzivi. Sodobni koncepti socialnega dela, kjer je v ospredju soustvarjanje podpore in pomoči z vsemi udeleženi, krepijo odpornost in prispevajo novo izkušnjo odnosa, ki temelji na kompetencah, poudarja človekovo moč in vire (Mešl, 2013). Skozi izkušnjo sodelovanja v delovnem odnosu, skozi reševanje kompleksnih psihosocialnih problemov, skozi delo na drugi ravni, ko raziskujemo želene spremembe v odnosih, ko prispevamo k več razvidnosti, se krepí odpornost družine (Mešl in Kodele, 2016a). Na drugi strani pa je izjemno pomembna tudi šolska uspešnost otroka, saj krepí odpornost otroka in odpornost celotne družine (ibid.).

Walsh (2003a) definira odpornost kot sposobnost človeka, da se zmore ograditi od neugodnih življenjskih razmer s pomočjo moči in virov, ki družini in posamezniku omogočijo, da se odzovejo na krize in izzive. Kot poudarja Mešl (2013), je koncept odpornosti pomemben pri prepoznavanju ključnih življenjskih procesov, ki lahko v kriznih okoliščinah spodbujajo zdravljenje, rast, zmanjšajo ranljivost in pomagajo, da družina zmore in zna premagovati težave. Odpornost raziskujemo skozi več ravni, saj smo posamezniki del družin, ki so del skupnosti. Ker na posameznike vplivajo konteksti, v katerih živijo, je treba odpornost razumeti skozi več kontekstov (Mešl in Kodele, 2016, str. 55).

Prednosti koncepta odpornosti so (Walsh, 2003):

- usmerjenost na moči in vire, ki so zaradi stresa in izzivov v družini prikriti;
- vključevanje procesov, ki se razlikujejo od življenjskih razmer družine in virov, ki jih ima, ter način dela, ki je odvisen od družinskih vrednot, virov;
- poudarjanje, da imajo vse družine moč in potencial za okrevanje in prevzem nadzora nad svojim življenjem;
- družina pridobi več virov za soočanje z izzivi v prihodnosti, če krepimo moč družine.

Koncept odpornosti v proces dela z otrokom in njegovo družino prinaša veliko pozitivnih sprememb, zato je pomembno, da koncept poznamo in s tem krepimo družinsko odpornost. Walsh (2006) piše o poteh oziroma vodilih za strokovnjake iz znanja, ki krepijo družinsko odpornost, in to definira skozi naslednje točke:

- uporaba spoštljivega jezika (običajen odziv na nenormalne pogoje, zmanjševati sram, obtoževanje, patologizacijo);
- zagotovitev prostora za delitev bolečine, strahov, izzivov (pokazati sočutje za trpljenje, graditi na komunikaciji, empatiji, podpori članom družine in posameznikom v njej);
- spodbujati, identificirati moč, pogum, ranljivost pa dati na stran;
- poudariti skupnost, duhovne vire za soočanje z izzivi;
- pogled na krizo kot možnost za učenje, spremembo in rast;
- preusmeriti fokus od problemov k možnostim (osredotočiti se na prihodnost, sanje, veselje, pridobiti nove, pozitivne izkušnje skupaj s posamezniki in družino kot celoto);
- poudariti možnost za premagovanje težave, če se trud deli.

Poleg omenjenih vodil za strokovnjake, ki krepijo družinsko odpornost, krepí in deluje varovalno na otroka in njegovo družino tudi pogled na otroka in njegovo družino v kontekstu celotne skupnosti (Maholmes, 2014).

Socialno delo izhaja iz koncepta odpornosti in verjame v potenciale ljudi, spoštuje družine v stiski, soustvarja, raziskuje možnosti, kako povečati posebnosti, vire posameznikov in družine kot celote (Mešl, 2013). Avtorica (ibid.) še poudari, da socialno delo, ki temelji na instrumentalni definiciji problema, soustvarjanju rešitev, kjer je ključna etika udeležnosti

vseh, perspektiva moči, prispeva h krepitvi odpornosti ljudi. Prav to poudari tudi Maholmes (2014), da imeti nekoga, ki je spoštljiv in odgovoren zaveznik, ki verjame, da otrok in člani njegove družine zmorejo doseči cilje in želene razplete, daje navdih in ustvarja optimizem, upanje, novo izkušnjo, da ljudje zmorejo. Menim, da če razumemo, kako upanje deluje kot mehanizem, ki omogoča otroku in njegovi družini preživeti težke izzive in okoliščine, bomo vedno znova delali strokovno socialno delo, ki temelji na postmodernem konceptu delovnega odnosa in konceptu izvirnega delovnega projekta pomoči (v nadaljevanju: IDPP), ki z svojo edinstvenostjo in dragocenostjo pripomoreta k več upanja za otroka in njegovo družino.

V nadaljevanju bom pisala o treh področjih delovanja družine, ki krepijo njeno odpornost. To so družinski sistem prepričanj, komunikacijski vzorci in organizacijski vzorci v družini. Ko raziskujemo družinske sisteme prepričanj, komunikacijske vzorce, način organiziranja življenja, prispevamo k več razvidnosti in krepimo odpornost na drugi ravni, saj delo na drugi ravni pripomore k razvijanju takšne komunikacije, oblikovanju organizacijske strukture, s katerimi bodo ljudje krepili odpornost in se sami spopadli z življenjskimi izzivi (Mešl, 2013).

1.1.3.1. Družinski sistem prepričanj

Družinske procese in odzive na krizne situacije spremljajo sistemi prepričanj, ki vplivajo na naš pogled na krizo in možnosti (Mešl, 2013). Kako si sami konstruiramo realnost, izhaja iz interakcij na družinski in družbeni ravni (ibid.). Menim, da če smo v družini dobili sporočilo, da se zmoremo soočiti z različnimi izzivi, lahko veliko lažje na rešitev problema pogledamo s pozitivne strani, ki nam daje veliko več, kot če bi na rešitev problema pogledali skozi prepričanje, da ne zmoremo. Mešl (ibid.) izpostavi, da posameznik in družina moč za okrevanje pridobita iz prepričanj, ki dajejo možnost za zdravljenje, rešitev problema, saj družinski sistem prepričanj spodbuja pozitiven pogled, poln upanja. Upanje, pozitivna naravnost in zaupanje, da družina zmore premagati težave, omogočajo nadaljevanje v načrtane cilje, spremembe, želje in prav tukaj je pomembna vloga socialne delavke, ki družinam da in omogoči upanje za naprej (Mešl in Kodele, 2016, str. 57). Upanje nam daje priložnost za uspeh pri doseganju zelenih izidov, zato sem mnenja, da mora vsak proces podpore in pomoči strokovnjakom iz izkušenj vedno znova prinesiti upanje in zaupanje. V projektu *Pomoč družinam v skupnosti* je prav

pozitiven pogled na življenje, ki je prevladoval v družinah, s številnimi izzivi omogočil upanje za pot, ki je bila usmerjena v zelene spremembe (Mešl in Kodele, 2016, str. 57). Druga pomembna značilnost družinskega sistema prepričanj je osmisлити, normalizirati, kontekstualizirati težavo, nanjo pogledati z druge perspektive in v njej poiskati možen vir, moč za naprej (Walsh, 2006). Avtorica (ibid.) kot naslednjo značilnost navaja duhovno moč, saj mnoge družine najdejo moč, upanje, vero, učenje, spremembe, rast iz stiske v kulturnih, verskih, tradicionalnih ritualih in navadah. Tako osmisлити, normalizirati izzive, s katerimi se sooča družina, kot moč, upanje, vera, ki jih ima družina, je izjemnega pomena v procesih podpore in pomoči, zato se moramo vedno znova zavzemati, da skupaj z družino soustvarimo omenjene značilnosti, saj te pripomorejo k novim, pozitivnim izkušnjam za družino.

1.1.3.2. Komunikacija v družini

Komunikacije so osrednja tema raziskovanja družine, saj nosijo breme izdelovanja pravil, oblikovanja vlog, določanja pogojev za spreminjanje. V družini ima vedno dve nasprotujoči funkciji, saj se na eni strani s komunikacijo zgodi individualizacija, na drugi pa integracija v družino in ustvarjanje celote (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Čačinovič Vogrinčič (ibid.) komunikacijo definira kot izmenjavo informacij v procesu interakcije, pri tem pa je vsaka sleherna interakcija tudi komunikacija in vsakokrat gre za izredno kompleksne procese, ki jih ni mogoče reducirati na sosledje reakcij.

Ko razmišljamo o komuniciranju v družini, ne moremo mimo tega, da se ne ustavimo pri značilnostih komuniciranja, ki se povezujejo s strukturo moči v družini, s komunikacijskimi verigami v skupini (kje se zbirajo informacije, kdo jih posreduje največ, kako se širijo, kako so dostopne osebam) (ibid.). Pomembno je, da je znotraj skupine vzpostavljena transparentnost, kar pomeni, da je v družini vedno znova mogoče vzpostaviti komunikacijske verige, da je vsakemu članu skupine dana možnost, da odda in sprejme informacijo (ibid.).

Ljudje brez komunikacije ne moremo funkcionirati. Brajša (1982, str. 62) ob tem opozarja, da komunikacija zbližuje, združuje, osreči, razjasni, zbliža nasprotne strani, a tudi zamegli, oddaljuje, še bolj spre med seboj in še bolj onesreči. Glede na to, da je komunikacija definirana kot izmenjava informacij v procesu interakcije, je interakcija v skupini izjemno

pomembna. Čačinovič Vogrinčič (1998) navaja šest kategorij, na katerih temeljijo tako imenovane lestvice interakcij:

1. jasnost – ali se člani družine jasno pogovarjajo med seboj;
2. kontinuiteta – ali člani družine spreminjajo temo ali ne, in če jo, na kakšen način se to zgodi;
3. angažiranost – ali člani družine ob težavah sledijo svojim občutkom ali se pridružijo stališčem drugih članov;
4. strinjanje in nestrinjanje – strinjanje ali nestrinjanje med člani;
5. intenzivnost čustvovanja – zaznavanje intenzivnosti čustvovanja, ko člani komunicirajo drug z drugim;
6. kakovost odnosov – kakšne odnose člani družine vzdržujejo med seboj (prijateljske ali agresivne).

Čačinovič Vogrinčič (1998) piše, da znotraj komunikacije velikokrat pride tudi do motenj, ki se lahko zgodijo na jezikovni ravni, ker ima vsak posameznik osebno zgodovino in ima za njega določena beseda ali dogodek drugačen pomen. Znotraj komunikacije poznamo tudi neverbalno komuniciranje in prav neupoštevanje te vrste komunikacije je po mojem mnenju zelo pogosto. Čačinovič Vogrinčič (ibid.) opozarja, da nismo navajeni upoštevati govoric telesa in ker nam je potlačevanje čustev dano skozi vzgojo. Naslednja motnja znotraj komunikacije je poskus oseb, da ne komunicirajo, saj že dejstvo nekomuniciranja daje sporočilo. Učenja komunikacije se začnemo v družini in prav medsebojno sporazumevanje kaže družinske značilnosti (Tomori, 1994).

Satir (1995) govori o štirih komunikacijskih vzorcih, ki so značilni za družinsko skupino in so v družini potrebni, ker zagotavljajo dovolj varnosti, več istega, vendar samo dokler družina ne potrebuje sprememb. Ti vzorci so:

1. pomirjanje, sporočilo, ki skuša preprečiti napad in jezo;
2. obtoževanje, napad, demonstracija moči skuša ustrahovati sogovornika;
3. racionaliziranje, navajanje argumentov stroke, javnosti;
4. odvrčanje pozornosti, kjer oseba sporoča, da nič ne pomeni in ne obstaja.

Ko družina potrebuje spremembe, je pomembna kongruentna komunikacija, ki je peti komunikacijski vzorec in daje sporočilo o resničnem doživljanju osebe, o tem, kaj oseba

želi, potrebuje in kdo je (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Prav kongruentna komunikacija je pomembna v socialnem delu, saj ljudje pridejo po podporo in pomoč, ko potrebujejo spremembe, in ne zadostuje zgolj, da si posameznik želi te komunikacije, ampak je potrebno, da raziščemo, kakšne vire ima družina na voljo, da tvega razvidnost (ibid.). Komunikacijski procesi z vnašanjem jasnosti v krizne situacije, s spodbujanjem sodelovalnega načina dela in čustvenega izražanja povečujejo moč za okrevanje (Mešl, 2013). O tem piše tudi Walsh (2006), ki poudari pomembnost jasnih komunikacij, sodelovalnega reševanja problemov in odprtega izražanja čustev. Do podobnih ugotovitev so prišle tudi raziskovalke v že omenjenem projektu *Pomoč družinam v skupnosti*, in sicer, da so odprto čustveno izražanje, sodelovalno reševanje problemov in jasna komunikacija pomembne značilnosti odpornih družin (Mešl in Kodele, 2016, str. 60–61).

1.1.3.3. Organizacijski vzorci v družini

Organizacijski vzorci v družini so pomembni, saj se morajo družine organizirati na edinstvene in različne načine, da se zmorejo spoprijeti z izzivi (Mešl, 2013). Moč za okrevanje povečujejo družinska struktura ter fleksibilnost, povezanost, uporaba ekonomskih in družinskih virov (ibid.). Fleksibilnost pomeni prilagoditi se na spremembe, ker družine potrebujejo omilitev in protiutež ter ponovno stabilnost za prilagoditev na spremembe, kar dosežemo s stalnostjo, varnostjo, rutinami in rituali (Walsh, 2006). Mešl in Kodele (2016, str. 59) izpostavita, da so družine fleksibilne, kar jim omogoča prilagoditev novim spremembam. Povezanost družinskih članov kot naslednji element za povečanje moči za okrevanje je pomembna in ključna, zato se moramo kot strokovnjaki zavzemati za vzdrževanje stika med družinskimi člani (Walsh, 2006). Walsh kot tretji element za povečanje moči za okrevanje izpostavi socialne in ekonomske vire in piše, da so močne socialne mreže, modeli v pomoč za odpornost, in ob tem poudari, da sta izjemno pomembni finančna stabilnost in podpora institucij (ibid.). Rezultati iz projekta *Pomoč družinam v skupnosti* so pokazali, da so bili vsi omenjeni elementi, ki povečujejo moč za okrevanje, torej družbeni in ekonomski viri družine, medsebojna podpora, sodelovanje, zanesljivost, ključni za krepitev družinske odpornosti (Mešl in Kodele, 2016, str. 58–59). Družine, ki so sodelovale v projektu, so pridobile institucionalno podporo, iskale vire moči, mobilizirale sorodstvene, socialne mreže, vzpostavile dober odnos med družinskimi člani, ki so drug drugemu bili v podporo (ibid.).

V prvem poglavju sem pisala o tem, da se družina skozi čas spreminja in da se v zadnjem času vedno več družin zaradi socialno-ekonomskih razlogov srečuje s številnimi izzivi. Zaradi številnih izzivov, s katerimi se soočajo, potrebujejo podporo in pomoč spoštljivega in odgovornega zaveznika, ki ima znanje za ravnanje v socialnem delu z družino in zmore vedno znova pogledati na otroka in njegovo družino kot na strokovnjake iz izkušenj.

1.2. Šola kot prostor soustvarjanja

V tem poglavju opisujem vlogo šole v otrokovem življenju. Šola je v otrokovem življenju izjemno pomembna, saj v njej preživi največ časa. Grebenc in sodelavke (2010) pišejo, da je vstop otrok v proces izobraževanja ena od zelo pomembnih prelomnic v otrokovem življenju, saj osnovna šola (v nadaljevanju: OŠ) predstavlja prvo formalno institucijo, s katero je otrok v stiku dalj časa in kjer preživi večino svojega časa. Šola je poleg družine zelo pomembna v življenju otroka tudi zato, ker interakcije z učitelji, vrstniki, svetovalno službo pripomorejo, da otrok pridobi predstavo o sebi, o tem, kdo je in kaj lahko stori v svetu (Maholmes, 2014).

Lipman (kot navedeno v Grebenc, Kvaternik, Kodele in Rihter, 2010) izpostavi tri posebnosti šole kot univerzalne institucije, ki so:

- šolanje je vsaj nekaj časa obvezno;
- šole vključujejo določen čas določen del populacije;
- šole podeljujejo spričevala, s katerimi populacija dokazuje usposobljenost za vstop na trg dela.

Mikuš Kos (1991) poudarja, da šola predstavlja najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na otrokov razvoj in otrokovo doživljanje življenja. Vlogo OŠ predstavi prek vsebinskih in formalnih značilnosti, kot so: šola je za otroka socialni in fizični življenjski prostor s številnimi pomembnimi odnosi; po zakonu so otroci dolžni obiskovati OŠ; šola je otrokovo prvo delovno mesto, ki ga kar nekaj let ne more zamenjati; v šoli razvija odnos do znanja in novih spoznanj; šola ima lahko pozitivne in varovalne dejavnike, vsebuje pa tudi ogrožajoče dejavnike in predstavlja vir mnogih stresov in izzivov.

Posebnosti šole kot institucije nam kažejo, kako pomembna je vloga šole in da je nikakor ne smemo zanemariti. Ravno v pomembnosti vloge šole vidim, da se moramo vedno znova

zavzemati za njeno dobro delovanje in razvoj učencev. Mikuš Kos (1991) definira lastnosti, ki so značilne za šole, ki spodbujajo razvoj učencev:

- visoka pričakovanja glede nalog in vedenja učencev;
- posluh za potrebe otrok glede ustvarjanja pozitivnega delovnega okolja;
- spoštovanje otrok, spodbujanje pri upravljanju življenja šole, dajanje priložnosti, da učenci prevzamejo odgovornost;
- razumno nagrajevanje in spodbujanje;
- spodbujati dogovorjene cilje, ki so jasni tudi učencem.

Pomemben koncept izpostavi tudi Glasser (1994), ki meni, da v šolah potrebujemo vodenje brez prisile, kjer se vodja oziroma učitelj z učenci pogovori o delu, učenju in času, ki je potreben, pri tem pa upošteva ideje, razmišljanja, misli in participacijo učencev.

Številni avtorji (Mikuš Kos, 1991; Glasser, 1994; Čačinovič Vogrinčič, 2008) pišejo o vlogi šole in o tem, kakšna šola bi morala biti, da bi učenec v njej rasel in se oblikoval v odgovornega, samostojnega človeka, ki bo znal in zmoget hoditi po vseh poteh, ki mu jih bo ponudilo življenje. Čačinovič Vogrinčič (2008) poudari, da v šoli potrebujemo koncept delovnega odnosa, kjer učenje poteka v odnosu, ki omogoča pogovor, v katerem se poslušamo, slišimo, odgovorimo, dogovorimo, in ni v ospredju samo govoriti otroku, ampak predvsem govoriti z otrokom. Prav slednje je po mojem mnenju ključ do tega, da bo učenec postal samostojen, odgovoren človek. Prav tako pa učenec v šoli potrebuje spoštovanje, skrb in zanimanje za to, kaj zmore, kdo je in kaj želi (ibid.). Da bi to zmogli doseči, potrebujemo *odločitev za drugačno šolo*, ki zahteva spreminjanje odnosa med učencem in odraslim človekom, da bi se slišal glas učenca in bil sprejet kot glas strokovnjaka iz izkušenj (Čačinovič Vogrinčič, 2013, str. 12).

1.2.1. Vzpostavljanje dialoga in sodelovanja med strokovno delavko in otrokom

Pogovor je osrednji prostor v socialnem delu, v katerem se dogaja proces podpore in pomoči (Mešl, 2008). Mešl (ibid.) pravi, da je v socialnem delu poudarek na (pri)trdilnem postmodernizmu, na redefiniranju resnice, ne pa na zanikanju resnice. (Pri)trdilna postmoderna vizija je osredotočena na dialog, na poslušanje, na pogovor s sočlovekom in na sprejemljivost (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Čačinovič Vogrinčič (2008, 2011) izpostavi, da se v dialogu zgodi vsa dragocenost soustvarjanja, in sicer opazovanje,

reflektiranje, soraziskovanje, dogovarjanje. Dialog, ki je ključen za koncept delovnega odnosa, ne vsebuje že vnaprej pripravljene ocene ali diagnoze, ki smo jo slišali ali nam je bila podana s strani drugih strokovnjakov. V soustvarjanje rešitev vsak strokovnjak iz izkušenj vstopi s svojo definicijo problema, socialna delavka pa doda svoje videnje in tako se začne proces IDPP na poti uresničljivega (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Čačinovič Vogrinčič (2008) definira dve vrsti pogovora, ki ju v procesu podpore in pomoči v socialnem delu potrebujemo, in sicer:

1. v soustvarjanje rešitev usmerjen pogovor,
2. v nadaljevanje pogovora usmerjen pogovor.

Obe vrsti pogovora sta pomembni in potrebni. Vsi izmed nas potrebujemo tudi drugo vrsto pogovora, katerega cilj je ta, da se nadaljuje (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Avtorica (ibid.) piše, da učenje v pogovoru omogoči novo, pozitivno izkušnjo in premik od etike posameznika k etiki udeležnosti.

Vprašanje, ki se mi na tem mestu zastavlja, je, kako se v procesih podpore in pomoči učencu v šoli za šolsko uspešnost varuje glas učenca, varuje prostor za to, da je v teh procesih lahko zares soudeležen kot strokovnjak iz izkušenj. Pogosto se namreč zgodi, da učenci nimajo priložnosti, da vstopijo v dialog in sodelovanje s svojo definicijo problema, ker si odrasli prevečkrat vzamemo pravico, da samo mi najbolj vemo, kaj je dobro za vse nas. O tem piše tudi Akerman (2013, str. 85), ki meni, da pogovor med odraslim in učencem velikokrat ne poteka v smeri, da bi se oba počutila slišana, videna, razumljena in udeležena v pogovoru. Menim, da je izjemno pomembno, da se v odnosu med učenci in odraslimi en od drugega učijo, saj se odrasli učijo že s tem, da se zmorejo pridružiti učencu. Za začetek sodelovanja v procesih podpore in pomoči je izjemno pomembno, da se učencem pridružimo tam, kjer oni so, in od tam naprej lahko skupaj v procesih, dialogu, sodelovanju, ki vključuje glas vseh udeležениh, soustvarjamo želene rešitve. Uspešen razvoj IDPP zahteva, da ostanemo pridruženi učencu, podpremo njegovo delo in slišimo njegov glas (Čačinovič Vogrinčič, 2013, str. 25). Če želimo, da pogovor teži k soustvarjanju rešitev, moramo v učencu videti strokovnjaka iz izkušenj, ki najbolj ve, kaj želi, potrebuje, kaj mu povzroča skrbi, in prav zato je treba ustvariti dialog, ki omogoča učencu prostor, da se ga sliši, vidi, da skupaj raziščemo učenčevo znanje, stiske, izzive, da bi ugotovili, kaj potrebuje, in mu to zagotovili (Akerman, 2013, str. 95).

1.2.2. Varovalni dejavniki mladih

Znotraj življenjskega sveta mladih sobivajo različni vidiki, ki jih poimenujemo dejavniki odraščanja, dejavniki tveganja, varovalni dejavniki, in na življenjski svet mladih vplivajo skozi različne načine, varovalno ali tvegano (Poštrak, 2015). V nadaljevanju bom najprej predstavila varovalne dejavnike, nato pa še dejavnike tveganja.

Mikuš Kos (1991) izpostavlja, da je izredno pomembna prisotnost varovalnih dejavnikov, ko posameznik skozi potek življenja doživi različne psihosocialne dejavnike. Pravi, da lahko govorimo o varovalnih dejavnikih in procesih takrat, ko ti preprečujejo pričakovani škodljivi vpliv. Avtorica (ibid.) o varovalnih dejavnikih govori skozi štiri spektre življenja:

- varovalni dejavniki v otroku (inteligentnost, pripadnost ženskemu spolu, temperament);
- varovalni dejavniki v šoli (procesi in dogajanja v šoli lahko delujejo izredno varovalno);
- varovalni dejavniki v družini (skrben, negovan in ljubeč odnos z enim od staršev ali s kakim drugim družinskim članom v njegovi socialni mreži lahko deluje varovalno);
- varovalni dejavniki v širšem okolju (vključenost v širšo socialno mrežo, občutek pripadnosti, vključenost v interesne dejavnosti delujejo zaščitno).

Čačinovič Vogrinčič varovalne dejavnike povzema po Benard (kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008), ki je skozi študije prišla do ugotovitev, da so značilnosti, kot so socialna kompetentnost, neodvisnost, veščine za odpravljanje problemov ter občutek smisla in prihodnosti, pripomogle, da so otroci zmogli premagati izredno neugodne okoliščine. V nadaljevanju bom vsako od teh značilnosti podrobneje predstavila kot jih opiše Benard (ibid.):

- socialna kompetentnost zajema skrb, prožnost, odzivnost, komunikacijske veščine, sposobnost empatije, smisel za humor, ki je zelo varovalna lastnost, saj lahko otroci pogledajo na svojo situacijo z različnih zornih kotov;
- avtonomijo otrok soustvarja v procesu učenja življenjskih in učnih nalog in je povezana s potrebo po edinstvenosti, neodvisnosti, ljubezni, kar pa zagotovimo tudi s tem, da se otroka sliši in se mu da besedo;

- veščina odpravljanja problema, ki je definirana kot sposobnost, da otrok zmore razmišljati abstraktno, prožno o alternativnih rešitvah in socialnih problemih, je ravno tako varovalni dejavnik, ki ga lahko soustvarimo samo skupaj z otrokom;
- zmožnost ubesediti prihodnost vključuje otrokovo definiranje cilja, želja, poti, po kateri hodimo skupaj z njim. Vse to potrebujemo v delovnem odnosu, saj nas motivira in s tem, ko ubesedimo prihodnost, lažje doživljamo razlike, uspeh in napredek.

Čačinovič Vogrinčič (2008) izpostavlja dragocenost varovalnih dejavnikov v šoli in po mojem mnenju tudi nasploh v življenju, saj varujejo in podpirajo otroka, da zmore biti odporen in ima moč okrevanja. Ti dejavniki so:

- šola kot okolje otroku ponudi skrb, ki nastaja iz izkušnje spoštovanja, sprejetosti, zanimanja, zaupanja in se kaže v odnosu med učiteljem in učencem, v skrbi za vključenost vsakega otroka, v vzpostavljanju socialne mreže podpore, v kolegialni podpori, v vrstniški solidarnosti;
- velika pričakovanja, ki puščajo odprt mogoč dober izid, kjer je poudarek na prvem koraku v želeni smeri, na podpori procesu učenja, na priložnosti za napredek in samospoštovanje. Biti izločen v odnosih in procesih izobraževanja je strašno, saj ni nič bolj groznega kot to, da nič ne velja;
- udeleženosť, saj je biti udeležen v odločitvah in prihodnosti temeljna človekova potreba.

Eden od pomembnih varovalnih dejavnikov v življenju otroka je tudi izkušnja biti uspešen v šoli (Mešl in Kodele, 2016, str. 24). Znano je, da je dober šolski uspeh varovalni dejavnik, saj omogoča boljše možnosti za nadaljnji razvoj (Mikuš Kos, 1991). Menim, da šolski uspeh ne vpliva le na nadaljnji razvoj, ampak tudi na različne dimenzije v življenju, kot so razvoj znanja, odkrivanje talentov, uresničevanje sanj, razvoj otrokove vizije in občutka, da je lahko to, kar je, in da je pomemben. Po mojih izkušnjah sodelovanja z družino učna uspešnosť otrok v družino kot celoto prinese popolnoma drugačno dinamiko, ki je sproščena in pozitivna. Poleg tega prinese tudi boljše odnose med člani družine, kar je izjemno pomembno za soustvarjanje zelenih rešitev na drugih področjih življenja.

Varovalni dejavnik predstavlja tudi partnerstvo učiteljev in staršev, ki zagotavlja učno uspešnosť učencev, saj raziskave vključenosti staršev v šolo kažejo pozitivne učinke

(Kalin, 2008). Avtorica (ibid.) poudarja, da je partnerstvo med učitelji in starši potrebno za zagotovitev podpore in pomoči otroku, zato bi se morali tako starši kot skupnost in šola zavedati medsebojne povezanosti in oblikovati skupno vizijo. V svojem članku (ibid.) povzema Gonzalez-DeHassa in sodelavce, ki so v svoji študiji ugotovili, da obstaja povezanost med vključevanjem staršev in motivacijo učencev, saj so pri večji vključenosti staršev učenci poročali o večji prisotnosti v šoli, večjem trudu.

Navedenim varovalnim dejavnikom sama dodajam še proces podpore in pomoči družini v delovnem odnosu, saj znotraj procesa otrok in njegova družina dobita spoštljivega in odgovornega zaveznika v procesu soustvarjanja zelenih rešitev, izidov. Otrok mora imeti izkušnjo, da ima podporo in da bo dobil pomoč, ki pa jo moramo raziskati skupaj z njim. Kot poudarjata Mešl in Kodele (2016, str. 3), se lahko začaran krog neuspehov prekine s procesom podpore in pomoči družini z vsemi udeleženi z različnih področij, ki so povezani s problemi družine.

1.2.3. Dejavniki tveganja mladih

Mladi in njihov kompleksen življenjski svet je simbolni svet, v katerem mladi poskušajo preživeti in se čim bolj znajti ter prav zato razvijejo različne strategije preživetja in oblike ravnanja (Poštrak, 2015).

Tomori in sodelavci (1998) definirajo naslednje dejavnike, ki lahko vplivajo na tvegano vedenje:

- odraščanje v disfunkcionalni⁴ družini, kjer prevladujejo odtujenost, konfliktnost, neustrezna vzgojna sporočila, brezbrižnost;
- šolska neuspešnost, pomanjkanje možnosti za konstruktivno uveljavitev;
- vrstniki, ki gojijo tvegano vedenje (subkulturne, obrobne skupine mladih);
- osebni dejavniki (nizko samospoštovanje, socialna negotovost, večja impulzivnost).

Šola in šolska neuspešnost predstavljata dejavnik, ki vpliva na tvegano vedenje, saj za razliko od družine šola postavlja vedno večje zahteve in omejitve, ker za uspešno šolanje

⁴ V socialnem delu ne govorimo o disfunkcionalni družini. Obstaja kar nekaj različnih poimenovanj za družine s številnimi problemi. V magistrskem delu uporabljam izraz *družine s številnimi izzivi*.

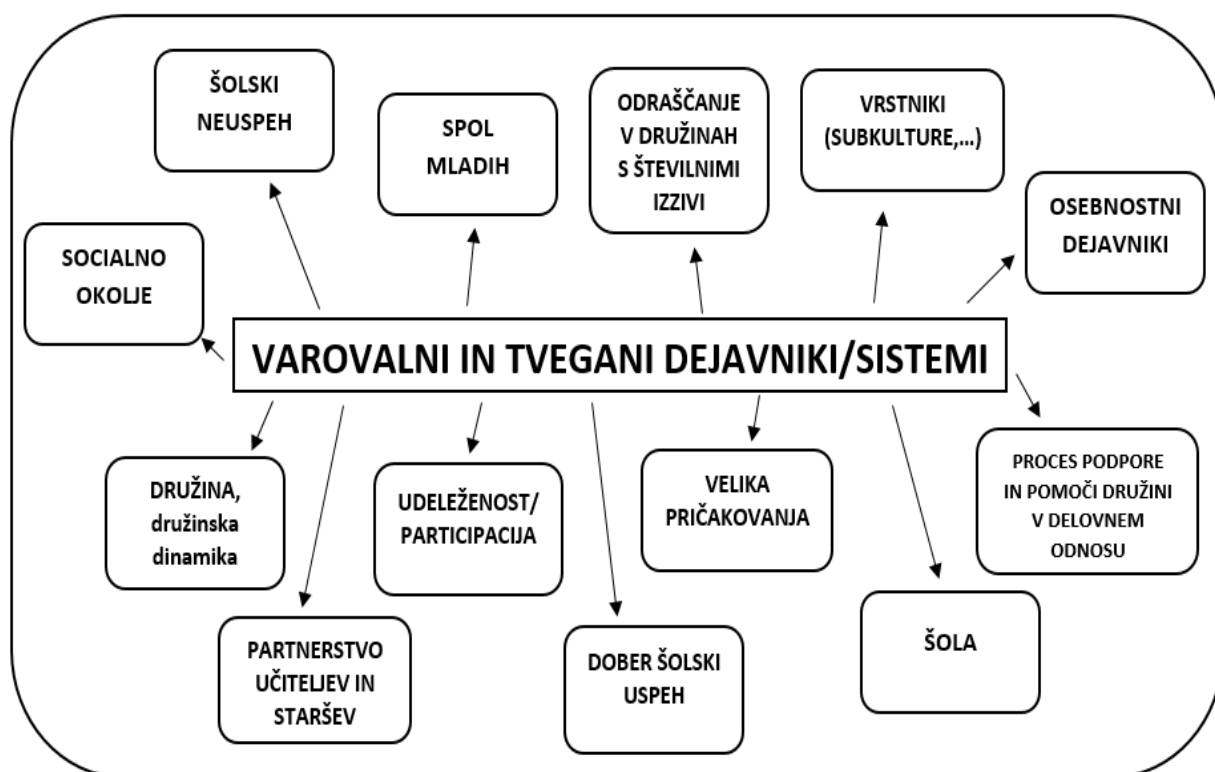
otroci potrebujejo intelektualne sposobnosti, sposobnosti socialnega prilagajanja, delovne navade, pripravljenost za sodelovanje, vztrajnost, prizadevanje, sposobnost, da se odpovedo željam na račun šolskega dela, in vsi tisti, ki tega ne zmorejo, postanejo neuspešni in moteči (Svetlin Jakopič, 2005). Šola učence vrednoti po dveh kriterijih, to sta primernost vedenja in učna uspešnost. Otrok, ki želi v šoli pridobiti priznanje in sprejetost, ki sta osnovni psihosocialni potrebi, mora biti nemoteč, tih in učno uspešen, saj če iz kakršnega koli razloga tega ne more zadovoljiti, sledi odklanjanje v obliki kaznovanja, prisile, čustvenega odklanjanja (Bečaj, 1987, str. 89). Prav šola velikokrat s svojim načinom ravnanja povzroča otroku dodatne stiske in tveganja (Svetlin Jakopič, 2005). Zaradi šolskega neuspeha se pri otroku kažejo različni znaki, od tesnobe, depresivnosti, vedenjskih motenj, psihosomatskih znakov, neprizadetosti, posmehljivosti, omalovaževanja pomena uspeha, odpora in straha do šole do nemotiviranosti za nadaljnje delo, vse to pa so obrambni mehanizmi, s katerimi se otrok obda z masko neprizadetosti, se zavaruje pred slabo samopodobo. Šolski neuspeh je kot začaran krog, saj za sabo potegne dvom v samega sebe, omaja samopodobo, poveča odpor do učenja. Ko otrok doživlja neuspeh za neuspehom, tako v družini kot šoli, poskuša zadovoljiti svoje potrebe v vrstniških skupinah, ki velikokrat predstavljajo dodaten dejavnik tveganja za mlade (ibid.).

Tomori (2000, str. 95–100) kot dejavnike tveganja omenja tudi osebnostne značilnosti, spol mladih in socialno okolje. Avtorica (ibid.) piše, da socialno okolje, v katerem se mladi ne počutijo sprejete, ne razvijajo pripadnosti, ne morejo sprejemati meril in vrednot, predstavlja dejavnik tveganja. Nastran-Ule (2000, str. 23) definira pojem življenjskega demoraliziranja, s katerim opiše položaj posameznika, ko občuti nemoč, občutek nesmisla, nepravilnosti, socialno izolacijo, in piše, da je življenjska demoralizacija odgovor mladih na povečanje tveganj v življenju. Občutki socialne izključenosti in osamljenosti so posledica povečane življenjske demoralizacije mladih. Po drugi strani pa spol mladih že skozi celoten vzgojni proces in socializacijo posredno spodbuja k različnim razmišljanjem, prilagajanjem, mnenjem, saj fante že zgodaj spodbujajo v sistem izkazovanja moči, obvladovanja okolja, dekleta pa spodbujajo k izražanju nemoči, nebogljenosti, k umiku vase (Tomori, 2000, str. 105).

Za zaključek navedene dejavnike, ki lahko na življenjski svet mladih vplivajo bodisi varovalno bodisi tvegano in o katerih pišejo številni avtorji (Mikuš Kos, 1991; Tomori in drugi, 1998; Tomori, 2000; Svetlin Jakopič, 2005; Čačinovič Vogrinčič, 2008; Kalin,

2008; Mešl in Kodele, 2016), predstavljam s pomočjo slike 1.1. Strinjam se z Mikuš Kos (1991), da vsak izziv v enem sistemu ali dejavniku vpliva na drug sistem ali dejavnik. Zato je nujno, da v delovnem odnosu z otrokom in njegovo družino zajamemo celoten življenjski sistem.

Slika 1.1. Varovalni in tvegani dejavniki/sistemi mladih

1.2.3.1. Učenci z učnimi težavami

Eden od izzivov družin s številnimi izzivi je tudi šolska neuspešnost otrok. V poglavju opisujem, kdo so učenci z učnimi težavami, do kakšne pomoči so upravičeni in koncept dela z učenci z učnimi težavami.

12. a člen Zakona o osnovni šoli govori o tem, da so učenci z učnimi težavami učenci, ki težko dosegajo standarde znanja brez prilagojenih metod in oblik dela pri pouku. V omenjenem členu je posebej poudarjeno, da je dolžnost šole, da učencem z učnimi težavami prilagodi metode in oblike dela pri pouku, jih vključi v dopolnilni pouk ter druge oblike individualne in skupinske pomoči (Zakon o osnovni šoli, 2011).

Magajna in sodelavke (2008) pišejo, da lahko učne težave otrok razdelimo na tri osnovne tipe:

1. vzroki učnih težav so primarno v učenčevem okolju (izzivi, ki so posledica kulturne in ekonomske prikrajsanosti);
2. vzroki učnih težav so kombinacija dejavnikov med posameznikom in okoljem;
3. vzroki učnih težav so primarno v posamezniku (razvojne in motivacijske posebnosti, nevrološka težava).

Menim, da odrasli velikokrat spregledajo učne težave otrok predvsem takrat, ko govorimo o prvem in drugem tipu učnih težav. Rezultati raziskave, ki so jo izvedle Magajna in sodelavke (2008a), kažejo, da je večina strokovnih delavk mnenja, da je povprečno število učencev z učnimi težavami 1 do 2 na razred. V isti raziskavi večina strokovnih delavk prča, da se učenci zelo redko sami obrnejo nanje in spregovorijo o svojih težavah. Zato je potrebno odkrivanje in prepoznavanje učnih težav, kar zahteva interdisciplinarni tim, sodelovanje učiteljev in svetovalne službe, sodelovanje učenca in staršev. Šteh in sodelavke (2008) so prišle do ugotovitve, da le polovica staršev meni, da so učitelji strokovnjaki s svojega področja, velika večina učiteljev pa se ne strinja s tem, da starši res znajo biti starši. Ta dvom vsekakor ni dobra podlaga za vzpostavljanje partnerskega odnosa in sodelovanje enih in drugih.

Ugotovitve iz raziskave *Učenci z učnimi težavami v osnovni šoli: Razvoj celovitega sistema učinkovite pomoči*, ki so jo v letih 2003–2005 izvedle Magajna in sodelavke (2005), kažejo na ključne spremembe, ki se morajo v šoli zgoditi:

- okrepiti se mora učenčev stik z učiteljem;
- šola mora prevzeti svoj delež pri podpori in pomoči učencem z učnimi težavami;
- učenci potrebujejo mobilizacijo virov in boljše možnosti, da pridobijo kompetence za reševanje svojih učnih težav;
- učenci, starši in učitelji potrebujejo pozitivne izkušnje za uspešno sodelovanje;
- učenec mora postati soustvarjalec v projektu pomoči;
- učenec mora biti aktiven udeleženec učnega procesa in procesa projekta pomoči;
- s strani šole, razrednikov, učiteljev, svetovalnih služb je treba povečati dostopnost za učence in pomagati učencem, da dostopnost uporabijo;
- sodelovanje šol z različnimi sodelavci (prostovoljci, delavci na javnih delih ...);
- vključitev učencev višjih razredov v sodelovanje, projekt pomoči;

- spoštovanje samosvojesti vsakega učenca;
- sodelovanje med učitelji, strokovnjaki, starši naj temelji na raziskovanju učinkovitih oblik;
- smiselno bi bilo vzpostaviti dobre, učinkovite oblike sodelovanja s starši, kjer so dogovorjeni realni deleži vseh;
- v kurikulum vsakega predmeta in organiziranih dejavnosti na šoli je treba vgraditi področje učnih in delovnih navad.

Poleg naštetih ugotovitev je pomembnih tudi šest strategij svetovalnega dela v šoli, ki jih Čačinovič Vogrinčič povzema po Clancy (kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2006):

1. vzpostavitev stika in zaupanja z učenci in njihovimi družinami;
2. priskrbeti podporo in pomoč, ki jo družina potrebuje (svetovanje, pogovor, inštrukcije, pravna pomoč);
3. povabiti družine v šolski sistem in jih vključiti v dejavnosti šole;
4. organizirati socialne delavnice;
5. vključiti družine v različne skupine, ki obstajajo na šoli za skupne naloge;
6. podpora staršem, da stopijo v stik z institucijami in vključevanje v delo šole.

Menim, da omenjenih šest strategij svetovalnega dela v šoli uspešno zajame vidike, ki lahko pripomorejo k učinkoviti podpori učencem in družinam. Sama sem v procesu sodelovanja z družino velikokrat pogrešala več angažiranosti s strani šolske svetovalne službe, ki jo je obiskoval mlajši sin, saj predvsem na začetku našega sodelovanja ni bilo zaznati uspešnega partnerskega sodelovanja, soodgovornosti, etike participacije, niti socialne krepitve staršev in družin. Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2006), Clancy s strategijami, ki jih definira, omogoča opolnomočenje staršev. Socialno delo z družino v OŠ mora temeljiti na sodelovanju s starši na obeh ravneh, na skupnem raziskovanju in dogovarjanju, na dejstvu, da nihče izmed staršev in udeleženi ni izključen. Naloga svetovalnih služb je pomoč učencem, staršem in učiteljem, ki se zaradi različnih situacij otrokovega neuspeha soočajo s številnimi izzivi. Ne glede na to, ali govorimo o socialnem delu s starši, ki je vzpostavljeno za podporo in pomoč učencu, ali o socialnem delu z družino, mora ves čas našega odnosa biti prisoten občutek dostojanstva, spoštovanja in kompetentnosti (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Proces vzpostavljanja delovnega odnosa soustvarjanja pomoči pri učnih težavah je, kot piše Čačinovič Vogrinčič (2013, str. 23), proces, ki spoštuje otroštvo, ker se v delovnem odnosu učimo od učenca takrat, ko se mu pridružimo, in pa tudi učenec se uči, kako se nam lahko pridruži. Pomembno je, da podpora in pomoč pri premagovanju učnih težav prineseta veselje, upanje in več moči, da učenci zmorejo. Avtorica (ibid.) še izpostavi, da je izjemnega pomena učenčeva udeležенost, ki pa je vedno znova odvisna od vztrajnosti odraslih, ki vztrajno, nenehno, zavestno in skrbno ravna s pozornostjo. Podpora učencu, da vedno znova poskusi uresničevati svoje želje, vire in moči, pa daje upanje, ki učenca varuje.

Eden izmed po mojem mnenju izjemnih projektov, ki je bil realiziran v zadnjem času, je projekt *Strokovne podlage za nadaljnji razvoj in uresničevanje Koncepta dela »Učne težave v osnovni šoli«*, ki je potekal v letih 2008–2011 v okviru Univerze v Ljubljani. Projekt se je izvajal v obliki treh podprojektov in eden izmed podprojektov z naslovom *Soustvarjanje učenja in pomoči* je potekal tudi v projektni skupini Fakultete za socialno delo. Članice te podprojektne skupine so v projektu skozi akcijsko raziskovanje raziskovale, poudarjale in uporabljale ravnanje na podlagi etike udeležенosti in perspektive moči. Prišle so do naslednjih ugotovitev (Čačinovič Vogrinčič, 2011, str. 34):

- IDPP so bili uspešni, če so vsebovali konkretno zastavljene naloge. Elementa etika udeležенosti in perspektiva moči sta se preverjala v konkretnih načrtih, saj so znotraj projekta delali na konkretni nalogi. Učenci so oblikovali svojo instrumentalno definicijo problema, njihov glas ni bil prezrt, raziskovali so možne vire in soustvarjali rešitev;
- pridružiti se učencu, slišati njegov glas, usmerjati njegovo udeležенost, delati s perspektive moči, z odkrivanjem njegovih virov in moči je za uspešen razvoj IDPP ključno;
- na vsakem srečanju posebej so v dogovoru o sodelovanju zastavili skrbno ravnanje s perspektive moči in etike udeležенosti in vedno skrbno varovali udeležенost učenca.

Mešl (2011, str. 111) izpostavi, da je v kontekst šole smiselno in učinkovito prenesti koncept delovnega odnosa in ga uporabiti tudi za podporo in pomoč učencem z učnimi težavami. Menim, da se s konceptom delovnega odnosa lahko učinkovito soočimo s šolsko

neuspešnostjo otrok, ki predstavlja velik dejavnik tveganja. O šolski neuspešnosti kot dejavniku tveganja bom pisala v nadaljevanju.

1.2.3.2. Šolska neuspešnost kot dejavnik tveganja

V današnjem času je izobrazba zelo pomembna za socialno uvrščanje in kakovostno življenje otroka v družbi (Ule, 2008). Ugotovitve v projektu *Pomoč družinam v skupnosti* (Mešl in Kodele, 2016a) kažejo, da je prav šolski uspeh v družinah s številnimi izzivi osrednja tema, ker si starši želijo, da bi bili otroci v šoli uspešni, in jim je pomembno, da se otroke podpre pri šolskem delu, saj učno uspešnost otrok vidijo kot varovalni dejavnik za otroka in družino. O tem piše tudi Svetin Jakopič (2005), da otrokov neuspeh starši doživljajo z občutkom lastne krize, so zaskrbljeni, obremenjeni, ga posledično kaznujejo, prepovedujejo igro, še bolj obremenjujejo in ga postavijo še v težji položaj. V različnih študijih se šolska neuspešnost še vedno najpogosteje povezuje s trgom dela, ker višja izobrazba vodi do večje prisotnosti in udeležенosti mladih na trgu dela (Jereb, 2011, str. 54). Mladi, ki izstopijo iz izobraževalnega procesa ali so dosegli nižjo poklicno usposobljenost, težje najdejo zaposlitev in jo tudi težje obdržijo (ibid.). Poleg tega je učna neuspešnost za učenca lahko zelo usodna, saj predstavlja tveganje za njegov osebni razvoj (Magajna, 2008a, str. 19). Prav to nam pokaže, kako pomembno je, da učenec dobi občutek uspešnosti, vsaj na enem področju ali vsaj skozi dialog in sodelovanje z vrstniki in drugimi odraslimi. In prav zato vsak učenec z učnimi težavami potrebuje IDPP, v katerem skupaj s starši in strokovnimi delavkami soustvarja možne rešitve, pomene in razvija nova razumevanja težav (Mešl, 2011, str. 95). Če ne zastavimo procesa pomoči pri šolskem uspehu tako, da je učenec strokovnjak iz svojih izkušenj, skupaj z nami soraziskuje in soustvarja, tako njemu kot nam vzamemo priložnost, da učenec in mi odkrijemo njegovo kompetentnost (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Proces, ki ne temelji na omenjenem soustvarjanju, lahko za sabo prinese šolsko neuspešnost otrok, ki predstavlja dejavnik tveganja za celotno družino, saj kot pišeta Mešl in Kodele (2011, str. 115), je biti uspešen v šoli priložnost za uspehe in kakovostno življenje v odrasli dobi.

Smiselno se mi zdi, da na tem mestu omenim temeljno opremo otroka, ki jo mora vsak otrok pridobiti skozi socializacijo (Čačinovič Vogrinčič, 2006), saj menim, da lahko temeljno opremo otroka smiselno povežemo s šolsko neuspešnostjo, saj se ravno v primerih šolske neuspešnosti njegove temeljne potrebe, pravice in občutki potisnejo v

neznano, saj le-teh nima zagotovljenih. Vsak otrok potrebuje izkušnjo, da je »v redu«, da ima občutek lastne vrednosti, ki se začne dogajati, ko se mu pridružimo s perspektive moči, da ima pravico do resničnosti, da vidi stvari po svoje in tako misli. Poleg naštetega pa morajo biti zagotovljene njegove temeljne potrebe, ki so potreba po edinstvenosti, avtonomnosti (potreba po tem, da skrbimo zase), potreba po skupnosti, prijateljstvu, bližini, ljubezni (ljudje smo v izhodišču opremljeni za sobivanje, sodelovanje, ljubezen, zato moramo skrbeti zase in hkrati varovati prijateljstvo, bližino, ljubezen) (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

V projektu *Pomoč družinam v skupnosti* je bil šolski uspeh pogosto osrednja tema sodelovanja z družinami, saj so bila pričakovanja staršev na začetku sodelovanja predvsem to, da bodo študentke otrokom pomagale pri šolskih zadevah. Kot govorijo rezultati kvalitativne analize, ki sta jo izvedli Mešl in Kodele (2016a), je bilo sodelovanje s študentko za otroka in njegovo družino pomembno, saj so otroci začeli bolj zaupati vase, izgubili so strah pred šolo, postali opremljeni za samostojno učenje, redno hodili v šolo, kot družina pa so spoznali, da je podpora članov družine pri premagovanju učne neuspešnosti zelo pomembna.

V tem poglavju sem pisala tudi o tem, da šolsko neuspešnost otrok po mojem mnenju povečuje tudi proces pomoči, ki ne temelji na soustvarjanju, sodelovanju in raziskovanju virov, ki jih učenec ima. Če želimo, da šolska neuspešnost kot dejavnik tveganja postane varovalni dejavnik, torej šolska uspešnost otroka, je potrebno, da je v IDPP otrok upoštevan, se sme izraziti, ima izkušnjo, da pripomore k soustvarjanju pomoči z neodkritimi viri, humorjem, znanjem, idejami o tem, kaj si želi, in postavljanjem vprašanj, saj tako pripomoremo, da otroci presežejo ustavljene vzorce, ki so jih pridobili skozi svoje življenje (Mešl in Kustec, 2011).

1.3. Sodelovalni pristopi podpore in pomoči

Sodelovalno socialno delo je v stroko socialnega dela prineslo pozitivne in nove izkušnje za vse udeležene v procesih podpore in pomoči. V tem poglavju najprej predstavim, kako se je proces podpore in pomoči razvijal, od usmerjenosti v patologijo do postmoderne in sodelovalnih procesov, nato pa nadaljujem s predstavitvijo tega, kaj pomeni sodelovalno socialno delo in zakaj je tako zelo pomembno.

V preteklosti je proces podpore in pomoči temeljil na patologizaciji. Strokovnjak je bil tisti, ki je imel moč, in samo on je vedel, kaj je prav in kaj ne. O tem govori tudi O' Hanlon (kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011, str. 11), ki zgodovino konceptov pomoči prikaže skozi naslednje valove: »Prvi val v psihoterapiji je temeljil na patologiji. Drugi val je bil usmerjen v problem in v reševanje problema, tretji val se je usmeril v rešitve in v iskanje rešitev. Četrty val prihaja, vendar nihče še nima imena zanj.« Paradigmatski premik se je zgodil v prehodu iz tretjega v četrty val. Četrty val lahko interpretiramo kot soustvarjanje, ki je ključni element sodelovanja v procesu podpore in pomoči. Socialno delo ne more in ne sme več temeljiti na moči strokovnjakov in prav zaradi tega moramo socialne delavke odstopiti s pozicije moči, ki nam ne pripada, saj delamo skupaj s strokovnjaki iz izkušenj in za njih. Čačinovič Vogrinčič (2006) piše, da je v »četrtem valu« v ospredju odnos in proces med udeleženiimi v procesih pomoči.

Menim, da je za strokovno delo z družino potrebno znanje o socialnem delu z družino. Na začetku pa potrebujemo definicijo socialnega dela z družino. Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 27) definira socialno delo z družino takole: »Predmet socialnega dela z družino je pomoč (opora, podpora) družini pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov. Delovni odnos zagotavlja instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, pri čemer proces sodelovanja mobilizira moč same družine. Socialno delo z družino opišemo kot izvirni delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi vsi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi.« Definicija socialnega dela z družino nam da vpogled v kompleksnost stroke socialnega dela, sodelovalno socialno delo z družino pa nam pokaže, kaj je najbolj pomembno v procesih podpore in pomoči družinam in kako delati.

Sodelovalno socialno delo z družinami pomeni podpreti družinske člane in družino, da bi vsi udeleženi iz procesov podpore in pomoči odšli z več moči, saj priti po pomoč pomeni priti po moč (Mešl in Kodele, 2016, str. 45). Da spremenimo naš način razmišljanja, da ljudje v proces podpore in pomoči pridejo po več moči, da bi zmogli in znali, in ne samo po pomoč, je izjemno dragoceno predvsem za udeležene v omenjenih procesih, saj dobijo pomoč in podporo za več moči in ne samo več istega, kar ne potrebujejo. Sodelovalni procesi prav zaradi tega odpirajo nove priložnosti za socialno delo, ker družine s številnimi izzivi dobijo novo izkušnjo sodelovanja, socialnim delavkam pa pomagajo, da vzdržijo negotovost soustvarjanja (Mešl in Kodele, 2016, str. 57). Madsen (2007) piše, da je

sodelovanje in partnerstvo večje in bolj učinkovito, če se srečamo z ljudmi, ki potrebujejo podporo in pomoč kot navadni ljudje, ne pa kot distancirani strokovnjaki. V vsakdanji praksi lahko to uporabimo tako, da namesto opravljanja razgovorov ljudi povabimo v pogovor, v delovni odnos, v katerem se jim pridružimo v njihovem jeziku in teorijo prenesemo v prakso, saj je sodelovalno socialno delo interakcijski proces, pri katerem je ključno spoštovanje znanja in izkušenj vseh udeležениh, saj so posameznik in njegova družina najboljši strokovnjaki iz svojih izkušenj. Menim, da to še kako drži in če to upoštevamo, lahko v procesih podpore in pomoči skupaj učinkovito soustvarimo želene rešitve.

V sodelovanju z družino je treba vzpostaviti in negovati delovni odnos soustvarjanja, saj kot izpostavi Mešl (2010), proces delovnega odnosa vedno znova soustvarjamo z družino in družinskimi člani, saj brez njih ne moremo imeti delovnega odnosa. Vedno več avtorjev (Grebenc, Kvaternik, Kodele in Rihter, 2010; Bregar Golobič, 2011; Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011; Epstein, 2011; Šugman Bohinc, 2011; Mešl in Kodele, 2016a in drugi) govori o sodelovanju in dialogu, ki spodbuja, motivira in vključi vse udeležene v proces dela kot o ključnem elementu, da lahko soustvarimo rešitve, ki si jih strokovnjaki iz izkušenj želijo in potrebujejo. Koncept socialnega dela z družinami kot znanje za ravnanje nam predstavi strokovnjaka iz izkušenj kot soustvarjalca v procesu, v katerem se vzpostavi odnos, skozi katerega se moč soustvari (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Socialne delavke moramo ustvariti razmere, odprt prostor za pogovor, v katerega je povabljen vsak udeleženi v problemu, saj lahko le skupaj začnemo raziskovati in soustvarjati želene zgodbe (Mešl, 2010).

Mešl (ibid.) opozarja, da v sodelovalnem socialnem delu potrebujemo besede in znanje, da ubesedimo, kaj delamo, da svoje delo poimenujemo, da raziskujemo, kaj želimo doseči, da raziskujemo možne korake, saj le tako lahko zagotovimo soudeležенost v procesu dela, ki pripelje do pozitivnih, zelenih razpletov. Menim, da je prav to ključno, da lahko delamo in soustvarimo delovni odnos, skupaj s strokovnjaki iz izkušenj, tukaj in zdaj, saj socialno delo z družinami ni zgolj dajanje pomoči, a tudi odkrivanje boljših pogojev za življenje posameznika v družini ali skupnosti, pomoč pri reševanju kompleksnih socialnih problemov za in skupaj z družino (Čačinovič Vogrinčič, 2006a). Vries in Bouwkamp (2002) pa izpostavita, da je za strokovne delavke pomembno razlikovanje med problemom, simptomom in življenjsko težavo, ker po njunem mnenju vsaka od omenjenih situacij

zahteva svoj pristop. Življenjsko težavo se večinoma reši že z nasvetom, rešitvijo, informacijo, pri problemu sta mnjenja, da mora strokovni delavec ugotoviti, kje se je soočenje z reševanjem problema ustavilo, ko pa pride človek s simptomom, mora socialna delavka strokovnjaka iz izkušenj naučiti obvladati problematično situacijo in se zavedati, da v njem vidi signal za dolgo nerešeni problem (Vries in Bouwkamp, 2002). V sodelovalnih procesih podpore in pomoči so pomembne besede, ker dajejo moč, opogumljajo, vključujejo, po drugi strani pa so besede pomembne, da znamo prevajati elemente delovnega odnosa v osebni jezik družine, da lažje ubesedimo naše delo in se pridružimo otroku in njegovi družini (Vidonja in Kustec, 2016, str. 76). Kot pravijo Čačinovič Vogrinčič in sodelavci (2011), v socialnem delu ne smemo biti brez besed. V letu 1999 sta Čačinovič Vogrinčič in Šugman Bohinc (2000) opravili raziskavo z naslovom *Učinkovitost razgovora v socialnem delu z družino v interakciji psihosocialne pomoči*, v katero sta vključili skupino socialnih delavk in prišli do rezultatov, ki so pokazali, da socialne delavke v praksi ne uporabljajo dovolj znanj, ki so jih pridobile skozi izobraževanja. Do podobnih rezultatov je prišla tudi Mešl (2007) v svoji doktorski raziskavi, saj je ugotovila, da je uporaba konceptov delovnega odnosa, sodelovalnih pristopov velikokrat le delna in nereflektirana in da bi socialne delavke morale pri delu z družino prenašati strokovna načela in sodobne koncepte.

Podpora in pomoč posamezniku in njegovi družini po mojem mnenju zahtevata celovito in učinkovito delo s strani strokovnih delavk. Kot izpostavi Čačinovič Vogrinčič (2006a), je naloga socialnega dela, da družino in posameznika oskrbimo, posredujemo, da dobi iz pravic, kar jim pripada, vendar tudi, da vzpostavimo pogoje za spreminjanje, ki ga družina v procesu podpore in pomoči sodelovanja odkriva. Prav zato pa menim, da so izjemno pomembni sodelovalni pristopi podpore in pomoči, ki v naše delo prinesejo drugačno razmišljanje o naši stroki in delu.

Mešl (2008) predstavi več razlogov, zakaj bi morali uporabiti in razviti formalne socialno-delovne teorije v praksi, ki jih povzame po K. Healy. Ti so naslednji:

- utemeljenost prakse za strokovnjake iz izkušenj, delodajalce, saj se strokovnjaki iz izkušenj veliko raje odločijo za strokovne delavke, ki jasno opredelijo, kaj delajo, kako delajo, s kakšnim namenom, in jasno povedo, kam so namenjene;

- izboljšanje kakovosti storitev. Z znanjem teoretskih okvirjev lahko kritično proučimo načine vedenja in povečamo fokus našega raziskovanja v praksi in prav teoretske podlage so temelj za boljše in učinkovitejše storitve, ki jih zagotavljamo;
- odgovornost, da razvijamo formalno teoretsko bazo, saj je splošno, prenosljivo znanje nenadomestljivo, saj bi drugače socialne delavke ves čas morale izumljati socialno delo pri delu s strokovnjaki iz izkušenj.

V socialnem delu sta se skozi čas razvila dva koncepta, ki zagotavljata strokovno delo in znanje za ravnanje (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Ta dva koncepta sta koncept delovnega odnosa in IDPP, ki ju bom v nadaljevanju podrobneje opisala.

1.3.1. Koncept delovnega odnosa

Čačinovič Vogrinčič (2006) meni, da je koncept delovnega odnosa nepopoln, če ne znamo in zmoremo ravnati po postmoderni paradigmi socialnega dela. Menim, da je ključno, da naši prvi stiki z otrokom in njegovo družino temeljijo na vzpostavljanju delovnega odnosa. Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2002), je prva naloga socialne delavke, da vzpostavi delovni odnos, ki olajša in omogoča proces pomoči, kjer se pomoč raziskuje in soustvarja v varnem delovnem pogovoru.

Delovni odnos strokovnjakov iz izkušenj in socialne delavke definira kot sodelavce v skupnem projektu, ki soustvarjajo deleže v rešitvi. Socialna delavka na začetku sodelovanja vzpostavi delovni odnos, ki se začne kot pridružiti se družini, nadaljuje z odkrivanjem problema in rešitev, sledi spreminjanje, proslavljanje, reflektiranje, na koncu pa se konča z ločitvijo (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011).

V nadaljevanju na kratko povzamem koncept delovnega odnosa, ki ga je za socialno delo razvila Čačinovič Vogrinčič (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011). Delovni odnos se začne z dogovorom o sodelovanju, ki vsebuje pristanek na sodelovanju tu in zdaj, in o času, ki ga imamo na voljo, ter dogovorom o tem, kako bomo delali. Znotraj dogovora o sodelovanju socialna delavka opiše svojo vlogo in vlogo vseh udeleženi v problemu. Poudarek je na delu v sedanjosti in nalogi socialne delavke, da varuje in vzpostavi varen prostor za delo, kjer lahko začnemo proces soustvarjanja rešitev. Sledi instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev, ki se začne tako, da strokovnjaki iz izkušenj v

proces pomoči vstopijo s svojo definicijo problema, socialna delavka pa doda svoje videnje. Ključna naloga socialne delavke je, da omogoči izkušnjo sodelovanja in da vsak udeleženec v problemu sodeluje tudi pri oblikovanju rešitve. Element osebnega vodenja govori o odnosu socialne delavke, ki je osebni, saj se socialna delavka osebno odziva, podeli svoje izkušnje, zgodbe, ki omogočijo drug pogled na možne rešitve. Ravnanje po etiki udeležnosti bom podrobneje opisala v nadaljevanju, na tem mestu naj samo omenim, da je etika udeležnosti element, ki nas usmerja v sodelovanje, kjer nihče nima in ne potrebuje zadnje besede. Perspektiva moči kot naslednji koncept je izjemno dragocena, saj iz perspektive moči sprašujemo po zaželenih razpletih, dobrih izidih, sanjah, upanju, željah, kar je za strokovnjake iz izkušenj velikokrat nepredstavljivo, a še kako pomembno, saj lahko ta vprašanja pomagajo odkriti drug pogled na prihodnost. Ravnanje iz perspektive moči je zelo osebna odločitev socialne delavke, vendar še kako pomembna, saj se fokus socialnega dela premakne od problemov in rešitev zanje k novim možnostim v življenju. Znanje za ravnanje govori o posebnosti v socialnem delu in o posebnosti ravnanja z njim, saj je znanje vedno mogoče pretvoriti ali prevesti v akcijo. Znanje za ravnanje govori, kako odpreti prostor za novo zgodbo in hkrati v sodelovanju in dialogu vzdrževati osebno vodenje v želene rešitve (Čačinovič Vogrinčič, 2002). Koncept delovnega odnosa je vedno usmerjen v ravnanje s sedanjostjo, saj je delovni čas, ki ga porabimo za sodelovanje, najbolj dragocen čas, v katerem strokovnjak iz izkušenj dobi izkušnjo spoštovanja in kompetentnosti. Poudarek na sedanjosti ne zanika preteklosti, ampak nas preteklost zanima zaradi sedanjosti in izzivov prihodnosti (ibid.).

V delovnem odnosu potrebujemo sodelovanje vseh udeležencev, tako strokovnih delavcev kot ljudi, ki pridejo po podporo in pomoč, če želimo, da je delovni odnos učinkovit in narejen skupaj z ljudmi. Čačinovič Vogrinčič (1990) izpostavi, da sodelovanje pri iskanju rešitev in zelenih razpletov družine pomeni skupno odkrivanje posebnega, edinstvenega načina, ki ga je družina ustvarila, da bi obvladala raznolikost individualnih razlik med člani družine. Zavzemati se moramo za sodelovanje, ki dela družino razvidno tako družini kot socialni delavki, saj prav to prispeva k odkrivanju tistega, kar je uresničljivo in izvedljivo.

Mešl (2010) je raziskovala uporabo in soustvarjanje znanja v praksi in prišla do ugotovitve, da je delovni odnos tisti, ki ga socialne delavke, ki so bile vključene v raziskavo, uporabljajo v celoti. Ob tem pa se mi zdi pomembno poudariti to, o čemer piše Čačinovič Vogrinčič (1990), da moramo socialne delavke vedno znova ustvarjati realne pogoje, da je v instrumentalni definiciji problema udeležena tudi družina.

Vries in Bouwkamp (2002) pišeta, da učinkovitost delovnega odnosa določajo tri skupine dejavnikov, in sicer:

- dejavniki strokovnjaka iz izkušenj,
- dejavniki strokovne delavke,
- dejavniki odnosa.

Vries in Bouwkamp (2002) še poudarjata, da so raziskave s področja psihiatrije, ki sta jih izvedla Luborsky in Auerbach leta 1985, pokazale, da so se pri strokovnjaku iz izkušenj pokazali naslednji dejavniki, ki lahko kažejo na uspešnost sodelovanja: pripravljenost za reševanje problema, prijetnost, sposobnost za nadaljevanje. Dejavniki, povezani s strokovnimi delavkami, so empatija, opogumljanje strokovnjaka iz izkušenj, razumevanje. Dejavniki odnosa vsebujejo pozitiven odnos, medsebojno razumevanje, sočustvovanje, pozitivno vrednotenje in so se po analizi raziskav pokazali za najbolj odločilen dejavnik za uspešnost celotnega projekta podpore in pomoči (Vries in Bouwkamp, 2002).

V našem življenju je za vsako graditev odnosa potreben čas in tako je tudi pri delovnem odnosu. Moja izkušnja delovnega odnosa v sodelovanju z družino mi je pokazala, kako pomembno je, da ne hitimo, ampak si vzamemo čas, da zgradimo zaupanje in vzpostavimo stik, ki pripomore k boljšemu sodelovanju in še več, k želenim razpletom, ki si jih vsaka družina želi. Wynne (kot navedeno v Vries in Bouwkamp, 2002) razlikuje med petimi fazami v razvoju odnosov:

1. navezovanje: nastanek čustvene povezanosti med udeleženci v procesu podpore in pomoči. V socialnem delu rečemo, da se strokovne delavke približamo strokovnjakom iz izkušenj tam, kjer so, skupaj z njimi gradimo zaupanje;
2. komunikacija: izmenjava misli in sporočil. Socialne delavke zagotovijo prostor, kjer vsak lahko izrazi svoje misli, želje, pričakovanja, definicije problemov in rešitev;
3. skupno reševanje problema: skupno reševanje problema, opravljanje nalog, izmenjava interesov. Soustvarjanje je ključno pri delovnem odnosu, kjer so vsi udeleženci soustvarjalci delovnega odnosa, rešitev, razpletov;
4. obojestranskost: preverjanje lastnih stališč, utrjevanje povezanosti v odnosu;
5. intimnost: rezultat prehodnih faz.

Vsaka od omenjenih faz ima dobre in slabe stvari, saj ima prva faza kot dobro stran skrb in

navezovanje, kot slabo stran pa preveliko čustveno navezanost, izmikanje in kritiziranje (Wynne, kot navedeno v Vries in Bouwkamp, 2002). Že res, da v vsakem odnosu in omenjenih fazah naletimo tudi na slabe strani, ampak nič ni bolj dragocenega in edinstvenega kot delovni odnos, ki temelji na zaupanju, soustvarjanju, komunikaciji, ki nikogar ne poniža in razvrednoti. Zato so elementi delovnega odnosa izjemni, ker nam pokažejo posebnost odnosa, vendar samo če jih znamo in zmoremo uporabiti v praksi.

Čačinovič Vogrinčič (2006, str. 28) piše, da v delovnem odnosu z družino vodimo dva procesa: »Prvi je stabilizacija za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje dobrih izidov; tako vzpostavljamo izviren delovni projekt pomoči. Drugi je proces raziskovanja, samoraziskovanja, soraziskovanja družine in z družino. V procesu raziskovanja za dobre izide mora družina postati bolj razvidna.« Osebni stik, osebna vez in razvit varen prostor med strokovnjaki in strokovnjaki iz izkušenj olajšajo razvijanje delovnega odnosa, še poudarja Čačinovič Vogrinčič (2011, str. 105).

Znotraj tega poglavja prilagam tabelo z naslovom Značilnosti razvitega delovnega odnosa, ki sem jo povzela po Čačinovič Vogrinčič in sodelavcih (2011).

Tabela 1.1. Značilnosti delovnega odnosa (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011, str. 106)

TRENTNO ALI DELNO RAZVIT DELOVNI ODNOS	DELOVNI ODNOS Z OSEBNIM STIKOM
Prevladuje uradni stik	Prevladuje osebni stik
Neobvezujoče, nepredvidljivo sodelovanje	Obvezujoče, predvidljivo sodelovanje
Vodenje k soustvarjanju rešitev je težavno	Uspešno vodenje in sodelovanje pri soustvarjanju rešitev
Dogovori niso točno določeni, več dogovarjanja o delovnem odnosu	Točno določeni dogovori, soustvarjanje rešitev znotraj dogovora
Več spremljanja	Več osebnega vodenja
Strokovnjaki iz izkušenj prekrivajo probleme in se ne soočajo z njimi	Strokovnjaki iz izkušenj imajo uvid v lastne probleme in so se pripravljani o njih pogovarjati v varnem okolju
Strokovnjaki iz izkušenj prelagajo odgovornost na druge	Strokovnjaki iz izkušenj prevzemajo odgovornost nase
Manjša samoiniciativnost	Večja samoiniciativnost
Prepričanje strokovnjakov iz izkušenj, da se	Prepričanje strokovnjakov iz izkušenj, da je

jim ni treba spremeniti	delo na sebi potrebno in da se morajo najprej spremeniti
Informativno in raziskovalno srečanje	Socialno-delovni delovni dogovor
Pri strokovnjakih iz izkušenj prevladuje zanikanje, umikanje v fantazijski svet, projiciranje, popačenje	Pri strokovnjakih iz izkušenj prevladujejo humor, predvidevanje, potlačitev

Menim, da tabela 1.1 smiselno prikaže posebnosti in dragocenosti delovnega odnosa, ki so ključne, kadar želimo skupaj z ljudmi soustvariti želene razplete, ki so nujni in pomembni za ljudi. Kot lahko vidimo v tabeli, delovni odnos z osebnim stikom omogoča pomembne stvari, ki so ključne v procesu podpore in pomoči, to so sodelovanje pri soustvarjanju rešitev, osebni stik, osebno vodenje, točno določeni dogovori. V tem primeru lahko govorimo o sodelovalnem socialnem delu. Na drugi strani pa v trenutno ali delno razvitem delovnem odnosu osebnega stika ni, vodenje k soustvarjanju rešitev je težavno, dogovori niso točno določeni in prav zaradi tega sem mnenja, da proces podpore in pomoči, v katerem se med udeleženi v omenjenem procesu razvije samo trenutni ali delno razvit delovni odnos, ne prinaša zelenih rešitev in konec koncev ni učinkovit za vse udeležene v procesu podpore in pomoči.

1.3.1.1. Etika udeležnosti

Etika udeležnosti pomembno dopolni koncept delovnega odnosa, saj vedno znova govori o drugačni odgovornosti, o odgovornosti za soustvarjanje pomenov in sporazumov (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Avtorica piše, da je v socialnem delu pomembno, kako soustvarimo udeležnost v rešitvah, ker ključni element etike udeležnosti predstavlja prav soustvarjanje rešitev, pri čemer raziskujemo obstoječo zgodbo in soustvarjamo novo (ibid.). Varovati udeležnost vsakega člana, slišati glas vsakega od njih, še posebej glas otroka, ki velikokrat ostane prezrt, ker ga preglasijo glasovi odraslih, je izjemno pomembno (Čačinovič Vogrinčič, 2011, str. 26). Partnerstvo in participacija omogočita prednost razmišljanja, pogledov, definiranja in pripovedovanja zgodb (Mešl, 2008).

Element etike udeležnosti je izjemno dragocen in temeljnega pomena pri kakršni koli obliki sodelovanja, še posebej pa pri socialnem delu z družino, saj moramo tako otrokom kot staršem zagotoviti enakopravno udeležnost, izkušnjo lastne kompetentnosti in dostojanstva ter odstopiti iz pozicije moči, nekoga, ki je posestnik resnice (Čačinovič

Vogrinčič, 2006). Pomembna sta resnica strokovnjakov iz izkušenj in odnos, ne pa to, da je strokovnjak tisti, ki najbolj ve in zna (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Rezultati raziskave v okviru podprojekta *Soustvarjanje učenja in pomoči* kažejo, kako pomemben je koncept etike udeležnosti kot osrednja vrednota akcije, kjer se strokovnjak jasno odpove moči, ki mu ne pripada, in v procesih se ne išče več vzroka ali edine resnice, ampak se skozi delovni odnos zagotavlja udeležnost vsakega člana projekta (Čačinovič Vogrinčič, 2011, str. 19). Po mojih izkušnjah je omenjeni koncept velikokrat postavljen v ozadje, sploh ko gre za udeležnost mladih v IDPP. O tem piše tudi Čačinovič Vogrinčič (2013, str. 23), da odrasli nismo vajeni slišati otrokovega glasu, se mu pridružiti in ga upoštevati kot pomembnega strokovnjaka iz lastnih izkušenj. A udeležnost mladih se kaže ravno v tem, da se sliši njihov glas, da so udeleženi pri premagovanju izzivov, s katerimi se soočajo (ibid., str. 33). Kot poudarjajo Kvaternik, Kustec in Kodele (2011, str. 148), je v podprojektu *Soustvarjanja učenja in pomoči* prav to, da so znotraj dela v IDPP slišali glas vseh udeleženi, predvsem pa staršev in njihovih otrok, bilo ključno, da so bili starši z načinom dela v IDPP zadovoljni.

1.3.2. Koncept izvirnega delovnega projekta pomoči

IDPP se soustvari v delovnem odnosu, skozi čas sodelovanja z ljudmi, iz srečanja v srečanje. Če imamo v mislih socialno delo z družino, je treba zagotoviti, da se za vsako družino vzpostavi IDPP, ki omogoči soustvarjanje rešitev, zelenih razpletov, ki se soustvarijo v delovnem odnosu in prevajajo v akcijo, v dejanja, v konkretne korake, npr. kaj prinese mamina odločitev, kdo bo šel na govorilne ure (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 24). Bistvo IDPP je v tem, da je izviren, ker se oblikuje za vsako družino posebej, vsakokrat na novo in je soustvarjen skupaj z njimi in zanje. Projekti so delovni, ker so usmerjeni v spremembe, pozitivne izide, zelene razplete, definirajo konkretne naloge, vedno zapišejo ugotovljene razlike (ibid.). IDPP delovni odnos ubesedi na socialno-delovni način in nadomesti nestrokoven izraz spremljanje, ki ne zahteva sodelovanja vseh udeleženi v problemu, aktivnih soustvarjalcev IDPP, dogovorjenih nalog, proslavljanja sprememb, novih odločitev, kar pa je bistvo socialnega dela. Pomembno je, da je IDPP voden osebno in kontinuirano, kar pomeni, da ima družina socialno delavko, ki vzpostavi in varuje procese soustvarjanja v delovnem odnosu, poveže družino s skupnostjo,

ustanovami, nevladnimi organizacijami, neformalnimi socialnimi mrežami (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 24).

IDPP je dopolnilo konceptu delovnega odnosa, v katerem gre za projekt sodelovanja, ki temelji na dogovarjanju, soustvarjanju, skupnem iskanju rešitev, da udeleženi v problemu postanejo udeleženi v rešitvi (Mešl, 2008).

IDPP zajame naloge na obeh ravneh (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 23):

- zbiranje instrumentalnih definicij od vseh članov družine, ki govorijo o rešitvah in želenih izidih;
- raziskovanje za razvidnost in ubesedenje sprememb, ki jih družina soustvarja na ravni odnosov v smeri želenih sprememb.

Sodelovanje v IDPP omogoči nove izkušnje in na obeh ravneh krepí odpornost posameznika in družine kot celote (Mešl, 2013). V projektih se otroku in njegovi družini pridružimo v delovnem odnosu, kar pomeni, da se jim pridružimo tam, kjer otrok in njegova družina so (Čačinovič Vogrinčič, 2011, str. 25). Tako začnemo proces raziskovanja možnih rešitev, da vidimo in skupaj ugotovimo, kakšne so instrumentalne definicije problema vsakega od njih, katere rešitve so že na voljo (ibid.). Sledi spreminjanje v delovnem odnosu, kjer načrtujemo dobre izide, prve možne korake do uresničitve želenih razpletov. Ne smemo pa pozabiti na proslavljanje, ki kaže spoštovanje potencialov, uspehov, napredovanj otroka in njegove družine (ibid.). IDPP se zaključi, ko otrok in ostali člani njegove družine zmorejo sami, ko se njihova kompetentnost razvije, ko so dobili podporo in pomoč za delo na spremembah v njihovem življenju (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 24–25).

1.3.3. Strokovnjak, ki je spoštljiv in odgovoren zaveznik

V tem poglavju bom spregovorila o besedni zvezi, ki ni le besedna zveza, ampak predstavlja vse to, kar sem pisala do sedaj. Spoštljiv in odgovoren zaveznik v procesih podpore in pomoči do strokovnjakov iz izkušenj je ključ uspešnega delovnega odnosa, IDPP, soustvarjanja želenih rešitev, razpletov, novega znanja. Strokovna delavka, ki je spoštljiva in odgovorna zaveznica strokovnjakov iz izkušenj, je spoštljiva na človeški ravni, odgovorna, ker se zavezuje, da sliši in ljudem odgovori v procesu sodelovanja, jih

vidi s perspektive moči, je zaveznica v krepitvi njihove moči, v soustvarjanju novega znanja, spodbuja njihove kompetence, vire, sposobnosti (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Koncept delovnega odnosa in koncept IDPP sta v proces podpore in pomoči prinesla novo razumevanje o tem, kakšna je vloga strokovnjaka. V preteklosti je bil strokovnjak tisti, ki je najbolj vedel in znal, kaj strokovnjaki iz izkušenj potrebujejo, danes pa je vloga strokovnjaka v tem, da je spoštljiv in odgovoren zaveznik, kar pomeni, da je s strokovnjakom iz izkušenj in njegovo družino solidaren, nudi podporo njegovim in njihovim virom, viziji, komunikaciji, sanjam (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Strokovnjak, ki je spoštljiv in odgovoren zaveznik, se vedno znova zavzema za sodelovanje med vsemi udeleženi v projektu podpore in pomoči. Menim, da je vedno znova ključno, da sodelovanje med strokovno delavko in posameznikom ter njegovo družino temelji na raziskovanju potreb, ki jih imata posameznik in njegova družina. Vsako sodelovanje z družino s številnimi izzivi, ki se začne z delovnim odnosom, ustvari nov IDPP, ki zagotavlja spoštovanje edinstvenosti osebne izkušnje, kjer edinstvenost predstavlja izhodiščno točko raziskovanja, kateri dodamo naše strokovno znanje, razvidnost družinske dinamike, vzdržujemo procese razumevanja, da se zmoremo dogovoriti (Čačinovič Vogrinčič, 2002). Menim, da je spoštljiv in odgovoren zaveznik vsak, ki zna in zmore upoštevati in uporabljati koncepte delovnega odnosa, vendar ne samo to, pomembno se mi zdi, da vanje tudi res verjame ter pri tem vedno znova upošteva glas družine in vsakega družinskega člana. Mešl in Kodele (2016, str. 46) poudarjata, da je socialna delavka spoštljiva in odgovorna zaveznica ljudi takrat, ko vztraja v IDPP, upošteva glas družine in družinskih članov, podpre ljudi pri uresničevanju konkretnih korakov in v samo sodelovanje vstopa zavzeto, s prepričanjem, da vsaka družina zmore premagati izzive, s katerimi se srečuje.

1.4. Partnerstvo institucij

V tem poglavju se bom osredotočila na pomen partnerstva institucij, saj po mojem mnenju učinkovito prispeva k želenim razpletom. Kot nesmiselno vidim to, da vsaka institucija dela zase in je v proces dela z otrokom in njegovo družino osredotočena samo na en del podpore in pomoči. Socialno delo z družino vsebuje različna področja dela, ki jih moramo upoštevati in razumeti, ker je socialno delo soustvarjanje pomoči in podpore, iskanje želenih izidov, a hkrati tudi povezovanje družine z institucijami v družbi, ki so udeležene v

rešitvi (Čačinovič Vogrinčič, 2006a). V Kodeksu etičnih načel v socialnem varstvu je opredeljen odnos socialnih delavk do profesionalnega okolja in narekuje socialnim delavkam, da se zavzemajo za solidarnost ter sodelovanje z različnimi ustanovami in strokovnjaki (Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije in Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu, 2006). Velikokrat je v podporo in pomoč družini vključenih preveč strokovnjakov, pomoč je razpršena in predstavlja velikokrat breme in ne korist (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014). Menim, da partnerstvo institucij predstavlja koncept, ki temelji na srečanju, osebnem stiku vseh udeležениh, da na mestu srečanja soustvarijo želene dogovore, korake za uspešen razplet v korist otroku in njegovi družini.

Čačinovič Vogrinčič (2006) piše, da CSD so in morajo biti varuhi pogojev, da se socialno delo lahko zgodi, da je mogoče začeti z reševanjem problemov na socialno-delovni način. V nadaljevanju predstavljam dve načeli, ki po mojem mnenju dobro prikažeta pomen povezovanja in celostnega pristopa podpore in pomoči v socialnem delu. Magajna in sodelavke (2008) pišejo o temeljnih načelih pomoči učencem z učnimi težavami, ki med drugimi vsebujejo tudi načelo celostnega pristopa in načelo interdisciplinarnosti. Menim, da omenjeni načeli ne veljata le za podporo in pomoč učencem z učnimi težavami, temveč tudi za delo z družino in za vse ravni socialnega dela. Načelo celostnega pristopa govori, da morata biti podpora in pomoč zagotovljena celostno, kjer vsi udeleženi raziskujejo, ozaveščajo, spreminjajo (Magajna, Kavkler, Čačinovič Vogrinčič, Pečjak in Bregar Golobič, 2008). Menim, da celostni pristop vsebuje nujno potrebno sodelovanje, prizadevanje strokovnjakov, da se med seboj slišijo, si povedo, kaj želijo spremeniti, načrtujejo, kako naprej, in so tam za ljudi in z njimi. Načelo interdisciplinarnosti pa poudarja pomen sodelovanja različnih strokovnjakov, ker je za razvijanje različnih oblik pomoči in podpore potrebno interdisciplinarno sodelovanje med vsemi udeleženi v procesu podpore in pomoči otroku in družini, torej sodelovanje institucij, pomembnih oseb v življenju otroka in njegove družine (ibid.). Moje sodelovanje v procesu podpore in pomoči družini v skupnosti je pokazalo ravno to kot izjemno dragoceno, saj je bil ključen trenutek, ko smo se srečali na OŠ prav vsi, ki smo sodelovali z družino (jaz, oče, mlajši sin, njegova razredničarka, učiteljica matematike, ker je matematika takrat mlajšemu sinu predstavljala največji izziv, socialna delavka iz OŠ in socialna delavka s CSD). Prav to srečanje je omogočilo korak naprej, ker smo si dali priložnost, da smo pogledali tudi pozitivne stvari, vire in moči, ki jih družina ima, načrtovali smo, kaj še želimo spremeniti,

in se dogovorili o prvih naslednjih možnih korakih. To pa smo lahko načrtovali le v pogovoru, dialogu in sodelovanju vseh udeležениh.

Menim, da se moramo strokovne delavke vedno znova zavzemati za dobre odnose med vsemi udeležениmi, saj po mojem mnenju dobri odnosi pripomorejo k temu, da si različne institucije in vsi udeležени v procesu podpore in pomoči dajo priložnost za srečanje, načrtovanje sprememb in prvih možnih korakov. Ucman (1998, str. 132) definira dejavnike, ki spodbujajo dobre odnose med učitelji in starši in so po mojem mnenju pomembni tudi pri spodbujanju dobrih odnosov med institucijami in vsemi udeležениmi v procesu podpore in pomoči:

- občutljivost na težave staršev in otrok;
- sposobnost poslušanja staršev;
- želja po medsebojnem komuniciranju;
- šola predstavlja del življenja;
- sposobnost razlage problema ljudem na razumljiv način;
- otrok je tudi človek s pozitivnimi stvarmi, ne samo učenec, ki ima slabe stvari.

Omenjeni dejavniki po mojem mnenju opisujejo razmišljanje, ki ga lahko pridobimo in uvedemo v praksi, če zmoremo in znamo upoštevati koncept delovnega odnosa. Sama sem v procesu sodelovanja z družino spoznala, kako pomembno je, da starši dobijo občutek, da so upoštevani in da se njihovega otroka ne vidi le kot težavo oz. problem. Ko smo v IDPP izpostavili tudi pozitivne stvari in o njih govorili na naših srečanjih z vsemi udeležениmi, je naš projekt postal za vse nas izkušnja na drugem nivoju, saj smo se v pogovorih in srečanjih dogovorili in soustvarili veliko bolj učinkovite dogovore, ki so pripomogli k želenim razpletom. In ko vse to združimo, lahko govorimo o partnerstvu različnih institucij.

Partnerstvo institucij je pomembno, da presežemo problem razpršenosti pomoči, ki so je deležne družine, ko je vsaka strokovna delavka usmerjena predvsem k reševanju problema, prek katerega je stopila v stik z družino (Mešl in Kodele, 2016a). Rezultati projekta *Pomoč družinam v skupnosti* kažejo, da so študentke, socialne delavke, prepoznale pomen sodelovanja z drugimi institucijami predvsem takrat, ko je sodelovanje s šolo pomenilo in prispevalo k večji učni uspešnosti otrok.

Izjemno pomembno se mi zdi, kar poudari Maholmes (2014), da partnerstvo s šolami in drugimi organizacijami v skupnosti zagotovi vire družinam in krepi njihovo moč. Vire in moč družinam pa zagotovi ter krepi tudi to, da se strokovne delavke zavedajo svoje vloge v življenju otroka in njegove družine za doseganje rešitev in potenciala, ki ga imajo ljudje v življenju (ibid.).

1.4.1. Sodelovanje CSD in OŠ

Sodelovanje CSD in OŠ je pomembno, ker lahko samo z izmenjavo informacij pregledamo, smo v stiku z različnimi aktualnimi dogodki v šoli in lahko nanje hitro odreagiramo (Svetlin Jakopič, 2005). Prav tako lahko vse udeležene (otroka, starše, učitelje, šolsko svetovalno službo, socialne delavke s CSD) samo s sodelovanjem, ki je kontinuirano, povabimo v delovni odnos, soustvarjanje rešitev in uresničevanje dogovorov (ibid.). Timsko delo, skupno sledenje zastavljenim, dogovorjenim, soustvarjenim ciljem omogoča učinkovitejše delo in rezultate. Prav tako delo pa je težko delo, saj kot izpostavi avtorica, OŠ velikokrat že prej izčrpajo vse možne oblike pomoči, preden obvestijo CSD z izzivi, s katerimi se soočajo otrok, starši in šola (ibid.). Šolska svetovalna služba v primerih, ko se sooča z zapletenimi vprašanji in izzivi pri delu z otrokom in njegovo družino, sodeluje z različnimi institucijami (npr. CSD, nevladne organizacije, institucije za podporo in pomoč otrokom, različne klinike) (Resman, 1999, str. 78). Čretnik (2016) je v svoji diplomski nalogi z naslovom *Sodelovanje osnovnih šol in centrov za socialno delo pri reševanju socialne problematike učencev* ugotovil, da OŠ sodeluje s CSD v primerih, ko gre za zanemarjenost otroka, sum kaznivega dejanja, fizično in psihično nasilje nad otrokom ter spolno zlorabo otroka. Raziskoval je tudi splošno zadovoljstvo zaposlenih na OŠ glede sodelovanja s CSD in ugotovil, da je zelo zadovoljnih in zadovoljnih s sodelovanjem 63,1 % vseh anketiranih. Kljub temu da je več kot polovica anketiranih zadovoljnih s sodelovanjem s CSD, je tistih, ki so manj zadovoljni in nezadovoljni, kar 36,9 % anketiranih (ibid.).

Resman (1999, str. 79) poudari, da je sodelovanje med šolsko svetovalno službo in CSD nujno ter mora temeljiti na partnerstvu in komplementarnosti pri reševanju izzivov. Eden od pomembnih razlogov, ki nam lahko pojasni, zakaj je partnerstvo med institucijami nujno, je, da socialne delavke s CSD ne poznajo šolskih situacij, njene klime in odnosov, ki vladajo v njej. Prav to pa poznajo šolske svetovalne delavke, ki pa ne znajo in ne

zmorejo nuditi podpore in pomoči ob določenih izzivih, s katerimi se soočata otrok in njegova družina. Zato potrebujejo znanje socialnih delavk s CSD (Resman, 1991, str. 79). Kot lahko vidimo, je v procesu podpore in pomoči otroku in njegovi družini izjemno pomembno sodelovanje med OŠ in CSD. Strinjam se, da je vsaka institucija specializirana za določeno področje dela, a sem mnenja, da lahko govorimo o učinkovitem delu, ki je v korist strokovnjakom iz izkušenj, le takrat, kadar se znanje različnih institucij prepleta. Pobudniki sodelovanja med OŠ in CSD so lahko učitelji, vodstvo šole, svetovalna služba, starši ali pa CSD (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Skozi teoretični del magistrskega dela sem pisala o učencih z učnimi težavami, zato se mi na tem mestu poraja vprašanje, ali CSD v primerih, ko v sodelovanju z otrokom in njegovo družino ugotovi, da otrok potrebuje pomoč pri šolskem delu, vstopi v stik z OŠ, ki jo otrok obiskuje. Kot sem pisala v poglavju Učenci z učnimi težavami, lahko vidimo, da učni neuspeh za sabo prinese kar nekaj izzivov, s katerimi se morajo otrok in njegova družina soočiti. Velikokrat pa je prav slab učni uspeh izraz različnih situacij in izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in člani njegove družine. Dober šolski uspeh namreč predstavlja pomemben varovalni dejavnik tako za otroka kot za njegove starše. Rezultati projekta *Strokovne podlage za nadaljnji razvoj in uresničevanje Koncepta dela »Učne težave v osnovni šoli«* kažejo, da vsak učenec z učnimi težavami potrebuje IDPP, v katerem skupaj z vsemi udeleženi pri ustvarjanju rešitev v delovnem odnosu soustvarja možne rešitve. IDPP se otroku v primeru učnih težav oblikuje znotraj OŠ. V njem naj bi praviloma sodelovali starši, učitelji, šolska svetovalna služba in otrok. Menim, da bi bilo pomembno, da se v primerih, ko je socialna delavka na CSD že v delovnem odnosu z otrokom in njegovo družino, tudi njo vključi v IDPP. To se mi zdi pomembno predvsem zato, ker proces podpore in pomoči otroku in njegovi družini že v osnovi temelji na sodelovanju vseh udeleženi v IDPP. Samo s trdim delom vseh udeleženi, ki omogoča njihovo srečanje, lahko govorimo o načrtovanju, dogovarjanju prvih možnih korakov in soustvarjanju zelenih rešitev.

Rezultati analize, ki sta jo izvedli Mešl in Kodele (2016, str. 62), pričajo o tem, kako pomembno je partnerstvo s šolami in drugimi institucijami, saj zagotovi pomembne vire tako za starše kot tudi za otroke. Prav to je pokazala tudi moja osebna izkušnja sodelovanja z družino v procesu podpore in pomoči. Pri sodelovanju in reševanju problemov je pomembno, da vsi udeleženi v procesu podpore in pomoči vidijo drug drugega kot

kompetentne in enakovredne osebe, saj lahko le tako sprejmejo drug drugega kot partnerje v IDPP (Šteh, 2008).

Šteh (2008) piše o sodelovanju med šolo in domom, vendar mislim, da lahko njene ugotovitve prenesemo tudi na druga področja (npr. socialno varstvo). Pravi, da je zelo pomembno, da imajo na šolah oblikovano skupno vizijo glede sodelovanja s starši in da sodelovanje postavijo kot cilj, saj bodo samo tako ves čas stremeli k iskanju novih, učinkovitejših oblik sodelovanja. Šolska svetovalna služba mora biti prostor skupnega dialoga, dogovarjanja in raziskovanja (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Menim, da nam stroka socialnega dela daje to razkošje, da je že v osnovi sodelovanje med institucijami in ljudmi kot enakovrednimi sogovorniki postavljeno v središče delovnega odnosa, saj je ključno, da skupaj z ljudmi, ki so udeleženi v proces dela, iščemo, raziskujemo pozitivne, nove izkušnje za in z ljudmi.

Ko CSD sodeluje s šolo, velikokrat najprej vzpostavi stik s svetovalno službo v šoli. Delo šolske svetovalne delavke obsega delo z učenci, učitelji, starši, vodstvom šole in zunanjimi ustanovami in je najučinkovitejše takrat, ko je sestavljeno iz tima različnih strokovnjakov (Gregorič Mrvar in Mažgon, 2016). Sodelovanje šole in šolske svetovalne službe z institucijami je pomembno in potrebno. V Programskih smernicah za svetovalno delo v OŠ (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008) piše, da je treba pri sodelovanju upoštevati naslednja načela: načelo celostnega pristopa, načelo interdisciplinarnosti, načelo povezovanja in strokovnega sodelovanja. Načelo celostnega pristopa govori, da je treba posameznika upoštevati kot osebnost v celoti znotraj socialnega okolja, v katerem živi. Načelo povezovanja, strokovnega sodelovanja in interdisciplinarnosti pa poudarja sodelovanje svetovalnih delavk s strokovnjaki iz drugih ustanov (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Rezultati empirične raziskave iz leta 2014, ki je raziskovala vidike sodelovanja šolskih svetovalnih delavcev z institucijami in posamezniki v skupnosti (Gregorič Mrvar in Mažgon, 2016), nam pokažejo pogostost sodelovanja svetovalnih delavk s posamezniki in institucijami, pozitivne in negativne izkušnje šolskih svetovalnih delavk s sodelovanjem s posamezniki in institucijami v skupnosti, katero vlogo šolske svetovalne delavke prevzemajo v omenjenem sodelovanju in kako šolske svetovalne delavke vidijo sodelovanje s posamezniki in institucijami. Podatki kažejo, da šolske svetovalne delavke najpogosteje sodelujejo s starši, šolami, dijaškimi domovi in CSD. Od skupaj 195 šolskih

svetovalnih delavk iz slovenskih OŠ jih na tedenski ravni s CSD sodeluje 27 (13,8 %), mesečno jih sodeluje 80 (41,0 %), nekajkrat letno pa 70 svetovalnih delavk (35,9 %). Od skupaj 188 svetovalnih delavk jih je 104 takih, ki svoje sodelovanje s CSD ocenjujejo z dobro, 58 svetovalnih delavk pa z zelo dobro. Rezultati kažejo, da več kot polovica (54,2 %) šolskih svetovalnih delavk nastopi v vlogi koordinatorja v omenjenem sodelovanju, tretjina (33,9 %) od njih jih sodeluje kot članice timov, le 3,1 % sodelujočih v omenjeni raziskavi poroča, da v medsebojno sodelovanje niso vključene, a le podajo strokovno mnenje. Kot pomemben vidik kakovostnega sodelovanja avtorici navajata dosedanje izkušnje in prakse medsebojnega sodelovanja. V raziskavi je 125 svetovalnih delavk opisalo pozitivno izkušnjo sodelovanja, od teh kar 68 % svetovalnih delavk priča o pozitivni izkušnji sodelovanja s CSD. Glede na rezultate menim, da je sodelovanje med institucijami izvedljivo in potrebno. V prihodnosti se moramo zavzemati, da v sodelovanje vključimo osebe, strokovnjake iz izkušenj, saj se sodelovanje med institucijami zgodi predvsem zaradi njih in za njih. Ko bomo uspeli v prakso socialnega dela prinesiti prepričanje, da so strokovnjaki iz izkušenj pomembni v procesih podpore in pomoči, da njihova participacija deluje varovalno tako na njih kot na nas, socialne delavke, bomo dosegli, da bo prevladalo sodelovalno socialno delo.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Idejo za raziskavo v okviru magistrskega dela sem dobila tekom prakse na podiplomskem študiju, smer Socialno delo z družino. Vključena sem bila v projekt *Pomoč družinam v skupnosti* in osebno udeležena pri razreševanju številnih izzivov, s katerimi se je soočala družina, s katero sem sodelovala. Sodelovanje z družino v izvirnem delovnem projektu pomoči je pokazalo, kako pomembno je, da CSD in OŠ sodelujejo, so v stiku, načrtujejo skupaj z otrokom in njegovo družino in si dajo priložnost, da se slišijo. Vse naštetto je znotraj kontinuiranega dela prineslo različne premike na vseh področjih družinskega življenja, tudi boljšo učno uspešnost otroka. Medsebojno sodelovanje CSD in OŠ je pomembno, ker lahko samo z izmenjavo informacij pregledamo in smo v stiku z različnimi aktualnimi dogodki v šoli ter nanje hitro odreagiramo (Svetlin Jakopič, 2005). V magistrskem delu želim raziskati, ali CSD in OŠ sploh sodelujejo, kako poteka to sodelovanje, kakšna je pri tem vloga otroka in njegove družine ter kako CSD in OŠ sodelujejo, ko družina s številnimi izzivi potrebuje podporo in pomoč tudi za šolski uspeh otroka. Poleg tega želim z magistrskim delom pokazati, da sta vsak otrok in njegova družina edinstvena, odporna, a v določenih življenjskih izzivih potrebujeta podporo in pomoč strokovnjakov, ki morajo v prvi vrsti biti njuni spoštljivi in odgovorni zavezniki. Poleg vsega želim, da delo prispeva k razmisleku možnega prispevka vseh udeležениh v sodelovanju znotraj procesa podpore in pomoči družini.

2.1. Raziskovalna vprašanja

V raziskovalnem delu želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

RV1: Kako poteka sodelovanje med CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh?

RV2: Kako pogosto poteka sodelovanje med OŠ in CSD?

RV3: Kakšna je vloga otroka in njegove družine pri sodelovanju med OŠ in CSD?

RV4: Kako svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD razumejo medsebojno sodelovanje v izvirnem delovnem projektu pomoči in kako pogosto poteka sodelovanje v IDPP?

RV5: Kako CSD in OŠ razumejo vlogo drug drugega pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otroci v šoli in doma?

RV6: Kje svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD vidijo ovire za to, da bi lahko bilo medsebojno sodelovanje še bolj uspešno ter v korist otrokom in njihovim družinam?

3. METODOLOGIJA

Zaradi kompleksnosti raziskave in lažje preglednosti metodologijo, uporabljeno v magistrskem delu, naprej na kratko predstavim v tabeli 3.2., nato pa v nadaljevanju posamezne razdelke še podrobneje predstavim.

Tabela 3.2. Opis metodologije

	PRVI DEL RAZISKAVE	DRUGI DEL RAZISKAVE
NAMEN	Raziskati sodelovanje med CSD in OŠ ter vlogo otroka in njegove družine s poudarkom, ko družina s številnimi izzivi potrebuje podporo in pomoč tudi za šolski uspeh svojega otroka.	
CILJI	Narediti pregled stanja: - ali CSD in OŠ sploh sodelujejo; - kako poteka to sodelovanje; - kakšna je vloga otroka in njegove družine v tem sodelovanju; - razumevanje medsebojnega sodelovanja; - zadovoljstvo s sodelovanjem.	Poglobitev delnih rezultatov iz prvega dela raziskave (raziskati potek sodelovanja med CSD in OŠ, razumevanje strokovnih delavk glede medsebojnega sodelovanja, vlogo otroka in njegove družine v omenjenem sodelovanju).
VRSTA RAZISKAVE	Kombinacija kvantitativnega in kvalitativnega pristopa.	Kvalitativna.
RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	Kako poteka sodelovanje med CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh? Kako pogosto poteka sodelovanje med OŠ in CSD? Kakšna je vloga otroka in njegove družine pri sodelovanju med OŠ in CSD? Kako svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD razumejo medsebojno sodelovanje v izvirnem delovnem projektu pomoči in kako pogosto poteka sodelovanje v IDPP? Kako CSD in OŠ razumeta vlogo drug drugega pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otroci v šoli in doma? Kje svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD vidijo ovire za to, da bi lahko bilo medsebojno sodelovanje še bolj uspešno in v korist otrokom in njihovim družinam?	
TEHNIKA ZBIRANJA PODATKOV	Anketni vprašalnik.	Intervju.
POPULACIJA	Socialne delavke s šestih CSD v JV Sloveniji, ki delajo na področju dela z mladimi in družinami. Svetovalne delavke iz 38 OŠ v JV Sloveniji.	
VZOREC	Devet socialnih delavk, ⁵ ki delajo na področju dela z mladimi in družinami na CSD	Štiri socialne delavke s CSD v JV Sloveniji, ki delajo na področju dela z mladimi in

⁵ Na prvi pogled se devet socialnih delavk mogoče zdi majhen vzorec. A vseeno je vzorec reprezentativen glede na to, da je na področju JV Slovenije šest CSD in da je na anketo odgovorilo devet socialnih delavk. Predvidevam, da je na vsakem CSD vsaj ena socialna delavka izpolnila anketo.

	v JV Sloveniji. 14 svetovalnih delavk (36,8 %) iz OŠ v JV Sloveniji. Neslučajnostni priložnostni in namenski vzorec.	družinami. Štiri svetovalne delavke iz OŠ v JV Sloveniji. Neslučajnostni priložnostni in namenski vzorec.
ANALIZA	Metoda kvalitativne analize. Spletni program 1KA.	Metoda kvalitativne analize.
OBDELAVA PODATKOV	Deskriptivna analiza (frekvenca, odstotki). Določitev enot kodiranja, izbor relevantnih delov, določitev pojmov in kategorij (4. in 7. vprašanje v anketnem vprašalniku).	Določitev enot kodiranja, izbor relevantnih delov, določitev pojmov, kategorij in tem raziskovanja.

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava v magistrskem delu je kombinacija kvantitativnega in kvalitativnega pristopa. Prvi del raziskave je kombiniran iz kvantitativnega in kvalitativnega pristopa, saj sem želela na začetku raziskave narediti pregled stanja o raziskovanem problemu. Drugi del raziskave je kvalitativen, ker sem zbirala goste in besedne opise, ki so se nanašali na tematiko, ki sem jo raziskovala. Opisi vsebujejo podatke, pridobljene s poglobljenimi intervjuji. Raziskava magistrskega dela je empirična, ker sem z njo želela zbrati novo izkustveno gradivo (Mesec, 1997). Prav tako je raziskava tudi eksplorativna ali poizvedovalna, ker je bil njen namen spoznati določeno področje problematike, ne pa proučiti celotne populacije (ibid).

3.2. Raziskovalni instrumenti

Za potrebe prvega dela raziskave sem kot merski instrument uporabila anonimni anketni vprašalnik in ga prenesla v spletno obliko s pomočjo aplikacije 1KA. Vprašalnik je sestavljen iz 16 vprašanj, ki so različnih tipov (odprta, zaprta, ocenjevalne lestvice). S pomočjo vprašanj sem želela izvedeti:

- ali in kako poteka sodelovanje CSD in OŠ v procesu podpore in pomoči otroku in njegovi družini ter kaj je predmet medsebojnega sodelovanja;
- kaj so razlogi, da CSD in OŠ ne sodelujejo;
- kako udeleženke raziskave razumejo medsebojno sodelovanje v izvirnem delovnem projektu pomoči;

- vlogo otroka in njegove družine v tem sodelovanju;
- kako zadovoljne so udeleženke raziskave z medsebojnim sodelovanjem.

V drugem delu raziskave sem za zbiranje besednih opisov kot merski instrument uporabila delno strukturiran intervju. Pripravila sem smernice za intervju, glavna in bistvena vprašanja sem določila vnaprej in so bila vodilo zame kot raziskovalko. Hkrati sem postavljala tudi dodatna vprašanja v toku samega pogovora. Respondentkam sem zastavila vprašanja v odprti obliki, jasno, posamično, čim bolj v naravnem toku dogajanja. Z vprašanji sem želela bolj poglobljeno raziskati:

- celoten potek sodelovanja CSD in OŠ (kaj razumejo kot medsebojno sodelovanje, v katerih primerih sodelujejo, kaj je namen tega sodelovanja, kje vidijo prednosti in ovire medsebojnega sodelovanja);
- kako OŠ sodelujejo s CSD, ko otrok in družina poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole potrebuje tudi podporo CSD (kako poteka to sodelovanje, kdo običajno vzpostavi prvi stik);
- kako poteka sodelovanje CSD z OŠ, ko v procesu podpore in pomoči otroku in njegovi družini ugotovijo, da otrok potrebuje podporo in pomoč pri šolskem delu;
- kako udeleženke raziskave vidijo svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo so sestavljale:

- socialne delavke s šestih CSD v JV Sloveniji, ki delajo na področju dela z mladimi in družinami;
- svetovalne delavke iz 38 OŠ v JV Sloveniji.

Stvarna opredelitev populacije so socialne delavke s CSD, ki delajo na področju dela z mladimi in družinami, in svetovalne delavke na OŠ. Krajevna opredelitev populacije je JV Slovenija, časovna opredelitev pa je leto 2017.

Glede na podatke Statističnega urada Republike Slovenije⁶ sem opredelila občine, ki sestavljajo JV regijo v Sloveniji, in nato s pomočjo seznama CSD določila število CSD (6),

⁶ Republika Slovenija, Statistični urad (2015).

ki se nahajajo na tem območju. Število OŠ (38) pa sem določila s pomočjo občin, ki sestavljajo JV Slovenijo.

V raziskovalnem delu magistrskega dela sem imela dva vzorca. Vzorca sta priročna, namenska in neslučajnostna, ker enote v populaciji niso imele enakih možnosti, da pridejo v vzorec (Mesec, 1997) in ker sem v raziskavo vključila območje JV Slovenije, ki je meni najbolj dostopno.

Prvi vzorec se nanaša na prvi del raziskave in je sestavljen iz:

- devetih socialnih delavk, ki delajo na področju dela z mladimi in družinami, s šestih CSD v JV Sloveniji, ki so izpolnile anketo;
- 14 svetovalnih delavk iz 38 OŠ v JV Sloveniji, ki so izpolnile anketo.

Drugi vzorec se nanaša na drugi del raziskave in je sestavljen iz:

- štirih socialnih delavk s štirih CSD v JV Sloveniji, ki delajo na področju dela z mladimi in družinami;
- štirih svetovalnih delavk iz štirih OŠ v JV Sloveniji.

3.4. Zbiranje podatkov

Za potrebe prvega dela raziskave sem podatke zbiral s pomočjo anonimnega anketnega vprašalnika. Socialnim delavkam s CSD v JV Sloveniji je bil anketni vprašalnik dostopen 1.–16. 6. 2017, svetovalnim delavkam iz OŠ v JV Sloveniji pa je bil dostopen 15.–30. 6. 2017. Na vsako OŠ v JV Sloveniji sem ravnateljem najprej poslala elektronsko pošto s prošnjo za strinjanje za sodelovanje v raziskavi. Izmed vseh 38 OŠ se ravnatelj ene OŠ ni strinjal, da njihova šola sodeluje v raziskavi, in kot razlog navedel pomanjkanje časa. Iz podatkov, razvidnih v programu 1KA, je znotraj šestih CSD v JV Sloveniji do ankete pristopilo 21 socialnih delavk, v celoti pa je anketni vprašalnik izpolnilo devet socialnih delavk. Do anket znotraj 38 OŠ v JV Sloveniji je pristopilo 17 svetovalnih delavk, v celoti pa je anketo izpolnilo 14 svetovalnih delavk.

V drugem delu raziskave sem uporabila metodo spraševanja. S socialnimi delavkami s CSD in svetovalnimi delavkami iz OŠ sem izvedla delno standardizirane poglobljene

intervjuje. Podatke socialnih in svetovalnih delavk sem pridobila tako, da so v anketnih vprašalnikih označile, da želijo sodelovati v nadaljevanju raziskave in so v ta namen pustile svojo elektronsko pošto, kamor sem jih lahko kasneje kontaktirala in se dogovorila za srečanje. Za sodelovanje v nadaljevanju raziskave sta se odzvali le dve svetovalni delavki iz dveh OŠ. Zaradi slabega odziva za sodelovanje sem po končanem prvem delu raziskave še osebno poklicala na CSD in OŠ v JV Sloveniji ter socialne delavke in svetovalne delavke osebno nagovorila k sodelovanju v raziskavi. Tako sem pridobila štiri socialne delavke s štirih CSD in še dve svetovalni delavki. Pred izvedbo intervjuja sem sogovornicam najprej pojasnila namen magistrskega dela in jim zagotovila anonimnost. Po predhodnem dogovoru sem pogovore snemala z mobilnim telefonom in jih nato pretipkala na računalnik. Za snemanje intervjuja se ni odločila ena socialna delavka, zato sem intervju pisala na roke. Intervjuji so opravljeni osebno in so potekali na CSD in OŠ od 23. 8. 2017 do 25. 9. 2017. Časovni okvir intervjujev je od 20 do 35 minut.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem obdelala s pomočjo kvantitativne in kvalitativne analize, kot jo podaja Mesec (2007). Podatke znotraj kvantitativne analize, pridobljene z anketnim vprašalnikom, sem obdelala s pomočjo programov 1KA. Analizo empiričnega gradiva sem za odprti vprašanja iz anketnega vprašalnika in za intervjuje izvedla tako, da sem odgovore najprej zapisala v parafrazirani obliki. V naslednjem koraku sem pri vsakem vprašanju določila relevantne enote kodiranja, ki sem jih označila s črticami (/) in z zaporedno številko ter črko intervjuja. Nato je sledilo odprto kodiranje. Izdelala sem razpredelnico, kamor sem vpisovala izjave iz odgovorov in posameznim delom besedila pripisala pojme. Sledilo je združevanje sorodnih pojmov v kategorije in teme raziskovanja. Ko sem imela pojme združene v kategorije in teme, sem nadaljevala z osnim (aksialnim) kodiranjem, pri katerem sem izpisala teme in pod njimi kategorije. Vsaki kategoriji sem pripisala pojme, ki jim pripadajo, ter črko intervjuja in številko izjave. Odprto kodiranje sem zaključila z analizo značilnosti pojmov in kategorij.

4. REZULTATI

V nadaljevanju predstavljam rezultate tako prvega kot drugega dela raziskave skozi posamezne teme, ki so se tekom raziskovanja pokazale kot relevantne. Zaradi lažje preglednosti rezultate prvega dela raziskave predstavljam s pomočjo tabel.⁷ Znotraj vsake teme sem pozorna predvsem na ugotovljene podobnosti in razlike.

4.1. Sodelovanje CSD in OŠ

4.1.1. Pojmovanje medsebojnega sodelovanja

V prvem delu raziskave sem želela ugotoviti, kako anketirane udeleženke raziskave razumejo in vidijo medsebojno sodelovanje CSD in OŠ. Anketirane udeleženke sem prosila, da na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjajo, 5 pa, da se s trditvijo zelo strinjajo, označijo svojo stopnjo strinjanja.⁸

Tabela 4.3. Stopnja strinjanja s trditvami (prvi del raziskave)

Sodelovanje CSD in OŠ													
Trditve		Stopnja strinjanja											
		Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Niti se ne strinjam niti se strinjam		Se strinjam		Zelo se strinjam		Skupaj	
		f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Sodelovanje med OŠ in CSD je v procesu podpore in pomoči družini nujno.	Svetovalne delavke iz OŠ	0	0	4	31	5	38	1	8	3	23	13	100
	Socialne delavke s CSD	0	0	0	0	0	0	3	38	5	63	8	100
Sodelovanje OŠ in CSD prispeva k zmanjšanju	Svetovalne delavke iz OŠ	0	0	0	0	8	62	4	31	1	8	13	100

⁷ Analiza vprašanj iz anketnega vprašalnika, ki jih nisem podrobneje predstavila v poglavju Rezultati, se nahaja v prilogi 3.

⁸ Eno izmed trditev, za katero so anketirane udeleženke označile svojo stopnjo strinjanja (Participacija otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD je ključna za doseganje želenih izidov), bom obrazložila v nadaljevanju, ker se nanaša na vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja med CSD in OŠ.

tveganih situacij za otroka in njegovo družino.	Socialne delavke s CSD	0	0	0	0	0	0	1	13	7	88	8	100
Kontinuirano sodelovanje med OŠ in CSD pripomore k soustvarjanju rešitev in uresničevanju u dogovorov.	Svetovalne delavke iz OŠ	0	0	0	0	1	8	10	77	2	15	13	100
	Socialne delavke s CSD	0	0	0	0	0	0	5	63	3	38	8	100

Svetovalne delavke iz OŠ in socialne delavke s CSD se najbolj strinjajo s trditvami, da:

- kontinuirano sodelovanje med OŠ in CSD pripomore k soustvarjanju rešitev in uresničevanju dogovorov (dvanajst šolskih svetovalnih delavk in osem socialnih delavk s CSD se je strinjalo oz. zelo strinjalo s to trditvijo);
- sodelovanje OŠ in CSD prispeva k zmanjšanju tveganih situacij za otroka in njegovo družino (pet šolskih svetovalnih delavk in osem socialnih delavk s CSD se je strinjalo oz. zelo strinjalo s to trditvijo);
- sodelovanje med OŠ in CSD v procesu podpore in pomoči družini je nujno (štiri šolske svetovalne delavke in osem socialnih delavk s CSD se je strinjalo oz. zelo strinjalo s to trditvijo).

Na tem mestu naj še izpostavim, da je delež šolskih svetovalnih delavk, ki so neopredeljene glede trditve, da sodelovanje OŠ in CSD prispeva k zmanjšanju tveganih situacij za otroka in njegove družine, v primerjavi s socialnimi delavkami s CSD precej visok (osem šolskih svetovalnih delavk je bilo glede te trditve neopredeljenih). Podobna je tudi ocena šolskih svetovanih delavk glede trditve, da je sodelovanje med OŠ in CSD v procesu podpore in pomoči družini nujno (pet šolskih svetovalnih delavk je bilo neopredeljenih glede omenjene trditve).

Ker mi rezultati iz prvega dela raziskave niso dali dovolj vpogleda v to, kako šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD sploh razumejo medsebojno sodelovanje, sem na začetku izvajanja intervjujev v drugem delu raziskave udeleženkam raziskave najprej postavila to vprašanje.

Analiza odgovorov intervjuvanih šolskih svetovalnih delavk in socialnih delavk s CSD je pokazala, da medsebojno sodelovanje razumejo kot soustvarjanje načrta pomoči družini. Šolske svetovalne delavke so medsebojno sodelovanje razumele tudi kot podporo in pomoč s strani CSD, ko same ne znajo in zmorejo več naprej (*/... da pokličeš socialno delavko in rečeš, kaj naj tukaj .../* (D16)). Velik pomen za eno od šolskih svetovalnih delavk predstavlja neformalno sodelovanje, ki se zgodi med samim procesom dela podpore in pomoči otroku in njegovi družini. Po drugi strani pa socialne delavke s CSD medsebojno sodelovanje razumejo tudi kot nujnost, prek katere se gradi zaupanje med OŠ in CSD, ustvarja dobre kontakte in služi kot izmenjevanje informacij. Ena od intervjuvanih socialnih delavk meni, da je CSD velikokrat v vlogi koordinatorja podpore in pomoči otroku in njegovi družini med vsemi vključenimi institucijami, druga pa medsebojno sodelovanje opiše kot načrtovanje in pogovor o nadaljevanju srečanj. Prvo srečanje je namreč po njenem mnenju namenjeno pridobitvi boljšega vpogleda v dogajanje v družini (*/... tim eno uro prej, da se mi stroka med sabo, aha pri zdravstvu je tako, na šoli je tako, da vidimo, kako družina funkcionira./* (K52)).

4.1.2. Razlogi za sodelovanje CSD in OŠ

Tako v prvem kot tudi v drugem delu raziskave me je zanimalo, v katerih primerih poteka sodelovanje med CSD in OŠ.

Tabela 4.4. Razlogi za sodelovanje CSD in OŠ (prvi del raziskave)

Razlogi za sodelovanje CSD in OŠ	Svetovalne delavke iz OŠ		Socialne delavke s CSD	
	f	f (%)	f	f (%)
Zaščita otroka zaradi nasilja v družini	8	32	8	20
Otrok neopravičeno izostaja od pouka	7	28	8	20
Zanemarjanje otroka	5	20	8	20
Starši potrebujejo pomoč pri vzgoji otroka	3	12	7	17
Otrok se sooča z vedenjskimi težavami	2	8	6	15
Otrok potrebuje pomoč pri šolskem delu	0	0	4	10
Drugo	0	0	0	0
Skupaj	25	100	41	100

Rezultati iz prvega dela raziskave kažejo, da CSD in OŠ najpogosteje sodelujejo v primerih zaščite otroka zaradi nasilja v družini in ko otrok pogosto neopravičeno izostaja od pouka. Rezultati tudi kažejo, da CSD in OŠ sodelujejo v primerih zanemarjanja otroka, ko starši potrebujejo pomoč pri vzgoji otroka in ko se otrok sooča z vedenjskimi težavami,

s tem, da socialne delavke s CSD v teh primerih zaznavajo več sodelovanja s šolo kot obratno. V primeru, ko otrok potrebuje pomoč pri šolskem delu, šolske svetovalne delavke menijo, da medsebojno sodelovanje med OŠ in CSD ne poteka, na drugi strani pa štiri anketirane socialne delavke s CSD menijo, da sodelovanje med CSD in OŠ poteka tudi v primeru, ko otrok potrebuje pomoč pri šolskem delu. To lahko pripišemo dejstvu, da socialne delavke z družino že predhodno sodelujejo, s šolo pa se povežejo, ko se v sodelovanju z družino pokaže potreba po tem.

Analiza odgovorov intervjuvank, ki so sodelovale v drugem delu raziskave, potrjuje ugotovitve prvega dela raziskave. Tako šolske svetovalne delavke kot tudi socialne delavke s CSD so navajale zelo podobne razloge, zaradi katerih medsebojno sodelujejo: izzivi, vezani na šolanje otrok (npr. vedenjske težave, izostajanje otroka od pouka, prešolanje otroka), reševanje različnih izzivov, s katerimi se družina sooča (npr. nasilje, načrtovanje pomoči družini na domu, socialne stiske, kazniva dejanja, ogroženost otroka). Kot razlog, zaradi katerega se medsebojno sodelovanje med OŠ in CSD udejanja, šolske svetovalne delavke omenjajo še romsko problematiko. Rezultati tudi kažejo, da v primeru podpore in pomoči otroku pri šolskem delu medsebojno sodelovanje med OŠ in CSD ne poteka.

4.1.3. Oblike medsebojnega sodelovanja

Analiza odgovorov iz prvega in drugega dela raziskave je pokazala, da sodelovanje med CSD in OŠ večinoma poteka v obliki telefonskih pogovorov in elektronske pošte. Tako pri šolskih svetovalnih delavkah kot pri socialnih delavkah s CSD je v delovnem odnosu velikokrat prisotna odsotnost klasičnega timskega sodelovanja in prevladuje predvsem dogovarjanje po telefonu (*/... dostikrat lahko to sodelovanje poteka zgolj po telefonu (kaj ti misliš, da bi bilo še dobro, kaj pa tole in tole ...) in si potem jaz samo zapišem, da v dogovoru s svetovalnim delavcem bodo z otrokom začeli postopek usmerjanja./* (I54)). Druga pogosta oblika medsebojnega sodelovanja so multidisciplinarni timi. Rezultati kažejo, da kot oblika sodelovanja prevladuje tudi sodelovanje v obliki poročil za vsakega otroka in postopek zbiranja informacij o preteklih obravnavah otroka (*/... če gre za ogrožene otroke, je potrebno zbrati informacije, ali se družino na centru pozna, ali je že bila kdaj obravnavana v kakšnih zadevah, zato se najprej izdelava oceno ogroženosti./* (I9)). O medsebojnem sodelovanju v obliki poročil govorijo tako šolske svetovalne delavke kot socialne delavke s CSD v drugem delu raziskave. Ena šolska svetovalna delavka in ena socialna delavka s CSD iz drugega dela raziskave obliko medsebojnega sodelovanja vidita

tudi v srečanjih, organiziranih s strani študijskih skupin in Zavoda RS za šolstvo.

4.1.4. Pogostost sodelovanja

Tabela 4.5. Pogostost sodelovanja (prvi del raziskave)

	Svetovalne delavke iz OŠ	Socialne delavke s CSD
Medsebojno sodelovanje je običajna praksa (DA/NE)	DA (9/64 %) NE (5/36 %)	DA (8/100 %)

V raziskavi me je zanimalo tudi, kako pogosto poteka sodelovanje med CSD in OŠ. Na podlagi rezultatov iz tabele 4.5. vidimo, da socialne delavke s CSD v prvem delu raziskave sodelovanje z OŠ vidijo kot običajno prakso v procesih podpore in pomoči otroku in njegovi družini. Tudi več kot polovica šolskih svetovalnih delavk (devet) sodelovanje s CSD vidi kot običajno prakso. Po drugi strani pa je precej visoko število (skoraj več kot tretjina – pet) takih šolskih svetovalnih delavk, ki medsebojnega sodelovanja s CSD ne vidijo kot običajno prakso v procesih podpore in pomoči otroku in njegovi družini. Če pogledamo rezultate iz drugega dela raziskave, lahko ugotovimo, da je pogostost sodelovanja odvisna od izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina. Tako denimo ena socialna delavka navaja, da CSD s šolo sodeluje mesečno, če je to v korist otroka (*/Ravno lani smo imeli dva otroka in smo imeli mesečna srečanja na šoli, ker sva s šolsko svetovalno delavko ugotovili, da je to v korist otroka./* (H29)). Drugače pa sodelovanje poteka vsaj dvakrat ali večkrat letno. Ob tem se mi zdi pomembno poudariti tudi odgovor ene šolske svetovalne delavke, ki navaja, da kar nekaj časa ni sodelovala s CSD, ker v sodelovanju ni zaznala večjih izzivov. Rezultati drugega dela raziskave so še pokazali, da se sodelovanje med OŠ in CSD vzpostavi takrat, ko znotraj OŠ izkoristijo vse možnosti podpore in pomoči družini. Ena od šolskih svetovalnih delavk poudari, da sodelovanje s CSD pri njih poteka že med samim procesom podpore in pomoči družini znotraj OŠ. Po besedah ene socialne delavke je proces sodelovanja v veliki večini vzpostavljen s strani OŠ (*/Prvi stik je velikokrat vzpostavljen s strani osnovne šole./* (J14)).

4.1.5. Prednosti in ovire medsebojnega sodelovanja

Vse udeleženske v drugem delu raziskave so ocenile, da je medsebojno sodelovanje

pomembno, ker služi določenemu namenu. Šolske svetovalne delavke namen sodelovanja s CSD vidijo v tem, da s strani CSD dobijo podporo in pomoč, drug vidik razumevanja določene situacije, pogovor in odločanje o prihodnosti nadaljnje podpore in pomoči otroku in njegovi družini. Ena od šolskih svetovalnih delavk namen sodelovanja vidi v pomoči in podpori družini za ureditev življenjskih razmer v korist otroka (*/Namen je čim bolj pomagati celotni družini, da bi si uredila svojo situacijo in bi bile življenjske razmere boljše (primernejše)./* (G16)). Socialne delavke s CSD so ravno tako mnenja, da medsebojno sodelovanje omogoča vključevanje različnih pogledov, prispevek k rešitvam z različnih pristopov, raziskovanje in opredelitev instrumentalne definicije problema na timskih sestankih ter soustvarjanje načrta, kako naprej (*/... tukaj gre za multidisciplinarni pristop, da vsak z vidika svoje stroke, z vidika svojih opažanj ponudi rešitve./* (I36)). Namen medsebojnega sodelovanja vidijo v načrtovanju zelenih izidov za zmanjševanje izzivov, v spremljanju, preverjanju skupnih dogovorov, razjasnitvi zadeve ter podpori in pomoči staršem za premagovanje izzivov (*/Namen dela za enega otroka je, da bo ta otrok spremenil ena vedenja, da bo ta otrok začel v šoli funkcionirati in da se bodo te težave zmanjšale./* (H21)). Kot namen medsebojnega sodelovanja intervjuvane udeleženke navajajo še medsebojno podporo (*/Poleg tega je namen sodelovanja tudi v tem, da je center za socialno delo v podporo osnovni šoli ter osnovna šola v podporo centru za socialno delo./* (J30)), zagotovitev prostora za glas otroka, delo v korist otroka ter prisotnost in seznanjenost vseh udeleženi v problemu in rešitvi. Namen medsebojnega sodelovanja lahko po besedah socialnih delavk s CSD in šolskih svetovalnih delavk enačimo s prednostmi medsebojnega sodelovanja, saj rezultati kažejo, da je namen medsebojnega sodelovanja povezan s prednostmi, ki jih medsebojno sodelovanje prinaša. Poleg namena medsebojnega sodelovanja pa socialne delavke kot prednost medsebojnega sodelovanja navajajo dejstvo, da strokovni delavci v OŠ otroka veliko bolj poznajo, vedo, kako funkcionira, saj so prisotni v njegovem življenju na dnevni ravni. Kot prednost navajajo tudi zaščito otrok, razjasnitev zadev, skupno podporo in pomoč ter izogib podvajanja zadev. Šolske svetovalne delavke pa prednost medsebojnega sodelovanja vidijo v izboljšanju določene problematike in v tem, da se lahko vedno obrnejo po podporo in pomoč na CSD (*/Prednost, kot rečeno, vidim v tem, da se lahko na njih obrnem, da me jih ni strah poklicati, če kaj potrebujem./* (D32)). Tako šolske svetovalne delavke kot socialne delavke s CSD vidijo prednost sodelovanja tudi v skupni podpori in pomoči otroku in njegovi družini, saj so mnenja, da lahko le skupaj soustvarijo proces dela, ki prinaša želene izide.

Poleg prednosti pa so intervjuvanke v drugem delu raziskave navajale tudi ovire za sodelovanje med CSD in OŠ. Dve šolski svetovalni delavki in dve socialni delavki s CSD ovir v medsebojnem sodelovanju ne vidijo. V nasprotju pa dve šolski svetovalni delavki in dve socialni delavki s CSD govorijo o ovirah v medsebojnem sodelovanju. Dve šolski svetovalni delavki sta mnenja, da bi bili potrebni pogostejši obiski s strani CSD in posledično več obveščanja z njihove strani, saj se na podporo in pomoč z njihove strani čaka preveč dolgo. Ena od njiju CSD vidi kot premalo dostopno ustanovo in je mnenja, da se institucije preveč osredotočajo samo na primer nasilja in pozabljajo na druga področja, znotraj katerih se potrebuje podporo in pomoč. Na drugi strani dve socialni delavki s CSD sicer govorita o odsotnosti slabih izkušenj, a menita, da imajo šole velikokrat drugačen pogled na izzive, s katerimi se družine srečujejo, in si zatiskajo oči. Ena od njiju kot oviro za sodelovanje med CSD in OŠ vidi pomanjkanje pravočasne informiranosti o dogajanju in izzivih, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, saj to na OŠ zaznajo veliko prej kot na CSD (*Velikokrat bi si na centru za socialno delo želeli, da iz strani osnovnih šol dobimo prej informacije o tem, kaj ugotovijo, da se dogaja.* (J62)). Poleg tega pa je socialna delavka s CSD mnenja, da so o izzivih seznanjeni šele na timskih sestankih, ko je stvar že pereča in je ukrepanje nujno. Socialni delavki s CSD in šolski svetovalni delavki svoj prispevek pri premagovanju ovir vidijo v skupni komunikaciji, poročanju svojih opažanj o otroku in njegovi družini, razumevanju dela strokovnih delavk in dobrem medsebojnem odnosu.

4.1.6. Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem

Tabela 4.6. Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem (prvi del raziskave)

Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem								
Stopnja zadovoljstva	Nezadovoljen		Niti zadovoljen niti nezadovoljen		Zadovoljen		Zelo zadovoljen	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Svetovalne delavke iz OŠ	4	31	5	38	3	23	1	8
Socialne delavke s CSD	0	0	2	25	6	75	0	0

Rezultati prvega dela raziskave kažejo, da so socialne delavke s CSD (šest) bolj zadovoljne s sodelovanjem z OŠ kot šolske svetovalne delavke (tri) s sodelovanjem s CSD. Pet šolskih

svetovalnih delavk s sodelovanjem s CSD ni niti zadovoljnih niti nezadovoljnih, štiri pa so z medsebojnim sodelovanjem nezadovoljne. Prav tako rezultati iz prvega dela raziskave kažejo, da si šolske svetovalne delavke želijo več moči CSD za ukrepanje pri otrocih, ki s strani družine ne dobijo ustrezne podpore, in da CSD ne bi bili tako obremenjeni z delom, saj bi tako lahko bili s socialnimi delavkami s CSD več v stiku, se več srečevali in dogovarjali. Šolske svetovalne delavke so menile, da socialne delavke s CSD premalo poznajo konkretne razmere na terenu in bi zato morale biti na terenu več prisotne. Poleg naštetega pa s strani CSD pogrešajo tudi več iniciative za medsebojno sodelovanje in reševanje izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina.

Rezultati iz drugega dela raziskave kažejo, da imata dve šolski svetovalni delavki z medsebojnim sodelovanjem pozitivne izkušnje (*/Jaz se lahko obrnem na katerikoli center in včasih sem dobila tudi kakšne podatke, ki jih mogoče ne bi smela dobiti, a sem jih potrebovala za svoje delo./* (D57)). Dve šolski svetovalni delavki pa v medsebojnem sodelovanju pogrešata več medsebojnega obveščanja (*/Včasih bi človek rad malo več nekega sodelovanja, pa več obveščanja med sabo./* (E20)), saj medsebojno sodelovanje po prvem vzpostavljenem stiku večinoma poteka le na pobudo šolske svetovalne službe, npr. z vztrajanjem s telefonskimi klici (*/Saj potem midve s sodelavko kar včasih teživa in kličeva./* (E21)). Vse intervjuvane socialne delavke s CSD so s sodelovanjem z OŠ zadovoljne, saj govorijo o dobro vzpostavljenih odnosih s šolsko svetovalno službo.

4.2. Sodelovanje CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh

Kot že omenjeno, šolske svetovalne delavke s CSD v primeru podpore za šolski uspeh ne sodelujejo, štiri socialne delavke s CSD pa v primeru pomoči otroku pri šolskem delu z OŠ sodelujejo. Rezultati iz drugega dela raziskave potrjujejo, da OŠ in CSD ne sodelujeta v primeru podpore za šolski uspeh otroka. Podpora za šolski uspeh otroka je organizirana in načrtovana znotraj šole (*/V primeru učnih težav tudi staršem tako rečem. Prva stvar, da je potrebno najprej izkoristiti brezplačno pomoč (pouk, sodelovanje pri pouku, dopolnilni pouk, medsebojna pomoč), saj to je vse organizirano znotraj šole./* (D33), */Učne zadeve razrešujemo v šoli./* (E47)). Sodelovanje s CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh, poteka zgolj v primeru postopka usmerjanja otroka (*/Potem pa sledi postopek usmerjanja.../* (D34)). Podpora za šolski uspeh se načrtuje med šolsko svetovalno službo in učitelji tako, da se načrtuje roke za popravljanje ocen in soustvarja

želene izide v korist otroka in njegove družine. Šolske svetovalne delavke ne prepoznavajo vloge CSD pri podpori za šolski uspeh otroka tudi iz razloga, ker s strani CSD v takih primerih ne prepoznavajo možnih oblik pomoči. V primerih podpore za šolski uspeh OŠ sodelujejo z različnimi društvi in prostovoljci. Podobno kot šolske svetovalne delavke tudi intervjuvane socialne delavke s CSD menijo, da je podpora za šolski uspeh izziv šole, saj nižji učni uspeh otroka ni razlog vključevanja CSD v skupno načrtovanje z OŠ. Ena od socialnih delavk pravi, da na šolskem področju prevladuje zadostnost pomoči za boljši šolski uspeh. Socialne delavke s CSD velikokrat s strani otroka in njegove družine ali OŠ sploh niso seznanjene s tem, da ima otrok odločbo o usmerjanju, saj te postopke vodijo na OŠ brez vednosti CSD in že veliko prej. Iz tega lahko sklepam, da se CSD v primeru učne neuspešnosti otroka navadno ne vključuje v proces podpore in pomoči otroku, saj je to primarno delo OŠ. Rezultati pa so pokazali, da se v nekaterih primerih CSD vseeno vključuje v učno podporo otroku, npr. sodeluje z OŠ prek prostovoljcev, ki izvajajo učno pomoč (*/... smo imeli še eno leto nazaj preventivno zadevo, ko smo imeli prostovoljce, ki so izvajali učno pomoč otrokom .../ (H25)*), ali prek laične pomoči družini na domu. Delo laične delavke namreč med drugim zajema tudi delo z otrokom na šolskem področju. Laična delavka predstavlja za družino spoštljivo in odgovorno zaveznico, ki velikokrat vstopi v družino prek učne pomoči. Laična delavka je oseba, ki podpre otroka in družino tam, kjer družina to potrebuje (*/V teh primerih so laične delavke v izjemno podporo družini, saj hodijo z njimi tudi na govorilne ure, se učijo in so tam za družino./ (K64)*). Po besedah ene od socialnih delavk s CSD pa so se s šolsko svetovalno službo nekajkrat srečevali tudi na šolskem področju za podporo pri šolskem uspehu, ko je deklica imela več izzivov, ne le šolski uspeh. Namen teh srečanj je bil razjasnitev potreb otroka in njegove družine.

4.3. Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju

V prvem delu raziskave me je zanimalo, ali šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD pri svojem delu uporabljajo koncept IDPP in kako razumejo medsebojno sodelovanje v IDPP.

4.3.1. Uporaba koncepta IDPP in razumevanje medsebojnega sodelovanja v IDPP

Tabela 4.7. Uporaba IDPP (prvi del raziskave)

Uporaba IDPP	Svetovalne delavke iz OŠ		Socialne delavke s CSD	
	f	f (%)	f	f (%)
DA	8	62	7	78
NE	5	38	2	22
Skupaj	13	100	9	100

Na vprašanje, ali pri svojem delu uporabljajo koncept IDPP, je več kot polovica anketiranih šolskih svetovalnih delavk (osem) odgovorilo pritrdilno, prav tako pa je pritrdilno odgovorilo več kot tri četrtine anketiranih socialnih delavk s CSD (sedem). Po drugi strani pa se zdi glede na dejstvo, da je koncept IDPP temeljni koncept na področju socialnega dela z družino, odstotek anketiranih udeleženk, ki pri svojem delu tega koncepta ne uporabljajo, precej visok (pet šolskih svetovalnih delavk in dve socialni delavki s CSD).

Tabela 4.8. Razumevanje medsebojnega sodelovanja v IDPP (prvi del raziskave)

Razumevanje medsebojnega sodelovanja	Svetovalne delavke iz OŠ		Socialne delavke s CSD	
	f	f (%)	f	f (%)
Otrok in njegova družina imata socialno delavko, ki varuje delovni odnos in poveže družino s skupnostjo, ustanovami, OŠ in potem skupaj v delovnem odnosu soustvarjajo dogovore in želene izide.	5	38	6	75
Socialna delavka na CSD je s svetovalnimi delavkami iz OŠ v kontaktu po telefonu ali elektronski pošti, si izmenja nove informacije in doreče naslednje korake.	4	31	0	0
CSD in OŠ so v medsebojnem stiku prek družine. Družina je tista, ki prenaša informacije, kaj so se dogovorili na CSD, OŠ in obratno.	0	0	0	0
Drugo	4	31	2	25
Skupaj	13	100	8	100

Tri četrtine anketiranih socialnih delavk s CSD (šest) in malo več kot tretjina anketiranih šolskih svetovalnih delavk (pet) razume sodelovanje z OŠ v IDPP kot proces dela, v katerem imata otrok in njegova družina socialno delavko, ki varuje delovni odnos in poveže družino s skupnostjo, ustanovami, OŠ in potem skupaj v delovnem odnosu soustvarjajo dogovore in želene izide. Nekaj manj kot tretjina anketiranih šolskih svetovalnih delavk (štiri) pa omenjeno sodelovanje razume tudi kot izmenjavanje

informacij po telefonu ali elektronski pošti. Pod drugo so šolske svetovalne delavke navajale še, da se IDPP izvaja samo na ravni OŠ in da je sodelovanje odvisno od primera do primera, socialne delavke s CSD pa, da je sodelovanje v IDPP odvisno od dogovorov in želja vseh udeležениh. Tako anketirane šolske svetovalne delavke kot tudi socialne delavke s CSD pa medsebojnega sodelovanja v IDPP ne razumejo, kot da je družina tista, ki prenaša informacije, kaj so se dogovorili na CSD, OŠ in obratno.

4.3.2. Vključitev otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje

V prvem delu raziskave sem želela tudi ugotoviti, kako anketirane udeleženke raziskave razumejo vlogo in pomen vključitve otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje. Anketirane udeleženke sem prosila, da na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da se s trditvijo sploh ne strinjajo, 5 pa, da se s trditvijo zelo strinjajo, označijo svojo stopnjo strinjanja.

Tabela 4.9. Stopnja strinjanja s trditvijo (prvi del raziskave)

Participacija otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD je ključna za doseganje želenih izidov.	Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Niti se ne strinjam niti se strinjam		Se strinjam		Zelo se strinjam		Skupaj	
	F	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Svetovalne delavke iz OŠ	0	0	1	8	4	31	5	38	3	23	13	100
Socialne delavke s CSD	0	0	0	0	0	0	5	63	3	38	8	100

Rezultati anketnega vprašalnika so pokazali, da se osem šolskih svetovalnih delavk strinja in zelo strinja s tem, da je participacija otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD ključna za doseganje želenih izidov. Ravno tako se z omenjeno trditvijo strinja in zelo strinja osem socialnih delavk s CSD. Razlika pa se kaže v tem, da se dobra tretjina šolskih svetovalnih delavk (štiri) z omenjeno trditvijo niti ne strinja niti strinja, ena šolska svetovalna delavka pa se s trditvijo ne strinja.

Tabela 4.10. Vključitev otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje (prvi del raziskave)

	Svetovalne delavke iz OŠ	Socialne delavke s CSD
Vključitev otroka in njegove družine v sodelovanje med OŠ in CSD	DA (10/77 %) NE (3/23 %)	DA (8/100 %)

Podatki v tabeli 4.10. kažejo, da večina anketiranih šolskih svetovalnih delavk in socialnih delavk v sodelovanje CSD in OŠ vključi otroka in njegovo družino. Le tri anketirane šolske svetovalne delavke so menile, da otroka in njegove družine ne vključijo v sodelovanje s CSD. Po drugi strani pa je analiza odgovorov drugega dela raziskave pokazala, da so prakse vključevanja otrok in njegove družine v medsebojno sodelovanje med CSD in OŠ različne. Tako denimo šolske svetovalne delavke vlogo otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju povečini enačijo s prisotnostjo otroka in njegove družine v procesu dela. Prisotnost otroka na srečanjih CSD in OŠ je odvisna od izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, in je realizirana po potrebi, vključenost staršev pa je v presoji CSD (*/... ali mora biti tudi tisti, ki zastopa interese otroka, prisoten, to je njegov zagovornik, in so na centru za socialno delo rekli, da ni potrebno, saj center presodi, ali je to potrebno ali ne./ (E37)*). Velikokrat se zgodi samo pogovor med strokovnimi delavkami, ki presodijo, ali se starše vključi v sodelovanje med OŠ in CSD. Ena intervjuvana šolska svetovalna delavka seznanjenost staršev o srečanju in pogovoru strokovnih delavk pogojuje z vsebino, zaradi katere se srečanje med strokovnimi delavkami sploh zgodi. Starše se s srečanjem strokovnih delavk ne seznani, kadar vsebina še ni razvita do te mere, da bi bilo starše treba seznani o srečanju s CSD (*/V primeru fantka iz 4. razreda so pa bili starši seznanjeni /.../ po obisku socialne delavke iz centra za socialno delo, ker je takrat šlo za drugo vsebino oziroma po mojem mnenju primer še ni bil tako razvit .../ (E35)*). Intervjuvane socialne delavke so vključitev otroka v proces delovnega odnosa pogosto povezovala z otrokovo starostjo (npr. mlajših otrok v proces sodelovanja ne vključijo, medtem ko starejše da). Vključenost otroka in njegove družine je po mnenju ene intervjuvane socialne delavke nujna v primeru načrtovanja pomoči pri vzgojni nemoči družine. Ena socialna delavka je menila, da je vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja nujna (*/Vedno vključimo, saj ne moremo delati na neki zadevi, če nimamo prisotnih otroka in njegove družine./ (H18)*). Prav tako ista socialna delavka meni, da je nujna tudi seznanjenost družine z informacijami s terena, saj ne morejo biti prisotni pri vsakem telefonskem pogovoru. Praksa na enem od CSD po besedah ene socialne delavke kaže, da otroci na prvih timskih sestankih niso vključeni. Glede vključitve otroka v proces sodelovanja se dogovorijo na timskih sestankih (*/Otrok na timskih srečanjih ni prisoten na celem timu .../ (J20)*). Če ga vključijo, se to zgodi kasneje. Otrok in družina pa imata po besedah socialne delavke s CSD pravico do nesodelovanja, ki pa za sabo prinese načrtovanje podpore brez strokovnjakov iz izkušenj (*/... če on odkloni*

sodelovanje, ker je star 14 let, pa mu to ni, se pa kakšne stvari naredi tudi mimo njega./ (I63)).

4.3.2.1. Ovire in prednosti za vključitev otroka in njegove družine

Tabela 4.11. Ovire in prednosti vključitve otroka in njegove družine v sodelovanje med CSD in OŠ (prvi del raziskave)

	Ovire za ne vključitev otroka in njegove družine v sodelovanje med OŠ in CSD					
	Za otroka in njegovo družino je to dodatna obremenitev		Sodelovanje poteka na papirni ravni		Ne vidijo ovire	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Svetovalne delavke iz OŠ	3	23	3	23	7	54
Socialne delavke s CSD	0	0	0	0	8	100

Podatki v tabeli 4.11. kažejo, da vse anketirane socialne delavke (osem) in nekaj več kot polovica šolskih svetovalnih delavk (sedem) ne vidijo ovir za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja med CSD in OŠ. Nekaj manj kot polovica anketiranih šolskih svetovalnih delavk (šest) pa otroka in njegovo družino ne vključi v sodelovanje s CSD, ker menijo, da je to za otroka in njegovo družino dodatna obremenitev in ker sodelovanje med OŠ in CSD poteka zgolj na papirni ravni. Zanimivi pa so podatki iz drugega dela raziskave, ki kažejo na prednosti vključitve otroka in njegove družine v sodelovanje med CSD in OŠ. Večina intervjuvanih šolskih svetovalnih delavk je prednost vključitve otroka in njegove družine v sodelovanje med CSD in OŠ videla predvsem v tem, da lahko na ta način strokovnjaki iz izkušenj začutijo, da imajo ob sebi spoštljive in odgovorne zaveznike. Intervjuvane socialne delavke pa prednosti vključitve otroka in njegove družine vidijo predvsem v tem, da se jim zdi sprejetje dogovorov brez strokovnjakov iz izkušenj nesmiselno (*/... ne moremo sprejeti mi sami dogovor brez nje in ji potem samo težiti s tem, da mora biti vsak dan dve uri v šoli./* (H39)). Menijo, da v kolikor dogovori niso sprejeti s strani vseh udeleženih v problemu in rešitvah, tudi ne moremo pričakovati uresničitve želenih izidov (*/Brez otroka in njegove družine ne moreš nič rešiti./* (J49)).

4.3.3. Vloga otroka in njegove družine

Tabela 4.12. Vloga otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD (prvi del raziskave)

Vloga otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD	Svetovalna delavke iz OŠ		Socialne delavke s CSD	
	f	f (%)	f	f (%)
Večinoma nastopijo v vlogi poslušalcev (otrok in ostali člani njegove družine so prisotni na srečanju, a zgolj poslušajo, kaj se dogaja).	1	8	2	25
Otrok in ostali člani njegove družine so soustvarjalci želenih izidov in sodelavci v delovnem odnosu (otrok in ostali člani njegove družine definirajo njihovo definicijo problema, izrazijo svoje želje, kje oni vidijo prve možne korake do želenih razpletov in soustvarjajo dogovore skupaj s socialno ali drugo strokovno delavko).	9	69	6	75
Drugo	3	23	0	0
Skupaj	13	100	8	100

Rezultati iz tabele 4.12. kažejo, da socialne delavke s CSD in šolske svetovalne delavke povečini (šest socialnih delavk s CSD in devet šolskih svetovalnih delavk) vidijo otroka in njegovo družino kot soustvarjalce želenih izidov in sodelavce v delovnem odnosu. Le ena šolska svetovalna delavka in dve socialni delavki s CSD menijo, da je vloga otroka in njegove družine v tem, da so prisotni na srečanju, a zgolj poslušajo, kaj se dogaja. Pod drugo pa so šolske svetovalne delavke navajale, da o vlogi otroka in njegove družine ne morejo govoriti, saj s strani CSD nimajo povratnih informacij ter da sodelovanje s starši in učenci poteka predvsem v primerih soočanja z učnimi težavami otroka.

Analiza rezultatov iz drugega dela raziskave pa kaže, da šolske svetovalne delavke razloge za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja vidijo v tem, da otroci tako lažje prevzamejo odgovornosti in posledično so tudi dogovori lažje izpeljani. Poleg tega pa ena od šolskih svetovalnih delavk vlogo družine vidi v podpori otroku, saj ta predstavlja podporni element pri otrokovem razvoju. Na drugi strani pa socialne delavke s CSD vlogo otroka in njegove družine vidijo kot nujno v procesih podpore in pomoči, saj brez njihove vloge ni mogoče raziskovati njihovih instrumentalnih definicij problema, želja, zmožnosti (*/Raziskati je potrebno, koliko on zmore biti v šoli, kaj je razlog, da ne gre v poli, česa ga je strah, kaj je tisto, kar ga ovira./* (H32)). Njihova aktivna prisotnost na srečanjih je

pomembna tudi zaradi tega, da lahko prispevajo svoj delež k rešitvi, da so dogovori zares sprejeti skupaj z njimi.

4.3.4. Razumevanje vloge šolskih svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina

V drugem delu raziskave me je zanimalo tudi, kako šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD vidijo svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina. Šolske svetovalne delavke svojo vlogo vidijo v tem, da nudijo podporo in pomoč družini z vsemi razpoložljivimi možnostmi znotraj šole, da kontaktirajo CSD, ko ne zmorejo več, se seznanjajo o dogajanju v družini s tem, da kličejo na CSD (*/Svoj prispevek vidim v tem, da sama pokličem na center in povprašam o primeru. Ravno tako kliče moja sodelavka./* (E54)), so dostopne, hitro ukrepajo, iščejo načine pomoči in delajo na tem, da jim otroci zaupajo (*/Jaz delam na tem, da bi mi otroci zaupali. Če mi otroci zaupajo, potem jim lahko pomagam, ker vidim pravi razlog./* (F47)). Socialne delavke s CSD pa vlogo šolskih svetovalnih delavk vidijo v prepoznavanju stisk in izzivov, s katerimi se sooča otrok (*/... učitelji, ki so topli, ki so zaupniki otrok, lahko naredijo zelo veliko, ker prepoznajo stiske. So tisti, na katere se lahko otroci obrnejo./* (I69)), v izvajanju preventivnih programov, v pogovoru z otrokom in njegovo družino ter v dejstvu, da so tam za otroka in njegovo družino. Dve od socialnih delavk s CSD vlogo šolskih svetovalnih delavk vidita tudi v tem, da so zaupnice, sogovornice in zaščitnice otrok.

Socialne delavke pa svojo vlogo vidijo v tem, da nudijo podporo in pomoč družini pri reševanju družinskih izzivov (npr. skrb in spremljanje mladoletnih otrok, zaščita otrok, krepitev družine, spodbujanje in gradnja zaupanja, spodbujanje, učenje drugačnega vedenja). Svojo vlogo vidijo tudi v raziskovanju instrumentalnih definicij problema, pogovoru s starši, opozarjanju na napake, pojasnitvi dogajanja in opogumljanju staršev. Vlogo socialnih delavk s CSD pa šolske svetovalne delavke vidijo v podpori in pomoči, ko na šoli izkoristijo vse možnosti, v neformalni podpori skozi celoten proces in vzpostavitev varovalnega družinskega okolja (*/Vlogo centra za socialno delo vidim v tem, da če je potrebno, vzpostavlja takšno družinsko okolje, da se v njem otroci dobro počutijo, da so sprejeti, da se spodbuja njihov razvoj na vseh področjih, da so starši skrbni./* (G38)).

4.4. Prispevek in omejitve raziskave

Prispevek raziskave vidim predvsem v tem, da sem pred izvedbo intervjujev opravila kvantitativni del raziskave, ki mi je omogočil pregled stanja o raziskovalnem problemu. Na ta način sem lahko dobila izhodišča za pripravo intervjujev v drugem delu raziskave. Prednost raziskave vidim tudi v tem, da sem kljub začetnim težavam pri pridobivanju strokovnih delavk, ki bi bile pripravljene sodelovati v raziskavi, uspela narediti intervjuje s štirimi socialnimi delavkami na štirih različnih CSD v JV Sloveniji (vseh skupaj je šest CSD).

Kot glavno omejitev raziskave vidim predvsem precej veliko neodzivnost šolskih svetovalnih delavk in socialnih delavk za sodelovanje v drugem delu raziskave. O tem govori tudi dejstvo, da sem v prvem delu raziskave dobila samo dva kontakta šolskih svetovalnih delavk, ki sta bili pripravljene za nadaljnje sodelovanje v raziskovalnem delu. Poleg tega sem v času iskanja intervjuvank naletela na njihovo pomanjkanje časa, kar je bil tudi razlog za nesodelovanje v raziskavi. Kot omejitev vidim tudi čas, v katerem sem opravljala raziskavo, ker je v poletnem času veliko odsotnosti strokovnih delavk zaradi dopustov. Omejitev raziskave vidim tudi v tem, da bi bilo smiselno nekatere teme (npr. uporaba in razumevanje koncepta IDPP), ki sem jih dobila v prvem delu raziskave, še bolj poglobiti.

5. RAZPRAVA

Namen magistrskega dela je prikazati, ali CSD in OŠ sploh sodelujejo, kako poteka to sodelovanje, kakšna je vloga otroka in njegove družine pri tem sodelovanju ter kako poteka sodelovanje CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje podporo in pomoč tudi za šolski uspeh otroka. Vsaka od udeleženk v raziskavi (socialne delavke s CSD in šolske svetovalne delavke) je s svojim prispevkom, pogledom, znanjem prispevala k pogledu raziskovalnih tem tako s področja svetovalne službe na OŠ kot s področja socialnega dela na CSD.

V nadaljevanju bom ključne ugotovitve predstavila s pomočjo raziskovalnih vprašanj, ki sem si jih zastavila na začetku raziskave, in jih povezala s teoretičnimi izhodišči, predstavljenimi v teoretičnem delu. Na tem mestu se mi zdi pomembno poudariti, da rezultatov, ki sem jih pridobila skozi raziskavo, ne moremo posplošiti na celotno območje Republike Slovenije, saj sem se osredotočila samo na območje JV Slovenije.

RV1: Kako poteka sodelovanje med CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh?

Pomembna tema znotraj magistrskega dela je sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh. Sama sem v projektu *Pomoč družinam v skupnosti* sodelovala z družino, kjer se je podpora za šolski uspeh izkazala kot zelo pomembna in dragocena. Prispevala je k boljšemu učnemu uspehu otroka, kar je posledično vplivalo na premike znotraj različnih področij njegovega življenja. Izhajala sem iz tega, da je dober učni uspeh otroka pomemben varovalni dejavnik otroka. O tem pišeta tudi Mešl in Kodele (2016, str. 24), in sicer da izkušnja biti uspešen v šoli predstavlja enega od pomembnih varovalnih delavnikov v življenju otroka. Menim, da mora biti podpora za učni uspeh soustvarjena s strani vseh udeležениh v procesu podpore in pomoči družini. O tem pričajo tudi rezultati projekta *Strokovne podlage za nadaljnji razvoj in uresničevanje Koncepta dela »Učne težave v osnovni šoli«*, ki kažejo, da vsak učenec z učnimi težavami potrebuje IDPP, v katerem skupaj z vsemi udeleženi pri ustvarjanju rešitev v delovnem odnosu soustvarja rešitve. Torej, če imata otrok in njegova družina na CSD in OŠ vzpostavljen delovni odnos, se mi zdi pomembno, da skupaj sodelujejo tudi v primeru podpore za šolski uspeh. Prav učni uspeh predstavlja enega pomembnih varovalnih dejavnikov, saj kot piše Mikuš Kos (1991), omogoča boljše možnosti za nadaljnji razvoj. Menim, da šolski uspeh vpliva tudi na razvoj znanja, uresničevanja sanj in

na razvoj otrokove osebnosti. Rezultati prvega dela raziskave so pokazali, da OŠ v primeru, ko otrok potrebuje pomoč pri šolskem delu, s CSD ne sodelujejo. V nasprotnem primeru pa CSD z OŠ v primeru, ko otrok potrebuje podporo pri šolskem delu, z OŠ sodelujejo, a v majhnem številu (štiri anketirane socialne delavke s CSD). Menim, da gre slednje pripisati dejstvu, da je podpora za šolski uspeh skrb OŠ in ne CSD, a očitno takrat, ko otrok in njegova družina sodelujeta s CSD ter ko zaznajo, da potrebujejo tudi pomoč OŠ pri doseganju želenih izidov, v proces sodelovanja povabijo tudi OŠ. To potrjujejo tudi rezultati iz drugega dela raziskave. Vse intervjuvane šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD so ocenile, da je podpora za šolski uspeh naloga in dolžnost strokovnih delavk iz OŠ. Sodelovanje med OŠ in CSD v tem primeru ne poteka. Sodelovanje med CSD in OŠ poteka predvsem v primerih, ko se otrok in njegova družina soočata z drugimi izzivi (npr. izostajanje otroka od pouka, nasilje v družini, kazniva dejanja). Velikokrat je po besedah mojih sogovornic prav učni neuspeh izraz teh številnih izzivov, a kot že omenjeno, je podpora za učni uspeh naloga OŠ, v katero se socialne delavke s CSD ne vključujejo in to enostavno prepuščajo strokovnim delavkam iz OŠ. Prav pri podpori in pomoči učencem z učnimi težavami Magajna in sodelavke (2008) pišejo o temeljnih načelih pomoči, ki med drugim vsebujejo tudi načelo celostnega pristopa in načelo interdisciplinarnosti. Pomembno se mi zdi, da takrat, ko CSD zazna, da pri podpori in pomoči otroku in njegovi družini potrebuje tudi pomoč OŠ, da se sodelovanje med OŠ in CSD vzpostavi. Na tem mestu bi rada poudarila še vlogo in namen dela laičnih delavk. Dve intervjuvani socialni delavki sta povedali, da so laične delavke tiste, ki tedensko vstopajo v družine in konkretno sodelujejo z OŠ tako, da skupaj z otrokom in njegovo družino hodijo na govorilne ure in načrtujejo, kako naprej, kako do boljšega učnega uspeha otroka. Delo laičnih delavk lahko povežem z eno od strategij svetovalnega dela v šoli, ki jo Čačinovič Vogrinčič povzema po Clancy (kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2006), saj so v podporo staršem, da stopijo v stik z institucijami in se vključijo tudi v delo šole. Ta strategija dela po mojem mnenju opolnomoči tako otroka kot tudi njegove starše. Ena od socialnih delavk laične delavke predstavlja kot podaljšano roko CSD, saj imajo z družinami več stika. Njihovo vlogo lahko primerjam s svojo vlogo, ko sem znotraj projekta *Pomoč družinam v skupnosti* prek CSD obiskovala družino, z njimi gradila delovni odnos in skupaj z njimi prispevala drobne, a pomembne korake k želenim rešitvam. Delo laičnih delavk je po mojem mnenju pravo socialno delo, ki se začne tako, da se strokovna delavka pridruži otroku in njegovi družini tam, kjer je. Ali kot poudari Čačinovič Vogrinčič (2013, str. 25), je za začetek sodelovanja v procesih podpore in

pomoči pomembno, da se otroku pridružimo tam, kjer je, saj lahko le od tam naprej skupaj v procesih, dialogu, sodelovanju soustvarjamo zelene rešitve. Pomembno se mi zdi izpostaviti tudi to, o čemer piše Mešl (2011, str. 11), da je v kontekst šole smiselno in učinkovito prenesti koncept delovnega odnosa in ga uporabiti tudi za podporo in pomoč učencem z učnimi težavami. Menim, da delovni odnos, ki temelji na sodelovanju vseh udeleženih v problemu in rešitvi, veliko pripomore k želenim izidom, torej k boljšemu učnemu uspehu otroka.

RV2: Kako pogosto poteka sodelovanje med OŠ in CSD?

Socialno delo je soustvarjanje pomoči in podpore ter vsebuje različna področja dela, a hkrati je naloga socialnega dela tudi povezovanje družine z institucijami v družbi, ki so udeležene v rešitvi (Čačinovič Vogrinčič, 2006a). Ker v mojem primeru raziskujem sodelovanje CSD in OŠ, lahko na podlagi rezultatov trdim, da se sodelovanje uresničuje v primerih reševanja družinskih izzivov (npr. nasilje, ločitveni postopki, ogroženost otroka, kazniva dejanja), izzivov, vezanih na šolanje otroka (npr. izostajanje otroka od pouka, vedenjske težave), in je pomembno pri podpori otroku in njegovi družini. Sodelovanje CSD in OŠ je pomembno, ker lahko samo z izmenjavo informacij pregledamo, smo v stiku z različnimi aktualnimi dogodki v šoli in lahko nanje hitro odreagiramo (Svetlin Jakopič, 2005). Rezultati prvega dela raziskave kažejo, da vse anketirane socialne delavke in več kot polovica šolskih svetovalnih delavk (devet) medsebojno sodelovanje vidijo kot običajno prakso. Zaskrbljujoč pa je podatek, da več kot ena tretjina anketiranih šolskih svetovanih delavk ne vidi medsebojnega sodelovanja s CSD kot običajno prakso. Menim, da bi se prav vse strokovne delavke morale zavedati pomembnosti medsebojnega sodelovanja, saj lahko to prinese ključne premike pri delu z otrokom in njegovo družino, ali kot poudarjata Mešl in Kodele (2016a), je partnerstvo institucij pomembno, da presežemo problem razpršenosti pomoči, ki sta je deležna otrok in njegova družina.

Prednost medsebojnega sodelovanja udeležene v raziskavi vidijo v tem, da drug od drugega dobijo nov vidik razumevanja določenih stvari, v načrtovanju zelenih izidov za zmanjševanje izzivov, v preverjanju skupnih dogovorov, razjasnitvi zadev, zaščiti otrok in v tem, da se izognejo podvajanju zadev. Moje sodelovanje v procesu podpore in pomoči družini v skupnosti je pokazalo prav to, saj je bil ključen trenutek srečanje vseh udeleženih, ki smo sodelovali z družino. Srečanje je omogočilo korak naprej, ker smo skupaj načrtovali, kaj želimo spremeniti, se dogovorili o prvih možnih korakih in se tako izognili razpršenosti pomoči in podvajanju zadev. Kot naslednjo prednost medsebojnega

sodelovanja intervjuvane socialne delavke navajajo, da svetovalne delavke v OŠ otroka bolje poznajo, saj so prisotne v njegovem življenju na dnevni ravni. O tem piše tudi Resman (1999), da je eden od pomembnih razlogov, ki nam pojasni, da je partnerstvo med institucijami nujno, to, da socialne delavke s CSD ne poznajo šolskih situacij, klime in odnosov, ki vladajo v njej.

Znotraj teme sodelovanje OŠ in CSD me je zanimalo tudi, v katerih situacijah poteka medsebojno sodelovanje. Čretnik (2016) je v svoji diplomski nalogi ugotovil, da OŠ s CSD sodelujejo v primerih suma kaznivega dejanja, zanemarjenosti otroka, fizičnega in psihičnega nasilja ter spolnih zlorab otroka. V svoji raziskavi sem prišla do podobnih rezultatov, ki poleg navedenih v prejšnjem stavku kažejo na medsebojno sodelovanje tudi v primerih pogostih neopravičenih izostajanj otroka od pouka, v primerih podpore in pomoči pri vzgoji otroka, v primerih vedenjskih težav otroka, romske problematike, prešolanju otroka, materialnih stisk. Iz rezultatov sklepam, da sodelovanje poteka v različnih primerih, je pa vsem sodelujočim v raziskavi skupno to, da vedno sodelujejo v primerih nasilja, zanemarjenosti otroka in kaznivih dejanj.

V raziskavi sem se osredotočila tudi na potek in oblike medsebojnega sodelovanja. Če pogledamo rezultate prvega dela raziskave, socialne delavke s CSD z OŠ več sodelujejo v obliki multidisciplinarnih timov, šolske svetovalne delavke pa so mnenja, da sodelovanje več poteka v obliki telefonskih pogovorov, elektronske pošte ali v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ. Podatki drugega dela raziskave pa kažejo, da tako socialne delavke s CSD kot šolske svetovalne delavke opisujejo sodelovanje skozi različne oblike, kar pa je po njihovem mnenju odvisno od primera in okoliščin. Najbolj številčno obliko sodelovanja predstavlja sodelovanje prek telefonskih pogovorov in po elektronski pošti. Ena od socialnih delavk je omenila, da omenjena oblika sodelovanja predstavlja možnost, da so ves čas in v čim krajšem možnem času v stiku. Sama sem mnenja, da obstoj različnih oblik sodelovanja omogoča fleksibilnost, a kljub temu menim, da srečanje vseh udeleženi v procesih podpore in pomoči pripomore k boljšemu sodelovanju, načrtovanju in dialogu, ki je ključen za koncept delovnega in osebnega odnosa, saj predstavlja osrednji prostor v socialnem delu. Osebni odnos pa je tisti, ki se razvija postopno in znotraj katerega gremo skozi različne faze, ki so: trenutki prisotnosti, delo tukaj in zdaj, trenutki srečanja (Stern, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011). Trenutki srečanja predstavljajo najvišjo intenzivnost osebnega odnosa (ibid.) in kot lahko sklepam iz rezultatov, velikokrat med sodelovanjem CSD in OŠ ne pride do najvišje

intenzivnosti osebnega odnosa. Rezultati raziskave kažejo, da je pogostost medsebojnega sodelovanja po mnenju socialnih delavk s CSD in šolskih svetovalnih delavk odvisna od izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina. Medsebojno sodelovanje pa se vzpostavi takrat, ko znotraj OŠ izkoristijo vse možnosti podpore in pomoči družini.

RV3: Kakšna je vloga otroka in njegove družine pri sodelovanju med OŠ in CSD?

Tretja pomembna tema v raziskavi je vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju. Šolske svetovalne in socialne delavke s CSD vlogo otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju razumejo na različne načine. Če se najprej osredotočim na vključitev otroka in njegove družine v sodelovanje med OŠ in CSD, lahko na podlagi rezultatov prvega dela raziskave vidimo, da deset šolskih svetovalnih delavk otroka in njegovo družino vključijo, tri šolske svetovalne delavke pa ne. Obratno pa je pri socialnih delavkah, ki otroka in njegovo družino vedno vključijo v proces sodelovanja. V socialnem delu je etika udeležnosti izjemno pomembna, saj si brez nje ne moremo predstavljati socialnega dela. Prvič zato, ker pomembno dopolni koncept delovnega odnosa in vedno znova govori o drugačni odgovornosti, o odgovornosti za soustvarjanje pomenov in sporazumov (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Kot ovire za to, da se otroka in njegove družine ne vključi v sodelovanje med OŠ in CSD, nekatere šolske svetovalne delavke navajajo, da je vključitev za otroka in njegovo družino dodatna obremenitev in da ob sodelovanju s CSD delo poteka le na papirni ravni. V drugem delu raziskave pa so tako šolske svetovalne kot socialne delavke s CSD mnenja, da je njihova vključitev odvisna od same tematike in je realizirana po potrebi. Ena od svetovalnih delavk iz OŠ odločitev o vključitvi otroka in njegove družine v proces sodelovanja prepušča CSD, druga pa še ni imela izkušenj, da bi bil otrok prisoten na srečanjih. Sprašujem se, kako lahko soustvarjamo želene rešitve brez udeležnosti otroka, ki je strokovnjak iz svojih izkušenj in najbolj ve, kaj potrebuje, želi in hoče. Participacija omogoči prednost razmišljanja, pogledov, definiranja in pripovedovanja zgodb (Mešl, 2008). Doživljanje otroka kot strokovnjaka iz izkušenj pa vedno znova pokaže pomen spoštovanja in njegove kompetentnosti (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011). Samo ena od šolskih svetovalnih delavk je mnenja, da je vključitev otroka in njegove družine v proces dela nujna. Ena od socialnih delavk s CSD je mnenja, da je vključitev strokovnjakov iz izkušenj nujna in ravno tako je nujno, da so tako otrok kot njegova družina seznanjeni z informacijami s terena. Velikokrat pa je po mnenju socialnih delavk predvsem vključitev otroka odvisna od njegove starosti. Ena socialna delavka je denimo poudarila, da se o vključitvi otroka vedno dogovorijo na timskih

sestankih. Menim, da bi se strokovne delavke morale vedno znova zavzemati za udeležnost mladih, ki se kaže v tem, da se sliši njihov glas, ali kot poudari Čačinovič Vogrinčič (2013, str. 33), da so udeleženi pri premagovanju izzivov, s katerimi se soočajo. Glede na rezultate menim, da je vključitev otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju velikokrat prezrta in dogovarjanje poteka samo s strani institucij, ki nato informacije samo predajo otroku in njegovi družini. Socialno delo v temeljnem pomenu pomeni sodelovanje, ki vključuje vse udeležene v problemu in rešitvi. Prav zato me je zanimala tudi vloga otroka in njegove družine v sodelovanju OŠ in CSD. V prvem delu raziskave večina šolskih svetovalnih delavk (devet) in večina socialnih delavk (šest) vidi vlogo otroka in njegove družine v tem, da so soustvarjalci želenih izidov in sodelavci v delovnem odnosu, ki definirajo svojo definicijo problema, izrazijo svoje želje, kje oni vidijo prve možne korake do želenih razpletov in soustvarjajo dogovore skupaj s socialno ali drugo strokovno delavko. Na drugi strani pa ena šolska svetovalna delavka in dve socialni delavki vidijo vlogo otroka in njegove družine v tem, da so prisotni na srečanju, a zgolj poslušajo, kaj se dogaja. Rezultati drugega dela raziskave pa kažejo, da so razlogi za vključitev otroka in njegove družine s strani svetovalnih delavk v tem, da otrok lažje prevzame odgovornost in izpelje dogovore. Razlog za vključitev družine v proces sodelovanja pa ena od šolskih svetovalnih delavk vidi predvsem v tem, ker družina otroku predstavlja podporni element pri njegovem razvoju. Socialne delavke, ki vključijo otroka in njegovo družino v delovni odnos, razloge za vključitev strokovnjakov iz izkušenj v proces sodelovanja vidijo v skupnem raziskovanju instrumentalnih definicij problema in soustvarjanju dogovorov, ali kot piše Mešl (2013), socialno delo, ki temelji na instrumentalni definiciji problema, soustvarjanju rešitev, kjer je ključna etika udeležnosti vseh, perspektiva moči, prispeva h krepitvi odpornosti ljudi. Prednost vključitve pa šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD vidijo v tem, da otrok in ostali člani njegove družine začutijo, da imajo ob sebi spoštljive in odgovorne zaveznike.

RV4: Kako svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD razumejo medsebojno sodelovanje v izvirnem delovnem projektu pomoči in kako pogosto poteka sodelovanje v IDPP?

Če delamo socialno delo z družino, moramo vedno znova zagotoviti, da se za vsako družino vzpostavi IDPP, ki omogoča soustvarjanje rešitev, želenih razpletov, ki se soustvarijo v delovnem odnosu in prevajajo v akcijo, v dejanja, v konkretne korake (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 24). Raziskava v magistrskem delu je pokazala, da osem

šolskih svetovalnih delavk in sedem socialnih delavk s CSD pri svojem delu uporablja koncept IDPP. Na drugi strani pa pogostost in uporaba koncepta IDPP s strani petih šolskih svetovalnih delavk nista realizirani. Prav tako pa dve socialni delavki s CSD koncepta IDPP ne uporabljata pri svojem delu. Po drugi strani pa rezultati iz drugega dela raziskave kažejo, da tako šolske svetovalne delavke kot socialne delavke s CSD medsebojnemu sodelovanju v IDPP pripisujejo velik pomen, saj v tem vidijo podporo in pomoč za boljšo krepitev otroka in njegove družine za ureditev življenjskih razmer v korist otroka in njegove družine. Tudi rezultati prvega dela raziskave kažejo, da večina socialnih delavk s CSD (šest) in dobra tretjina šolskih svetovalnih delavk (pet) medsebojno sodelovanje v IDPP razume kot proces dela, v katerem imata otrok in njegova družina socialno delavko, ki varuje delovni odnos in poveže družino s skupnostjo, ustanovami, OŠ in potem skupaj v delovnem odnosu soustvarjajo dogovore in želene izide. Ta podatek mi daje upanje za prihodnost izjemnega koncepta IDPP, saj kot piše Mešl (2013), sodelovanje v IDPP omogoči nove izkušnje, krepí odpornost posameznika in družine kot celote. Še vedno pa obstaja delo strokovnih delavk, ki ne temelji na konceptu IDPP, saj štiri šolske svetovalne delavke medsebojno sodelovanje razumejo kot kontakt socialnih delavk s CSD s svetovalnimi delavkami iz OŠ po telefonu ali elektronski pošti, kjer si zgolj izmenjajo informacije in dorečejo naslednje korake. Bistvo IDPP pa je prav nasprotno, saj je IDPP izviren projekt podpore in pomoči, ki je voden osebno, kontinuirano, skupaj z otrokom ter njegovo družino in zanje (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 24).

RV5: Kako socialne delavke s CSD in šolske svetovalne delavke razumejo vlogo drug drugega pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otroci v šoli in doma?

Naslednja tema, ki sem jo raziskovala, je razumevanje vloge drug drugega pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina. Svoje vloge sodelujoče v raziskavi ne enačijo zgolj z dajanjem pomoči. Pravzaprav tudi socialno delo ni zgolj dajanje pomoči, ampak je tudi trdo delo na virih moči in soustvarjanju želenih rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2016, str. 25). Za socialno delo z družino, za delo na virih moči otroka in njegove družine potrebujemo koncepta razvidnost in ozaveščenost (ibid., str. 27). Razvidnost pomeni odkrivanje in poimenovanje procesov v družini, ozaveščenost pa prinaša iskanje odgovorov v življenjskih izzivih. Prav to pa so značilnosti dela z družino na drugi ravni, ki so nujno potrebne za soustvarjanje sprememb v družini (ibid.). Mikuš Kos (1991) vlogo šole predstavi prek vsebinskih in formalnih značilnosti, kot so: šola je za otroka socialni in fizični življenjski prostor s številnimi pomembnimi odnosi; šola je

otrokovo prvo delovno mesto; šola ima lahko pozitivne in varovalne dejavnike; v šoli otrok razvija odnos do znanja in novih spoznanj; šola vsebuje tudi ogrožajoče dejavnike in predstavlja vir mnogih stresov. Šolske svetovalne delavke svojo vlogo vidijo v podpori in pomoči z vsemi možnostmi, ki jih imajo na voljo znotraj šole, v vzpostavljanju zaupanja, v dostopnosti, v hitrem ukrepanju in iskanju načinov pomoči, v iskanju podpore in pomoči med drugimi institucijami. Na drugi strani socialne delavke s CSD vlogo šolskih svetovalnih delavk vidijo v zaznavanju in prepoznavanju izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, v pogovoru z otrokom in njegovo družino, v izvajanju preventivnih programov in v tem, da so tam za otroka in njegovo družino. To lahko povežemo z lastnostmi, o katerih piše Mikuš Kos (1991), ki spodbujajo razvoj učencev: visoka pričakovanja, posluš za potrebe otrok, spoštovanje otrok, spodbujanje dogovorjenih ciljev. Socialne delavke s CSD svojo vlogo pri razreševanju vidijo v sledenju in raziskovanju instrumentalne definicije problema, v podpori in pomoči otroku in družini, v krepitvi staršev, v učenju veščin, drugačnega vedenja, v širjenju obzorij, v skrbi in preverjanju mladoletnega otroka, v opozarjanju na napake, v spodbujanju in delovnem odnosu, ki temelji na zaupanju. Njihovo vlogo pa šolske svetovalne delavke vidijo v podpori in pomoči njim, ko na OŠ izkoristijo vse, v podpori in pomoči družini ter v vzpostavitvi varovalnega družinskega okolja. Razumevanje vloge drug drugega pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina, kaže, da se tako šolske svetovalne delavke kot socialne delavke s CSD zavedajo svoje pomembne in dragocene vloge, ki jo imajo v življenju otroka in njegove družine. Kot piše Čačinovič Vogrinčič (2006a), je vloga strokovnih delavk zelo pomembna in dragocena pri odkrivanju boljših pogojev za življenje posameznika v družini in skupnosti.

RV6: Kje svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD vidijo ovire za to, da bi lahko bilo medsebojno sodelovanje še bolj uspešno in v korist otrokom in njihovim družinam?

Rezultati raziskave so pokazali, da ovire za bolj uspešno sodelovanje obstajajo. Ovire, ki so jih izpostavile šolske svetovalne delavke, so: pomanjkanje obiskov na OŠ s strani CSD; premalo medsebojnega obveščanja; predolgo čakanje na podporo in pomoč CSD in CSD je premalo dostopna ustanova. Na drugi strani pa socialne delavke izpostavljajo naslednje ovire: zatiskanje oči pred izzivi, s katerimi se soočata otrok in njegova družina; s strani OŠ drugačen pogled na izzive, s katerimi se soočata otrok in njegova družina; pomanjkanje

pravočasne informiranosti s strani OŠ; seznanjenost z izzivi v družini, ko je stvar že zelo pereča. Na podlagi ovir za bolj uspešno sodelovanje, ki so jih izpostavile intervjuvanke, sklepam, da tako šolske svetovalne delavke kot socialne delavke vidijo podobne ovire za boljše medsebojno sodelovanje. Menim, da si vsaka od intervjuvank želi dober delovni odnos z drugimi strokovnimi delavkami, saj se zavedajo, da skupno soustvarjanje želenih izidov privede do boljših rezultatov, ki so v korist družini. Ucman (1998, str. 132) definira nekaj dejavnikov, ki spodbujajo dobre odnose med učitelji in starši in so po mojem mnenju pomembni tudi pri spodbujanju dobrih odnosov med institucijami in vsemi udeleženi v procesu podpore in pomoči: občutljivost na težave staršev in otrok; sposobnost poslušanja staršev; želja po medsebojnem komuniciranju; otrok je človek s pozitivnimi stvarmi, ne samo učenec, ki ima slabe stvari. Vsa ta razmišljanja lahko pridobimo in uvedemo v praksi, če zmoremo in znamo upoštevati koncept delovnega odnosa. Kot piše Mešl (2010), v sodelovalnem socialnem delu potrebujemo besede in znanje, da ubesedimo, kaj delamo, da raziskujemo, kaj želimo doseči, da raziskujemo možne korake, saj le tako lahko zagotovimo soudeležnost v procesu dela, ki pripelje do pozitivnih, želenih razpletov, in prav v tem, da delamo sodelovalno socialno delo, vidim rešitev za premagovanje ovir v medsebojnem sodelovanju.

6. SKLEPI

V tem poglavju povzemam temeljne ugotovitve, ki sem jih pridobila v raziskovalnem delu magistrskega dela.

- Socialne delavke medsebojno sodelovanje med CSD in OŠ razumejo kot nujnost, prek katere se gradi zaupanje, ustvarja dobre kontakte in služi kot izmenjavanje informacij.
- Medsebojno sodelovanje poteka v primerih zaščite otroka zaradi nasilja v družini, neopravičenega izostajanja od pouka, v primerih zanemarjanja otroka, ko starši potrebujejo pomoč pri vzgoji otroka, ko se otrok sooča z vedenjskimi težavami, ko zaznajo prekrške in kazniva dejanja.
- CSD v primerjavi z OŠ sodeluje z otrokom in njegovo družino v več in različnih primerih, saj sodelovanje šolske svetovalne službe z otrokom in njegovo družino večinoma poteka v primerih vzgojnih in učnih izzivov.
- Sodelovanje med CSD in OŠ poteka v različnih oblikah. Med njimi prevladujejo telefonski pogovori ali elektronska pošta, multidisciplinarni timi in srečanja na povabilo svetovalne delavke iz OŠ.
- Sodelovanje CSD in OŠ je običajna praksa, ki pa je pogosto odvisna od situacije (kot npr. ali je razlog sodelovanja reševanje družinskih izzivov ali izzivov, vezanih na šolanje otroka) in od presoje strokovnih delavk (kot npr. strokovne delavke se v primeru določenega izziva, s katerim se soočata otrok in njegova družina, odločijo, ali potrebujejo podporo CSD in OŠ).
- Sodelovanje med OŠ in CSD se s strani šolske svetovalne službe velikokrat vzpostavi takrat, ko znotraj šole izkoristijo vse možnosti podpore in pomoči družini.
- Prednosti sodelovanja med OŠ in CSD so skupno raziskovanje in opredelitev instrumentalne definicije problema, vključevanje različnih pogledov, prispevek k rešitvam z različnih pristopov, podpora in pomoč drug drugemu.
- Ovire za boljše sodelovanje med OŠ in CSD obstajajo (npr. pomanjkanje pravočasne informiranosti o dogajanju in izzivih, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, pomanjkanje obiskov s strani CSD, drugačen pogled na izzive s strani OŠ).

- Šolske svetovalne delavke so z medsebojnim sodelovanjem s CSD bolj nezadovoljne kot zadovoljne. Socialne delavke s CSD pa so z medsebojnim sodelovanjem z OŠ bolj zadovoljne kot nezadovoljne.
- Socialne delavke s CSD podpora za šolski uspeh prepuščajo OŠ, prav tako pa šolske svetovalne delavke menijo, da je podpora za šolski uspeh naloga in dolžnost strokovnih delavcev iz OŠ.
- Pri podpori za šolski uspeh je pomembno delo laičnih delavk, ki tedensko vstopajo v družino in so spoštljive ter odgovorne zaveznice otroka in njegove družine.
- Uporaba koncepta IDPP je prisotna pri delu šolskih svetovalnih delavk in socialnih delavk s CSD.
- Šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD medsebojno sodelovanje v IDPP razumejo kot koncept dela, v katerem imata otrok in njegova družina socialno delavko, ki varuje delovni odnos in poveže družino s skupnostjo, ustanovami, OŠ, CSD in potem skupaj v delovnem odnosu soustvarjajo dogovore in želene izide.
- Prakse vključevanja otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje med CSD in OŠ so različne (npr. o vključenosti otroka in njegove družine se strokovne delavke dogovorijo na timskih sestankih).
- Vključitev otroka v proces delovnega odnosa je povezana z otrokovo starostjo (npr. mlajših otrok v proces sodelovanja ne vključijo, medtem ko starejše da).
- Šolske svetovalne delavke govorijo o obstoju ovir za vključitev otroka in njegove družine v sodelovanje med OŠ in CSD. Za njih vključitev otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje pomeni dodatno obremenitev. Socialne delavke s CSD ne vidijo ovir pri tem, da v proces medsebojnega sodelovanja vključijo otroka in njegovo družino.
- Prednost vključitve šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD vidijo predvsem v tem, da lahko na ta način strokovnjaki iz izkušenj začutijo, da imajo ob sebi spoštljive in odgovorne zaveznike. Poleg tega menijo, da sodelovanje brez ključnih ljudi, strokovnjakov iz izkušenj, torej otroka in njegove družine ne more ponazarjati uspešnega dialoga in sodelovanja.
- Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju CSD in OŠ je velikokrat prezrta.
- Družina je velikokrat tista, ki samo prejema informacije, saj medsebojno sodelovanje CSD in OŠ velikokrat poteka po telefonu ali elektronski pošti.

- Šolske svetovalne delavke in socialne delavke s CSD vidijo otroka in njegovo družino kot soustvarjalce želenih izidov in sodelavce v delovnem odnosu.
- Socialne delavke s CSD svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, vidijo v raziskovanju instrumentalne definicije problema, v podpori in pomoči otroku in družini, v krepitevi staršev, v učenju veščin in drugačnega vedenja, v spodbujanju in delovnem odnosu, ki temelji na zaupanju.
- Svetovalne delavke iz OŠ svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, vidijo v podpori in pomoči z vsemi možnostmi, ki jih imajo na voljo znotraj šole, v vzpostavljanju zaupanja, v dostopnosti, v hitrem ukrepanju in iskanju načinov pomoči, v iskanju podpore in pomoči med drugimi institucijami.
- Socialne delavke vlogo šolskih svetovalnih delavk vidijo v zaznavanju in prepoznavanju izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina, v izvajanju preventivnih programov, saj otrok največ časa preživi prav v šoli. Šolske svetovalne delavke pa vlogo socialnih delavk s CSD vidijo v podpori in pomoči njim, ko na OŠ izkoristijo vse, in njihovo vlogo vidijo tudi v vzpostavitvi varovalnega družinskega okolja.

7. PREDLOGI

- Šolski uspeh predstavlja enega pomembnih varovalnih dejavnikov, zato je treba za vsakega učenca z učnimi težavami vzpostaviti IDPP, ki vključi vse udeležene (otroka, njegovo družino, otrokovo razredničarko, učiteljico predmeta, ki otroku predstavlja izzive, šolsko svetovalno službo) pri soustvarjanju rešitev. Vključitev CSD pa je potrebna takrat, ko udeleženi v IDPP zaznajo, da potrebujejo tudi podporo CSD (npr. ko na OŠ zaznajo izostajanje otroka od pouka, kazniva dejanja).
- Šolski uspeh je pomemben varovalni dejavnik v življenju otroka, zato je potrebno, da v primeru zaznavanja težav na šolskem področju sodelujejo vsi udeleženi v procesu podpore in pomoči. V primeru, ko otrok in njegova družina poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole potrebuje tudi podporo CSD, je pomembno, da se medsebojno sodelovanje med OŠ in CSD vzpostavi.
- Če kateri koli strokovni delavec od drugega strokovnega delavca začuti nepripravljenost za sodelovanje, je pomembno, da ustvari prostor za raziskovanje možnosti za nadaljnje sodelovanje, pričakovanja in instrumentalne definicije problema. Samo tako lahko ustvarimo pogoje za medsebojno sodelovanje.
- Menim, da bi bilo smiselno narediti prostor za socialne delavke, da bi lahko več delale na terenu, z družinami v njihovem okolju in tako predstavljale spoštljive in odgovorne zaveznice otroku in njegovi družini.
- Pomembno je, da se na Fakulteti za socialno delo čim večkrat izvajajo projekti, kot je bil projekt *Pomoč družinam v skupnosti*, ki omogočijo izkušnje študentkam na podiplomskem študiju. Prav to prinese dragocene izkušnje tako študentkam kot družinam, saj po mojem mnenju vstop študentke v družino, ki zavzame držo spoštljive in odgovorne zaveznice, družini prinese nove in pozitivne izkušnje. Obenem pa lahko sodelovanje študentke in družine prikaže primer dobre prakse vsem socialnim in svetovalnim delavkam. Način dela z družino, kot sem ga sama imela znotraj omenjenega projekta, bi kot temelj dela uvedla na vseh CSD in OŠ.
- Vse socialne delavke moramo delati strokovno socialno delo, ki temelji na delovnem odnosu, na etiki udeležnosti in izvirnem delovnem projektu pomoči.
- Tema medsebojnega sodelovanja bi morala postati predmet izobraževanja na vseh fakultetah, ki izobražujejo za pomagajoče poklice. Potrebno je, da se strokovni delavci zavedamo pomembnosti in učinkovitosti timskega pristopa k reševanju različnih izzivov, s katerimi se srečujeta otrok in njegova družina.

- Neformalna srečanja med šolskimi svetovalnimi delavkami in socialnimi delavkami so dobra priložnost za navezovanje stikov in bolj kakovostno sodelovanje.
- Tako vodstvo OŠ kot tudi vodstvo CSD morata biti naklonjena praksi medsebojnega sodelovanja, saj s tem dajeta zgled vsem zaposlenim v ustanovah.
- Potrebno bi bilo letno reflektirati in evalvirati sodelovanje med CSD in OŠ tako na CSD kot na OŠ.
- Delavnice na temo medsebojnega sodelovanja bi se lahko izvajale na letnih srečanjih socialnih delavk s CSD in svetovalnih delavk iz OŠ. Ena izmed tem na delavnicah bi morala biti tudi varovalni dejavniki mladih, saj so izredno pomembni za posameznikov potek življenja.
- Pri delu z otrokom in njegovo družino je nujno, da vsi strokovni delavci zavzamejo držo spoštljivih in odgovornih zaveznikov, ki pomagajo otroku in njegovi družini odkriti, raziskati, izkoristiti vire, uresničiti sanje.
- V reševanje izzivov, s katerimi se soočata otrok in njegova družina – tudi v primeru podpore in pomoči otroku za šolski uspeh –, morata vedno biti vključena tako otrok kot njegova družina.
- Otroku in njegovi družini, ki potrebujeta podporo in pomoč pri reševanju številnih izzivov – tudi v primeru učnih težav otroka –, naj se nudita podpora in pomoč v obliki IDPP, ki temelji na delovnem odnosu in soustvarjanju zelenih izidov.
- Smiselno bi bilo raziskavo na temo sodelovanja CSD in OŠ razširiti na področje celotne Slovenije.

8. SEZNAM VIROV

Akerman, B. (2013). Moč besed v pogovoru z otrokom. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Otrokov glas v procesu učenja in pomoči : priročnik za vrtce, šole in starše* (str. 81-97). Ljubljana : Zavod RS za šolstvo.

Bečaj, J. (1987). Problem uspešnosti pri obravnavanju vedenjskih motenj na osnovni šoli. V M. Bergant (ur.), *Vedenjske motnje mladostnikov v sodobnem času* (str. 78-130). Zveza prijateljev mladine.

Bouwkamp, R., & Bouwkamp, S. (2014). *Blizu doma: priročnik za delo z družinami. Ravnanje z interakcijskimi vzorci v družini, pri procesih podpore in pomoči ter na psihosocialnega dela*. Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete : Pedagoška fakulteta : Inštitut za družinsko terapijo.

Brajša, P. (1982). *Človek, spolnost, zakon: psihodinamika odnosov, seksualnosti in zakona*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1990). Paradigmatske osnove socialno-terapevtskega dela z družino. *Socialno delo* 29 (1-3), 163-168.

- (1998). *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče. Zbirka Sophia.

- (2002). Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo* 41(2), 91-96.

- (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2006a). Socialno delo z družino: razvoj doktrine. *Socialno delo* 45(3-5), 111-117.

- (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- (2011). *Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvirni delovni projekt pomoči*. V L. Šugman Bohinc (ur.), *Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči* (str. 15-35). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2013). Spoštovanje otroštva. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), Otrokov glas v procesu učenja in pomoči. Priročnik za vrtce, šole in starše (str. 11-40). Ljubljana : Zavod RS za šolstvo.

- (2016). Socialno delo z družino: soustvarjanje procesov podpore in pomoči. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti (str. 21-40). Ljubljana : Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Šugman Bohinc, L. (2000). Učinkovitost (uspešnost) razgovora v socialnem delu z družino. Socialno delo 39 (3), 175-189.

Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., & Šmuk, B. (2008). Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli [pdf]. Pridobljeno 11.5.2017 s <https://www.google.si/search?q=programske+smernice+svetovalne+slu%C5%BEbe+v+osnovni+%C5%A1oli&oq=programske+sm&aqs=chrome.0.69i59j69i57j69i60j0l3.2915j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2011). Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Černigoj Sadar, N. (1995). Kvaliteta življenja sodobnih družin v Sloveniji. V J. Ramovš (ur.), Družina: zbornik predavanj (str. 337-345). Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.

Čretnik, B. (2016). Sodelovanje osnovnih šol in centrov za socialno delo pri reševanju socialne problematike učencev (Diplomsko delo). Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Epstein, Joyce L. (2011). School, family and communitiy partnerships : preparing educators and improving schools. Westview Press.

Glasser, W. (1994). Dobra šola: Vodenje učencev brez prisile. Radovljica: Regionalni izobraževalni center.

Grebenc, V., Kvaternik, I., Kodele, T., & Rihter, L. (2010). Pogovarjajmo se: skupnostni pristop v šoli. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Grebenc, V., Kvaternik, I., Rihter, L., Šabić, A., Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2010a). Učenci in dijaki v tveganih življenjskih situacijah: strategije obvladovanja tveganih življenjskih situacij v šoli in doma (Končno poročilo). Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.

Gregorčič Mrvar, P., & Mažgon, J. (2016). Sodelovanje šolske svetovalne službe s posamezniki in institucijami v skupnosti. *Sodobna pedagogika*, 1/2016, 38-57.

Jereb, A. (2011). Ekonomske posledice učne neuspešnosti [pdf]. V S. Pulec Lah, & M. Velikonja (ur.), *Učenci z učnimi težavami- izbrane teme* (str. 52-66) . Pridobljeno 19.1.2017 s

https://www.google.si/search?q=u%C4%8Denci+z+u%C4%8Dnimi+te%C5%BEavami+izbrane+teme&oq=u%C4%8Denci+z+u%C4%8Dnimi+te%C5%BEavami&gs_l=psy-ab.3.0.35i39k1l2j0l2.651308.655613.0.656988.24.24.0.0.0.88.1582.24.24.0....0...1.1.64.psy-ab..0.24.1581...0i131k1.313ADg3M_Ps.

Kalin, J. (2008). Partnerstvo učiteljev in staršev z vidika zagotavljanja boljše učne uspešnosti učencev. *Sodobna pedagogika*, 5/2008, 10-28.

Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije in Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu (2006). Pridobljeno 23.3.2017 s <https://www.google.si/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Kodeks+etike+socialnih+delavk+in+delavcev+Slovenije+in+Kodeks+eti%C4%8Dnih+na%C4%8Del+v+socialnem+varstvu>.

Kvaternik, I., Kustec, K., & Kodele, T. (2011). Pogled staršev na uvajanje koncepta delovnega odnosa soustvarjanja v šoli. V L. Šugman Bohinc (ur.), *Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči* (str. 136-151). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Leskošek, V., Smolej, S., Rihter, L., Boškić, R., Kresal, B., & Breznik, M. (2013). *Revščina zaposlenih*. Ljubljana: Sophia.

Madsen, W. C. (2007). *Collaborative therapy with multi-stressed families*. New York: The Guilford Press.

Magajna, L., Pečjak, S., Peklaj, C., Bregar Golobič, K., Čačinovič Vogrinčič, G., Kavkler, M., & Tancig, S. (2005). *Učenci z učnimi težavami v osnovni šoli – razvoj celovitega sistema učinkovite pomoči (Raziskovalno poročilo)*. Ljubljana: Razvojno-raziskovalni inštitut Svetovalnega centra.

Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S., & Bregar Golobič, K. (2008). *Učne težave v osnovni šoli: koncept dela*. 1. natis [pdf]. Pridobljeno 23.3.2017 s https://www.google.si/search?q=u%C4%8Dne+te%C5%BEave+v+osnovni+%C5%A1oli+koncept+dela&oq=u%C4%8Dne+te%C5%BEave+v+osnovni+%C5%A1oli+ko&gs_l=psy-ab.3.0.35i39k1j0i22i30k1.431228.437685.0.439005.29.29.0.0.0.109.2129.27j1.28.0....0...1.1.64.psy-ab..1.28.2128...0j0i67k1.TauPcipuw7A.

Magajna, L. (2008a). Pomembnost, kompleksnost, posledice šolske neuspešnosti. V L. Magajna, S. Pečjak, G. Čačinovič Vogrinčič, K. Bregar Golobič, M. Kavkler, & S. Tancig (2008a), *Učne težave v osnovni šoli: problemi, perspektive, priporočila* (str. 15-23) [pdf]. Pridobljeno 23.3.2017 s https://www.google.si/search?q=u%C4%8Dne+te%C5%BEave+v+osnovni+%C5%A1oli+problemi+perspektive+priporo%C4%8Dila&oq=u%C4%8Dne+te%C5%BEave+v+osnovni+%C5%A1oli+problemi&gs_l=psy-ab.3.0.35i39k1.283157.287054.0.288022.20.20.0.0.0.92.1604.20.20.0....0...1.1.64.psy-ab..0.20.1602...0i22i30k1.Ks7IKToxiZ4.

Maholmes, V. (2014). *Fostering Resilience and Well-Being in Children and Families in Poverty: Why Hope Still Matters*. New York: Oxford University Press.

Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mešl, N. (2007). Teorije ravnanja in uspešnost procesov pomoči v socialnem delu z družinami (Doktorska disertacija). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

- (2008). Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino : procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2010). Socialno delo z družino. Uporaba in soustvarjanje znanja v praksi. Socialno delo, 49(1), 1-9.

- (2011). Proces dela v izvirnem delovnem projektu pomoči: od definiranja problemov k soustvarjanju zelenih izidov. V L. Šugman Bohinc (ur.), Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči (str. 95-114). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2013). Od razumevanja pojava naučene nemoči k razvijanju odpornosti v socialnem delu. Socialno delo, 52(6), 351-360.

Mešl, N., & Kustec, K. (2011). Pomoč učencu z učnimi težavami. Primerjava teoretskih konceptov in prakse v Sloveniji z izkušnjo delovnega obiska v Angliji. Socialno delo, 50(2), 125-131.

Mešl, N., & Kodele, T. (2011). Učiteljice in šolske svetovalne delavke o uvajanju koncepta delovnega odnosa. V L. Šugman Bohinc (ur.), Učenci z učnimi težavami. Izvirni delovni projekt pomoči (str. 115-135). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2016). Sodelovalni procesi socialnega dela z družino v skupnosti: krepitev odpornosti družin s številnimi izzivi. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti (str. 41-64). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2016a). Co-Creating Desired Outcomes and Strengthening the Resilience of Multi-Challenged Families. CEPS Journal 6, 4: 51-72.

Mikuš Kos, A. (1991). Šola in duševno zdravje. Murska Sobota: Pomurska založba.

Nastran-Ule, M. (2000). Mladi v družbi novih tveganj in negotovosti. V A. Šelih (ur.), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje (str. 11-33). Ljubljana: Bonex založba.

Narat, T., Boljka, U., Črnak-Meglič, A., Dremelj, P., Nagode, M., Lebar, L., & Kobal Tomc, B. (2016). *Revščina in socialna izključenost družin z otroki: materialni in nematerialni obraz revščine* (Končno poročilo). Ljubljana: Inštitut za socialno varstvo. Pridobljeno 24.4.2017 s <http://www.irssv.si/raz-porocila/otroci-in-druzina#spremljanje-polozaja-otrok-in-druzine>.

Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54 (3), 269-280.

Republika Slovenija, Statistični urad (2015). Pridobljeno 15.5.2017 s <http://www.stat.si/obcine/sl/2015/Region/Index/7>.

Resman, M. (1999). Pojem in karakteristike šolskega svetovanja. V M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čacinovič Vogrinčič, & J. Musek, *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (str. 67-84). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Satir, V. (1995). Družina za naš čas. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Svetlin Jakopič, S. (2005). Obravnava otrok in mladostnikov z vedenjskimi motnjami na centru za socialno delo: pomoč ali prisila. *Socialna pedagogika*, 9 (4), 391-422.

Šteh, B. (2008). Učitelji in starši v očeh drug drugega pri medsebojnem sodelovanju. *Sodobna pedagogika*, 59 (5), 30-50.

Švab, A. (2010). Kdo se boji (raznovrstnosti) družin? Sociološki pogled/i na sodobno družinsko življenje. *Socialno delo*, 49 (5-6), 341-411.

Tomori, M. (1994). Knjiga o družini. Ljubljana: EWO.

- (2000). Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu. V A. Šelih (ur.), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje (str. 89-113). Ljubljana: Bonex založba.

Tomori, M., Stergar, E., Pinter, B., Makovec, M. R., & Stikovič, S. (1998). Dejavniki tveganja pri slovenskih srednješolcih. Ljubljana: Ministrstvo za znanost in tehnologijo RS in Ministrstvo za zdravstvo RS.

Ucman, I. (1998). Ravni povezovanja družina – šola. V A. Žerovnik (ur.), Družina – šola : zbornik simpozija Državlanskega foruma za humano šolo (str. 129-137). Ljubljana: Družina, Pedagoški inštitut.

Ule, M., & Kuhar, M. (2003). Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2008). Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vidonja, P., & Kustec, K. (2016). Vzpostavitev sodelovanja z družinami v izvirnem delovnem projektu pomoči. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti (str. 65-77). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Vries, S., & Bouwkamp, R. (2002). Psihosocialna družinska terapija. Logatec: Firis.

Vojska Kušar, A. (1998). Družina in razvoj otrokove osebnosti. V A. Žerovnik (ur.), Družina – šola : zbornik simpozija Državlanskega foruma za humano šolo (str. 263-269). Ljubljana: Družina, Pedagoški inštitut.

Zakon o osnovni šoli. Uradni list RS, št. 87/2011. Pridobljeno 21.4.2017 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-3727?sop=2011-01-3727>.

Walsh, F. (2003). Clinical views of family normality, health, and dysfunction: From deficit to strengths perspective. V F. Walsh, Normal family processes: growing diversity and complexity (str. 27-57). New York/London: The Guilford Press.

- (2003a). Family resilience: Strengths forged through adversity. V F. Walsh, Normal family processes: growing diversity and complexity (str. 399-423). New York/London: The Guilford Press.

- (2006). Strengthening Family Resilience. Second edition (str. 129-163). The Guilford Press: New York.

9. PRILOGE

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik za socialne delavke na CSD⁹

Pozdravljeni! Moje ime je Tina Papež in sem absolventka magistrskega študija Socialno delo z družino na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. V okviru študija, pod mentorstvom doc. dr. Nine Mešl pripravljam magistrsko delo z naslovom »Sodelovanje centrov za socialno delo in osnovnih šol: participacija otroka in njegove družine kot varovalni dejavnik za šolsko uspešnost otroka«. V ta namen želim izvesti raziskavo med socialnimi delavkami, ki delajo na področju dela z mladimi in družinami z vseh CSD v JV Sloveniji in svetovalnimi delavkami iz vseh OŠ v JV Sloveniji. Raziskava magistrskega dela je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu želim s pomočjo anketnih vprašalnikov narediti pregled stanja o raziskovalnem problemu (ali CSD in OŠ sploh sodelujejo, kako to sodelovanje poteka in kakšna je vloga otroka in njegove družine v tem sodelovanju). V drugem delu pa želim na podlagi podatkov, ki jih bom pridobila skozi anketni vprašalnik izvesti poglobljene intervjuje z izbranimi socialnimi in svetovalnimi delavkami in skozi besedne opise ugotoviti, kako poteka sodelovanje med CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh, kako svetovalne delavke na OŠ in socialne delavke na CSD razumejo medsebojno sodelovanje ter kako razumejo vlogo drug drugega pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otroci v šoli in doma. Vprašalnik je anonimen, rezultati pa bodo uporabljeni zgolj v raziskovalne namene magistrskega dela. Za vaše sodelovanje se vam že vnaprej zahvaljujem. Vljudno vas prosim, da dostop do ankete posredujete socialnim delavkam, ki na vašem CSD delajo na področju dela z mladimi in družinami ter jih izpolnite **najkasneje do 16.6.2017.**

1. Ali je na vašem CSD-ju običajna praksa, da v procesu podpore in pomoči otroku in njegovi družini sodelujete tudi z OŠ, ki jo otrok obiskuje?
 - a) DA
 - b) NE
2. V kolikor ste na prvo vprašanje odgovorili z DA, kako poteka vaše sodelovanje z OŠ? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.
 - a. Sodelovanje poteka preko telefonskih pogovorov ali elektronske pošte.
 - b. Sodelovanje poteka v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ, ki jo obiskuje otrok.
 - c. Sodelovanje poteka v obliki srečanj na povabilo socialne delavke s CSD.
 - d. Sodelovanje poteka v obliki multidisciplinarnih timov.
 - e. Drugo (vpišite): _____
3. V katerih primerih običajno sodelujete z OŠ?
 - a. Ko gre za zaščito otroka zaradi nasilja v družini.

⁹ Vprašalnik za šolske svetovalne delavke je enak. Razlika je le v tem, da so vprašanja naslovljena na šolske svetovalne delavke.

- b. Ko zaznamo zanemarjanje otroka.
- c. Ko gre za pomoč otroku pri šolskem delu.
- d. Ko se otrok sooča z vedenjskimi težavami.
- e. Ko otrok pogosto neupravičeno izostaja od pouka.
- f. Ko zaznamo, da starši potrebujejo pomoč pri vzgoji otroka.
- g. Drugo (vpišite): _____

4. V kolikor ste na prvo vprašanje odgovorili z NE, kaj je razlog, da z OŠ ne sodelujete?

5. S koliko otroki in njihovimi družinami trenutno sodelujete?

- a. Več kot 10.
- b. Od 5 do 9.
- c. Od 1 do 4.
- d. Trenutno ne sodelujemo.

6. Ali pri svojem delu uporabljate koncept izvirnega delovnega projekta pomoči?

- a. DA
- b. NE

7. Če DA, v kolikih primerih?

_____.

8. Kako razumete sodelovanje z OŠ v izvirnem delovnem projektu pomoči?

- a. Otroci in njihova družina imajo socialno delavko, ki varuje delovni odnos in poveže družino s skupnostjo, ustanovami, OŠ in potem skupaj v delovnem odnosu soustvarjajo dogovore ter želene izide.
- b. Socialna delavka na CSD je s svetovalnimi delavkami iz OŠ v kontaktu preko telefona ali elektronske pošte, si izmenja nove informacije in doreče naslednje korake.
- c. CSD in OŠ so v medsebojnem stiku preko družine. Družina je tista, ki prenaša informacije, kaj so se dogovorili na CSD, OŠ in obratno.
- d. Drugo (vpišite): _____

9. Ali v primerih, ko sodelujete z OŠ, ki jo obiskuje otrok, v to sodelovanje vključite tudi otroka in njegovo družino?

- a. DA
- b. NE
- c. V sodelovanje vključim samo starše/skrbnike, ne pa tudi otroka.

(Prosim, pojasnite svoj odgovor).

10. Kaj za vas predstavlja največjo oviro, da v proces sodelovanja med OŠ in CSD ne vključite otroka in njegove družine?

- a. Menim, da otrok in njegova družina ne želijo biti vključeni v to sodelovanje.
- b. Otrok in njegova družina ne zmorejo povedati svojih pričakovanj in mnenja.
- c. Menim, da je to za njih še dodatna obremenitev, zato jih sploh ne povabim v sodelovanje.
- d. Vključitev otroka in njegove družine oteži proces dela.
- e. V tem ne vidim nobene ovire.
- f. Drugo (vpisite): _____

11. V kolikor v sodelovanje CSD z OŠ vključite tudi otroka in njegovo družino, kakšna je njihova vloga v tem sodelovanju? Prosim, da obkrožite ustrezen odgovor (možen je en odgovor).

- a. Večinoma nastopijo v vlogi poslušalcev (otrok in njegova družina so prisotni na srečanju, a zgolj poslušajo, kaj se dogaja).
- b. Otrok in njegova družina so soustvarjalci zelenih izidov in sodelavci v delovnem odnosu (otrok in njegova družina definirajo njihovo definicijo problema, izrazijo svoje želje, kje oni vidijo prve možne korake do zelenih razpletov in soustvarjajo dogovore skupaj s socialno ali drugo strokovno delavko).
- c. Drugo: _____

12. Kako se strinjate z naslednjimi trditvami. Prosim, da vaše mnenje o spodnjih trditvah označite s križcem(x) v lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (zelo se strinjam).

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	ni se ne strinjam ni se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam
Sodelovanje med OŠ in CSD je v procesu podpore in pomoči družini nujno.					
Sodelovanje OŠ in CSD prispeva k zmanjšanju tveganih situacij za otroka in njegov družino.					
Sodelovanje med OŠ in CSD je potrebno tudi, ko družina potrebuje podporo in pomoč za šolski uspeh otroka.					
Kontinuirano sodelovanje med OŠ in CSD pripomore k soustvarjanju rešitev in uresničevanju dogovorov.					
Participacija otroka in njegove družine v sodelovanju med OŠ in CSD je ključna za doseganje zelenih izidov.					

13. Na spodnji lestvici ocenite vaše zadovoljstvo o sodelovanju z OŠ s križcem(x) in prosim svoj odgovor kratko utemeljite.

zelo nezadovoljen	nezadovoljen	ni zadovoljen ni nezadovoljen	zadovoljen	zelo zadovoljen

PRILOGA 2: Vprašanja za intervju s socialnimi delavkami na CSD¹⁰

1. Rezultati anketnega vprašalnika so pokazali, da večina socialnih delavk meni, da je sodelovanje med OŠ in CSD v procesu podpore in pomoči družini nujno in prispeva k zmanjševanju tveganih situacij za otroka in njegovo družino.
 - Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje CSD ter otroka in njegove družine?
 - Kaj vi razumete kot sodelovanje OŠ in CSD?
 - Opišite, kako običajno pri vas poteka to sodelovanje?
 - V kakšnih primerih sodelujete s šolo?
 - Kaj je namen tega sodelovanja?
 - Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in CSD?
2. Kako poteka vaše sodelovanje z OŠ, ko v sodelovanju z otrokom in njegov družino ugotovite, da otrok potrebuje pomoč in podporo pri šolskem delu ?
 - Kdo običajno vzpostavi prvi stik in kako vzpostavi ta prvi stik?
 - Kako poteka nadaljnje sodelovanje (v obliki srečanj, zgolj preko telefona)?
 - Kako pogosto navadno ta srečanja potekajo/ se slišite po telefonu?
 - V kolikor sodelovanje poteka v obliki srečanj, kdo je udeležen na teh srečanjih (samo vi in svetovalna delavka iz OŠ, tudi družina, tudi družina in otrok, samo otrok, brez staršev)?
 - Če bo odgovor, da so na teh srečanjih prisotni samo strokovni delavci, kaj so razlogi, da zraven ne vključite še otroka in njegove družine?
 - Če bo odgovor, da so na teh srečanjih vključeni tudi otrok in njegova družina, kakšna je pri tem sodelovanju vloga otroka in njegove družine; kje vidite prednost tega, da so tudi oni vključeni?
3. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?
4. Kako bi opredelili vlogo OŠ pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?
5. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?
6. Kako vidite vaš prispevek pri premagovanju teh ovir?
7. Za koliko občin je krajevno pristojen vaš CSD?
8. Koliko zaposlenih je na vašem CSD?

PRILOGA 3.: Analiza prvega dela raziskave

V prvem delu raziskave sem s pomočjo anketnih vprašalnikov naredila pregled stanja o raziskovalnem problemu. V analizi prvega dela raziskave bom predstavila samo vprašanja, ki jih nisem vključila v glavno besedilo.

¹⁰ Vprašanja za intervju s šolskimi svetovalnimi delavkami so enaka. Razlika je v drugem vprašanju, ki se za šolske svetovalne delavke glasi: Kako poteka vaše sodelovanje s CSD, ko otrok in družina – poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole – potrebuje tudi podporo CSD? Druga razlika pa je v tem, da so vprašanja naslovljena na šolske svetovalne delavke.

3.1.: Rezultati podatkov pridobljeni s strani svetovalnih delavk iz OŠ v JV Sloveniji

Vprašanje 2: Kako poteka vaše sodelovanje s CSD?

Tabela 9.13. Potek sodelovanja OŠ s CSD

Potek sodelovanja	f	f (%)
Sodelovanje poteka preko telefonskih pogovorov ali elektronske pošte.	4	27
Sodelovanje poteka v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ, ki jo obiskuje otrok.	4	27
Sodelovanje poteka v obliki srečanj na povabilo socialne delavke s CSD.	2	13
Sodelovanje poteka v obliki multidisciplinarnih timov	1	7
Drugo	4	27
Skupaj	15	100

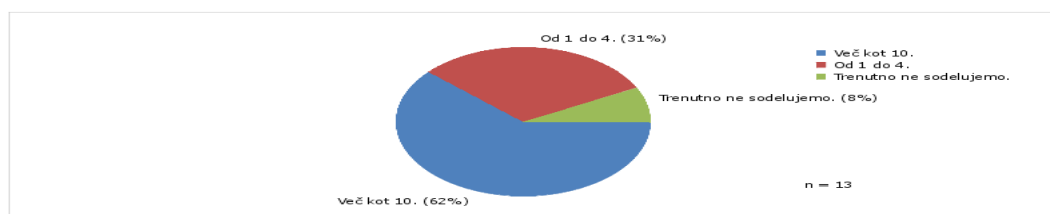
Pri vprašanju 2, so svetovalne delavke iz OŠ imele možnost, da so na vprašanje odgovorile z več odgovori. Na to vprašanje so odgovarjale samo šolske svetovalne delavke, ki so na prvo vprašanje odgovorile za DA, torej, da v procesu podpore in pomoči otroku in njegovi družini sodelujejo s CSD. Takih svetovalnih delavk iz OŠ je bilo devet (64 %). Skupaj je bilo na drugo vprašanje v anketnem vprašalniku podanih 15 odgovorov. V tabeli 9.13. je razvidno, da svetovalne delavke iz OŠ največ (27 %) sodelujejo s CSD preko telefonskih pogovorov ali elektronske pošte ali pa sodelovanje s CSD poteka v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ, ki jo obiskuje otrok (27 %). Sledi sodelovanje v obliki srečanj na povabilo socialne delavke s CSD (13 %). Ena od svetovalnih delavk iz OŠ (7 %) pa je odgovorila, da njihovo sodelovanje s CSD poteka tudi v obliki multidisciplinarnih timov.

Pri tem vprašanju so anketiranke imele možnost podati tudi druge oblike sodelovanja. Štiri šolske svetovalne delavke so navedle, da njihovo sodelovanje s CSD poteka:

- V vseh štirih omenjenih oblikah (preko telefonskih pogovorov, elektronske pošte, v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ, ki jo obiskuje otrok ali na povabilo socialne delavke s CSD ter tudi v obliki multidisciplinarnih timov).
- Z rednimi srečanji šolske svetovalne službe in CSD 2krat letno, enkrat na OŠ in enkrat na CSD.

Vprašanje 5: S koliko otroki in njihovimi družinami trenutno sodelujete?

Graf 9.1. Število otrok in njegovih družin, s katerimi svetovalne delavke sodelujejo

Graf 9.1. kaže, da šolske svetovalne delavke, udeležene v prvem delu raziskave, trenutno v 62 % sodelujejo z več kot desetimi otroki in njihovimi družinami. 31 % anketiranih šolskih svetovalnih delavk pa sodeluje z

enim do štirimi otroci in njihovimi družinami. Trenutno ena svetovalna delavka iz OŠ, udeležena v raziskavi ne sodeluje z otroci in njihovimi družinami (8 %).

Vprašanje 13: Kako se strinjate z naslednjimi trditvami.

Tabela 9.14. Stopnja strinjanja s trditvami

Trditve	Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Niti se ne strinjam niti se strinjam		Se strinjam		Zelo se strinjam		Skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Sodelovanje med OŠ in CSD je potrebno tudi, ko družina potrebuje podporo in pomoč za šolski uspeh otroka	2	15	4	31	2	15	5	38	0	0	13	100

Podatki iz tabele 9.14. kažejo, da se šest šolskih svetovalnih delavk s trditvijo, da je sodelovanje med OŠ in CSD potrebno tudi, ko družina potrebuje podporo in pomoč za šolski uspeh otrok sploh ne strinja ali se ne strinja. Kljub temu se z omenjeno trditvijo strinja pet šolskih svetovalnih delavk, dve od njih, pa se s trditvijo niti ne strinjata, niti strinjata.

3.2.: Rezultati podatkov pridobljeni s strani socialnih delavk iz CSD v JV Sloveniji

Vprašanje 2: Kako poteka vaše sodelovanje z OŠ?

Tabela 9.15. Potek sodelovanja CSD z OŠ

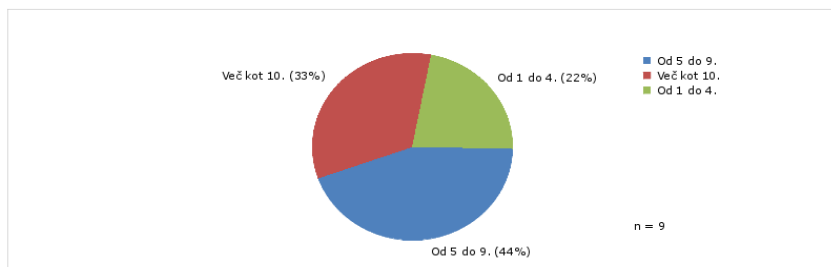
Potek sodelovanja	f	f (%)
Sodelovanje poteka preko telefonskih pogovorov ali elektronske pošte.	3	27
Sodelovanje poteka v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ, ki jo obiskuje otrok.	1	9
Sodelovanje poteka v obliki srečanj na povabilo socialne delavke s CSD.	1	9
Sodelovanje poteka v obliki multidisciplinarnih timov	4	36
Drugo	2	18
Skupaj	11	100

Pri vprašanju 2, so socialne delavke iz CSD imele možnost, da so na vprašanje odgovorile z več odgovori. Na to vprašanje so odgovarjale samo socialne delavke, ki so na prvo vprašanje odgovorile za DA, torej, da v procesu podpore in pomoči otroku in njegovi družini sodelujejo z OŠ. Takih socialnih delavk je bilo devet (100 %). Skupaj je bilo na drugo vprašanje v anketnem vprašalniku podanih 11 odgovorov. V tabeli 9.15. je razvidno, da socialne delavke iz CSD največ (36 %) sodelujejo z OŠ v obliki multidisciplinarnih timov. Sledi sodelovanje preko telefonskih pogovorov ali elektronske pošte (27 %). Nato z 9 % sledita sodelovanje CSD z OŠ v obliki srečanj na povabilo svetovalne delavke iz OŠ, ki jo obiskuje otrok in sodelovanje v obliki srečanj na povabilo socialne delavke s CSD. Dve socialni delavki iz CSD sta v kategoriji drugo navedli, da njuno

sodelovanje z OŠ poteka v vseh štirih omenjenih oblikah sodelovanja.

Vprašanje 5: S koliko otroki in njihovimi družinami trenutno sodelujete?

Graf 9.2. Število otrok in njegovih družin, s katerimi socialne delavke sodelujejo.

Graf 9.2. kaže, da socialne delavke iz CSD, udeležene v prvem delu raziskave, trenutno v 33 % sodelujejo z več kot desetimi otroki in njihovimi družinami. 44 % socialnih delavk, ki so odgovorile na zastavljeno vprašanje v anketnem vprašalniku trenutno sodeluje z najmanj petimi in največ devetimi otroki in njihovimi družinami. 22 % anketiranih socialnih delavk iz CSD pa sodeluje z enim do štirimi otroki in njihovimi družinami. Trenutno vsaka od socialnih delavk, udeleženi v raziskavi sodeluje z otroki in njihovimi družinami, saj nobena od socialnih delavk ni izbrala odgovora, da trenutno ne sodeluje.

Vprašanje 13: Kako se strinjate z naslednjimi trditvami.

Tabela 9.16. Stopnja strinjanja s trditvami

Trditve	Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Niti se ne strinjam niti se strinjam		Se strinjam		Zelo se strinjam		Skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Sodelovanje med OŠ in CSD je potrebno tudi, ko družina potrebuje podporo in pomoč za šolski uspeh otroka	0	0	0	0	3	38	3	38	2	25	8	100

Podatki iz tabele 9.16. kažejo, da se večina anketiranih socialnih delavk (pet) iz CSD strinja ali zelo strinja s trditvijo, da je sodelovanje med OŠ in CSD potrebno tudi, ko družina potrebuje podporo in pomoč za šolski uspeh. Tri socialne delavke, pa se z omenjeno trditvijo niti ne strinjajo niti se strinjajo.

PRILOGA 4: Prepis odprtih vprašanj iz anketnega vprašalnika

Vprašanje A: Kaj je razlog, da s CSD ne sodelujete?

/sodelujemo samo v nekaterih primerih (nasilje v družini, ko nas kontaktira center)/(A1). /večina otrok, s katerimi delam, ima težave na področju učenja ali vedenja; oboje ni narave, da bi potrebovali csd/(A2). tovrstne primere v večji meri prevzame sodelavka.

/ni potrebe; ko je situacija nujna, se sodeluje, a v izjemnih situacijah/(A3)
/ni potrebno sodelovati v čisto vsakem primeru/(A4). sodelujemo pa, ko so težke situacije.
/ni veliko primerov, ko bi potrebovali pomoč csd/(A5)
/sodelovanje ni potrebno/ (A6).

Vprašanje B: V kolikih primerih uporabljate koncept izvirnega delovnega projekta pomoči?

/v veliko primerih/(B1), vendar je idpp namenjen reševanju učnih težav oz. specifičnih težav na različnih področjih učenja. je korak pred vložitvijo zahteve za dsp.
na šoli imamo 940 učencev. /projekte pomoči pripravljamo, kjer je potrebno/(B2).
/70/(B3)
/v 11 primerih/(B4).
/2/(B5)
/v tolikih kolikor moram po zakonu/(B6) - se pravi, če gre za otroka, za katerega je verjetno, da bo kdajkoli kasneje predlagan za usmerjanje na kuopp. sicer ne maram vklapljanja mojega dela v obrazce, kajti včasih je to težko naredit.
/v primeru učne pomoči in ne v zvezi s sodelovanjem s csd/(B7)
/trenutno do 5/(B8)

Vprašanje C: V kolikih primerih uporabljate koncept izvirnega delovnega projekta pomoči?

/v nekaterih/(C1)
/vsi/(C2)
uporabljam ga /pri nekaterih primerih sodelovanja/(C3).
/8/(C4)
/v večini primerov/(C5)
/pri vseh primerih/(C6).
/10/(C7)

Odprto kodiranje

Vprašanje A:

Vprašanje in št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija
A1	Sodelujemo samo v nekaterih primerih (nasilje v družini, ko nas kontaktira CSD)	-Medsebojno sodelovanje v primeru nasilja - CSD pobudnik sodelovanja	Sodelovanje OŠ IN CSD v primeru težkih situacij
A2	Večina otrok, s katerimi delam, ima težave na področju učenja ali	Učne težave niso razlog sodelovanja s CSD	Nesodelovanje OŠ in CSD

	vedenja; oboje ni narave, da bi potrebovali CSD		
A3	Ni potrebe; ko je situacija nujna, se sodeluje, a v izjemnih situacijah	Medsebojno sodelovanje ni potrebno	Nesodelovanje OŠ in CSD
A4	Ni potrebno sodelovati v čisto vsakem primeru	Medsebojno sodelovanje ni potrebno	Nesodelovanje OŠ in CSD
A5	Ni veliko primerov, ko bi potrebovali pomoč CSD	Medsebojno sodelovanje ni potrebno	Nesodelovanje OŠ in CSD
A6	Sodelovanje ni potrebno	Medsebojno sodelovanje ni potrebno	Nesodelovanje OŠ in CSD

Vprašanje B:

Vprašanje in št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija
B1	V veliko primerih	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B2	Projekte pomoči pripravljamo, kjer je potrebno	Ocenjevanje potrebe po izvirnem delovnem projektu pomoči	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B3	70	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B4	V 11 primerih	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B5	2	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B6	V toliko kolikor moram po zakonu	Nujnost po zakonu	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B7	V primeru učne pomoči in ne v zvezi s sodelovanjem s CSD	V primeru učne pomoči	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
B8	Trenutno do 5	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči

Vprašanje C:

Vprašanje in št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija
C1	V nekaterih	Ocenjevanje potrebe po izvirnem delovnem projektu pomoči	Število izvirnih delovnih projektov pomoči

C2	Vsi	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
C3	Pri nekaterih primerih sodelovanja	Ocenjevanje potrebe po izvirnem delovnem projektu pomoči	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
C4	8	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
C5	V večini primerov	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
C6	Pri vseh primerih	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči
C7	10	Število	Število izvirnih delovnih projektov pomoči

Odperto kodiranje

Nesodelovanje OŠ in CSD

- Učne težave niso razlog sodelovanja s csd (A2)
- Medsebojno sodelovanje ni potrebno (A3, A4, A5, A6)

Sodelovanje OŠ in CSD v primeru težkih situacij

- Medsebojno sodelovanje v primeru nasilja (A1)
- CSD pobudnik sodelovanja (A1)

Število izvirnih delovnih projektov pomoči

- Število (B1, B3, B4, B5, B8)
- Ocenjevanje potrebe po izvirnem delovnem projektu pomoči (B7)
- Nujnost po zakonu (B6)
- V primeru učne pomoči (B7)
- Število (C2, C4, C5, C6, C7)
- Ocenjevanje potrebe po izvirnem delovnem projektu pomoči (C1, C3)

PRILOGA 5: Intervjuji s šolskimi svetovalnimi delavkami

Prepis intervjuja D z določitvami enot kodiranja

(Svetovalna delavka zaposlena na OŠ v JV Sloveniji).

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje OŠ ter otroka in njegove družine?

/Sodelovanje je zelo različno./ (1) Običajno je tako, da /povabimo vse skupaj, tudi razredničarko, saj se vse stvari dogajajo v razredu, na govorilnih urah in roditeljskih sestankih./ (2) Potem, ko starš reče, da pa bi se pogovoril še z nekom drugim na šoli, mu razredničarka reče, da imamo svetovalno službo, kjer je psihologinja, socialna delavka in pedagoginja. Potem se skupaj odločijo, kaj bi bilo najbolje. Eni imajo raje en profil, drugi drug. Spet eni mlajše, drugi starejše. Eni ki me poznajo, bi se radi pogovarjali z mano, ker sem že nekaj časa na tej šoli. Naš kraj je v končni fazi dosti veliko in po drugi strani dosti majhno. Jaz sem skozi na tej šoli. Saj so ti ki prihajajo, ampak zelo veliko je takih, ki jih vpisujemo v prvi razred in skoraj vse

poznam, ker sem že njih vpisovala. Eni se skozi obračajo na mene, tudi če je potrebno otroka vprašati, če je pozabil ključ doma, eni pa ne. To je /ena možnost, da se ona sami odločijo za sodelovanje/(3) in /se potem dogovorimo kdaj se lahko dobimo./(4) /Odvisno pa je od tematike, ali je otrok takoj prisoten, ali ne./(5) Po navadi je tako, da /se najprej pogovorimo odrasli in potem seveda vključimo otroke, če je to potrebno./(6) Glede na to, da imam jaz tukaj socialni del, če lahko temu tako rečem, je v šoli največ učnih težav. /Meni ostanejo dejansko razne subvencije (subvencije za kosila, malice, šole v naravi oziroma zadeve, ki so povezane z denarjem). In v teh primerih otrok velikokrat ni potrebno vključiti./(7) /Vključiti jih je potrebno takrat, kadar bi družini zaradi pomanjkanja denarja pripadala subvencija, na primer kosilo, otrok pa noče hoditi jesti./(8) Ali pa bi šel lahko v šolo v naravi, pa noče iti. Tam /kjer so pa vzgojne zadeve, ali pa učne, pa nastopi vloga pedagoginje ter psihologinje./(9) Tukaj pa je spet različno, ali gre za nizke sposobnosti in so težave v tem smislu, da je potrebno pomagati, ali narediti kako storitev, ali nadarjeni, ki potrebujejo velik dodatnega. Gre za tisoč vidikov. Na šoli imamo tudi 50 romskih učencev. Tukaj pa je tradicija, da se prav vsi obračajo name. Že starši so tako, kako je že rekla ena mama včeraj, ti si dobra za nas. Kaj bo ko boš šla v penzijo? Kdo drug bo tako za nas poskrbel? Če se vrnem nazaj /v sodelovanje se vključi otroke in starše, center za socialno delo./(10) /Tukaj na našem področju, se in mi, svetovalni delavci šol in socialne delavke in direktorica centra hvalijo vsaka po svojih kanalih, kako dobro sodelujemo./(11) Ker mi, /na naših aktivih, teh šolskih jamrajo, pa ne moremo sodelovati, pa ni nobenega na centru in tako naprej. Isto pa je na skupnosti centrov, da ne morejo s šolami./(12) Mi pa se zmeraj hvalimo, kako dobro lahko sodelujemo. Samo še nekaj da dodam, včasih prej nazaj, smo imeli mogoče več poguma in neumnosti, ali kaj takega, za vse to kar danes delamo z otoki moramo dobiti soglasja staršev, včasih pa tega ni bilo. Včasih če je otrok zbolel, sem ga v avto naložila, peljala k zdravniku in zdravnik je brez kartice vse naredil. Potem pa sem ga peljala domov, če je kdo doma. Včasih je bilo to po eni strani olajšanje, a ker so bili očitno nekateri prizadeti, ker jim je nekdo iz šole domov prišel. /Tudi obiskov na domu ni več./(13) Jaz sem bila v teh štiridesetih letih tolikokrat na domovih. Ali sem otroka peljala domov in sem s tem izkoristila priliko, da sem kakšno stvar videla.

2. Kaj vi razumete kot sodelovanje OŠ in CSD?

Jaz sem imela mogoče srečo, socialna delavka, ki je dela na tej šoli pred mano je dobila službo na centru in sla na center. Takratni ravnatelj je potem sprejel mene. Nisem začela s 1. septembrom, tako kot učiteljice, ampak že s 15. avgustom. Najprej sem bila prisotna pri delu enega svetovalnega delavke iz šole v sosednjem kraju, da mi je on pokazal papirje in načrtovanje. Ravnatelj se je potem dogovoril tudi s takratno direktorico centra, da sem šla še 14 dni na center. Takrat sem spoznala vse, ki so tam delale, dale so mi tudi dostop do spisov, tistih družin, ki so bile tukaj, na tem področju najbolj ranljive. Z njimi sem doživela tudi terensko delo, šla v romsko naselje in tako naprej. Od takrat imamo mi dobro sodelovanje. /Veliko pomeni to, da ni to samo birokratsko, formalno sodelovanje/(14) in /da lahko nekoga pokličeš, ko imaš nek podatek, s katerim ne veš kaj bi počel./(15) /da pokličeš socialno delavko in rečeš, kaj naj tukaj./(16) Isto pa je pri njih. /Veliko pomeni to neformalno sodelovanje./(17) Naša občina je bila prej veliko večja, zdaj je razpadla na več manjših občin. Prej je bilo 5 osnovnih šol, ki so bile v isti občini in svetovalne delavke iz teh šol /smo imele občinski aktiv, kjer smo načrtovale akcije, skupne zadeve. Mi smo že takrat začeli s sodelovanjem s centrom./(18) /Me se dobivamo vsak mesec 1krat./(19) /Poleg smo povabile tudi socialne delavke iz centra za socialno delo, s katerimi se dobivamo 2krat letno, 1krat na šolskem področju, 1krat pa na centru./(20) To je sodelovanje, srečanje, ki je formalno, dogovorjeno in stalno. Nazadnje smo imeli srečanje pri nas, smo pa že dogovorjeni

za 10. oktober, ko bodo imeli na centru izobraževanje v zvezi z nasiljem. /In za mene je to sodelovanje, da je formalno in neformalno. / (21) Vidik mlajše sodelavke, ko je bila tukaj nova, ona pa je rekla takole: »Veš kako je meni fajn zdaj, ko smo se dobili na teh sestankih, saj ko kličem na center in vem kateri obraz je poleg imena in vem da tudi ona ve kdo sem jaz«. /Tudi punce, ko so na praksi in imamo ta sestanek imajo možnost, da se ga udeležijo, saj hočemo ta kontakt obdržati in tudi širiti in razbiti tabuje o tem sodelovanju. / (22) Ni se mi še zgodilo, da bi jaz klicala na center za eno zadevo, kaj oni mislijo, kaj naj mi, kaj boste vi, sli samo opazujemo in spremljamo ter da bi ena od strokovnih delavk kar povabila starše in jim to začela razlagati. Včasih rečemo, da je to zato, /da se malo pomenimo, kako je kje, da se potem odloča naprej. / (23) Potem, /kar se tiče teh sodelovanj je tudi to, da so tudi multidisciplinarni timi, v kater je na centru vedno vključena tudi šola. / (24) Ali je to ena od svetovalnih delavk, ali je to razredničarka.

3. V kakšnih primerih sodelujete s CSD?

/Jaz največ sodelujem zaradi Romov. / (25) Z Romi imamo težave, dolga leta so neupravičeno izostajali iz šole in to sicer ni čisto po pravilih, ampak mi smo naredili v okviru institucij, ki se v naši občini ukvarjajo z izobraževanjem, skupaj s centrom, da si sporočamo koliko manjkajo, koliko imajo neupravičenih in glede na neupravičene izostanke jim določen del denarja zadržijo. Ne na račun otroških doklad, ki so brezpogojne, ampak glede drugih pomoči, ki jih imajo. Sej potem vedno dobijo kasneje vse nazaj, saj denar ne zadržijo za večno. V teh primerih res veliko sodelujem. Zdaj smo imeli tudi nekaj teh primerov, od kar je ta zakon o nasilju v družini, saj smo imeli nekaj prijav suma nad otrokom. To recimo in /potem, ko zaznamo kakšne velike težave. / (26) Sami imamo tudi možnost, da predlagamo družini vključitev v projekt pomoči družini na domu. /Da smo tudi mi nekje v ozadju, saj se velikokrat pristopi do družine s tem, da pomagamo otroku. / (27) Tega je vedno premalo. Dobro eni odklonijo, malo naprej je ena vas, kjer ena družina to ima in moški se grdo obnaša in otroke vedno pošlje na njivo, ko ve, da bodo prišli na njihov dom. V šoli je rekel, da jih bo brcnil v rit in tako. Njegova sosedka pa mi je rekla, ko bi vsaj meni kdo prišel. Ima dva otroke, mamo na vozičku, in mi je rekla, da ko bi meni prišel dvakrat na teden nekdo za eno uro ali za dve ure nekaj z otroki naredit, več kaj bi to meni pomenilo. Ampak žal ne pride notri, zato ker je urejena družina. Take zadeve so na primer z mojega področja. Drugače pa /sodelujemo v kakršnem koli primeru, tudi kakšno prešolanje. / (28) /Po navadi je več sodelovanja s centrom za socialno delo, ko pridejo novi učenci iz kje drugje in kaj opazimo in pokličemo na center, če so iz prejšnjega centra za socialno delo, ki je bil pristojen za otroka dobili kakšne podatke. / (29) Pri tem se spomnim na en primer, ko je bil otrok v sedmem razredu in je bila to njegova osma osnovna šola. In potem smo iz matičnega registra razbrali, da je bil v rejništvu, mamica je imela štirinajst mesečno hčerko, otrok je imel sladkorno in ni imel urejene prehrane. Hoteli smo pomagati otroku in rekli mami, ker nam je bilo mar, ampak ona je vse pobrala in šla.

4. Kaj je namen tega sodelovanja?

Namen vidim v tem, da ko imamo nek primer, bil je primer, ko je otrok v spis napisal nekaj takega, pa je bila učiteljica tako senzibilna, da je tisto skopirala, pa prišla, kaj misliš, kaj je to. Ampak potem je šel otrok namesto k mami, naprej k očeti, ker sta bila starša ločena. /Namen sodelovanje vidim predvsem v tem, da je neformalno, saj se lahko na nekoga obrnem, z njim podelim, da vidim drug vidik. / (30) /In tudi to, saj mi ne vemo vsega, kar lahko center naredi, ali pa policija. / (31)

5. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

/Prednost kot rečeno vidim v tem, da se lahko na njih obrnem, da me jih ni strah poklicati, če kaj potrebujem./ (32) Tukaj je bil pred leti primer, ko so fantki nekaj kradli in so tudi v šoli nekaj kradli, ampak v šoli ni noben nič posumil in je potem meni policist stvari nazaj prinesel. Sicer je bila posledica, da sem morala na zaslišanje k sodniku.

6. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD, ko otrok in družina – poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole – potrebuje tudi podporo CSD?

/V primeru učnih težav, tudi staršem tako rečem. Prva stvar, da je potrebno najprej izkoristiti brezplačno pomoč (pouk, sodelovanje pri pouku, dopolnilni pouk, medsebojna pomoč), saj to je vse organizirano znotraj šole./ (33) Potem imamo na šoli še individualne ure, ki jih je 0.5 na oddelek in jih lahko razporedimo kakor želimo. Šele potem pa sledi odločba o pomoči. Vseh teh pet stvari je že prej. Starše opozorimo, kaj imajo na voljo znotraj šole. Otrok mora biti v šoli in to resno jemati, ne pa da starši to plačujejo, če imajo to na voljo v šoli. /Potem pa sledi postopek usmerjanja./ (34) lahko šolo da pobudo, ali starši. Lažje je, da to dajo starši in takrat se vključijo pedagoginje in psihologinje in one se s starši pogovarjajo ter jim predstavijo kaj bo za otroka in njih v korist, če bo to imel in kakšen je postopek. Zelo redko se zgodi, da mora to vložiti šola, saj se s tem delom psihologinje prepriča starše, da to oni vložijo. Določene zadeve tudi potem, ko poteka priprava odločbe oziroma mnenja, naša psihologinja je tudi članica tima testiranja za dolensko in jim lahko natančno pove. Smo pa vse svetovalne delavke prisotne tudi na govorilnih urah, smo fleksibilen, saj včasih so ob 3 govorilne, me pa se zmenimo, da pridejo že ob 14:30.

a. Kdo običajno vzpostavi prvi stik in kako vzpostavi ta prvi stik?

/Ko se zaznajo učne težave in kdorkoli jih že zazna, lahko je to psihologinja ali kdorkoli na katerega se otrok in njegova družina obrnejo./ (35) V tem primeru /mi pokličemo na center, to je tisto neformalno, če s to družino mogoče center za socialno delo že sodeluje./ (36) Potem pa /skupaj načrtujemo kako in kaj./ (37) Lahko /načrtujemo na rednih sestankih, če je pa vmes pa vmes./ (38) In isto, če opazimo, da ima kdo modrice.

b. Kako poteka nadaljnje sodelovanje (v obliki srečanj, zgolj preko telefona)?

/Na vse načine, kar je možno./ (39) Tudi na kavo gremo skupaj. Me imamo /v okviru šole enkrat letno strokovno ekskurzijo in obiskujemo različne ustanove, ki se ukvarjajo z osnovnošolskimi otroki in ko je to zdravilišče Rakitna začelo s štirinajst dnevnimi tečaji vzgojnih zadev smo imele ekskurzijo in obvestile center za socialno delo in tiste socialne delavke, ki so imele takrat čas, so šle z nami. In tudi one če kam gredo ali imajo kakšno zanimivo predavanje, tako kot bo zdaj to o nasilju nas povabijo./ (40) Mi na primer /v primeru nasilja, takoj ko to zaznamo kontaktiramo center, saj tako piše tudi v priročniku o nasilju./ (41) /Uradno se srečamo in spregovorimo s socialnimi delavkami tudi v nadaljnje o tem primeru, vprašamo kako je./ (42) Tudi /ko so multidisciplinarni timi in se jih udeležujemo ni rečeno, da bo tema teh timov otrok, ki obiskuje ravno našo šolo./ (43) Pri tem nasilju se mi naslika primer, /ko je imel fant velike vzgojne težave, vsi smo se ukvarjali z njim./ (44) /oče je mesečno hodil v šolo./ (45) potem pa je ta /otrok klical na sos telefon./ (46) Na Sos telefonu pa je bila na sreči izkušena svetovalka, ki pa je iz njega izvela prav vse, to da ga je oče z motiko udaril, do imena in priimka. /Takrat pa nismo mi najprej izvedeli, ampak je bil obveščen najprej center za socialno delo in policija in so takrat trije prišli (dežurna iz centra, iz policije in

koordinatorica za nasilje)./(47) Tako, da policisti, ki so bili ta zadnji in sem jaz potem šla ven so rekli, da so prišli zaradi tega in da se ne bodo vmešavali, da vas je že dovolj. V teh primerih pa se zelo hitro reagira.

7. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

Jaz sem že iz prejšnjega tisočletja. /Svojo vlogo vidim v tem, da starše naučim, da je na prvem mestu učitelj, ki otroka poučuje, potem razrednik, da se otrok na njega obrne. Potem sledi svetovalna služba, pomočnica ravnatelja, ravnatelj./(48) Ne da če ima neko težavico, da takoj k ravnatelju. /Svojo vlogo vidim tudi v tem, da skušamo z vsemi instrumenti, ki jih imamo znotraj šole pomagati in se potem, ko ne vemo, ko ne znamo obrnemo na center za socialno delo./(49) Tisto /sodelovanje je potem formalno, neformalno pa sledi že med tem procesom, ko zbiramo podatke, če kdo kaj ve, ima kakšne informacije./(50) /Imamo tudi mi stvari, ki jih poskusimo prej, preden se obrnemo na center./(51) Tudi romske starše, oni ne pridejo na redne govorilne ure, roditeljske sestanke in ko je kaj takega pošljemo vabilo. /Najprej pošlje vabilo razredničarka, včasih ga napiševa kar skupaj pa se podpiše samo razredničarka, naslednjič napišem tako, da morajo priti k meni in da je na vabilu spodaj še napisano, da je v vednost centru za socialno delo/(52) in včasih potem kličejo, kaj to pošiljam. Jaz to pošiljam zato, da oni vedo, da center za socialno delo ve. Res /najprej naredimo vse, kar je možno tukaj, saj so tudi nekatere prilagoditve možne tukaj, brez odločb./(53) Tudi medsebojno pomoč učencev, tudi mi imamo več kot polovico otrok, ki je vozačev in čakajo na prevoze in si lahko med seboj pomagajo.

8. Kako bi opredelili vlogo CSD pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Formalno vlogo centra vidim, ko na šoli izkoristimo vse možnosti, instrumente, prilagoditve./(54) /Neformalno pa tudi vmes./(55)

9. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

/Jaz osebno ovir ne vidim./(56) /Jaz se lahko obrnem na katerikoli center in včasih sem dobila tudi kakšne podatke, ki jim mogoče ne bi smela dobiti, a sem jih potrebovala za svoje delo./(57) Če pogledam na splošno na našo družbo pa so predsodki povsod. Predsodki so do zdravnikov, da ne delajo, pa želijo imeti višje plače, do policije, do šole, ker učitelji samo čakajo, da bodo kakšnemu učencu dali enko. Na splošno čutim neko nezaupanje, ali pa predsodek do raznoraznih ustanov. To se mi zdi problem, ni več zaupanja, spoštovanja, vedno so takoj poleg mediji. /Na splošno se mi sodelovanje med OŠ in centrom za socialno delo zelo pozitivno,/(58) saj /v primeru kakšne težave vedno v to sodelovanje vključimo razredničarke in vedno pridejo na sestanke in povedo kaj so one opazile./(59) Nikoli ne dajemo vrednostnih sodb, a samo povemo, kar opazimo iz tega zapisa o nasilju smo se naučili zelo veliko. Včasih, ko ni bilo potrebno imeti za vsako stvar soglasij, smo se še večkrat pogovarjali. Zdaj že malo premisliš kaj bi rekel. Drugače pa /mi s centrom sodelujemo tudi v okviru romske problematike,/(60) ker ima center prijavljen program hišo za druženje, kjer gre za delavnice, ki so v naselju in so tudi dve naši pomočnice, ali delavke preko javnih del in jim sporočijo kdo je bil v šoli, koga ni bilo, da tistemu namenijo več pozornosti. Potem smo imeli dve ali tri leta, ko je ena deklica nosila zvezek, kamor so učiteljice prvega in drugega razreda vpisovale v tisti zvezek, kaj imajo otroci za nalogo in je morala deklica v naselju ta zvezek oddati, da so potem naredili domačo nalogo. Tudi na ta način sodelujemo, da se dogovarjamo.

10. Koliko otrok je na vaši šoli?

/V lanskem šolskem letu jih je bilo 941./((61) letos pa jih bo 972. Številka otrok se povečuje.

Prepis intervjuja F z določitvami enot kodiranja

(Svetovalna delavka zaposlena na OŠ v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje OŠ ter otroka in njegove družine?

Če prav razumem vprašanje, kdaj je otrok vključen v obravnavo oziroma delo svetovalne službe. Pri nas delamo tako, najprej pojasnilo. Jaz sem edina svetovalna delavka, ker je malo oddelkov in sem sama v svetovalni službi. Imamo izvajalce dodatne strokovne pomoči specialnega pedagoga in logopedinjo. Se pravi, kot svetovalna služba se z otroki srečujem jaz. Lahko začnemo z obravnavo po različnih poteh, /lahko ga napoti učitelj, učeči razrednik./((1) /zaradi učnih, vzgojnih ter kakršnih koli težav./((2) Lahko gre, /da se oglasijo starši, da imajo težave./((3) /Lahko jaz sama opazim, da je s kakšnim otrokom kaj./((4) /lahko imamo kdaj tudi kakšne sosedo, ali kakšnega znanca, ki opozori na kakšno stvar, ki se dogaja, pa mogoče ne vemo./((5) /Otroci pridejo tudi sami./((6) V glavnem so odprta vrata za različne poti. /Sodelovanje z otrokom in njegovo družino poteka na srečanjih pri meni./((7) /v razredu, na hodnikih./((8) interesnih dejavnostih, /ni vezano samo na mojo pisarno./((9) /Največkrat sodelujemo zaradi učnih težav, pa vzgojnih težav./((10)

a. A vključite v to sodelovanje tudi otroka in njegovo družino?

/Vedno vključim in tudi razrednika./((11)

b. Kaj vidite kot prednost tega, da vključite otroka in njegovo družino?

/Kot prednost vidim to, da če se ne vključimo vsi in ne gremo vsi v isto smer, ni učinka./((12) Takoj /ko vidimo, da imamo isti problem in da hočemo otroku dobro in vodimo pot v eno, enako smer, smo tukaj na pol poti do rešitve./((13) /Zelo je pomembno, da otrok vidi, da mu vsi isto hočemo, ne da ga prvič tožarimo staršem, ali pa starši otroka nam./((14) pa da smo mi drugačnega mnenja in starši tudi drugačnega mnenja, kot šola. To je ena stvar. Se pa tudi zgodi, da ugotovimo, /da smo mi edini varovalni dejavnik v njegovem življenju, kar se tiče učenja, kar se tiče včasih tudi vzgoje./((15) Smo imeli tudi že primere, ko smo ugotovili, da lahko samo mi, tisto kar naredimo v šoli, to bomo naredili. Ker družina enostavno ne zmore, ne uspe, noče. Tudi take primere smo imeli.

c. Kje vidite njihovo vlogo v sodelovanju?

Mi delamo takole, /starejši kot je otrok, več odgovornosti za svoje uspehe želimo, da prevzame./((16) Včasih se zgodi, da je otrok tisti, k z vso odgovornostjo ostane sam. So tudi taki starši, enostavno ne naredijo dovolj za svoje otrok in otrok se mora znajti v življenju sam. Mi želimo, /da prevzame čim več odgovornosti, kolikor le razvojno lahko, da mu s tem pomagamo./((17) in /da po eni strani tudi sprejema našo pomoč./((18) in /da naredi tisto kar lahko./((19) /Vlogo družine pa vidim v tem, da je podporni element./((20) Recimo, da smo mi pomembnejši pri izobraževanju, želimo, da nas starši tu podpirajo. Če so starši primarno za vzgojo, želimo, da jih mi tukaj podpiramo. /Fajn je, da se dogovorimo, da najdemo kompromis, da najdemo stične točke, potem je to zgodba o uspehu./((21) Drugače je malce daljša pot.

2. Kaj razumete kot sodelovanje OŠ in CSD?

Kot sodelovanje, kot uporabnik najbolj pričakujem, /da takrat lahko pokličem, da mi pomagajo./((22) Pričakujem tako pri obravnavi otrok, pri obravnavi družin, pri pomoči, /kadar ne vemo kaj storiti./((23) Čisto

konkretno, kdaj se mi obrnemo na center za socialno delo. /Kadar imamo otroka, pa mi izkoristimo vse naše, bomo rekli vire pomoči, učne, vzgojne, pravne in ugotovimo, da bi bilo fino, da se starši udeležijo tudi kakšnega posvetovalnega ali svetovalnega razgovora na centru za socialno delo./ (24) Govoriva predvsem o tistih oddelkih, ki se ukvarjajo z mladostniki. /Kadar so tukaj tudi sumi kakšnih kaznivih dejanj, neprimerne družbe./ (25) takrat se mi kar obrnemo na njih in prosimo za svetovne razgovore. /Kadar opazimo, da gre za zanemarjanje otrok prav gotovo./ (26) /kadar opazimo sum nasilja v družini./ (27) /kadar opazimo alkoholizem ali pa kakšno bomo rekli tako neprimerno družinsko okolje./ (28) In v končni fazi, /če imamo kake socialne stiske./ (29) če nam nekaj ne diše, /če recimo dobimo kakšno pripombo, na primer, če kdo od sosedov reče, se mi zdi, ampak ne bi na center ali policijo klical. In to naredi preko nas./ (30) /Sodelovanje poteka tako, jaz imam en tak način, da najprej pokličem punce na center za socialno delo./ (31) Moram reči, da jih osebno vse poznam, ali pa večino /in pokličem, povem, napišem dopis, komuniciramo na različne načine (preko e-pošte, preko telefona, preko uradne pošte). Tako da smo čim bolj na vezi./ (32) /Imamo pa tudi timske sestanke, kadar so kakšne skupine./ (33) Recimo pridejo, kar si najbolj ne želimo, da pridejo in to je sum za zlorabo ali pa sum za nasilje v družini in pridejo po uradni dolžnosti. /Potem se srečujemo na kakšnih srečanjih, ki jih organizira študijska skupina ali pa zavod za šolstvo./ (34) /Srečamo se tudi kdaj na sodišču./ (35) drugače pa da bi imeli /neformalna srečanja, da bi jih mi vabili na šolo, to ne, ampak bolj tako, strokovne službe med sabo./ (36)

3. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Jaz vidim namen v podpori pri našem delu in delu na vsem v dobrobit in korist otroka./ (37)

4. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

/Prednost sodelovanja je, da se razširi paleta možnosti pomoči./ (38) To je sigurno prednost. /Prednost je tudi to, da so oni vseeno bolj uradni organ, imajo določena pooblastila, določene možnosti, govorim o nameščanju v vzgojne zavode, o spremljanju družine, o odgovornosti staršev do centra za socialno delo drugače, kot do šole./ (39) To je prednost, prednost je tudi, da /imajo oni vpogled v družino drugačen, oni lahko gredo popoldan v družino, mi težje, ali pa ne./ (40) Prednost je, da njihova zakonodaja tudi z druge strani, za zaščito pravi otrok imajo. To so prednosti.

5. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD, ko otrok in družina – poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole – potrebuje tudi podporo CSD?

/Tukaj jaz nimam te izkušnje, moram reči./ (41) Enkrat smo se zaradi učnega uspeha tako zelo nekako ni šlo otroku in tudi starši niso ravno sodelovali in ni bilo neke skrbi. In smo se obrnili na center za socialno delo, ampak /tukaj teh konkretnih pomoči ni./ (42) /Je preko prostovoljce, ampak mislim, da ne preko centra za socialno delo, a preko drugih društev za razvijanje prostovoljnega dela, ali pa srednje šole, ko imajo neobvezne izbirne vsebine./ (43) Tudi posvetovalnica ima svoje prostovoljce, ric. Sam center za socialno delo, mi še nismo imeli te izkušnje. /Ko se na primer vodi obravnava za otroka in njegovo družino na centru, nas oni zaprosijo za poročilo, kak timski sestanke./ (44) /Če je prisotna učna problematika je na timskih sestankih govora o učni pomoči, a mi iščemo neke naše notranje ali pa zunanje rezerve./ (45) Tukaj pri učni pomoči, s strani centra za socialno delo ni.

6. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Če se otrok obrne po pomoč je moja naloga, da mu pomagam./ (46) Včasih se zgodi, da se otrok pride sem samo pesnico naučiti. Včasih se zgodi, da ga je potrebno naučiti strategije in tehnike, včasih se zgodi, da ga je potrebno razbremeniti strahu, včasih se zgodi, da ima otrok eno tako situacijo, da se ni mogel naučiti, pa je problem to povedati učitelji. Včasih se zgodi, da se otrok boji slabe ocene, zaradi domačih zadev. Potem se zgodi, da se zaradi svoje perfekcionistične narave bolj boji. Odvisno čisto od primera. /Jaz delam na tem, da bi mi otroci zaupali. Če mi otroci zaupajo, potem jim lahko pomagam, ker vidim pravi razlog./ (47) Tako kot sem rekla, lahko je pet različnih razlogov in ne moreš imeti recepta, da boš vsem enako pomagal. Je pa res, da /svojo vlogo vidim v tem, da so moja vrata vedno odprta in da je otrok prvi./ (48)

7. Kako bi opredelili vlogo CSD pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Iz mojega zornega kota vidim vlogo centra za socialno delo v tistem, kar mi lahko pomaga, ko meni zmanjka nekih orodij, ali pa moči, ko nekako ne zmoremo več sami pri delu z družino./ (49)

8. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

Ja vidim oviro. /To da so preblokirani, to da imajo preveč neumnega dela./ (50)

9. Kako vidite vaš prispevek pri premagovanju teh ovir?

Poglejte, /moj prispevek je prva stvar, ki je, da imam dober odnos s puncami, ki delajo na centru za socialno delo./ (51) in /da jih razumem in da ne govorim, da oni nič ne delajo in naredijo./ (52) Ker recimo, ko se kdaj z njimi pogovarjam vidim, s kakšnimi neumnimi stvarmi se ukvarjajo, prvič administracija grozljiva, isto kot pri nas. Drugič, nezadovoljne stranke, zelo naporno in ogrožajoče delo, kdaj tudi nevarno. Velikokrat imajo zavezane roke glede zakonodaje. Recimo, če govorimo o velikih vzgojnih problemih, kjer je predlagana namestitev v vzgojni zavod, se morajo s tem vsi strinjati. Tukaj je ogromno postopkov, ki jih moraš ti na dolgi rok izpeljati, da prideš do željene situacije. Jaz kot zahtevni uporabnik, pa želim zdaj rešitev. In /jaz vidim moj prispevek predvsem v razumevanju, pa da jih razumem, da non stop zelo delajo, zakonodaja pa jim omogoča, da bi lahko rekle, učinkovitost./ (53) Jaz sem bila prisotna na kakšnih razgovorih, recimo tukaj, ko so bili interventni timi, kjer so punce zelo lepo izpeljale vse stvari in rezultat tega postopka je bil presenetljiv, za starše, za šolo. /Smo bili vsi zadovoljni./ (54)

10. Koliko otrok je na vaši šoli?

/325./ (55)

Prepis intervjuja E z določitvami enot kodiranja

(Svetovalna delavka zaposlena na OŠ v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje OŠ ter otroka in njegove družine?

/Najprej so razredniki tisti, ki sodelujejo z otrokom in njegovo družino./ (1) To v primerih ko se da samo na ravni razrednika, /se razrednik pogovori s starši, jih povabi na govorilne ure, ali pa na individualni razgovor./ (2) /Če pa je stvar tako pereča, da je potrebno da sodeluje še ena od naju iz svetovalne službe, potem v takem primeru vedno pošljem pisno vabilo./ (3) /Vedno pisno povabim starše na srečanje./ (4) /Največkrat na srečanje povabim tudi razrednika. Pa tudi učitelja predmeta, kjer so nastale težave. Tudi v

primerih vedenjskih težav. Povabim učitelja, pri katerem so nastali ti konflikti u učencem. Potem se usedemo, pogovorimo./(5) /Kdaj pa kdaj, kar ni zelo pogosto, ampak po navadi z učencem posebej vodimo kakšen razgovor, pa ga takrat na skupno srečanje ne kličemo poleg./(6) /Kdaj pa kdaj pa ga tudi povabimo poleg, kar pa je bolj izjemoma./(7) /Vedno pa je najprej pisno vabilo, srečanje, razgovor, načrtovanje, kjer poskušamo narediti nek načrt./(8) /včasih se srečamo večkrat, včasih zadostuje enkrat, čisto odvisno od situacije in učenca, kako odreagira na stvari in koliko je pripravljen narediti./(9)

2. Kaj vi razumete kot sodelovanje OŠ in CSD?

/Lansko šolsko leto smo s centrom za socialno delo kar veliko sodelovali./(10) /Pojavile so se razne težave, tako da je bila lani sigurno ene dvakrat socialna delavka iz centra za socialno delo tukaj pri nas. Mogoče celo trikrat. /Drugače sodelujemo bolj telefonsko, pa tudi na njihove multidisciplinarne time smo vabljeni./(11) Lani ali predlani sva bile z eno razredničarko na tem omenjenem timu. /Telefonsko pa res sodelujemo veliko./(12)

3. V kakšnih primerih sodelujete s CSD?

/Kakšna družinska problematika, kakšno nasilje./(13) Zadnja leta se spet pojavljajo določene zadeve. Zdaj imamo nekaj takih težav. /Sodelujemo tudi v primeru izostajanja od pouka./(14) /Drugače pa, če damo kakšno prijavo./(15) To se je zgodilo lani, ko je otrok sam spregovoril o nasilju. Potem /smo vabljeni tudi na kakšno sodišče, za kakšno družinsko zadevo, o kateri ne starši ne otroki v šoli ne spregovorijo, a nas potem vabijo na zaslišanje, kot priče./(16) Samo kaj, ko potem z nobene strani ne dobiš povratnih informacij nazaj, kaj se je zdaj razrešilo. Nič ne veš.

4. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Da smo seznanjeni s stvarmi, da s strani centra za socialno delo dobimo podporo, ko jo potrebujemo./(17)

5. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

/Če je to dobro sodelovanje, pa da eni in drugi delamo na tem, na izboljšanju določene problematike, potem je to seveda super./(18) Saj jaz vem, da imajo oni cel kup enih zadev in da je včasih težko z neko šolo in z enim primerom delati, saj ti vidiš samo primer in si misliš, ali se bo kaj kam premaknilo. Saj smo imeli predavanje, ko nam je koordinatorka za nasilje prišla razložiti par stvari in so tudi učitelji videli kako stvari tečejo, kje imajo oni pooblastila. Ti nekaj na prisilo ne moreš narediti in s človekom ne moreš kar narediti čudeža. /Jaz mislim, da to sodelovanje, ki smo ga imeli letos, da je bilo vredno./(19) /Včasih bi človek rad malo več nekega sodelovanja, pa več obveščanja med sabo./(20) /Saj potem midve s sodelavko kar včasih teživa in kličeva./(21) In vem pa da je tisto, če se oni ne odzovejo, na ta pogovor, potem spet mine nekaj časa. In da potem spet vabimo pa mine mesec, v tem času pa ni nobenega premika ne nič. Saj ne moreš pričakovati, da bo kar zasuk pri ljudeh. Tudi od nas včasih pričakujejo, da bo učenec po razgovoru z nami kar zablestel. Včasih tak proces traja.

6. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD, ko otrok in družina – poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole – potrebuje tudi podporo CSD?

a. Kdo običajno vzpostavi prvi stik in kako vzpostavi ta prvi stik?

/Kadar je primer družinska problematika o kateri mi niti dosti ne vemo, potem prvi stik vzpostavi center za socialno delo. Center zaprosi za kakšna poročila./(22) /Če pa mi opažamo neke stvari, potem pa je prvi stik

vzpostavljen iz naše strani in poročamo centru./(23) /To je zdaj odvisno, ker o vseh družinskih situacijah tudi mi na šoli ne vemo vsega./(24)

b. Kako poteka nadaljnje sodelovanje (v obliki srečanj, zgolj preko telefona)?

Po navadi /po prvem stiku, napišemo poročilo, potem pa jaz kar sama kdaj pa kdaj pokličem in vprašam kako je zdaj situacija in kaj se dogaja./(25) /Te stvari pa z njihove strani niso tako, da bi oni ne vem koliko nas klicali in spraševali kako je z otrokom v šoli./(26) Na primer en primer, ki je bil letos, /sem kar jaz večkrat socialno delavko klicala in rekla, pogledajte pri otroku ni nobenega napredka, nič se ne spremeni, dajte poskusiti malo več apelirati na starše in tako./(27) /Potem je bolj naša naloga, da mi kličemo na centre./(28)

c. Kako pogosto navadno ta srečanja potekajo/se slišite po telefonu?

/Lansko leto smo se s socialno delavko srečali dvakrat, ko je ona prišla k nam, na našo šolo./(29)

d. Kdo je udeležen na teh srečanjih (samo vi in socialna delavka iz CSD, tudi družina, tudi družina in otrok, samo otrok, brez staršev)?

Kakor katera od naju iz svetovalne službe ima razdeljeno ali pa se zgodi tudi tako, da mene nekako ni bilo in je moja sodelavka prevzela stvari. /Ena od naju je prisotna, v enem primeru srečanja je bila prisotna tudi razredničarka./(30) /Pri teh dveh srečanjih je šlo za različne vsebine, zato je tudi različno kdo je prisoten na teh srečanjih./(31) /Na enem srečanju je socialna delavka iz centra želela, da se samo pogovorimo kako gre učencu v šoli, starši so bili s tem seznanjeni. /(32) Želela je vedeti moj vidik in vidik razredničarke, ki ima največ informacij. V tem primeru je šlo bolj za sledenje. /Če pa gre bolj za take zadeve, ki se tičejo domačih razmer pa učitelj o tem nima informacij, pa bolj na srečanjih sodelujemo sami./(33) Družino o teh srečanjih seznani center za socialno delo. Čeprav v enem primeru mislim, da to ni bilo. /V primeru tega iz 5. razreda je mamica vedela za srečanje in to ni bil noben problem./(34) /V primeru fantka iz 4. razreda so pa bili starši seznanjeni oziroma mamica seznanjena po obisku socialne delavke iz centra za socialno delo, ker je takrat šlo za drugo vsebino oziroma po mojem mnenju primer še ni bil tako razvit in to sodelovanje centra s starši ne poteka na istem nivoju kot v prvem primeru./(35) Socialna delavka me je takrat klicala, da se je dogovorila za sestanek s fantom, z namenom, da se z njim pogovori. Iz centra za socialno delo imajo ta pooblastila, ona lahko tudi brez vednosti staršev opravi razgovor. Čeprav je potem mama nekaj klicala in komplicirala, ampak to je v domeni centra. /Mi moramo imeti neka soglasja staršev, da lahko z učenci, center za socialno delo pa ne, saj gre za njihovo presojo./(36) Jaz sem zaradi teh komplikacij s strani mame spraševala še na center, če mi lahko še enkrat pojasni, /ali mora biti tudi tisti, ki zastopa interese otroka prisoten, to je njegov zagovornik in so na centru za socialno delo rekli, da ni potrebno, saj center presodi ali je to potrebno ali ne./(37) V primeru tega mlajšega fantka je gospa presodila, da ni nujno, da je poleg razrednik, saj se je želela z njim pogovoriti sama. Iz centra za socialno delo že vedo, kaj lahko.

7. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Mi se v primeru slabega učnega uspeha večinoma pogovarjamo o temu, kako se sploh učit, kako se popoldan organizirati, kako postaviti ustaljen red o delavnih in učnih navadah./(38) O tem spregovorimo veliko tudi pred celim razredom, ne samo posameznim učencem. Od 5. razreda naprej gremo po razredih in skušamo, da znajo, postaviti en popoldanski urnih. Pa ne samo tisti, ki imajo slab učni uspeh. O tem se največ pogovarjamo. /Včasih, če je več nezadostnih postavimo kar kakšne roke, datumsko opredelimo, kdaj bo kdo

popravljal kakšno stvar. Tudi skupaj z učiteljem, da tudi učitelj ve. Tako konkretno vidim svojo vlogo./ (39) /V primeru družinskih situacij, pa je težje kot je bilo včasih. Včasih sem šla jaz tudi veliko domov./ (40) Zdaj lahko rečem, da je že 10 let, ko nisem bila nikjer na domu. Včasih smo šli tudi veliko na dom. Zdaj tega ni več. Tam se je včasih mogoče lažje pogovoriti in tudi situacijo drugače vidiš na domu. Poleg tega so oni na svojem manevrskem prostoru in je bilo lažje in mogoče so majčkeno večjo težo začutili, celo nekdo je prišel. /Tudi s centrom smo šli skupaj na dom, da so s centra prišle in smo šle skupaj na dom. Na dom smo kar veliko šli./ (41) /Zdaj pa vse vabimo na šolo./ (42) Za take zadeve, kot so alkoholizem, nasilje, šola. Šola te zadeve mogoče sliši, da bi pa nekdo to povedal, to ja pa res izjemoma. Če mi te težave opazimo, na primer imeli smo en primer, ko je razredničarka kar povedala mami, da ona opaža vsakokrat, ko pride, da vonja alkohol. Ona je kar povedala in da če se bo to dogajalo, da bo ona morala te zadeve sporočiti naprej. Zdaj v tem primeru je potem stopil center, ker je bila zunanja prijava. Jaz se s to mamom v zvezi s tem nisem nikoli pogovarjala, je center takoj vstopil, ker je bila prijava od zunaj. Kadar je prišla k meni je jaz nisem nikoli zavonjala. Te zadeve mi težko zaznamo, bolj kar slišiš od zunaj, ali pa sam opaziš pri otroku. Ena mama je bila včasih pa zelo odprta in je kar sama povedala stvari. Zdaj tisti starši, ki kaj povedo. Lahko pa učno ni nič posebnega z njihovimi otroki, so pa druge stvari. Kar pa oni prekrivajo. /Zdaj nekatere ženske to same sprožijo, tudi na center in potem mi od njih izvemo, ko dobimo poročilo iz centra./ (43) /Za vsakega otrok, ki je v naši šoli in je v procesu podpore in pomoči na centru za socialno delo mi v večini dobimo poročilo./ (44) Lani smo imeli tega kar veliko.

8. Kako bi opredelili vlogo CSD pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Pri učni uspešnosti otrok center nima neke vloge./ (45) Predvidevam, da se o tem na centru pogovarjajo z otrokom in njegovo družino, če ima otrok slab učni uspeh. Če je samo učni uspeh s centrom ne sodelujemo in tudi otrok samo zaradi slabega učnega uspeha ni v procesu pomoči na centru za socialno delo, morajo biti še druge stvari. Če pa gre še za druge zadeve, pa mi v poročilu že opredelimo kako je z učencem, pa učni uspeh, pa če so zadeve doma urejene, če dela domačo nalogo. To učitelji vedno napišejo v poročilu. /Vlogo centra vidim bolj v primeru kriznih družinskih situacijah./ (46) /Učne zadeve razrešujemo v šoli./ (47) /Je pa včasih to povezano, če se nekaj dogaja v družini je skoraj pravilo, da so tudi druge zadeve./ (48) Razen, če je nekdo zelo uspešen in ima velike sposobnosti.

9. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

V podrobnost dela centra zdaj ne poznam. Njihovo delo se je razširilo tudi na druge stvari. Te ki se ukvarjajo z družino, ne poznam tako podrobno njihovega dela, s čim vse se oni ukvarjajo. Veliko se sodeluje tudi s skupnostmi, da imajo veliko zunanjih obiskov, kamor spremljajo te učence, dijake. /Jaz za lani lahko rečem, da je bilo naše sodelovanje vredno, da smo dobro sodelovali./ (49) /Leta nazaj je bilo malo manj tega sodelovanja in potem sploh ne vem njihove vloge. Če nimaš sodelovanja z njimi, potem nimaš kaj ocenjevati./ (50) Mislim, da je bilo lansko leto naše sodelovanje dobro, tudi z drugimi centri ko sem klicala, ko smo imeli primer še iz drugega konca Slovenije in smo bili na vezi in sodelovali. /Mogoče bi bilo fajn, da bi bili ti obiski na šoli pogostejši. Mislim, da zdaj ko so odložile nekaj dela, da lahko tudi naredijo več obiskov, kot prej in niso samo strogo na centrih./ (51) Tista naša pričakovanja, da bi pa lahko šlo vse malo

hitreje, to pa je druga zadeva. /Želim pa si tudi več obveščanja z njihove strani, saj tega ni. Nismo seznanjeni./ (52) /Za nazaj, ko sem jaz prišla tukaj delati smo veliko več sodelovali in šli na domove./ (53)

10. Kako vidite vaš prispevek pri premagovanju teh ovir?

/Svoj prispevek vidim v tem, da sama pokličem na center in povprašam o primeru. Ravno tako kliče moja sodelavka./ (54)

11. Koliko otrok je na vaši šoli?

/Lani jih je bilo 370 učencev, skupaj s podružnicami./ (55)

Prepis intervjuja G z določitvami enot kodiranja

(Svetovalna delavka zaposlena na OŠ v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje osnovne šole ter otroka in njegove družine?

Na naši šoli imamo zelo malo učencev, zato jih vse toliko bolj poznamo in tudi večinoma kar dobro opažamo njihove težave. /S starši večinoma dobro sodelujemo pri običajnih šolskih stvareh (slabše ocene, ne opravljanje domačih nalog ...)/ (1) /Težko je pa starše pridobiti k sodelovanju, kadar se pri učencih pojavljajo vedenjske težave, čustvene težave, zmanjšane sposobnosti na določenih področjih./ (2) /S starši se v primeru različnih težav pokliče na sestanek z razrednikom in s svetovalno delavko./ (3) Včasih starši sprejmejo pomoč, so pripravljeni sodelovati, /v nekaterih primerih pa se starši branijo z vsemi mogočimi izgovori. Takrat se poslužimo tudi pomoči centra za socialno delo, da nam svetuje/pomaga./ (4)

2. Kaj vi razumete kot sodelovanje osnovne šole in centra za socialno delo?

/Po mojem mnenju bi morali šole in centri za socialno delo bolj timsko pristopiti k reševanju različnih težav, ki se pojavljajo v družini./ (5) /Otrok v šoli preživi res veliko časa. V tem času bi mu lahko bolj pomagali, če bi vedeli, kaj preživlja, kakšne so domače razmere. Mi nimamo pristojnosti, da se vmešavamo v družino, center za socialno delo pa te pristojnosti ima, če se pojavijo težave./ (6) /Menim, da bi tudi opažanja šolskih delavcev lahko pripomogla k širši sliki dogajanja v družini, saj nam otroci marsikaj povedo./ (7) /Vsekakor bi morale informacije potovati v obe smeri./ (8)

3. Opišite, kako običajno pri vas poteka to sodelovanje?

Na naši šoli že nekaj časa nismo tesneje sodelovali s pristojnim centrom za socialno delo, ker ni bilo opaženih večjih težav oz. smo čakali na razplet dogodkov. Ravno v letošnjem šolskem letu pa so se že v tem prvem mesecu pojavile težave, na katere bomo morali opozoriti tudi center za socialno delo in jih zaprositi za pomoč. /Kadar pride do težav kontaktiram socialno delavko, s katero smo že večkrat sodelovale, ji razložim situacijo in jo zaprosim za mnenje, kako postopati./ (9) /Če se tudi socialni delavki situacija zdi zaskrbljujoča, podamo pisno poročilo./ (10) /Nekajkrat sem bila potem kasneje povabljena na timski sestanek na centru za socialno delo./ (11)

4. V kakšnih primerih sodelujete s centrom za socialno delo?

S centrom za socialno delo sem sodelovala /v primerih nasilja v družini./ (12) /težjem ločitvenem postopku./ (13) /v primeru suma zanemarjanja otroka./ (14) /ob reševanju finančnega stanja družin./ (15)

5. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Namen je čim bolj pomagati celotni družini, da bi si uredila svojo situacijo in bi bile življenjske razmere otrok boljše (primernejše)./(16)

6. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med osnovno šolo in centrom za socialno delo?

Menim, da /je prednost v tem, da dobimo širšo sliko dogajanja/(17) in /da lahko učinkoviteje pomagamo/(18) /opolnomočimo družinske člane/(19) in s tem /poskrbimo za boljši otrokov razvoj./(20)

7. Kako poteka vaše sodelovanje s CSD, ko otrok in družina – poleg podpore za premagovanje učnih težav znotraj konteksta šole – potrebuje tudi podporo CSD?

/CSD obvestimo o problematiki/(21) /nato pa je od centra za socialno delo odvisno, v kolikšni meri nas bodo vključili in v kakšni obliki bo potekalo sodelovanje (če sploh bo)./(22)

8. Kdo običajno vzpostavi prvi stik in kako vzpostavi ta prvi stik?

/Običajno šola (svetovalna delavka) obvesti center za socialno delo o svojih opažanjih/(23) /preko telefonskega pogovora./(24)

9. Kako poteka nadaljnje sodelovanje (v obliki srečanj, zgolj preko telefona)?

/Nadaljnje sodelovanje je odvisno od socialnih delavk, kako bodo vodile postopke pomoči./(25)

10. Kako pogosto navadno ta srečanja potekajo/se slišite po telefonu?

/Po mojem mnenju smo šolske svetovalne delavke premalo vključene./(26) /Sama bi bila raje bolj obveščena o tem, kaj se dogaja z družino./(27) /Na prvem srečanju (če do njega sploh pride) sva prisotni samo socialna in svetovalna delavka./(28) /Enkrat sem bila povabljena na timski sestanek, kjer so bili prisotni še starši, policist in socialna delavka./(29)

11. Če so na teh srečanjih prisotni samo strokovni delavci, kaj so razlogi, da zraven ne vključite še otroka in njegove družine?

/Prvo srečanje je namenjeno predvsem izmenjavi informacij. Naredimo tudi načrt, kaj bomo naredili v šoli in kako bodo ukrepali na centru za socialno delo./(30)

12. Če so na teh srečanjih vključeni tudi otrok in njegova družina, kakšna je pri tem sodelovanju vloga otroka in njegove družine in kje vidite prednost tega, da so tudi oni vključeni?

/Nisem še bila prisotna na sestanku, kjer bi bil vključen tudi otrok./(31) /Se mi pa zdi prav, da na timski sestanek čim prej vključimo starše zato, da vsi slišimo vse plati zgodbe in da se v prenosu informacij kaj ne izgubi oz. spremeni./(32)

13. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Moja vloga je v tem, da težave opazim ali pa me nanje opozorijo drugi/(33) ter /da poskušam najti čim boljše načine pomoči./(34) Včasih se veliko naredi že s pogovorom, drugič pa je potrebno vključiti še zunanje ustanove (center za socialno delo, Posvetovalnico za učence in starše, zdravstveni dom ...). /Sebe vidim tudi v vlogi motivatorja, gonilne sile, da se postopki pomoči ne zaustavijo, ampak, da se jih izpelje do konca./(35) Zdi se mi, da je /center za socialno delo še najbolj zaprta, toga ustanova od vseh prej naštetih./(36) /Z

zdravnicami, psihologinjami in z delavkami iz Posvetovalnice imamo veliko boljše sodelovanje, so bolj pripravljene in vesele, ko pri reševanju težav želimo njihovo pomoč, nasvet, aktivnost./(37)

14. Kako bi opredelili vlogo CSD pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Vlogo centra za socialno delo vidim v tem, da, če je potrebno, vzpostavlja takšno družinsko okolje, da se v njem otroci dobro počutijo, da so sprejeti, da se spodbuja njihov razvoj na vseh področjih, da so starši skrbni./(38) Če starši zaradi določenih vzrokov niso sposobni dovolj dobro poskrbeti za razvoj svojih otrok, bi morala biti naloga centra za socialno delo, /da družini priskrbi potrebno pomoč, da bodo lahko bolj opravljali svojo nalogo./(39) Zdi se mi, da /se preveč osredotočamo na nasilje v družini in pozabljamo druga področja./(40) V zadnjih leti opažam predvsem pomanjkanje splošne skrbi staršev za svoje otroke. Otroci so čedalje bolj prepuščeni sami sebi. Starši od šole pričakujejo, da bomo mi poskrbeli za »vse«.

15. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

/Center za socialno delo se mi zdi premalo dostopna ustanova./(41) /Stalno se dogaja, da se pritožujejo, da nimajo časa, denarja, pristojnosti in potem čakamo res do zadnjega, ko zaprosimo njih za pomoč./(42) Na splošno prevladuje mnenje, da se tako ali tako ne bo nič zgodilo, če vključimo še center za socialno delo.

16. Kako vidite vaš prispevek pri premagovanju teh ovir?

/Sama sem se odločila, da bom jaz opravila svoj del naloge, to je, da o opaženih težavah poročam tudi center za socialno delo, potem pa bom videla, kako se bodo stvari odvijale./(43)

17. Koliko otrok je na vaši šoli?

/Na šoli je 56 učencev./(44)

PRILOGA 6: Intervjuji s socialnimi delavkami s CSD

Prepis intervjuja H z določitvami enot kodiranja

(Socialna delavka zaposlena na CSD v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje CSD ter otroka in njegove družine?

/Naše sodelovanje vedno poteka tako, da jih povabim pisno, na prvi razgovor jih nikoli ne povabim po telefonu./(1) To pa zaradi tega ker tudi nimam podatkov in na osnovi tega vedno /v vabilu napišem, da imajo možnost spremeniti datum ali uro./(2) Dodam tudi kontakt, da me lahko kontaktirajo. /Sodelujem v vseh primerih, kjer dobim neko pobudo, ali je to iz policije, ali šole./(3) Nekaj moram dobiti, da sploh vstopim v družino. /Ne moreš vstopiti v družino brez razloga, ali so kakšne težave, ali prekrški, kazniva dejanja ali pa dobimo iz šole, da so težave z otrokom./(4)

2. Kaj vi razumete kot sodelovanje OŠ in CSD?

/Meni osebno se zdi to zelo pomembno./(5) /Prednosti tega sodelovanja vidim v tem, ker cilj sodelovanja med vsemi institucijami naj bi bil da se nekomu nudi pomoč,/(6) /da se razjasni zadeve/(7) in /da se potem vidi kaj kdo naredi, koliko lahko naredi, koliko zmore,/(8) /da se zadeve ne podvajajo./(9) Ljudje pridejo in ti rečejo karkoli in če imaš ti informacijo koga drugega, kaj oni počnejo, kaj je ljudem v drugih institucijah že ponujeno. Da se na ta način razreši zadeva.

3. Opišite, kako običajno pri vas poteka to sodelovanje?

/V obliki srečanj, telefonskih pogovorov, medinstitucionalnih timov./ (10)

4. V kakšnih primerih sodelujete s šolo?

/Predvsem so to vedenjske težave./ (11) /ne obiskovanje pouka./ (12) ali pa /da se že začnejo kakšni prekrški, kazniva dejanja./ (13) Ali pa /da pride do kakšnih pretepov med otroci, ali nasilja./ (14) /Sodelujemo v kakršnem koli primeru, kar ni sprejemljivo za šolo oziroma presega okvire šolskega pravilnika, reda./ (15) Takrat nas /šolska svetovalna služba obvesti, lahko skliče tudi kakšen medinstitucionalni tim, v primeru, če je karkoli hujšega ali kakšna razjasnitev stvari./ (16)

5. Kdo pa sodelujejo in je prisoten v teh timih?

/Center za socialno delo, šola, policija, zdravstvo. Odvisno od zadeve./ (17)

6. A v te time vključite tudi otroka in njegovo družino?

/Vedno vključimo, saj ne moremo delati na neki zadevi, če nimamo prisotnih otroka in njegove družine./ (18)
/Njihova vloga je v razjasnitvi zadeve./ (19)

7. Otroka in njegovo družino vključite na tej točki, nadaljnjega sodelovanja ali že v sam proces dela znotraj tima?

Da bi bil res čisto takoj tim, mora biti res ena urgentna zadeva. Mora biti primer nasilja. /Običajno otroka že prej obravnavaš in ga povabiš na razgovor, da vidiš kaj je./ (20)

8. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Namen dela za enega otroka je, da bo ta otrok spremenil ena vedenja, da bo ta otrok začel v šoli funkcionirati in da se bodo te težave zmanjšale./ (21) /Namen tima je razjasnitev zadeve, tam se razjasni kaj dela./ (22) Jaz kot socialna delavka, ali kot center potem delamo naprej z družino in z otrokom. Ponudimo mu storitve, preverimo če je potrebno kakšno javno pooblastilo.

9. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

/V razjasnitvi zadev, s katerimi se soočamo./ (23)

10. Kako poteka vaše sodelovanje z OŠ, ko v sodelovanju z otrokom in njegov družino ugotovite, da otrok potrebuje pomoč in podporo pri šolskem delu ?

/Pomoč pri šolskem delu je šolska zadeva./ (24) Mi /smo imeli še eno leto nazaj preventivno zadevo, ko smo imeli prostovoljce, ki so izvajali učno pomoč otrokom. To skupino sem imela tudi jaz v povezavi s šolsko svetovalno delavko. Tako da sva sodelovali skupaj in sva dejansko otroke, ki sem jih zaznala jaz ali pa ona./ (25) Lahko so bili to otroci, ki so imeli samo učne težave, ampak običajno je bila težava kombinacija učnih težav in zelo nizko samopodobo, na osebnostnem področju so zelo šibki ali pa družinske zadeve. Pravzaprav splet enih različnih okoliščin. Tak otrok se je vključil v to skupino in smo imeli prostovoljce študente, dijake, ki so bili njihovi vzorniki, pomočniki, spremljevalci, da so delali z njimi. /Kar je na šolskem področju ima šola zelo veliko teh pomoči./ (26) Tukaj bi zelo težko rekla, da nek otrok potrebuje dodatno pomoč na šolskem področju. Tudi ta pomoč na šolskem področju ne vem če je edina, ki bi bila. /Če ima otrok slabe ocene, takrat jaz ne grem na šolo, ker imajo na šoli dovolj instrumentov, saj so strokovnjaki, da mu bodo dali naloge, ali bo ponavljal razred ali pa mogoče rabi dodatno strokovno pomoč. To je v šoli./ (27) /Če

začne izostajati, da so neupravičeni izostanki, tudi tukaj se šola posluži svojih pripomočkov, šele nato se ugotavlja zakaj otrok tako izostaja od pouka./ (28) /Ravno lansko leto smo imeli dva otroka in smo imeli mesečna srečanja na šoli, ker sva s šolsko svetovalno delavko ugotovili, da je to v korist otroka./ (29) Ena deklica je zelo odklanjala, ni hotela hoditi v šolo. Bila je kompleksna zadeva, deklica je imela težave, tudi vključena je bila v različne obravnave (pri pedopsihiatriji, kliničnem psihologu). /Družinska situacija je bila kar huda in smo potem iz enega meseca v drugega načrtovali korake./ (30) /Mesečna srečanja smo imeli zato, da smo lahko preverjali skupaj z njo, ali se je držala dogovorov, kaj sploh ona zmore./ (31) Zelo je preprosto, ta otrok ne hodi v šolo, a mora v šolo. /Raziskati je potrebno koliko on zmore biti v šoli, kaj je razlog da ne gre v šolo, česa ga je strah, kaj je tisto kar ga ovira./ (32)

a. Kdo običajno vzpostavi prvi stik in kako vzpostavi ta prvi stik?

/Odvisno od primera do primera./ (33)

b. Kako poteka nadaljnje sodelovanje (v obliki srečanj, zgolj preko telefona)?

/Srečanje na osnovni šoli potekajo v primeru, ko je neka zadeva za otroka in njegovo družino vodena že na centru za socialno delo in tudi na šoli, ni problem samo učna neuspeh, a tudi kakšna druga zadeva./ (34) Potem /ta srečanja so namenjena temu, da razjasnimo, kaj otrok poleg vsega še potrebuje, saj ni tukaj to zelo ozko, da bi bila samo učna pomoč./ (35) Če je pri nas otrok v obravnavi pomeni, da imamo tudi mi že v ozadju nekaj drugega.

c. Kako pogosto navadno ta srečanja potekajo/ se slišite po telefonu?

/To je odvisno od primera, kakšno zadevo imaš, gleda na dane okoliščine./ (36)

d. Kdo je udeležen na teh srečanjih (samo vi in svetovalna delavka iz OŠ, tudi družina, tudi družina in otrok, samo otrok, brez staršev)?

/Na teh srečanjih v primeru deklice je bila prisotna socialna delavka, občasno je bil tudi oče in deklica. Deklica je bila vedno prisotna in smo skupaj z njo načrtovali./ (37)

e. Kakšna je pri tem sodelovanju vloga otroka in njegove družine?

/Vloga te deklice je bila v tem, da je ona povedal kaj zmore./ (38) ker /ne moremo sprejeti mi sami dogovor brez nje in ji potem samo težiti s tem, da mora biti vsak dan dve uri v šoli./ (39) /Predvsem smo raziskovali tisto kar jo boli, na kakšen način bi ona zmogla priti v razred, kdo bi jo pospremil, da bi zmogla./ (40)

f. Kje vidite prednost tega, da so tudi oni vključeni?

/Prednost vidim v tem, da brez nobenega ne moreš narediti dogovora, zato ona mora biti prisotna./ (41) /Če tistega katerega se dogovor ne tiče ni prisoten in dogovora ne bo sprejel, nima smisla, ker mora on sprejeti in biti zmožen realizirati./ (42) /Mi smo z njim samo v tem smislu, da mu rečemo še kakšen drug vidik, mu pojasnimo, ga spremljamo, usmerjamo./ (43)

11. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Vloga socialne delavke je itak, da nekako slediš in ugotoviš kaj je problem./ (44) /Naša naloga ni, da bi kar stopil v družino./ (45) Vedno stopiš v družino tam kjer nekaj ni. Tam kjer gre vse v redu, v bistvu mi kot center ne moremo kar vstopiti v družino. /Vstopaš v družino kadar so kakršne koli težave in takrat moramo

hoditi in imamo kot javni zavod tako ali tako po zakonu storitve ali pa javna pooblastila./ (46) Drugega nimamo kaj. Te zadeve moramo po zakonu izvajati. Ni tako, da bi hoteli, ali pa ne. To so stvari, ki jih moramo izvajati.

12. Kako bi opredelili vlogo OŠ pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

To mislim, da bi bilo bolj primerno vprašanje za osnovne šole oziroma za šolsko svetovalno službo. /Je pa vsekakor zelo pozitivno, da ima šola svojo svetovalno službo, kar vidim kot zelo pozitivno, ker tako zaznajo izzive otroka, saj imajo otroka ves čas poleg vključenega in so tako bolj v stiku./ (47)

13. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

/Sama ne vidim ovir, saj je svetovalna služba po naših osnovnih šolah super in sodelujemo./ (48)

14. Za koliko občin je krajevno pristojen vaš CSD?

/Za tri občine./ (49)

15. Koliko zaposlenih je na vašem CSD?

/Mi imamo poleg še programe, tako da nas je vse skupaj, samo socialnih delavk zaposlenih 6./ (50) 4 socialne delavke imajo področja, ki zajemajo pravice iz javnih sredstev, pa starševsko varstvo

Prepis intervjuja I z določitvami enot kodiranja

(Socialna delavka zaposlena na CSD v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje CSD ter otroka in njegove družine?

/Sodelovanje poteka zelo različno./ (1) /pokrivamo tako eno veliko področje skrbi./ (2) da so tiste res v okviru prve socialne pomoči (npr. ko pride starš po informacije zaradi enih banalnih stvari, /kot so štipendija, stvari povezane z materialnimi stiskami/ (3)), potem so /stiske povezane z različnimi odvisnostmi/ (4) (npr. ko pride mamica pa partner pride), kar spet predstavlja en vstop v družino. Do tega da institucije, če gledamo /skrb za otroka, kar je osnovno vodilo in delo centra za socialno delo./ (5) /ko nas institucije obveščajo o tem, da gre za neprimerno skrb za otroka./ (6) /Velikokrat gre za razna poročila./ (7) največkrat gre potem tudi /po zakonu o preprečevanju nasilja v družini, tukaj gre za zanemarjanje otroka, tudi nasilno vedenje nekoga iz družine do otroka. V teh primerih so protokoli jasni, predpisani, sodelovanje zapovedano./ (8) če lahko tako rečem.

2. Kako pa vzpostavite prvi stik z družino?

Odvisno, /če gre za ogrožene otroke je potrebno zbrati informacije, ali se družino na centru pozna, ali je že bila kdaj obravnavana v kakšnih zadevah, zato da se najprej izdelava oceno ogroženosti./ (9) Iz tega potem sledi nadaljnje ukrepanje. Po navadi, če se oceni, odvisno, odvisno kaj je zdaj tisto, kar je vstopna informacija. Torej, /če je vstopna informacija, zdaj en primer, npr. oče je pijan v parku, poleg ima dva otroke, se vstaneš in greš tja. Potek je prvi stik takoj in v tem trenutku./ (10) /Če pa dobiš anonimno prijavo, ne vem, npr. v stanovanju včasih kričijo, otroci jočejo, to ni zdaj, da takoj greš tja. V takem primeru je prvi stik vabilo./ (11) Trudimo se in si želimo, da so ti roki čim manjši, /jaz se poslužujem, če le imam možnost, dogovarjanje po elektronski pošti, po telefonu, da je ta stik čim prej./ (12) /Vse je odvisno od situacije, lahko se odločimo da gremo takoj na teren, na dom, ali gremo v park./ (13) /Če gre za zadevo, ki jo prijavi šola, se velikokrat zgodi, da sodelujemo s policijo, da se opravi prvi razgovor z otrokom./ (14) a hvala bogu je teh primerov resnično

malo, ampak če obstajajo, /se potem dogovorimo s šolo, s policijo in se potem prvi stik opravi na šoli, kjer se opravi razgovor z otrokom./ (15) /V primerih ogroženih otrok je potrebno iti z roko v roko s policijo, zaradi tega ker policija pelje kazenski postopek, mi pa v takem primeru postopek za ugotavljanje ogroženosti za ogroženega otroka./ (16) /V izogib temu, da bi otrok moral nešteto krat ponavljat neke zadeve, se res vedno dogovarjamo skupaj s policisti./ (17) da se prvi razgovor opravi v prisotnosti policije, kar pa je potrebno vedeti je to, da so to specializirani kriminalisti, po navadi je to kriminalistka, s katero sodelujemo, se poznamo, tako da otrok v tem delu ni tako, da zdaj pride pet policistov. /Starši so s takim pogovorom seznanjeni, niso pa prisotni, ker so potencialni storilci./ (18) Potrebno je vedeti, da se zgodi, da kdo pride na policijo, tukaj govorim o otrocih, ki imajo težave v odraščanju, o otrocih, ki pobegnejo od doma. Na primer /kot razlog navajajo, da so pobegnili od doma, ker jih starši tepejo. Takrat se razgovor z otrokom opravlja, a ker so starši osumljenci, ne morejo biti starši kot zakoniti zastopniki poleg, ampak potem pokličejo center za socialno delo in mi prevzamemo vlogo zastopnika, oziroma tistega, ki varuje koristi otroka v tem postopku in zaslišanju./ (19) /So pa starši seznanjeni s vsebino pogovora./ (20) /Zagotovo se potem srečanja nadaljujejo./ (21) Kar se veliko pojavlja pri nas so anonimne prijave in če imamo mi anonimno prijavo, sreča, da živimo v majhnem okolju, ker družine dosti dobro poznamo, načeloma vemo kako funkcionirajo. Velikokrat poznamo tudi prijavitelje, ki kličejo po telefonu. Zdaj /če imaš ti neko anonimno prijavo, bom rekla, tri stavke, ta mama je grozna, ker sina pušča samega doma, s tem, da je bil ta sin star 16 let. To je vsekakor drugačna situacija./ (22) /Mi gremo po tej liniji, v kateri najmanj posežemo v družino. In to je, da povabimo mamo, starše, se pogovorimo, pogledajte, to se je zgodilo, potem tudi otrok pove, opravimo razgovor tudi z njim./ (23) /Seveda pa potem s poročili povprašamo tudi šolo./ (24) Govorim zdaj o različnih intenzitetah, /če gre tukaj za zanemarjenega otroka v tem smislu, da je otrok poškodovan, žrtev fizičnega in psihičnega nasilja so predpisi drugačni, kot v primeru, ko dobiš neko anonimno prijavo, kjer je malo navrženo (npr. otrok je lačen)./ (25) /V teh primerih je potrebno pridobiti informacije od šole, od zdravnika. Te informacije zberemo./ (26) Ali jih /zberemo v okviru timskega sestanka, ali zaprosimo za njih je vse odvisno od konkretnega primera in presoje strokovnega tima./ (27)

3. Opišite, kako običajno pri vas poteka to sodelovanje?

/Sodelovanje poteka v obliki timov, tudi v smislu pisanja poročil./ (28) /Če gre za otroka, ki je nižjih sposobnosti, potem mi nismo poleg, saj ta otrok ni ogrožen in je to stvar šole./ (29)

4. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Dejstvo je, da je osnovna šola prosto, kjer je otrok 8 ur. V šoli so ljudje, ki otroka spremljajo, ki z njim navežejo stik, ga poznajo, vedo kako funkcionira, poznajo ga na dolgi rok./ (30) /Oni so sigurno tisti, ki bodo najprej opazili neke spremembe pri otroku./ (31) Otroku gre v šolo vsak dan, že k zdravniku ne hodi vsak dan. Mi na centru za socialno delo načeloma nimamo nobenih stikov z družinami, kako naj rečem, da bi se mi vmešavali v družini in imeli te podatke. /Zanašati se moramo na njihove podatke in na sodelovanje z njimi./ (32) Oni nam velikokrat, jaz dostikrat rečem, /vi nam povejte kaj želite, kaj opazate, kaj mislite, da bi bilo dobro, ko delamo načrt pomoči družini./ (33)

5. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

/Jaz lahko rečem, da imamo tukaj pri nas zelo dobre kontakte s šolami, se pokličemo, si lahko izmenjamo informacije./ (34) Sama vem, da dobro delajo, da spremljajo. /Prednost vidim v tem, ker nam oni lahko dajo

usmeritve kaj še, ker mi lahko vidimo stvari drugače kot oni./ (35) /tukaj gre za multidisciplinarni pristop, da vsak z vidika svoje stroke, z vidika svojih opažanj ponudi rešitve./ (36) Zagotovo /katerakoli institucija, ki je poleg ima drugačen uvid, drugačne pogled in gre za brainstorming (tole bomo, tole bomo, dajmo biti pozorni še na to, šola bo to, vi boste izpeljali postopek usmerjanja, mi bomo tole naredili)./ (37) /Velikokrat se dejansko zgodi, da je center samo en koordinator./ (38) Mi ponujamo, če se zdaj pogovarjamo o situacijah, ko otrok ni ogrožen do te mere, da bi ga bilo potrebno vzeti iz družine. Takih primerov je k sreči malo. /Ko dejansko vidim, da imamo pred sabo nemočne starše, starše, ki ne znajo, ki se niso nikoli učili. Imamo lahko tudi otroke, ki imajo vedenjske težave. Tukaj gre za veliko medsebojnega sodelovanja./ (39)

6. Kako poteka vaše sodelovanje z OŠ, ko v sodelovanju z otrokom in njegov družino ugotovite, da otrok potrebuje pomoč in podporo pri šolskem delu ?

/Mi imamo tukaj tudi izvajanje storitev, pomoč družini na domu, osebna pomoč./ (40) /Pomoč družini na domu je proces v katerega se vključi družini, kjer se opazi, da starši ne znajo, pa si želijo./ (41) /V načrtovanje pomoči taki družini se seveda pokliče strokovnjake iz drugih področji, med drugimi je to tudi šola. Največkrat je dejansko res to šola./ (42) Tam /se načrtuje kaj je potrebno, ali je potreben postopek usmerjanja, kaj lahko šola še naredi./ (43) /Mi imamo zaposleno tudi laično delavko na tem področju in ona v nekem delu tudi prevzame šolske stvari, da pomaga pri domačih nalogah, da otroci zmorejo./ (44) Gre pa predvsem tudi v tem smislu učenja staršev, da pomagajo otrokom skrbeti za šolo. /Treba se je pa tudi vprašati, kaj je razlog nižjega uspeha, če je en otrok zadosten pa starši sodelujejo, se trudijo in je zadosten zato, ker je to maksimalno kar zmore, potem se tukaj center ne bo vmešaval./ (45) Nekdo mora biti tudi zadosten, otroci morajo tudi ponavljati, s tem ni nič narobe. /Če pa so to izostajanje od pouka, pa je potem tisti protokol, da nas šola obvesti, po navadi gre zato, da potem mi samo malo podregnemo, gremo na obisk, kaj je zdaj to, kje je problem./ (46) Pri nas je /problematika izostajanja stvar romske populacije, ki je še vedno prisotna, a se je tudi že zelo znižala./ (47) Da bi dobili kakšno poročilo iz šole in da ne bi šlo za ronskega otroka se skoraj ne spomnim. /Govorim o izostajanju. Greš na teren, se pogovoriš kaj je zdaj to in potem načrtuješ./ (48) /Včasih je dovolj samo to da greš in rečeš, pa se stvari izboljšajo in je dovolj samo ta kontakt po telefonu ali mejlu (ali je prišel, ni prišel)./ (49) /Če se ta problematika nadaljuje pa so seveda timski sestanki, načrt, kjer so prisotni otrok in njegova družina./ (50) /Prvič so načeloma prisotni samo starši, potem pa tudi otroci./ (51)

a. Kako poteka nadaljnje sodelovanje (v obliki srečanj, zgolj preko telefona)?

/Načrtovanje podpore in pomoči poteka na timskih sestankih./ (52) Mi glede na to, /da imamo dobre odnose z šolami, svetovalnimi delavci na šolah je dovolj, to ni klasičen timski sestanek, kjer sedimo za mizo in se pogovarjamo./ (53) a /dostikrat lahko to sodelovanje poteka zgolj po telefonu (kaj ti misliš, da bi bilo še dobro, kaj pa tole in tole, aja super) in si potem jaz samo zapišem, da v dogovoru s svetovalnim delavcem bodo z otrokom začeli postopek usmerjanja./ (54) /Vključenost otrok v načrtovanje je odvisna od starosti otroka./ (55) /družina pa ja seveda./ (56) /Vključenost otroka pa je odvisna od starosti, če je otrok star dve leti ne more biti vključen./ (57) /Če je star deset let je seveda poleg, saj je on tudi del te družine, del problema, njemu se nudi pomoč./ (58) /Ni pa to vedno, saj ni vsak starš vedno prisoten pri vsakem telefonskem razgovoru./ (59) /Drugače pa ja, so vključeni in se jih sproti seznanja z informacijami, ki so prišle iz terena./ (60)

b. Kje vidite prednost tega, da so tudi oni vključeni?

Dejstvo je, da se najstnikov peljat čez vodo več ne da in se je do njih potrebno vesti spoštljivo. Konec koncev tudi do enega prvošolčka. /Če ti daš nekomu veljavo, da je aktiven član nekega tima za pomoč bo tudi lažje./((61)) /Ampak še enkrat, odvisno od starosti otroka, če se gre za načrtovanje pomoči vzgojne nemoči pri otroku seveda je potrebno govoriti z otrokom, ga vprašati kaj si želi./((62)) Zdaj /če on odkloni sodelovanje, ker je star 14. let, pa mu to ni, se pa kakšne stvari naredi tudi mimo njega./((63)) /Zdaj mladoletnik ne more reči v tem smislu zdaj pa jaz nočem in mi ne bomo nikoli več prišli. Odrasla oseba ima vedno možnost reči, jaz ne bom sodeloval z vami. Tudi starš ima pravico reči, jaz ne bom sodeloval z vami./((64)) Vendar potem /smo pa mi tisti, ki bomo, saj smo dolžni preverjati in skrbeti kako je z mladoletnimi otroki./((65))

7. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Jaz delam na področju zaščite otrok, delam na področju nasilja v družini, kar pomeni da je to moja vloga, da delam v smislu zaščite otrok, da delam v smislu zaščite žrtve./((66)) /Otrokom je večinoma odvzeta možnost odločanja. Če mi kot tim ocenimo, da je otrok v družini ogrožen do te mere, da v družini ne mora bit, večinoma gre to za razloge na strani staršev, on nima možnosti izbire, mu je ne damo./((67)) Če je večji otrok se vsi znajdemo v blazni dilemi, saj se zavedamo da 12. ali 13. letnega otroka noš zelo težko prepričal v nekaj kar ne želi. /Še vedno pa nismo in si ne želim da bomo, da bi bili tisti, ki bi na vso silo trgali otroke v avte proti njihovi volji, mislim v grobem smislu dela./((68))

8. Kako bi opredelili vlogo OŠ pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

Jaz mislim, da je vloga šole, čeprav jaz zdaj težko govorim o njihovi vlogi, ker je niti ne poznam in jim lahko delam veliko krivico, če bi jim zdaj pripisala neke stvari, ki niso njihove. Ampak še enkrat, /učitelji, ki so topli, ki so zaupniki otrok lahko naredijo zelo veliko, ker prepoznajo stiske. So tisti, na katere se lahko otroci obrnejo./((69)) /Sigurno vidim njihovo vlogo tudi s preventivnimi programi, ki jih izvajajo, saj lahko z njimi vplivajo na otroke, da problematika preneha, da se izpostavi, če je potrebno./((70)) Tukaj jaz vidim vlogo šole, izven njihovega urnika in tega, za kar so postavljeni v osnovi, da učijo.

9. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

/Težko rečem, ker jaz na neke ovire nisem naletela. Potem težko govorim./((71)) Vem, da kolegice včasih govorijo o neodzivnosti, ampak pri nas o tem ne morem govoriti. /Jaz bom zdaj poklicala na osnovno šolo in bom imela čez dve uri sklican tim. Pri nas to deluje./((72))

10. Za koliko občin je krajevno pristojen vaš CSD?

/Za 3 občine./((73))

11. Koliko zaposlenih je na vašem CSD?

/Zaposlenih nas je 16./((74))

Prepis intervjuja J z določitvami enot kodiranja

(Socialna delavka zaposlena na CSD v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje CSD ter otroka in njegove družine?

/Na razne načine./ (1) /Možno je tudi, da otrok pride sam, a to se zgodi redko kdaj./ (2) Gre pa za to, /da sodelujemo v raznih postopkih./ (3) V postopkih, /ko gre za nasilje./ (4) /šolska neuspešnost./ (5) /razveznih postopkih./ (6) /Pri razveznih postopkih je vedno najprej povabilo na razgovor./ (7) /V njih so udeleženi otroci od 8. leta starosti./ (8) /Ko je primer ogroženosti otroka, z njim vsekakor sodelujemo./ (9) /Ali nas na to obvesti policija ali šola./ (10) Lahko smo v takem primeru /tudi mi s centra za socialno delo otrokovi zagovornika./ (11) /Sodelujemo tudi takrat, ko v šoli kaj zaznajo./ (12) /Otrok je prisoten na timskih srečanjih./ (13)

2. Kako pa vzpostavite prvi stik z družino?

/Prvi stik je velikokrat vzpostavljen s strani osnovne šole./ (14) /Mi v primeru ogroženosti otroka opravimo razgovor, kjer je prisoten tudi otrok./ (15)

3. Opišite, kako običajno pri vas poteka to sodelovanje med vami in osnovno šolo?

/Poteka v primerih ogroženosti otrok, če je v šoli kakšen otrok, ki je ogrožen./ (16) /Sodelujemo tudi v primerih nasilja, učne neuspešnosti./ (17) /V teh primerih šola obvesti center za socialno delo./ (18) /V to sodelovanje so vključeni tako otrok, kot njegova družina./ (19) /Otrok na timskih srečanjih ni prisoten na celim timu./ (20) /mogoče ga vključimo kasneje./ (21) /Sodelovanje poteka tako, da dobimo pisno obvestilo, npr. brat tepe sestro in takoj naredimo zapis tega./ (22) /Če precenimo, da obstaja tveganje, pa gremo takoj na šolo in otroka odpeljemo./ (23) /Sodelujemo tudi tako, da se udeležujemo timov, ki jih organizira šola./ (24) /Velikokrat šele na teh timih ugotovimo, zakaj se gre, saj nas osnovne šole o tem niso obvestile že prej./ (25) In kar se pove na timih je poklicna skrivnost. /Je pa pri nas praksa, da se z osnovnimi šolami srečujemo 2krat letno./ (26) /Na teh srečanjih so prisotne svetovalne delavke iz osnovnih šol in socialne delavke iz centra za socialno delajo na področju dela z mladimi in njihovimi družinami iz našega območja./ (27)

4. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Namen je seveda zaščita otrok./ (28) in /delo v korist otroka./ (29) /Poleg tega je namen sodelovanja tudi v tem, da je center za socialno delo v podporo osnovni šoli ter osnovna šola v podporo centru za socialno delo./ (30) /Osnovne šole v naših krajih po mojem mnenju opravljajo zelo dobro delo in poskrbijo za otroke, ter gledajo na družino kot celoto./ (31) /Namen sodelovanja je tudi v tem, da se pogovorimo, kako zagotoviti prostor za otroka in njegov glas./ (32) /Namen srečevanja 2krat letno, ki sem ga omenila prej je ohranjanje sodelovanja med nami./ (33)

5. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

/Prednost vidim v tem, da se zaščiti otroke, saj šola in vrtec najprej zaznajo izzive, s katerimi se otrok in njegova družina soočajo./ (34) /Šola je vsekakor velik otrokov zaščitnik in sogovornik./ (35)

6. Kako poteka vaše sodelovanje z OŠ, ko v sodelovanju z otrokom in njegov družino ugotovite, da otrok potrebuje pomoč in podporo pri šolskem delu ?

/Včasih mi sploh nismo seznanjeni s tem, da ima otrok odločbo o usmerjenju, ko sodelujemo z otrokom in njegovo družino./ (36) /Velikokrat te postopke vodijo na osnovnih šolah in to vodijo že veliko prej./ (37)

/Šolska neuspešnost mora biti vedno povezana z drugimi izzivi, da sodelujejo s šolo./ (38) /Sama podpora in pomoč pri šolskem delu, zaradi zmanjšanih zmožnosti otroka ni prisotna./ (39) /Šola to sama zazna, otroka podpre in vodi postopek o usmerjanju./ (40) /Nikoli ni tako, da bi bila samo šolska neuspešnost, razlog sodelovanja./ (41) /Na šolah imajo različne instrumente, ki jih uporabijo v teh primerih. Mi ne sodelujemo z osnovnimi šolami, če zaznamo, da potrebujejo podporo in pomoč pri šolskem delu, zato poskrbijo na šolah in po mojem mnenju zelo dobro./ (42) /Vlogo otroka v raznoraznih primerih, ko sodelujemo z otrokom in njegovo družino vidim v tem, da nam on pove kako vidi stvari./ (43) Da pa nam to lahko pove, /moramo zagotoviti njegov glas, ga poskusiti pomiriti, mu prisluhni./ (44) /Glede vloge družine pa tako, starša sta najbolj pomembna in najbolj odgovorna, zato je pomembno da sta vključena in prispevata svoje delež k rešitvi./ (45) /V našem okolju imam vedno izkušnje, da so vključeni v sodelovanje, saj na družino gledajo, kot na celoto./ (46)

a. Kje vidite prednost tega, da so tudi oni vključeni?

/Brez družine ne gre nič, vedno mora biti prisotna./ (47) /da lahko soustvarja dogovore skupaj z nami./ (48) /Brez otroka in njegove družine ne moreš nič rešiti./ (49) /Pomembno je, da je otrok vključen, saj je tudi prednost v tem, da ima široko socialno mrežo./ (50)

7. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

Ko gre za neuspešnost ali za ogroženost otroka /razgrinjamo staršem kaj se dogaja./ (51) kako so to počeli včasih in je delovalo. /Govorimo o tem, da jim širimo obzorja./ (52) Seveda je /moja vloga tudi zaščita otrok./ (53) /v okviru prve socialne pomoči je moja vloga pogovor s starši./ (54) /opogumljanje staršev./ (55) in /opozarjanje na napake./ (56) Moja vloga pa je tudi v tem, da ko je potrebno /zaščitim otroke tudi s hudimi ukrepi, kot je npr. odvzem otroka in družine./ (57)

8. Kako bi opredelili vlogo OŠ pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Vloga šole je po mojem mnenju zelo pomembna./ (58) fajn je da na osnovnih šolah obstajajo svetovalne službe, da jih otroci in njegove družine najdejo. /Vloga je predvsem v tem, da so tam za otroka in njegovo družino./ (59)

9. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

/Včasih je pogled šole drugačen od našega./ (60) a /jaz osebno nimam slabih izkušenj s sodelovanjem./ (61) /Velikokrat bi si na centru za socialno delo želeli, da iz strani osnovnih šol dobimo prej informacije, o tem kaj ugotovijo, da se dogaja./ (62) /Velikokrat to izvemo šele na timskih sestankih, ko je stvar že tako pereča./ (63) Ampak kakor jaz vidim, /osnovne šole najprej same poizkušajo rešiti določene stvari, da se stvar ne problematizira še bolj./ (64) A to samo v primerih, ko so starši pripravljeni sodelovati. /Mogoče nam iz osnovnih šol nočejo povedati stvari, ker se bojijo kakšen bo naš odziv./ (65) Poleg tega na osnovnih šolah center za socialno delo uporabijo kot drugo stopnjo in tako tudi verjetno povedo družinam.

10. Kje vidite vaš prispevek pri premagovanju teh ovir?

/Prispevek je to, da se pogovarjamo, da šola začuti, da nam je mar za otroka in družino./ (66)

11. Za koliko občin je krajevno pristojen vaš CSD?

/Za 4./ (67)

12. Koliko zaposlenih je na vašem CSD?

/Nas je 9 zaposlenih./ (68)

Prepis intervjuja K z določitvami enot kodiranja

(Socialna delavka zaposlena na CSD v JV Sloveniji)

1. Opišite, kako pri vas običajno poteka sodelovanje CSD ter otroka in njegove družine?

/Center za socialno delo stopi v kontakt z družino, kadar obstaja kakšna informacija, po navadi z okolja, kjer se ugotovi, da nekaj v družini ne štima./ (1) /Lahko dobimo informacije s strani šole./ (2) /ali direkt s policije./ (3) ali se /družina sama oglasi tukaj./ (4) Oglasi se, ker rabi pomoč. Gre za primere /težav v odraščanju./ (5) /nasilja v družini./ (6) /kazniva dejanja, prekrški./ (7) /Vključeni smo v različnih primerih./ (8) /Sodelovanje pa poteka tako, ali mi pošljemo vabilo./ (9) /ali se družina zgledi sama./ (10) /Vabilo pa pošljemo na podlagi prijave ali karkoli se zgodi./ (11) Potem se /družina odzove na vabilo, potem pa vidimo kakšna je situacija./ (12) /ali je potrebno sodelovanje z drugimi institucijami./ (13) ali zadeve že kolikor toliko štimajo in je družina že kam vključene, v kakšno npr. družinsko terapijo. Če so pri otroku težave, gre najprej za obravnavo pri psihologu, pedopsihiatru, razvojni ambulantni. /Res, vsak primer je čisto nekaj za sebe./ (14) Tako da se tega res ne da nekako posplošiti. Pri sodelovanju pa je tako, /kakor kakšna družina, eni so pripravljeni, ker sami vidijo, da so izzivi./ (15) Imamo tudi to, /pomoč družini za dom./ (16) /Imamo laične delavce v družinah, tako da nam to veliko pomaga, da, ko v družinah vidimo, da dejansko ne funkcionirajo./ (17) da so /nam laični delavci neka podaljšana roka, ker pridejo direktno v družino in jih tistih osnov učijo./ (18) Eni so zelo pripravljeni, ene pa je potrebno malo bolj vzpodbujati. Eni ne želijo ravno spuščati nekoga v družino, sploh v primerih nasilja. Imam zdaj en primer, ko pa povzročitelj nasilja, ki je bil nasilen do otroka, ravno ni kaj dosti pripravljen sodelovati oziroma prihajati na center za socialno delo. Pravi, da mi lahko pridemo tja, on pa na center za socialno delo ne bo hodil. V takem primeru čim bolj /vzpodbujaš delo z družino, delaš na zaupanju, gradiš odnos, da vidijo, da na nek način jim je to v pomoč./ (19) /V prvi vrsti smo mi, da družino opolnomočimo, da bi starši znali opravljati svojo funkcijo./ (20) /Šele kasneje pride do ukrepov, če se to ugotovi./ (21)

2. Kako razumete sodelovanje centra za socialno delo in osnovne šole?

/Da, če v šoli opazijo kakršne koli, ker mislim, da otrok v šoli preživi največ časa./ (22) /Šola je za moje pojme v prvi vrsti tista, ki bi morala opaziti, da nekaj ni ok z otrokom./ (23) Pri zdravniku je vsake toliko časa, v šoli pa vsak dan preživi toliko ur. /Šola je tista, ki bi morala na težave opozoriti./ (24) Je pa zelo odvisno. /Izkušnje so različne. Ene šole si zatiskajo oči, ene šole, tudi če je z otrokom res karkoli ne bodo sporočilo./ (25) /Ene šole pa takoj zaznajo, da nekaj ni v redu in poiščejo našo pomoč./ (26) /Rečejo, če bi se mogoče skupaj srečali in videli kaj je in kaj ni./ (27)

3. Opišite, kako običajno pri vas poteka to sodelovanje med vami in osnovno šolo?

/S tistimi, ki že tako dosti sodelujemo je po telefonu./ (28) recimo, da /sporočijo tu pa tu se nekaj dogaja in ni ok in kaj narediti./ (29) In /potem zaprosimo za poročilo, da opišejo kaj je./ (30) In na podlagi tega /skličemo

kakšen tim./ (31) Če gre za nasilje je tim takoj, obvestimo policijo. /Prisotnost na timih je odvisna od situacije./ (32) Če gre za nasilje je prisotna policija, zdravstvo. Recimo, da imajo otroci strah, da ne gredo v šolo in so pridružene tudi kakšne čustvene težave, je prisotno tudi zdravstvo, pediatrija./ (33)

4. V katerih primerih sodelujete z osnovno šolo?

/Vedenjske težave otrok./ (34) /Najprej se mi zdi, da želi šola rešiti s starši in poskušajo otroka kam vključiti. Če pa vidijo, da se zadeve ne spreminjajo, smo pa potek kar vsi vključeni, kot tim, da se poišče najboljše možnosti za otroka./ (35) Ali se vidi, da za otroka ni najboljše, da je v tem okolju, /se potem začnemo pogovarjati o namestitvi v stanovanjske skupine, zavode, da se ga izključi iz tega okolja./ (36)

5. Kaj je namen tega sodelovanja?

/Namen vidim v tem, da se poiščejo rešitve./ (37) in /da smo vsi seznanjeni s tem kar se dogaja./ (38) Če je vsak na svojem področju in dela po svoje, to potem ni dobro za otroka./ (39) /Ali pa to, da se otroka vključuje v ne vem koliko različnih služb, recimo, da se reče, pojdi k psihologu, pa pojdi k pedopsihiatru, pa pojdi na družinsko terapijo, pa pojdite tam. Jaz mislim, da je boljše, da če je obravnava, da je ena konkretna, oziroma, da vsi vemo za kaj se gre./ (40) /Ne da psiholog dela nekaj po svoje, v šoli nekaj po svoje. Otrok je pa na koncu razdeljen na različnih področjih./ (41)

6. Kje na splošno vidite prednost sodelovanja med OŠ in centrom za socialno delo?

To kar sem omenila, /da se ne pošilja otroka od enega strokovnjaka k drugemu in s tem je tudi obravnava bolj konkretna, absolutno./ (42) Če samo šola zmore s starši potem super, /kadar so pa večji izzivi je pa zelo pomembno sodelovanje./ (43)

7. Kako poteka vaše sodelovanje z OŠ, ko v sodelovanju z otrokom in njegov družino ugotovite, da otrok potrebuje pomoč in podporo pri šolskem delu ?

/Če bi se to vedelo, bi kontaktirali mi./ (44) /Ampak pravzaprav je šola tista, ki mora dati predlog za komisijo o usmerjanju./ (45) Recimo, da bi se videlo, da otrok nima takih sposobnosti. /Meni se zdi, da je podpora in pomoč zagotovljena, oziroma mora biti zagotovljena s strani osnovne šole./ (46) V šoli so tisti, ki morajo videti, ali otrok zmore ta program in kje rabi pomoč. Tukaj bi starši lahko rekli, da mu ne gre. /Ampak nimamo toliko vpogleda v šolsko delo, kaj on zmore./ (47) Recimo bilo je, ko je ena mamica svojega otroka videla kot zelo nadpovprečnega pri matematiki. Dejansko smo imeli tim in je rekla, da ga bo dodatno in še drugam vpisala. /Pedagoginja šole pa je rekla, da je otrok povprečen in nič nadpovprečen. Dejansko je bila mama tista, ki je otroka silila. In tukaj se reče, da tukaj pa ni smiselno, da bi šel k dodatnem pouku, a boljše dopolnilnem./ (48) /V timske srečanja pa vedno vključujemo družino./ (49) /če pa je samo kak posvetovalni tim, potem je drugače, smo potem samo stroka, da se med sabo dogovorimo kaj vsak vidi in niso vedno starši prisotni./ (50) /Naknadno pa se jih vključi./ (51) Večkrat je tako, da je /tim eno uro prej, da se mi stroka med sabo, aha pri zdravstvu je tako, na šoli je tako, da vidimo kako družina funkcionira./ (52) /Naredimo načrt kako potem z družino, kako ji to predstaviti./ (53) /Vključitev otrok v srečanja pa je odvisna od starosti./ (54) /teh manjših ne./ (55) so /po navadi samo kakšni pogovori pri nas na bazi igre./ (56) Zdaj če pa so /starejši mladostniki pa jih absolutno vključimo, če se ugotovi, da v družini ni ok, se pogovarjamo z njimi o namestitvi izven družine, o zavodih./ (57)

a. Kje vidite vlogo družine v medsebojnem sodelovanju?

/Zaradi družine se pravzaprav zgodi tim in je prav da so prisotni./ (58) /Brez družine mi lahko ne vem kaj delamo, ker če družina ni aktivna in ni pripravljena sodelovati./ (59)

b. Kje vidite prednost tega, da so tudi oni vključeni?

/Da tudi oni povedo kaj želijo, potrebujejo./ (60) /Saj se gre za pravzaprav za njih./ (61) Se mi zdi pomembno, da še dodam, da /imamo tudi pomoč družini za dom, preko katerega imamo laične delavke, ki vstopajo v družino in otrokom tudi nudijo učno pomoč./ (62) /Pravzaprav preko učne pomoči mi vstopamo v družine./ (63) /V teh primerih so laične delavke v izjemno podporo družini, saj hodijo z njimi tudi na govorilne ure, se učijo in so tam za družino./ (64)

8. Kako bi opredelili svojo vlogo pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

/Svojo vlogo vidim v pomoči družini, da svojo funkcijo zmore opraviti./ (65) /Ravno tako vidim svojo vlogo v vzpodbudi staršev./ (66) /v učenju veščin, ki bi jih kot starši morali opravljati ter na kakšen način spremeniti vzorce./ (67) (npr. kričanje oziroma napačni vzgojni prijemi). /Da se jih uči drugače ravnati z otrokom, ker vsak otrok je za sebe./ (68) Neki hiperaktivni otroci potrebujejo nekaj drugega. Otroci vedno zrcali, da je v družini nekaj narobe. Zmeraj se tako izkaže. Otroci sam po sebi nima nekih težav.

9. Kako bi opredelili vlogo OŠ pri razreševanju izzivov, s katerimi se otroci soočajo v šoli in doma?

Da jih tudi oni, saj imajo tudi oni svetovalno službo. /Njihovo vlogo vidim v pogovorih z otrokom in njegovo družino./ (69) /V pomoči staršem, kako drugače./ (70) /Mi, kot center smo res takrat, ko svetovalna služba ne zmore več, oziroma, ko starši ne želijo več sodelovati./ (71)

10. Kje vidite ovire za bolj učinkovito sodelovanje med CSD in OŠ?

/Zadovoljstvo s sodelovanjem z osnovnimi šolami je odvisno s katero osnovno šolo sodelujemo./ (72) Ene so super, druge pa ne. Ovire za boljše sodelovanje vidim predvsem od tega, kako človek stvari vidi, saj /neke šole si kar zatiskajo oči in je odvisno kaj in kako vidiš in kar vse pometeš pod preprogo./ (73) lahko pa takoj pokličejo in rečejo, tukaj se nekaj dogaja, kako bi bilo dobro rešiti.

a. Kje vidite vaš prispevek pri premagovanju teh ovir?

/Se mi zdi velika aktivnost, kadar je neka informacija, da se čim več vključi, da preverim vse informacije, kam je otrok vključen, kam je družina in da se išče vire moči, kam bi lahko družino usmerili./ (74)

11. Za koliko občin je krajevno pristojen vaš CSD?

/2 občin./ (75)

12. Koliko zaposlenih je na vašem CSD?

/13./ (76)

PRILOGA 7: Odprto kodiranje

Intervjuji s svetovalnimi delavkami iz OŠ

Intervju D:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
D1	(Kako poteka sodelovanje med OŠ ter otrokom in njegovo družino?) Sodelovanje je zelo različno.	Različno sodelovanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D2	...povabimo vse skupaj, tudi razredničarko, saj se vse stvari dogajajo v razredu, na govorilnih urah in roditeljskih sestankih.	Srečanje vseh udeleženi v problemu	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D3	...ena možnost, da se oni sami odločijo za sodelovanje...	Samoodločanje za sodelovanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D4	...se potem dogovorimo kdaj se lahko dobimo.	Skupni dogovor o srečanju	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D5	Odvisno pa je od tematike, ali je otrok takoj prisoten, ali ne.	Prisotnost otroka odvisna od tematike	Vključitev otroka in njegovo družino v proces sodelovanja	Vloga otrok in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
D6	...se najprej pogovorimo odrasli in potem seveda vključimo otroke, če je to potrebno.	Vključitev otroka po potrebi Pogovor med odraslimi	Vključitev otroka in njegovo družino v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
D7	Meni ostanejo dejansko razne subvencije (subvencije za kosila, malice, šole v naravi oziroma zadeve, ki so povezane z denarjem). In v teh primerih otrok velikokrat ni potrebno vključiti.	Ne vključitev otrok v primeru subvencij	Vključitev otroka in njegovo družino v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
D8	Vključiti jih je potrebno takrat, kadar bi družini zaradi pomanjkanja denarja pripadala subvencija, na primer kosilo, otrok pa noče hoditi jesti.	Vključitev otrok v primeru izostanka od kosila	Vključitev otroka in njegovo družino v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
D9	...kjer so pa vzgojne zadeve, ali pa učne, pa nastopi vloga pedagoginje ter psihologinje.	Vloga svetovalne službe v primeru vzgojnih in učnih izzivov	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D10	...v sodelovanje se vključi otroke in starše, center za socialno delo.	Vključitev vseh udeleženi	Vključitev otroka in njegovo družino v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
D11	Tukaj na našem področju, se in mi, svetovalni delavci šol in socialne delavke in	Dobro sodelovanje	Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem	Sodelovanje OŠ in CSD

	direktorica centra hvalijo vsaka po svojih kanalih, kako dobro sodelujemo.			
D12	...na naših aktivih, teh šolskih jamrajo, pa ne moremo sodelovati, pa ni nobenega na centru in tako naprej. Isto pa je na skupnosti centrov, da ne morejo s šolami.	Slabo sodelovanje	Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem	Sodelovanje OŠ in CSD
D13	Tudi obiskov na domu ni več.	Odsotnost obiskov na domu	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D14	Veliko pomeni to, da ni to samo birokratsko, formalno sodelovanje...	Sodelovanje je več kot formalno sodelovanje	Pomen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D15	...da lahko nekoga pokličeš, ko imaš nek podatek, s katerim ne veš kaj bi počel...	Vedno se lahko obrneš po podporo in pomoč	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D16	...da pokličeš socialno delavko in rečeš, kaj naj tukaj...	Podpora in pomoč, ko ne znaš več naprej	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D17	Veliko pomeni to neformalno sodelovanje.	Velik pomen neformalnega sodelovanja	Pomen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D18	...smo imele občinski aktiv, kjer smo načrtovale akcije, skupne zadeve. Mi smo že takrat začeli s sodelovanjem s centrom.	Načrtovanje skupnih akcij na občinskih aktivih	Sodelovanje med OŠ in CSD nekoč	Sodelovanje OŠ in CSD
D19	Me se dobivamo vsak mesec 1krat.	Mesečno enkrat znotraj šol	Pogostost sodelovanja med OŠ in CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D20	Poleg smo povabile tudi socialne delavke iz centra za socialno delo, s katerimi se dobivamo 2krat letno, 1krat na šolskem področju, 1krat pa na centru.	Letno dvakrat	Pogostost sodelovanja med OŠ in CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D21	In za mene je to sodelovanje, da je formalno in neformalno.	Formalno in neformalno	Pomen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D22	Tudi punce, ko so na praksi in imamo ta sestanek imajo možnost, da se ga udeležijo, saj hočemo ta kontakt obdržati in tudi širiti in razbiti tabuje o tem sodelovanju.	Obdržati stik med CSD in prostovoljkami	Pomen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D23	...da se malo pomenimo, kako je kje, da se potem odloča naprej.	Pogovor in odločanje o prihodnosti	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D24	...kar se tiče teh sodelovanj je tudi to, da so tudi multidisciplinarni timi, v katere je na centru vedno vključena tudi šola.	Multidisciplinarni timi	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D25	Jaz največ sodelujem zaradi	Romska	Primeri	Sodelovanje OŠ in

	Romov.	problematika	sodelovanja s CSD	CSD
D26	...potem, ko zaznamo kakšne velike težave.	Večji izzivi	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D27	Da smo tudi mi nekje v ozadju, saj se velikokrat pristopi do družine s tem, da pomagamo otroku.	Vstop v družino preko učne pomoči	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D28	...sodelujemo v kakršnem koli primeru, tudi kakšno prešolanje.	Prešolanje otroka	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D29	Po navadi je več sodelovanja s centrom za socialno delo, ko pridejo novi učenci iz kje drugje in kaj opazimo in pokličemo na center, če so iz prejšnjega centra za socialno delo, ki je bil pristojen za otroka dobili kakšne podatke.	Prihod novih učencev	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D30	Namen sodelovanje vidim predvsem v tem, da je neformalno, saj se lahko na nekoga obrnem, z njim podelim, da vidim drug vidik.	Videnje drugega vidika ter podpora in pomoč	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D31	In tudi to, saj mi ne vemo vsega, kar lahko center naredi, ali pa policija.	Nepoznavanje celotnih procesov podpore in pomoči na CSD	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D32	Prednost kot rečeno vidim v tem, da se lahko na njih obrnem, da me jih ni strah poklicati, če kaj potrebujem.	Vedno nudijo podporo in pomoč Brez strahu vstopiti v stik z njimi	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D33	V primeru učnih težav, tudi staršem tako rečem. Prva stvar, da je potrebno najprej izkoristiti brezplačno pomoč (pouk, sodelovanje pri pouku, dopolnilni pouk, medsebojna pomoč), saj to je vse organizirano znotraj šole.	Pomoč organizirana znotraj šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D34	Potem pa sledi postopek usmerjanja...	Sodelovanje s CSD v primeru postopka usmerjanja otroka	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D35	Ko se zaznajo učne težave in kdorkoli jih že zazna, lahko je to psihologinja ali kdorkoli na katerega se otrok in njegova družina obrnejo.	Psihologinja oz. kdorkoli to zazna	Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D36	...mi pokličemo na center, to je tisto neformalno, če s to družino mogoče center za socialno delo že	Klic na CSD s strani OŠ	Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi

	sodeluje.			podpora za šolski uspeh
D37	...skupaj načrtujemo kako in kaj.	Skupno načrtovanje	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D38	...načrtujemo na rednih sestankih, če je pa vmes pa vmes.	Načrtovanje na rednih sestankih in ko je to potrebno	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D39	(Kako poteka nadaljnje sodelovanje?) Na vse načine, kar je možno.	Sodelovanje na vse načine	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D40	...v okviru šole enkrat letno strokovno ekskurzijo in obiskujemo različne ustanove, ki se ukvarjajo z osnovnošolskimi otroki in ko je to zdravilišče Rakitna začelo s štirinajst dnevnimi tečaji vzgojnih zadev smo imele ekskurzijo in obvestile center za socialno delo in tiste socialne delavke, ki so imele takrat čas, so šle z nami. In tudi one če kam gredo ali imajo kakšno zanimivo predavanje, tako kot bo zdaj to o nasilju nas povabijo.	Izobraževanje o različnih temah na strokovnih ekskurzijah	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
D41	...v primeru nasilja, takoj ko to zaznamo kontaktiramo center, saj tako piše tudi v priročniku o nasilju.	Nasilje	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D42	Uradno se srečamo in spregovorimo s socialnimi delavkami tudi v nadaljnje o tem primeru, vprašamo kako je.	Srečanje in poizvedovanje o primeru	Sodelovanje po prvem stiku	Sodelovanje OŠ in CSD
D43	...ko so multidisciplinarni timi in se jih udeležujemo ni rečeno, da bo tema teh timov otrok, ki obiskuje ravno našo šolo.	Primeri dobrih in slabih praks dela z učenci	Sodelovanje po prvem stiku	Sodelovanje OŠ in CSD
D44	...ko je imel fant velike vzgojne težave, vsi smo se ukvarjali z njim...	Delovni odnos v primeru vzgojnih težav	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D45	...oče je mesečno hodil v šolo...	Mesečni obiski očeta na šoli	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju

D46	...otrok klical na sos telefon.	Otrok vzpostavil prvi stik	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
D47	Takrat pa nismo mi najprej izvedeli, ampak je bil obveščen najprej center za socialno delo in policija in so takrat trije prišli (dežurna iz centra, iz policije in koordinatorica za nasilje).	Vzpostavitev sodelovanja s strani Sos telefona	Vzpostavitev prvega stika	Sodelovanje OŠ in CSD
D48	Svojo vlogo vidim v tem, da starše naučim, da je na prvem mestu učitelj, ki otroka poučuje, potem razrednik, da se otrok na njega obrne. Potem sledi svetovalna služba, pomočnica ravnatelja, ravnatelj.	Naučiti starše 5-stopenjskega modela (učitelj-razrednik-svetovalna služba-pomočnik ravnatelja-ravnatelj)	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
D49	Svojo vlogo vidim tudi v tem, da skušamo z vsemi instrumenti, ki jih imamo znotraj šole pomagati in se potem, ko ne vemo, ko ne znamo, obrnemo na center za socialno delo.	Pomoč z vsemi instrumenti znotraj šole ter kontaktiranje CSD-ja, ko ne zmorejo več	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
D50	...sodelovanje je potem formalno, neformalno pa sledi že med tem procesom, ko zbiramo podatke, če kdo kaj ve, ima kakšne informacije.	Neformalno sodelovanje že med procesom, sledi formalno	Potek sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D51	Imamo tudi mi stvari, ki jih poskusimo prej, preden se obrnemo na center.	Na začetku podpora in pomoč znotraj šole	Potek sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D52	Najprej pošlje vabilo razredničarka, včasih ga napiševa kar skupaj pa se podpiše samo razredničarka, naslednjič napišem tako, da morajo priti k meni in da je na vabilu spodaj še napisano, da je v vednost centru za socialno delo...	Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
D53	...najprej naredimo vse kar je možno tukaj, saj so tudi nekatere prilagoditve možne tukaj, brez odločb.	Podpora in pomoč družini brez odločb	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
D54	Formalno vlogo centra vidim, ko na šoli izkoristimo vse možnosti, instrumente, prilagoditve.	Podpora in pomoč CSD, ko na šoli izkoristimo vse	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge CSD pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
D55	Neformalno pa tudi vmes.	Neformalna	Vloga socialne	Razumevanje vloge

		podpora in pomoč skozi celoten proces	delavke	CSD pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
D56	Jaz osebno ovir ne vidim.	Odsotnost ovir	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
D57	Jaz se lahko obrnem na katerikoli center in včasih sem dobila tudi kakšne podatke, ki jim mogoče ne bi smela dobiti, a sem jih potrebovala za svoje delo.	Pozitivne izkušnje	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D58	Na splošno se mi sodelovanje med OŠ in centrom za socialno delo zelo pozitivno...	Pozitiven odnos	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D59	...v primeru kakšne težave vedno v to sodelovanje vključimo razredničarke in vedno pridejo na sestanke in povedo kaj so one opazile.	Vključitev razredničark v skupno sodelovanje	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
D60	...mi s centrom sodelujemo tudi v okviru romske problematike...	Romska problematika	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
D61	V lanskem šolskem letu jih je bilo 941...	941 učencev	Število otrok na OŠ	Velikost OŠ

Intervju E:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
E1	Najprej so razredniki tisti, ki sodelujejo z otrokom in njegovo družino.	Začetek sodelovanja med razrednikom ter otrokom in njegovo družino	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E2	...se razrednik pogovori s starši, jih povabi na govorilne ure, ali pa na individualni razgovor.	Pogovor razrednikov s starši	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E3	Če pa je stvar tako pereča, da je potrebno da sodeluje še ena od naju iz svetovalne službe, potem v takem primeru vedno pošljem pisno vabilo.	Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E4	Vedno pisno povabim starše na srečanje.	Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E5	Največkrat na srečanje povabim tudi razrednika. Pa tudi učitelja predmeta, kjer so nastale težave. Tudi v	Srečanje in načrtovanje z razrednikom, svetovalno službo	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino

	primerih vedenjskih težav. Povabim učitelja, pri katerem so nastali ti konflikti u učencem. Potem se usedemo, pogovorimo.	in učiteljem predmeta, ki povzroča izzive		
E6	Kdaj pa kdaj, kar ni zelo pogosto, ampak po navadi z učencem posebej vodimo kakšen razgovor, pa ga takrat na skupno srečanje ne kličemo poleg.	Vodenje razgovora z učencem posebej	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E7	Kdaj pa kdaj pa ga tudi povabimo poleg, kar pa je bolj izjemoma.	Redka prisotnost učenca na srečanju	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E8	Vedno pa je najprej pisno vabilo, srečanje, razgovor, načrtovanje, kjer poskušamo narediti nek načrt...	Vabilo, srečanje, razgovor, načrtovanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E9	...včasih se srečamo večkrat, včasih zadostuje enkrat, čisto odvisno od situacije in učenca, kako odreagira na stvari in koliko je pripravljen narediti.	Odvisno od učenca in situacije (enkrat ali večkrat)	Pogostost sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E10	Lansko šolsko leto smo s centrom za socialno delo kar veliko sodelovali.	Velikokrat	Pogostost sodelovanja med OŠ in CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E11	Drugače sodelujemo bolj telefonsko, pa tudi na njihove multidisciplinarne time smo vabljeni.	Prevladovanje telefonskega sodelovanja	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E12	Telefonsko pa res sodelujemo veliko.	Telefonsko	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E13	Kakšna družinska problematika, kakšno nasilje.	Družinska problematika, nasilje	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E14	Sodelujemo tudi v primeru izostajanja od pouka.	Izostajanje od pouka	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E15	Drugače pa, če damo kakšno prijavo.	Prijava	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E16	...smo vabljeni tudi na kakšno sodišče, za kakšno družinsko zadevo, o kateri ne starši ne otroki v šoli ne spregovorijo, a nas potem vabijo na zaslišanje, kot priče.	Zaslišanje na sodišču	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E17	Da smo seznanjeni s stvarmi, da s strani centra za socialno delo dobimo podporo, ko jo potrebujemo.	Seznanjenost in podpora s strani CSD	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E18	Če je to dobro sodelovanje, pa da eni in drugi delamo na tem, na izboljšanju določene problematike, potem je to seveda super.	Izboljšanje določene problematike	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E19	Jaz mislim, da to	Pozitivne izkušnje	Doživljanje	Sodelovanje OŠ in

	sodelovanje, ki smo ga imeli letos, da je bilo v redu.		medsebojnega sodelovanja	CSD
E20	Včasih bi človek rad malo več nekega sodelovanja, pa več obveščanja med sabo.	Več medsebojnega obveščanja	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E21	Saj potem midve s sodelavko kar včasih teživa in kličeva.	Vztrajanje svetovalne službe	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E22	Kadar je primer družinska problematika o kateri mi niti dosti ne vemo, potem prvi stik vzpostavi center za socialno delo. Center zaprosi za kakšna poročila.	CSD zaprosi za poročilo v primeru družinske problematike	Vzpostavitev prvega stika	Sodelovanje OŠ in CSD
E23	Če pa mi opažamo neke stvari, potem pa je prvi stik vzpostavljen iz naše strani in poročamo centru.	S strani šole v primeru zaznavanja določenih stvari	Vzpostavitev prvega stika	Sodelovanje OŠ in CSD
E24	To je zdaj odvisno, ker o vseh družinskih situacijah tudi mi na šoli ne vemo vsega.	Ne zaznavanje izzivov s katerimi se soočajo otrok in njegova družina	Vzpostavitev prvega stika	Sodelovanje OŠ in CSD
E25	...po prvem stiku, napišemo poročilo, potem pa jaz kar sama kdaj pa kdaj pokličem in vprašam kako je zdaj situacija in kaj se dogaja.	V obliki poročil in telefonskih klicev	Sodelovanje po prvem stiku	Sodelovanje OŠ in CSD
E26	Te stvari pa z njihove strani niso tako, da bi oni ne vem koliko nas klicali in spraševali kako je z otrokom v šoli.	Odsotnost sodelovanja s strani CSD	Sodelovanje po prvem stiku	Sodelovanje OŠ in CSD
E27	...sem kar jaz večkrat socialno delavko klicala in rekla, pogledajte pri otroku ni nobenega napredka, nič se ne spremeni, dajte poskusit malo več apelirati na starše in tako.	Nadaljevanje sodelovanja s strani svetovalne službe	Sodelovanje po prvem stiku	Sodelovanje OŠ in CSD
E28	Potem je bolj naša nalogo, da mi kličemo na centre.	Vzpostavitev nadaljnega sodelovanja s strani svetovalne službe	Sodelovanje po prvem stiku	Sodelovanje OŠ in CSD
E29	Lansko leto smo se s socialno delavko srečali dvakrat, ko je ona prišla k nam, na našo šolo.	Srečanje je bilo dvakrat letno	Pogostost sodelovanja med OŠ in CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
E30	Ena od naju je prisotna, v enem primeru srečanja je bila prisotna tudi razredničarka.	Svetovalna služba in razredničarka	Udeleženosť na srečanjih	Sodelovanje OŠ in CSD
E31	Pri teh dveh srečanjih je šlo za različne vsebine, zato je tudi različno kdo je prisoten na teh srečanjih.	Odvisno od vsebine	Udeleženosť na srečanjih	Sodelovanje OŠ in CSD
E32	Na enem srečanju je socialna delavka iz centra želela, da se samo	Seznanjenost staršev o srečanju	Vključitev otroka in njegove družine v proces	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem

	pogovorimo kako gre učencu v šoli, starši so bili s tem seznanjeni.		sodelovanja	sodelovanju
E33	Če pa gre bolj za take zadeve, ki se tičejo domačih razmer pa učitelj o tem nima informacij, pa bolj na srečanjih sodelujemo sami.	V primeru družinske problematike sodelovanje brez učitelja	Udeležnost na srečanjih	Sodelovanje OŠ in CSD
E34	V primeru tega iz 5. razreda je mamica vedela za srečanje in to ni bil noben problem.	Seznanjenost staršev o srečanju	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
E35	V primeru fantka iz 4. razreda so pa bili starši seznanjeni oziroma mamica seznanjena po obisku socialne delavke iz centra za socialno delo, ker je takrat šlo za drugo vsebino oziroma po mojem mnenju primer še ni bil tako razvit in to sodelovanje centra s starši ne poteka na istem nivoju kot v prvem primeru.	Ne seznanjenost staršev o srečanju na šoli zaradi še ne razvite vsebine	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
E36	Mi moramo imeti neka soglasja staršev, da lahko z učenci, center za socialno delo pa ne, saj gre za njihovo presojo.	Soglasje staršev za delo z otrokom	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
E37	...ali mora biti tudi tisti, ki zastopa interese otroka prisoten, to je njegov zagovornik in so na centru za socialno delo rekli, da ni potrebno, saj center presodi ali je to potrebno ali ne.	Ne prisotnost staršev, če se tako presodi	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
E38	Mi se v primeru slabega učnega uspeha večinoma pogovarjamo o temu, kako se sploh učiti, kako se popoldan organizirati, kako postaviti ustaljen red o delavnih in učnih navadah.	Pogovor o učnih in delovnih navadah	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
E39	Včasih, če je več nezadostnih postavimo kar kakšne roke, datumsko opredelimo, kdaj bo kdo popravljal kakšno stvar. Tudi skupaj z učiteljem, da tudi učitelj ve. Tako konkretno vidim svojo vlogo.	Načrtovanje rokov in popravljanje ocen v šoli	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
E40	V primeru družinskih situacij, pa je težje kot je bilo včasih. Včasih sem šla jaz tudi veliko domov.	Odsotnost obiskov na domu v primeru težkih družinskih situacij	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
E41	Tudi s centrom smo šli skupaj na dom, da so s	Obiski na domu	Sodelovanje med OŠ in CSD nekoč	Sodelovanje OŠ in CSD

	centra prišle in smo šle skupaj na dom. Na dom smo kar veliko šli.			
E42	Zdaj pa vse vabimo na šolo.	Srečanje na šoli	Sodelovanje med OŠ in CSD danes	Sodelovanje OŠ in CSD
E43	Zdaj nekatere ženske to same sprožijo, tudi na center in potem mi od njih izvemo, ko dobimo poročilo iz centra.	Poročilo iz CSD	Vzpostavitev prvega stika	Sodelovanje OŠ in CSD
E44	Za vsakega otroka, ki je v naši šoli in je v procesu podpore in pomoči na centru za socialno delo mi v večini dobimo poročilo.	Poročilo za vsakega otroka	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E45	Pri učni uspešnosti otrok center nima neke vloge.	Odsotnost vloge CSD	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
E46	Vlogo centra vidim bolj v primeru kriznih družinskih situacijah.	Krizne družinske situacije	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge CSD pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
E47	Učne zadeve razrešujemo v šoli.	Pomoč organizirana znotraj šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
E48	Je pa včasih to povezano, če se nekaj dogaja v družini je skoraj pravilo, da so tudi druge zadeve.	Povezanost šolskega neuspeha z drugimi izzivi	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
E49	Jaz za lani lahko rečem, da je bilo naše sodelovanje v redu, da smo dobro sodelovali.	Pozitivne izkušnje s sodelovanjem	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E50	Leta nazaj je bilo malo manj tega sodelovanja in potem sploh ne vem njihove vloge. Če nimaš sodelovanja z njimi, potem nimaš kaj ocenjevati.	Ne videnje vloge CSD v primeru ne sodelovanja	Odsotnost sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
E51	Mogoče bi bilo fajn, da bi bili ti obiski na šoli pogostejši. Mislim, da zdaj ko so odložile nekaj dela, da lahko tudi naredijo več obiskov, kot prej in niso samo strogo na centrih.	Pogostejši obiski s strani CSD	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno sodelovanje
E52	Želim pa si tudi več obveščanja z njihove strani, saj tega ni. Nismo seznanjeni.	Več obveščanja s strani CSD	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno sodelovanje

E53	Za nazaj, ko sem jaz prišla tukaj delati smo veliko več sodelovali in šli na domove.	V preteklosti je bilo sodelovanje večje	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno sodelovanje
E54	Svoj prispevek vidim v tem, da sama pokličem na center in povprašam o primeru. Ravno tako kliče moja sodelavka.	Telefonski klici na CSD	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov, s katerimi se sooča otrok in njegova družina
E55	Lani jih je bilo 370 učencev, skupaj s podružnicami.	370 učencev	Število otrok na OŠ	Velikost OŠ

Intervju F:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
F1	... lahko ga napoti učitelj, učeči razrednik,...	Preko učitelja in učečega razrednika	Vzpostavitev prvega stika s svetovalno službo ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F2	... zaradi učnih, vzgojnih ter kakršnih koli težav.	Vzgojne, učne ter kakršne koli težave	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F3	... da se oglasijo starši, da imajo težave.	Preko staršev	Vzpostavitev prvega stika s svetovalno službo ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F4	Lahko jaz sama opazim, da je s kakšnim otrokom kaj,...	Opažanje z moje strani	Vzpostavitev prvega stika s svetovalno službo ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F5	... lahko imamo kdaj tudi kakšne sosedo, ali kakšnega znanca, ki opozori na kakšno stvar, ki se dogaja, pa mogoče ne vemo.	Opozorila iz okolice	Vzpostavitev prvega stika s svetovalno službo ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F6	Otroci pridejo tudi sami.	Otroci sami	Vzpostavitev prvega stika s svetovalno službo ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F7	Sodelovanje z otrokom in njegovo družino poteka na srečanjih pri meni,...	Srečanja pri svetovalni delavki	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F8	... v razredu, na hodnikih,...	Stik znotraj šole	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F9	... ni vezano samo na mojo pisarno.	Sodelovanje ni vezano na pisarno	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino

F10	Največkrat sodelujemo zaradi učnih težav, pa vzgojnih težav.	Vloga svetovalne službe v primeru vzgojnih in učnih težav	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F11	Vedno vključim in tudi razrednika.	Vedno vključitev otroka in njegove družine ter razrednika	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F12	Kot prednost vidim to, da če se ne vključimo vsi in ne gremo vsi v isto smer, ni učinka.	Brez vključitve ni učinka	Prednost vključitve otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F13	... ko vidimo, da imamo isti problem in da hočemo otroku dobro in vodimo pot v eno, enako smer, smo tukaj na pol poti do rešitve.	Načrtovanje, dogovarjanje zelenih rešitev je pol rešitve izziva	Prednost vključitve otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F14	Zelo je pomembno, da otrok vidi, da mu vsi isto hočemo, ne da ga prvič tožarimo staršem, ali pa starši otroka nam,...	Otrok vidi, da ima ob sebi spoštljive in odgovorne zaveznike	Prednost vključitve otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F15	... da smo mi edini varovalni dejavnik v njegovem življenju, kar se tiče učenja, kar se tiče včasih tudi vzgoje.	Šola lahko predstavlja edini varovalni dejavnik v otrokovem življenju	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F16	... starejši kot je otrok, več odgovornosti za svoje uspehe želimo, da prevzame.	Prevzem odgovornosti za svoje uspehe	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F17	... da prevzame čim več odgovornosti, kolikor le razvojno lahko, da mu s tem pomagamo...	Pomoč pri prevzemu odgovornosti	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F18	... da po eni strani tudi sprejema našo pomoč...	Sprejemanje podpore in pomoči s strani otroka	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F19	... da naredi tisto kar lahko.	Izpeljevanje dogovorov, po zmožnostih	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F20	Vlogo družine pa vidim v tem, da je podporni element.	Družine je podporni element	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
F21	Fajn je, da se dogovorimo, da najdemo kompromis, da najdemo stične točke, potem je to zgodba o uspehu.	Dogovor, iskanje skupnih poti je zgodba o uspehu	Prednost sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
F22	... da takrat lahko pokličem, da mi pomagajo.	Ko ne znam več, da lahko pokličem na CSD	Pomen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F23	... kadar ne vemo kaj storiti.	Ko sem v negotovosti, da lahko vzpostavim stik	Pomen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F24	Kadar imamo otroka, pa mi	Ko izkoristimo vse	Namen sodelovanja	Sodelovanje OŠ in

	izkoristimo vse naše, bomo rekli vire pomoči, učne, vzgojne, pravne in ugotovimo, da bi bilo fino, da se starši udeležijo tudi kakšnega posvetovalnega ali svetovalnega razgovora na centru za socialno delo.	vire znotraj šole, se obrnemo na CSD	s CSD	CSD
F25	Kadar so tukaj tudi sumi kakšnih kaznivih dejanj, neprimerne družbe,...	Sumi kaznivih dejanj	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F26	Kadar opažamo, da gre za zanemarjanje otrok prav gotovo,...	Zanemarjanje otrok	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F27	... kadar opažamo sum nasilja v družini,...	Nasilje	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F28	... kadar opažamo alkoholizem ali pa kakšno bomo rekli tako neprimerno družinsko okolje.	Družinska problematika	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F29	... če imamo kake socialne stiske,...	Socialne stiske	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F30	... če recimo dobimo kakšno pripombo, na primer, če kdo od sosedov reče, se mi zdi, ampak ne bi na center ali policijo klical. In to naredi preko nas.	Opažanje izzivov, s strani okolice	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F31	Sodelovanje poteka tako, jaz imam en tak način, da najprej pokličem punce na center za socialno delo.	Najprej telefonsko	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F32	... in pokličem, povem, napišem dopis, komuniciramo na različne načine (preko e-pošte, preko telefona, preko uradne pošte). Tako da smo čim bolj na vezi.	Komuniciranje na različne načine (preko e-pošte, telefona, uradne pošte)	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F33	Imamo pa tudi timske sestanke, kadar so kakšne skupine.	Multidisciplinarni timi	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F34	Potem se srečujemo na kakšnih srečanjih, ki jih organizira študijska skupina ali pa zavod za šolstvo.	Srečanja organizirana s strani študijskih skupin in zavoda za šolstvo	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F35	Srečamo se tudi kdaj na sodišču,...	Srečanja na sodišču	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F36	...neformalna srečanja, da bi jih mi vabili na šolo, to ne, ampak bolj tako, strokovne službe med sabo.	Odsotnost neformalnih srečanj	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F37	Jaz vidim namen v podpori pri našem delu in delu na vsem v dobrobit in korist otroka.	Podpora pri našem delu	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F38	Prednost sodelovanja je, da se razširi paleta možnosti pomoči.	Razširitev palete možnosti podpore in pomoči	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD

F39	Prednost je tudi to, da so oni vseeno bolj uradni organ, imajo določena pooblastila, določene možnosti, govorim o nameščanju v vzgojne zavode, o spremljanju družine, o odgovornosti staršev do centra za socialno delo drugače, kot do šole.	CSD ima več določenih pooblastil	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F40	... imajo oni vpogled v družino drugačen, oni lahko gredo popoldan v družino, mi težje, ali pa ne.	Večji vpogled v družino s strani CSD	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
F41	Tukaj jaz nimam te izkušnje, moram reči.	Odsotnost vloge CSD	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
F42	... tukaj teh konkretnih pomoči ni.	Odsotnost konkretnih pomoči	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
F43	Je preko prostovoljce, ampak mislim, da ne preko centra za socialno delo, a preko drugih društev za razvijanje prostovoljnega dela, ali pa srednje šole, ko imajo neobvezne izbirne vsebine.	Preko prostovoljcev iz različnih društev	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
F44	Ko se na primer vodi obravnava za otroka in njegovo družino na centru, nas oni zaprosijo za poročilo, kak timski sestanke.	Poročilo za vsakega otroka	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F45	Če je prisotna učna problematika je na timskih sestankih govora o učni pomoči, a mi iščemo neke naše notranje ali pa zunanje rezerve.	Iskanje notranjih in zunanjih podpornih elementov	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
F46	Če se otrok obrne po pomoč je moja naloga, da mu pomagam.	Podpora in pomoč otroku	Vloga svetovalna delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
F47	Jaz delam na tem, da bi mi otroci zaupali. Če mi otroci zaupajo, potem jim lahko pomagam, ker vidim pravi razlog.	Delanje na zaupanju meni s strani otrok	Vloga svetovalna delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
F48	... svojo vlogo vidim v	Dostopnost s strani	Vloga svetovalna	Razumevanje svoje

	tem, da so moja vrata vedno odprta in da je otrok prvi.	mene, saj je otrok vedno prvi	delavke	vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
F49	Iz mojega zornega kota vidim vlogo centra za socialno delo v tistem, kar mi lahko pomaga, ko meni zmanjka nekih orodij, ali pa moči, ko nekako ne zmoremo več sami pri delu z družino.	Podpora in pomoč CSD, ko na šoli izkoristimo vse	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge CSD pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
F50	To da so preblokirani, to da imajo preveč neumnega dela.	Preobremenjenost socialnih delavk na CSD	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
F51	... moj prispevek je prva stvar, ki je, da imam dober odnos s puncami, ki delajo na centru za socialno delo...	Dober odnos s socialnimi delavkami na CSD	Prispevek pri premagovanju ovir	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
F52	...da jih razumem in da ne govorim, da oni nič ne delajo in naredijo.	Moje razumevanje njihovega dela	Prispevek pri premagovanju ovir	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
F53	... jaz vidim moj prispevek predvsem v razumevanju, pa da jih razumem, da non stop zelo delajo, zakonodaja pa jim omogoča, da bi lahko rekle, učinkovitost.	Moje razumevanje njihovega dela	Prispevek pri premagovanju ovir	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
F54	Smo bili vsi zadovoljni.	Zadovoljstvo iz vseh strani	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
F55	325.	325	Število otrok na OŠ	Velikost OŠ

Intervju G:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
G1	S starši večinoma dobro sodelujemo pri običajnih šolskih stvareh (slabše ocene, ne opravljanje domačih nalog ...).	Dobro sodelovanje v primerih slabših ocen, ne opravljanja domačih nalog	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
G2	Težko je pa starše pridobiti k sodelovanju, kadar se pri učencih pojavljajo vedenjske težave, čustvene težave, zmanjšane sposobnosti na določenih področjih.	Slabše sodelovanje v primerih vzgojnih, čustvenih izzivov	Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
G3	S starši se v primeru različnih težav pokliče na sestanek z razrednikom in s svetovalno delavko.	Srečanje z razrednikom in svetovalno delavko	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino

G4	... v nekaterih primerih pa se starši branijo z vsemi mogočimi izgovori. Takrat se poslužimo tudi pomoči centra za socialno delo, da nam svetuje/pomaga.	V primerih nesodelovanja s strani staršev, podpora in pomoč CSD	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino
G5	Po mojem mnenju bi morali šole in centri za socialno delo bolj timsko pristopiti k reševanju različnih težav, ki se pojavljajo v družini.	Potreben bolj timski pristop k reševanju različnih izzivov v družini	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G6	Otrok v šoli preživi res veliko časa. V tem času bi mu lahko bolj pomagali, če bi vedeli, kaj preživlja, kakšne so domače razmere. Mi nimamo pristojnosti, da se vmešavamo v družino, center za socialno delo pa te pristojnosti ima, če se pojavijo težave.	Več obveščanja s strani CSD	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G7	Menim, da bi tudi opažanja šolskih delavcev lahko pripomogla k širši sliki dogajanja v družini, saj nam otroci marsikaj povedo.	Naše videnje bi lahko veliko pripomoglo k želenim rešitvam	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G8	Vsekakor bi morale informacije potovati v obe smeri.	Potrebno več informiranosti iz obeh stvari	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G9	Kadar pride do težav kontaktiram socialno delavko, s katero smo že večkrat sodelovale, ji razložim situacijo in jo zaprosim za mnenje, kako postopati.	Telefonski klic na CSD ter zaprositev za mnenje o tem, kako naprej	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G10	Če se tudi socialni delavki situacija zdi zaskrbljujoča, podamo pisno poročilo.	Pisno poročilo, v primeru zaskrbljujoče situacije	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G11	Nekajkrat sem bila potem kasneje povabljen na timski sestanek na centru za socialno delo.	Timski sestanki na CSD	Oblike sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G12	...v primerih nasilja v družini,...	Nasilje	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G13	... težjem ločitvenem postopku,...	Ločitveni postopek	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G14	... v primeru suma zanemarjanja otrok,...	Sum zanemarjanja otroka	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G15	... ob reševanju finančnega stanja družin.	Reševanje finančnega stanja družin	Primeri sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G16	Namen je čim bolj pomagati celotni družini, da bi si uredila svojo situacijo in bi bile življenjske razmere otrok boljše (primernejše).	Pomoč in podpora družini za ureditev življenjskih razmer v korist otroka	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD

G17	... je prednost v tem, da dobimo širšo sliko dogajanja...	Širša slika dogajanja	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G18	... da lahko učinkoviteje pomagamo,...	Učinkovitejša pomoč	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G19	... opolnomočimo družinske člane...	Krepitev otroka in njegove družine	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G20	... poskrbimo za boljši otrokov razvoj.	Podpora za boljši otrokov razvoj	Prednost sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD
G21	Center za socialno delo obvestimo o problematiki,...	Obvestilo CSD o problematiki	Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
G22	... nato pa je od centra za socialno delo odvisno, v kolikšni meri nas bodo vključili in v kakšni obliki bo potekalo sodelovanje (če sploh bo).	Odvisno od CSD, v kakšni meri nas bo vključil	Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
G23	Običajno šola (svetovalna delavka) obvesti center za socialno delo o svojih opažanjih...	OŠ obvesti o svojih opažanjih	Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
G24	... preko telefonskega pogovora.	Telefonski pogovori	Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
G25	Nadaljnje sodelovanje je odvisno od socialnih delavk, kako bodo vodile postopke pomoči.	Odvisno od načinov vodenja postopka, s strani socialnih delavk	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
G26	Po mojem mnenju smo šolske svetovalne delavke premalo vključene.	Svetovalne delavke smo premalo vključene v proces dela	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G27	Sama bi bila raje bolj obveščena o tem, kaj se dogaja z družino.	Želja po večji obveščenosti	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
G28	Na prvem srečanju (če do njega sploh pride) sva prisotni samo socialna in svetovalna delavka.	Odsotnost vključitev otroka in njegove družine na prvem srečanju	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
G29	Enkrat sem bila povabljena na timski sestanek, kjer so bili prisotni še starši, policist in socialna delavka.	Vključeni samo starši, policist in socialna delavka	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
G30	Prvo srečanje je namenjeno predvsem izmenjavi informacij. Naredimo tudi načrt, kaj bomo naredili v	Izmenjava informacij, načrtovanje dogovorov.	Namen sodelovanja s CSD	Sodelovanje OŠ in CSD

	šoli in kako bodo ukrepali na centru za socialno delo.			
G31	Nisem še bila prisotna na sestanku, kjer bi bil vključen tudi otrok.	Nimam izkušnje o prisotnosti otroka na medsebojnih srečanjih	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
G32	Se mi pa zdi prav, da na timski sestanek čim prej vključimo starše zato, da vsi slišimo vse plati zgodbe in da se v prenosu informacij kaj ne izgubi oz. spremeni.	Pomembna vključitev staršev v timske sestanke	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
G33	Moja vloga je v tem, da težave opazim ali pa me nanje opozorijo drugi...	Opazanje težav	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
G34	... da poskušam najti čim boljše načine pomoči.	Hitro ukrepanje in iskanje načinov pomoči	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
G35	Sebe vidim tudi v vlogi motivatorja, gonilne sile, da se postopki pomoči ne zaustavijo, ampak, da se jih izpelje do konca.	Motivator, oseba, ki vztraja	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
G36	... center za socialno delo še najbolj zaprta, toga ustanova od vseh prej naštetih.	CSD delo je toga ustanova	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G37	Z zdravnicami, psihologinjami in z delavkami iz Posvetovalnice imamo veliko boljše sodelovanje, so bolj pripravljene in vesele, ko pri reševanju težav želimo njihovo pomoč, nasvet, aktivnost.	Boljše sodelovanje z zdravnicami, psihologinjami, kot s CSD	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje OŠ in CSD
G38	Vlogo centra za socialno delo vidim v tem, da, če je potrebno, vzpostavlja takšno družinsko okolje, da se v njem otroci dobro počutijo, da so sprejeti, da se spodbuja njihov razvoj na vseh področjih, da so starši skrbni.	Vzpostavitev varovalnega družinskega okolja	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
G39	... da družini priskrbi potrebno pomoč, da bodo lahko bolje opravljali svojo nalogo.	Podpora in pomoč družini	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju

				izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
G40	... se preveč osredotočamo na nasilje v družini in pozabljam druga področja.	Preveč osredotočanja na nasilje, pozabljanje na druga področja	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
G41	Center za socialno delo se mi zdi premalo dostopna ustanova.	CSD premalo dostopna ustanova	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
G42	Stalno se dogaja, da se pritožujejo, da nimajo časa, denarja, pristojnosti in potem čakamo res do zadnjega, ko zaprosimo njih za pomoč.	Preveč čakanja na njih, v primeru, ko zaprosimo za pomoč	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
G43	Sama sem se odločila, da bom jaz opravila svoj del naloge, to je, da o opaženih težavah poročam tudi centru za socialno delo, potem pa bom videla, kako se bodo stvari odvijale.	Poročanje o svojih opažanjih na CSD in čakanje na njihovo podporo in pomoč	Prispevek pri premagovanju ovir	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
G44	Na šoli je 56 učencev.	56 učencev	Število otrok na OŠ	Velikost OŠ

Intervjuji s socialnimi delavkami s CSD

Intervju H:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
H1	Naše sodelovanje vedno poteka tako, da jih povabim pisno, na prvi razgovor jih nikoli ne povabim po telefonu.	Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
H2	V vabilu napišem, da imajo možnost spremeniti datum ali uro.	Skupni dogovor o srečanju	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
H3	Sodelujem v vseh primerih, kjer dobim neko pobudo, ali je to iz policije, ali šole.	Pobuda s policije, šole	Primeri sodelovanja z otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
H4	Ne moreš vstopiti v družino brez razloga, ali so kakšne težave, ali prekrški, kazniva dejanja ali pa dobimo iz šole, da so težave z otrokom.	Težave, prekrški, kazniva dejanja	Primeri sodelovanja z otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
H5	Meni osebno se zdi to zelo pomembno.	Velik pomen	Pomen sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
H6	Prednosti tega sodelovanja vidim v tem, ker cilj sodelovanja med vsemi institucijami naj bi bil da se komu nudi pomoč...	Skupna podpora in pomoč	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H7	...da se razjasni zadeve...	Razjasnitev zadev	Prednost	Sodelovanje CSD

			sodelovanja z OŠ	in OŠ
H8	...da se potem vidi kaj kdo naredi, koliko lahko naredi, koliko zmore...	Skupno načrtovanje zadev	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H9	...da se zadeve ne podvajajo.	Izogib podvajanja zadev	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H10	V obliki srečanj, telefonskih pogovorov, medinstitucionalnih timov.	Srečanje, telefonski pogovori, multidisciplinarni timi	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
H11	Predvsem so to vedenjske težave...	Vedenjske težave	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H12	...ne obiskovanje pouka...	Ne obiskovanje pouka	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H13	...da se že začnejo kakšni prekrški, kazniva dejanja.	Kazniva dejanja	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H14	...da pride do kakšnih pretefov med otroci, ali nasilja.	Nasilje	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H15	Sodelujemo v kakršnem koli primeru, kar ni sprejemljivo za šolo oziroma presega okvire šolskega pravilnika, reda.	Težave nerešljive v okviru šolskega pravilnika	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H16	...šolska svetovalna služba obvesti, lahko skliče tudi kakšen medinstitucionalni tim, v primeru, če je karkoli hujšega ali kakšna razjasnitev stvari.	Multidisciplinarni timi v primeru hujših izzivov	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
H17	Center za socialno delo, šola, policija, zdravstvo. Odvisno od zadeve.	Odvisno od zadeve (CSD, šola, policija, zdravstvo)	Udeležnost na srečanjih	Sodelovanje CSD in OŠ
H18	Vedno vključimo, saj ne moremo delati na neki zadevi, če nimamo prisotnih otroka in njegove družine.	Nujna vključitev otroka in njegove družine	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H19	Njihova vloga je v razjasnitvi zadeve.	Razjasnitev zadeve	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H20	Običajno otroka že prej obravnavaš in ga povabiš na razgovor, da vidiš kaj je.	Instrumentalna definicija problema otroka in njegove družine	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H21	Namen dela za enega otroka je, da bo ta otrok spremenil ena vedenja, da bo ta otrok začel v šoli funkcionirati in da se bodo te težave zmanjšale.	Načrtovanje zelenih izidov za zmanjševanje izzivov	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H22	Namen tima je razjasnitev zadeve, tam se razjasni kaj dela.	Razjasnitev zadeve	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H23	V razjasnitvi zadev, s katerimi se soočamo.	Razjasnitev zadeve	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H24	Pomoč pri šolskem delu je šolska zadeva.	Izziv šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s

				številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
H25	...smo imeli še eno leto nazaj preventivno zadevo, ko smo imeli prostovoljce, ki so izvajali učno pomoč otrokom. To skupino sem imela tudi jaz v povezavi s šolsko svetovalno delavko. Tako da sva sodelovali skupaj in sva dejansko otroke, ki sem jih zaznala jaz ali pa ona.	Izvajanje učne pomoči s strani prostovoljcev	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
H26	Kar je na šolskem področju ima šola zelo veliko teh pomoči.	Zadostnost pomoči na šolskem področju	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
H27	Če ima otrok slabe ocene, takrat jaz ne grem na šolo, ker imajo na šoli dovolj instrumentov, saj so strokovnjaki, da mu bodo dali naloge, ali bo ponavljal razred ali pa mogoče rabi dodatno strokovno pomoč. To je v šoli.	Zadostnost pomoči na šolskem področju	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
H28	Če začne izostajati, da so neupravičeni izostanki, tudi tukaj se šola posluži svojih pripomočkov, šele nato se ugotavlja zakaj otrok tako izostaja od pouka.	Najprej delo OŠ, nato CSD	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
H29	Ravno lansko leto smo imeli dva otroke in smo imeli mesečna srečanja na šoli, ker sva s šolsko svetovalno delavko ugotovili, da je to v korist otroka.	Mesečna srečanja (v korist otroka)	Pogostost sodelovanja CSD in OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H30	Družinska situacija je bila kar huda in smo potem iz enega meseca v drugega načrtovali korake.	Mesečno načrtovanje prvih možnih korakov	Pogostost sodelovanja CSD in OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H31	Mesečna srečanja smo imeli zato, da smo lahko preverjali skupaj z njo, ali se je držala dogovorov, kaj sploh ona zmore.	Načrtovanje, preverjanje skupnih dogovorov	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H32	Raziskati je potrebno koliko on zmore biti v šoli, kaj je razlog, da ne gre v šolo, česa ga je strah, kaj je tisto kar ga ovira.	Raziskovanje instrumentalne definicije strokovnjaka iz izkušenj	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H33	(Kdo običajno vzpostavi prvi stik?) Odvisno od primera do	Odvisno od primera	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ

	primera.			
H34	Srečanje na osnovni šoli potekajo v primeru, ko je neka zadeva za otroka in njegovo družino vodena že na centru za socialno delo in tudi na šoli, ni problem samo učna neuspeh, a tudi kakšna druga zadeva.	Prisotnost podpore in pomoči na CSD že na CSD	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
H35	...ta srečanja so namenjena temu, da razjasnimo, kaj otrok poleg vsega še potrebuje, saj ni tukaj to zelo ozko, da bi bila samo učna pomoč.	Razjasnitev potreb otroka in njegove družine	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H36	(Kako pogosto ta srečanja potekajo?) To je odvisno od primera, kakšno zadevo imaš, gleda na dane okoliščine.	Odvisno od zadeve in okoliščin	Pogostost sodelovanja CSD in OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H37	Na teh srečanjih v primeru deklice je bila prisotna socialna delavka, občasno je bil tudi oče in deklica. Deklica je bila vedno prisotna in smo skupaj z njo načrtovali.	Prisotnost otroka in starša	Vključitev otroka in njegove družine v medsebojno sodelovanje	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H38	Vloga te deklice je bila v tem, da je ona povedala kaj zmore...	Izražanje želj in zmožnosti	Razlogi za vključitev	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H39	...ne moremo sprejeti mi sami dogovor brez nje in ji potem samo težiti s tem, da mora biti vsak dan dve uri v šoli.	Nesmiselnost sprejetja dogovorov brez strokovnjakov iz izkušenj	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H40	Predvsem smo raziskovali tisto kar jo boli, na kakšen način bi ona zmogla priti v razred, kdo bi jo pospremil, da bi zmogla.	Raziskovanje instrumentalne definicije problema	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H41	Prednost vidim v tem, da brez nobenega ne moreš narediti dogovora, zato ona mora biti prisotna.	Sprejetje dogovora skupaj s strokovnjaki iz izkušenj	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H42	Če tistega katerega se dogovor ne tiče ni prisoten in dogovora ne bo sprejel, nima smisla, ker mora on sprejeti in biti zmožen realizirati.	Nesmiselnost sprejetja dogovorov brez strokovnjakov iz izkušenj	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
H43	Mi smo z njim samo v tem smislu, da mu rečemo še kakšen drug vidik, mu pojasnimo, ga spremljamo, usmerjamo.	Spremljanje, prikaz drugega vidika	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
H44	Vloga socialne delavke je itak, da nekako slediš in ugotoviš kaj je problem.	Sledenje, uvid v instrumentalno definicijo problema	Vloga socialne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi

				se sooča otrok in njegova družina
H45	Naša naloga ni, da bi kar stopil v družino.	Vstop v družino ni mogoč brez razloga	Vloga socialne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
H46	Vstopaš v družino kadar so kakršne koli težave in takrat moramo hoditi in imamo kot javni zavod tako ali tako po zakonu storitve ali pa javna pooblastila.	Podpora in pomoč družini v primeru soočanja z izzivi	Vloga socialne delavke	Razumevanje svoje vloge pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
H47	Je pa vsekakor zelo pozitivno, da ima šola svojo svetovalno službo, kar vidim kot zelo pozitivno, ker tako zaznajo izzive otroka, saj imajo otroka ves čas poleg vključenega in so tako bolj v stiku.	Zaznavanje izzivov, s katerimi se sooča otrok	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge OŠ pri razreševanju izzivov s katerimi se sooča otrok in njegova družina
H48	Sama ne vidim ovir, saj je svetovalna služba po naših osnovnih šolah super in sodelujemo.	Odsotnost ovir	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno sodelovanje
H49	Za tri občine.	3 občine	Krajevna pristojnost CSD	Velikost CSD
H50	Mi imamo poleg še programe, tako da nas je vse skupaj, samo socialnih delavk zaposlenih 6.	6 socialnih delavk	Število zaposlenih na CSD	Velikost CSD

Intervju I:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
I1	Sodelovanje poteka zelo različno...	Različno sodelovanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I2	... pokrivamo tako eno veliko področje skrbi...	Veliko področje skrbi	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I3	... kot so štipendija, stvari povezane z materialnimi stiskami...	Materialne stiske	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I4	... stiske povezane z različnimi odvisnostmi...	Različne odvisnosti	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I5	... skrb za otroka, kar je osnovno vodilo in delo centra za socialno delo...	Skrb za otroka	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I6	... ko nas institucije	Obveščanje	Primeri	Potek sodelovanja

	obveščajo o tem, da gre za neprimerno skrb za otroka.	institucij v primerih neprimerne skrbi za otroka	sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	med CSD ter otrokom in njegovo družino
I7	Velikokrat gre za razna poročila...	V obliki poročil	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I8	... po zakonu o preprečevanju nasilja v družini, tukaj gre za zanemarjanje otroka, tudi nasilno vedenje nekoga iz družine do otroka. V teh primerih so protokoli jasni, predpisani, sodelovanje zapovedano...	Jasni in predpisani protokoli ter zapovedano sodelovanje v primerih nasilja in zanemarjanja otroka	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I9	... če gre za ogrožene otroke je potrebno zbrati informacije, ali se družino na centru pozna, ali je že bila kdaj obravnavana v kakšnih zadevah, zato da se najprej izdela oceno ogroženosti.	Zbiranje informacij o preteklih obravnavah otroka	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I10	...če je vstopna informacija, zdaj en primer, npr. oče je pijan v parku, poleg ima dva otroke, se vstaneš in greš tja. Potek je prvi stik takoj in v tem trenutku.	Takojšnje ukrepanje in stik z otrokom ter njegovo družino v primeru ogroženosti	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I11	Če pa dobiš anonimno prijavo, ne vem, npr. v stanovanju včasih kričijo, otroci jočejo, to ni zdaj, da takoj greš tja. V takem primeru je prvi stik vabilo.	Vabilo na srečanje v primeru anonimne prijave	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I12	... jaz se poslužujem, če le imam možnost, dogovarjanja po elektronski pošti, po telefonu, da je ta stik čim prej.	Elektronska pošta in telefon	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I13	Vse je odvisno od situacije, lahko se odločimo da gremo takoj na teren, na dom, ali gremo v park.	Odvisno od situacije	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I14	Če gre za zadevo, ki jo prijavi šola, se velikokrat zgodi, da sodelujemo s policijo, da se opravi prvi razgovor z otrokom...	Sodelovanje s policijo v primeru zadeve, ki jo prijavi šola	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I15	... se potem dogovorimo s šolo, s policijo in se potem prvi stik opravi na šoli, kjer se opravi razgovor z otrokom.	Prvi stik in razgovor na šoli	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I16	V primerih ogroženih otrok je potrebno iti z roko v roko s policijo, zaradi tega, ker policija pelje kazenski postopek, mi pa v takem primeru postopek za	Sodelovanje s policijo v primeru otrok, ki so ogroženi	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ

	ugotavljanje ogroženosti za ogroženega otroka.			
I17	V izogib temu, da bi otrok moral nešteto krat ponavljat neke zadeve, se res vedno dogovarjamo skupaj s policisti...	Dogovarjanje s policijo	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I18	Starši so s takim pogovorom seznanjeni, niso pa prisotni, ker so potencialni storilci.	Seznanjenost, a ne prisotnost staršev, ker so potencialni storilci	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I19	... kot razlog navajajo, da so pobegnili od doma, ker jih starši tepejo. Takrat se razgovor z otrokom opravlja, a ker so starši osumljenci, ne morejo biti starši kot zakoniti zastopniki poleg, ampak potem pokličejo center za socialno delo in mi prevzamemo vlogo zastopnika, oziroma tistega, ki varuje koristi otroka v tem postopku in zaslišanju.	- Razgovor z otrokom - CSD zastopnik otroka na zaslišanju	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I20	So pa starši seznanjeni s vsebino pogovora.	Seznanjenost staršev z vsebino pogovora	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I21	Zagotovo se potem srečanja nadaljujejo.	Nujno nadaljevanje srečanj	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I22	... če imaš ti neko anonimno prijavo, bom rekla, tri stavke, ta mama je grozna, ker sina pušča samega doma, s tem, da je bil ta sin star 16 let. To je vsekakor drugačna situacija.	Drugačna situacija v primeru anonimne prijave	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I23	Mi gremo po tej liniji, v kateri najmanj posežemo v družino. In to je, da povabimo mamo, starše, se pogovorimo, pogledajte, to se je zgodilo, potem tudi otrok pove, opravimo razgovor tudi z njim.	Linija najmanjšega poseganja v družino (povabilo staršev, pogovor, razgovor z otrokom)	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I24	Seveda pa potem s poročili povprašamo tudi šolo.	Šola napiše poročilo o otroku	Oblike sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I25	... če gre tukaj za zanemarjenega otroka v tem smislu, da je otrok poškodovan, žrtev fizičnega in psihičnega nasilja so predpisi drugačni, kot v primeru, ko dobiš neko anonimno prijavo, kjer je malo navrženo (npr. otrok je lačen).	Predpisi drugačni v primeru nasilja, kot v primeru anonimne prijave	Oblike sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I26	V teh primerih je potrebno	Pridobitev	Oblike sodelovanja	Sodelovanje med

	pridobiti informacije od šole, od zdravnika. Te informacije zberemo.	informacij s strani šole v primeru anonimnih prijav		CSD in OŠ
I27	... zberemo v okviru timskega sestanka, ali zaprosimo za njih je vse odvisno od konkretnega primera in presoje strokovnega tima.	- Zbiranje informacij znotraj timskega sestanka - Odvisno od konkretnega primera	Oblike sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I28	Sodelovanje poteka v obliki timov, tudi v smislu pisanja poročil.	V obliki timov in pisanja poročil	Oblike sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I29	Če gre za otroka, ki je nižjih sposobnosti, potem mi nismo poleg, saj ta otrok ni ogrožen in je to stvar šole.	Stvar šole, če otrok ni ogrožen	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
I30	Dejstvo je, da je osnovna šola prosto, kjer je otrok 8 ur. V šoli so ljudje, ki otroka spremljajo, ki z njim navežejo stik, ga poznajo, vedo kako funkcionira, poznajo ga na dolgi rok.	- Poznavanje otrok na dolgi rok - Prisotnost učiteljev in svetovalne službe na dnevni ravni - Poznavanje in funkcioniranje otroka	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje med CSD in OŠ
I31	Oni so sigurno tisti, ki bodo najprej opazili neke spremembe pri otroku.	Prvo opažanje sprememb pri otroku s strani šole	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje med CSD in OŠ
I32	Zanašati se moramo na njihove podatke in na sodelovanje z njimi.	Potrebno sodelovanje in zaupanje	Razumevanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I33	... vi nam povejte kaj želite, kaj opazate, kaj mislite, da bi bilo dobro, ko delamo načrt pomoči družini.	Soustvarjanje načrta pomoči družini	Potek sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I34	Jaz lahko rečem, da imamo tukaj pri nas zelo dobre kontakte s šolami, se pokličemo, si lahko izmenjamo informacije.	- Zmožnost izmenjavanja informacij - Dobri kontakti	Razumevanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I35	Prednost vidim v tem, ker nam oni lahko dajo usmeritve kaj še, ker mi lahko vidimo stvari drugače kot oni...	Podpora in pomoč iz drugega vidika	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje med CSD in OŠ
I36	... tukaj gre za multidisciplinarni pristop, da vsak z vidika svoje stroke, z vidika svojih opažanj ponudi rešitve.	Prispevek k rešitvi iz različnih pristopov	Pomen sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I37	... katerakoli institucija, ki je poleg ima drugačen uvid, drugačne pogled in gre za brainstorming (tole bomo, tole bomo, dajmo biti pozorni še na to, šola bo to, vi boste izpeljali postopek usmerjanja, mi bomo tole	Vključevanje različnih pogledov in soustvarjanje načrta kako naprej	Pomen sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ

	naredili).			
I38	Velikokrat se dejansko zgodi, da je center samo en koordinator.	CSD je koordinator podpore in pomoči	Potek sodelovanja	Sodelovanje med CSD in OŠ
I39	Ko dejansko vidim, da imamo pred sabo nemočne starše, starše, ki ne znajo, ki se niso nikoli učili. Imamo lahko tudi otroke, ki imajo vedenjske težave. Tukaj gre za veliko medsebojnega sodelovanja.	Podpora in pomoč staršem za premagovanje izzivov	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje med CSD in OŠ
I40	Mi imamo tukaj tudi izvajanje storitev, pomoč družini na domu, osebna pomoč.	Pomoč družini na domu in osebna pomoč	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I41	Pomoč družini na domu je proces v katerega se vključi družini, kjer se opazi, da starši ne znajo, pa si želijo.	Vključitev družine v proces pomoči družini na domu	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I42	V načrtovanje pomoči taki družini se seveda pokliče strokovnjake iz drugih področji, med drugimi je to tudi šola. Največkrat je dejansko res to šola.	Načrtovanje pomoči družini na domu	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
I43	... se načrtuje kaj je potrebno, ali je potreben postopek usmerjanja, kaj lahko šola še naredi.	Načrtovanje potreb, želja	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I44	Mi imamo zaposleno tudi laično delavko na tem področju in ona v nekem delu tudi prevzame šolske stvari, da pomaga pri domačih nalogah, da otroci zmorejo.	Podpora laične delavke v primeru šolskih stvari	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I45	Treba se je pa tudi vprašati, kaj je razlog nižjega uspeha, če je en otrok zadosten pa starši sodelujejo, se trudijo in je zadosten zato, ker je to maksimalno kar zmore, potem se tukaj center ne bo vmešaval.	Nižji uspeh ni razlog vključevanja CSD	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje CSD in OŠ, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
I46	Če pa so to izostajanje od pouka, pa je potem tisti protokol, da nas šola obvesti, po navadi gre zato, da potem mi samo malo podregnemo, gremo na obisk, kaj je zdaj to, kje je problem.	Izostajanje od pouka	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
I47	... problematika izostajanja stvar romske populacije, ki je še vedno prisotna, a se je tudi že zelo znižala.	Izostajanje od pouka romska problematika	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
I48	Govorim o izostajanju. Greš na teren, se pogovoriš kaj je zdaj to in potem načrtuješ.	Obiski na domu in načrtovanje v primeru izostajanja	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in

		od pouka		njegovo družino
I49	Včasih je dovolj samo to da greš in rečeš, pa se stvari izboljšajo in je dovolj samo ta kontakt po telefonu ali mejlu (ali je prišel, ni prišel).	Obisk na domu in v nadaljevanju kontakt po telefonu	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
I50	Če se ta problematika nadaljuje pa so seveda timski sestanki, načrt, kjer so prisotni otrok in njegova družina.	Timski sestanki in načrtovanje v primeru nadaljevanja problematike	Pomen sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I51	Prvič so načeloma prisotni samo starši, potem pa tudi otroci.	Prisotnost staršev na začetku sodelovanja, nato tudi otroci v primeru izostajanja	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I52	Načrtovanje podpore in pomoči poteka na timskih sestankih.	Skupno soustvarjanje	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I53	... da imamo dobre odnose s šolami, svetovalnimi delavci na šolah je dovolj, to ni klasičen timski sestanek, kjer sedimo za mizo in se pogovarjamo...	Velikokrat odsotnost klasičnega timskega sodelovanja za mizo	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I54	... dostikrat lahko to sodelovanje poteka zgolj po telefonu (kaj ti misliš, da bi bilo še dobro, kaj pa tole in tole, aja super) in si potem jaz samo zapišem, da v dogovoru s svetovalnim delavcem bodo z otrokom začeli postopek usmerjanja.	Dogovor in načrt podpore otroku in njegovi družini po telefonu	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
I55	Vključenost otrok v načrtovanje je odvisna od starosti otroka...	Odvisno od starosti otroka	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I56	... družina pa ja seveda.	Družina je vključena	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I57	Vključenost otroka pa je odvisna od starosti, če je otrok star dve leti ne more biti vključen.	Ne vključenost otroka starega dve leti	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I58	Če je star deset let je seveda poleg, saj je on tudi del te družine, del problema, njemu se nudi pomoč.	- Vključenost otroka starega deset let - Otrok je del problema	- Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja - Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I59	Ni pa to vedno, saj ni vsak starš vedno prisoten pri vsakem telefonskem razgovoru.	Ne prisotnost staršev pri vsakem telefonskem pogovoru	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I60	Drugače pa ja, so vključeni	Sprotno	Vključitev otroka	Vloga otroka in

	in se jih sproti seznanja z informacijami, ki so prišle iz terena.	seznanjanje z informacijami iz terena	in njegove družine v proces sodelovanja	njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I61	Če ti daš nekemu veljavo, da je aktiven član nekega tima za pomoč, bo tudi lažje.	Lažji proces podpore in pomoči	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I62	Ampak še enkrat, odvisno od starosti otroka, če se gre za načrtovanje pomoči vzgojne nemoči pri otroku seveda je potrebno govoriti z otrokom, ga vprašati kaj si želi.	Vključenost otroka v primeru načrtovanja pomoči vzgojni nemoči	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I63	... če on odkloni sodelovanje, ker je star 14. let, pa mu to ni, se pa kakšne stvari naredi tudi mimo njega.	Načrtovanje podpore brez otroka, kadar ne želi sodelovati	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I64	Zdaj mladoletnik ne more reči v tem smislu zdaj pa jaz nočem in mi ne bomo nikoli več prišli. Odrasla oseba ima vedno možnost reči, jaz ne bom sodeloval z vami. Tudi starš ima pravico reči, jaz ne bom sodeloval z vami.	Pravica do nesodelovanja	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
I65	... smo pa mi tisti, ki bomo, saj smo dolžni preverjati in skrbeti kako je z mladoletnimi otroki.	Skrb in preverjanje mladoletnega otroka	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalne in socialne delavke pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
I66	Jaz delam na področju zaščite otrok, delam na področju nasilja v družini, kar pomeni da je to moja vloga, da delam v smislu zaščite otrok, da delam v smislu zaščite žrtve.	Zaščita otrok	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalne in socialne delavke pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
I67	Otrokom je večinoma odvzeta možnost odločanja. Če mi kot tim ocenimo, da je otrok v družini ogrožen do te mere, da v družini ne mora bit, večinoma gre to za razloge na strani staršev, on nima možnosti izbire, mu je ne damo.	Odvzem možnosti izbire otroku, ko je ogrožen	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalne in socialne delavke pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
I68	Še vedno pa nismo in si ne želim da bomo, da bi bili tisti, ki bi na vso silo trgali otroke v avte proti njihovi volji, mislim v grobem smislu dela.	Ne želimo delati proti volji otroka in njegove družine	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalne in socialne delavke pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
I69	... učitelji, ki so topli, ki so zaupniki otrok lahko naredijo zelo veliko, ker	- Zaupnice otrok - Prepoznavanje stisk otroka	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalne in socialne delavke

	prepoznajo stiske. So tisti, na katere se lahko otroci obrnejo.			pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
I70	Sigurno vidim njihovo vlogo tudi s preventivnimi programi, ki jih izvajajo, saj lahko z njimi vplivajo na otroke, da problematika preneha, da se izpostavi, če je potrebno.	Izvajanje preventivnih programov	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalne in socialne delavke pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
I71	Težko rečem, ker jaz na neke ovire nisem naletela. Potem težko govorim.	Odsotnost ovir	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
I72	Jaz bom zdaj poklicala na osnovno šolo in bom imela čez dve uri sklican tim. Pri nas to deluje.	Pozitivno delovanje	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
I73	Za 3 občine.	3 občine	Krajevna pristojnost CSD	Velikost CSD
I74	Zaposlenih nas je 16.	16	Število zaposlenih na CSD	Velikost CSD

Intervju J:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
J1	Na razne načine.	Razni načini	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J2	Možno je tudi, da otrok pride sam, a to se zgodi redko kdaj.	Otrok prosi za podporo in pomoč	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J3	... da sodelujemo v raznih postopkih.	Razni postopki	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J4	... ko gre za nasilje,...	Nasilje	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J5	... šolska neuspešnost,...	Šolska neuspešnost	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J6	... razveznih postopkih.	Razvezni postopki	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J7	Pri razveznih postopkih je vedno najprej povabilo na razgovor.	Razgovor v razveznih postopkih	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J8	V njih so udeleženi otroci od 8. leta starosti.	Prisotnost otroka nad 8. let na	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter

		razgovoru		otrokom in njegovo družino
J9	Ko je primer ogroženosti otroka, z njim vsekakor sodelujemo.	Ogroženost otroka	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Sodelovanje CSD in OŠ
J10	Ali nas na to obvesti policija ali šola.	Obvestilo s strani šole in policije	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J11	... tudi mi s centra za socialno delo otrokovi zagovornika.	CSD je otrokov zagovornik	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
J12	Sodelujemo tudi takrat, ko v šoli kaj zaznajo.	Zaznavanje izzivov s strani šole	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J13	Otrok je prisoten na timskih srečanjih.	Prisotnost na timskih sestankih	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J14	Prvi stik je velikokrat vzpostavljen s strani osnovne šole.	Vzpostavljen prvi stik s strani šole	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
J15	Mi v primeru ogroženosti otroka opravimo razgovor, kjer je prisoten tudi otrok.	Prisotnost otroka na razgovoru, v primeru ogroženosti	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J16	Poteka v primerih ogroženosti otrok, če je v šoli kakšen otrok, ki je ogrožen.	Ogroženost otroka	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J17	Sodelujemo tudi v primerih nasilja, učne neuspešnosti.	Nasilje in učna neuspešnost	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J18	V teh primerih šola obvesti center za socialno delo.	Obvestilo na CSD iz strani OŠ	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
J19	V to sodelovanje so vključeni tako otrok, kot njegova družina.	Prisotnost otroka in družine na razgovorih	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J20	Otrok na timskih srečanjih ni prisoten na celem timu,...	Odsotnost prisotnosti otroka na celotnem timskem sestanku	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J21	... mogoče ga vključimo kasneje.	Dogovorjena vključenost otroka v nadaljevanju timskih sestankov	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J22	Sodelovanje poteka tako, da dobimo pisno obvestilo, npr. brat tepe sestro in takoj naredimo zapis tega.	Pisno obvestilo s strani OŠ	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
J23	Če precenimo, da obstaja tveganje, pa gremo takoj na šolo in otroka odpeljemo.	Odvzem otroka v primeru tveganih situacij	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
J24	Sodelujemo tudi tako, da se udeležujemo timov, ki jih organizira šola.	Timi, organizirani s strani šole	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
J25	Velikokrat šele na teh timih ugotovimo, zakaj se gre, saj nas osnovne šole o tem niso	Ugotovitev instrumentalne definicije problema	Pomen sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ

	obvestile že prej.	na timskih srečanjih		
J26	Je pa pri nas praksa, da se z osnovnimi šolami srečujemo 2krat letno.	2krat letno	Pogostost sodelovanja CSD in OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J27	Na teh srečanjih so prisotne svetovalne delavke iz osnovnih šol in socialne delavke iz centra za socialno delajo na področju dela z mladimi in njihovimi družinami iz našega območja.	Svetovalne in socialne delavke	Udeleženos na srečanjih	Sodelovanje CSD in OŠ
J28	Namen je seveda zaščita otrok...	Zaščita otroka	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J29	... delo v korist otroka.	Delo v korist otroka	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J30	Poleg tega je namen sodelovanja tudi v tem, da je center za socialno delo v podporo osnovni šoli ter osnovna šola v podporo centru za socialno delo.	Podpora drug drugega	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J31	Osnovne šole v naših krajih po mojem mnenju opravljajo zelo dobro delo in poskrbijo za otroke, ter gledajo na družino kot celoto.	Dobro delo OŠ	Razumevanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
J32	Namen sodelovanja je tudi v tem, da se pogovorimo, kako zagotoviti prostor za otroka in njegov glas.	Zagotovitev prostora za glas otroka	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J33	Namen srečevanja 2krat letno, ki sem ga omenila prej je ohranjanje sodelovanja med nami.	Ohranjanje sodelovanja	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J34	Prednost vidim v tem, da se zaščiti otroke, saj šola in vrtec najprej zaznajo izzive, s katerimi se otrok in njegova družina soočajo.	Zaščita otroka	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
J35	Šola je vsekakor velik otrokov zaščitnik in sogovornik.	Zaščitnik in sogovornik otroka	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J36	Včasih mi sploh nismo seznanjeni s tem, da ima otrok odločbo o usmerjenju, ko sodelujemo z otrokom in njegovo družino.	Ne seznanjenost z odločbo o usmerjanju	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
J37	Velikokrat te postopke vodijo na osnovnih šolah in to vodijo že veliko prej.	Vodenje postopkov s strani OŠ	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski

				uspeh
J38	Šolska neuspešnost mora biti vedno povezana z drugimi izzivi, da sodelujejo s šolo.	Povezava šolske neuspešnosti z drugimi izzivi	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
J39	Sama podpora in pomoč pri šolskem delu, zaradi zmanjšanih zmožnosti otroka ni prisotna.	Odsotnost podpore	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
J40	Šola to sama zazna, otroka podpre in vodi postopek o usmerjanju.	Podpora in pomoč šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
J41	Nikoli ni tako, da bi bila samo šolska neuspešnost, razlog sodelovanja.	Šolska neuspešnost posledica drugih izzivov	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
J42	Na šolah imajo različne instrumente, ki jih uporabijo v teh primerih. Mi ne sodelujemo z osnovnimi šolami, če zaznamo, da potrebujejo podporo in pomoč pri šolskem delu, zato poskrbijo na šolah in po mojem mnenju zelo dobro.	Instrumenti s strani šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
J43	Vlogo otroka v raznoraznih primerih, ko sodelujemo z otrokom in njegovo družino vidim v tem, da nam on pove kako vidi stvari.	Instrumentala definicija problema strokovnjakov iz izkušenj	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J44	... moramo zagotoviti njegov glas, ga poskusiti pomiriti, mu prisluhniti.	Zagotovitev otrokovega glasu	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J45	Glede vloge družine pa tako, starša sta najbolj pomembna in najbolj odgovorna, zato je pomembno, da sta vključena in prispevata svoj delež k rešitvi.	Prispevek družine k želeni rešitvi	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J46	V našem okolju imam vedno izkušnje, da so vključeni v sodelovanje, saj na družino gledajo, kot na celoto.	Družina kot celota	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J47	Brez družine ne gre nič, vedno mora biti prisotna,...	Ne sprejemanje odločitev brez družine	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju

J48	... da lahko soustvarja dogovore skupaj z nami.	Soustvarjanje dogovorov	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J49	Brez otroka in njegove družine ne moreš nič rešiti.	Ne zmožnost rešitve brez otroka in družine	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J50	Pomembno je, da je otrok vključen, saj je tudi prednost v tem, da ima široko socialno mrežo.	Široka socialna mreža	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
J51	... razgrinjamo staršem kaj se dogaja,...	Pojasnitev dogajanja	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J52	Govorimo o tem, da jim širimo obzorja.	Širjenje obzorij	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J53	... moja vloga tudi zaščita otrok,...	Zaščita otroka	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J54	... v okviru prve socialne pomoči je moja vloga pogovor s starši,...	Pogovor s starši	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J55	... opogumljanje staršev...	Opogumljanje staršev	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J56	... opozarjanje na napake.	Opozarjanje na napake	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J57	... zaščitim otroke tudi s hudimi ukrepi, kot je npr. odvzem otroka in družine.	Zaščita otrok z ukrepi	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok

				in njegova družina
J58	Vloga šole je po mojem mnenju zelo pomembna,...	Pomembnost svetovalne službe	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J59	Vloga je predvsem v tem, da so tam za otroka in njegovo družino.	Biti tam za otroka in njegovo družino	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina
J60	Včasih je pogled šole drugačen od našega,...	Drugačen pogled OŠ na izzive	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J61	... jaz osebno nimam slabih izkušenj s sodelovanjem.	Odsotnost slabih izkušenj	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J62	Velikokrat bi si na centru za socialno delo želeli, da iz strani osnovnih šol dobimo prej informacije, o tem kaj ugotovijo, da se dogaja.	Pomankanje pravočasne informiranosti o izzivih	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J63	Velikokrat to izvemo šele na timskih sestankih, ko je stvar že tako pereča.	Informiranost, ko je stvar že pereča	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J64	... osnovne šole najprej same poizkušajo rešiti določene stvari, da se stvar ne problematizira še bolj.	Samostojno delo OŠ	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J65	Mogoče nam iz osnovnih šol nočejo povedati stvari, ker se bojijo kakšen bo naš odziv.	Strah pred našim odzivom	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J66	Prispevek je to, da se pogovarjamo, da šola začuti, da nam je mar za otroka in družino.	Pogovarjanje in občutek, da nam je mar	Prispevek pri premagovanju ovir	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
J67	Za 4.	3	Krajevna pristojnost CSD	Velikost CSD
J68	Nas je 9 zaposlenih.	9	Število zaposlenih na CSD	Velikost CSD

Intervju K:

Intervju in število izjave:	Enota kodiranja (izjava):	Pojem:	Kategorija:	Tema:
K1	Center za socialno delo stopi v kontakt z družino, kadar obstaja kakšna informacija, po navadi z okolja, kjer se ugotovi, da	Informacija iz okolja	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino

	nekaj v družini ne štima.			
K2	Lahko dobimo informacije s strani šole,...	Informacije s šole	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K3	...ali direkt s policije,...	Informacije s policije	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K4	...družina sama oglasi tukaj.	Pobuda za sodelovanje s strani družine	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K5	... težav v odraščanju,...	Izzivi v odraščanju	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K6	...nasilja v družini,...	Nasilje	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K7	... kazniva dejanja, prekrški.	Prekrški, kazniva dejanja	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K8	Vključeni smo v različnih primerih.	Različni primeri	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K9	Sodelovanje pa poteka tako, ali mi pošljemo vabilo,...	Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K10	... ali se družina zglosi sama.	Pobuda na sodelovanje s strani družine	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K11	Vabilo pa pošljemo na podlagi prijave ali karkoli se zgodi.	Vabilo na podlagi prijave	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K12	... družina odzove na vabilo, potem pa vidimo kakšna je situacija,...	Razgovor in raziskovanje instrumentalne definicije problema	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K13	... ali je potrebno sodelovanje z drugimi institucijami,...	Raziskovanje potreb po sodelovanju z drugimi institucijami	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K14	Res, vsak primer je čisto nekaj za sebe.	Edinstvenost vsakega primera	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K15	... kakor kakšna družina, eni so pripravljeni, ker sami vidijo, da so izzivi.	Pripravljenost družine za sodelovanje	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K16	... pomoč družini za dom.	Pomoč družini za dom	Primeri sodelovanja med	Potek sodelovanja med CSD ter

			CSD ter otrokom in njegovo družino	otrokom in njegovo družino
K17	Imamo laične delavce v družinah, tako da nam to veliko pomaga, da, ko v družinah vidimo, da dejansko ne funkcionirajo,...	Vstop laičnih delavk v družino	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K18	... nam laični delavci neka podaljšana roka, ker pridejo direktno v družino in jih tistih osnov učijo.	Podpora laičnih delavk direktno družini	Oblike sodelovanja	Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino
K19	... vzpodbujaš delo z družino, delaš na zaupanju, gradiš odnos, da vidijo, da na nek način jim je to v pomoč.	Spodbujanje in gradnja zaupanja	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K20	V prvi vrsti smo mi, da družino opolnomočimo, da bi starši znali opravljati svojo funkcijo.	Krepitev družine	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K21	Šele kasneje pride do ukrepov, če se to ugotovi.	Izvajanje ukrepov	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K22	Da, če v šoli opazijo kakršne koli, ker mislim, da otrok v šoli preživi največ časa.	Informacije s strani šole	Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino	Sodelovanje CSD in OŠ
K23	Šola je za moje pojme v prvi vrsti tista, ki bi morala opaziti, da nekaj ni ok z otrokom.	Opaziti izzive	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K24	Šola je tista, ki bi morala na težave opozoriti.	Opozoritev na izzive	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K25	Izkušnje so različne. Ene šole si zatiskajo oči, ene šole, tudi če je z otrokom res karkoli ne bodo sporočilo.	Zatiskanje oči z izzivi, s strani nekaterih OŠ	Razumevanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K26	Ene šole pa takoj zaznajo, da nekaj ni v redu in poiščejo našo pomoč.	Takojšnja podpora in pomoč	Razumevanje medsebojnega sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K27	Rečejo, če bi se mogoče	Skupno	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD

	skupaj srečali in videli kaj je in kaj ni.	načrtovanje		in OŠ
K28	S tistimi, ki že tako dosti sodelujemo je po telefonu,...	Telefonski pogovori	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K29	... sporočijo tu pa tu se nekaj dogaja in ni ok in kaj narediti.	Sporočitev o dogajanju	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K30	... potem zaprosimo za poročilo, da opišejo kaj je.	V obliki poročil	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K31	... skličemo kakšen tim.	Timi	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K32	Prisotnost na timih je odvisna od situacije.	Prisotnost na timu odvisna od situacije	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K33	Če gre za nasilje je prisotna policija, zdravstvo. Recimo, da imajo otroci strah, da ne gredo v šolo in so pridružene tudi kakšne čustvene težave, je prisotno tudi zdravstvo, pediatrija.	Strokovnjaki različnih institucij	Udeležnost na srečanjih	Sodelovanje CSD in OŠ
K34	Vedenjske težave otrok.	Vedenjske težave	Primeri sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K35	Najprej se mi zdi, da želi šola rešiti s starši in poskušajo otroka kam vključiti. Če pa vidijo, da se zadeve ne spreminjajo, smo pa potek kar vsi vključeni, kot tim, da se poišče najboljše možnosti za otroka.	Timi v primerih, ko šole ne zmorejo	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K36	... se potem začnemo pogovarjati o namestitvi v stanovanjske skupine, zavode, da se ga izključi iz tega okolja.	Načrtovanje, dogovarjanje	Oblike sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K37	Namen vidim v tem, da se poiščejo rešitve...	Iskanje rešitev	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K38	... da smo vsi seznanjeni s tem kar se dogaja.	Seznanjenost vseh udeleženi	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K39	Če je vsak na svojem področju in dela po svoje, to potem ni dobro za otroka.	Nesmiselnost dela vsak na svojem področju	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K40	Ali pa to, da se otroka vključuje v ne vem koliko različnih služb, recimo, da se reče, pojdi k psihologu, pa pojdi k pedopsihiatru, pa pojdi na družinsko terapijo, pa pojdite tam. Jaz mislim, da je boljše, da če je obravnava, da je ena konkretna, oziroma, da vsi vemo za kaj se gre.	Konkretna skupna podpora in pomoč	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K41	Ne da psiholog dela nekaj po svoje, v šoli nekaj po	Nesmiselnost dela z otrokom na	Namen sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ

	svoje. Otrok je pa na koncu razdeljen na različnih področjih.	različnih področjih		
K42	... da se ne pošilja otroka od enega strokovnjaka k drugemu in s tem je tudi obravnava bolj konkretna, absolutno.	Konkretna, skupna obravnava	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K43	... kadar so pa večji izzivi je pa zelo pomembno sodelovanje.	Pomembnost sodelovanja v primeru večjih izzivov	Prednost sodelovanja z OŠ	Sodelovanje CSD in OŠ
K44	Če bi se to vedelo, bi kontaktirali mi.	Kontaktiranje šole, v primeru seznanjenosti	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K45	Ampak pravzaprav je šola tista, ki mora dati predlog za komisijo o usmerjanju.	Instrumenti s strani šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K46	Meni se zdi, da je podpora in pomoč zagotovljena, oziroma mora biti zagotovljena s strani osnovne šole.	Podpora in pomoč šole	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K47	Ampak nimamo toliko vpogleda v šolsko delo, kaj on zmore.	Odsotnost vpogleda v šolsko delo	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K48	Pedagoginja šole pa je rekla, da je otrok povprečen in nič nadpovprečen. Dejansko je bila mama tista, ki je otroka silila. In tukaj se reče, da tukaj pa ni smiselno, da bi šel k dodatnem pouku, a boljše dopolnilnem.	Podpora in pomoč s strani pedagoginje	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K49	V timske srečanja pa vedno vključujemo družino,...	Vključenost družine	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K50	... če pa je samo kak posvetovalni tim, potem je drugače, smo potem samo stroka, da se med sabo dogovorimo kaj vsak vidi in niso vedno starši prisotni.	Prisotnost stroke na posvetovalnih timih	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K51	Naknadno pa se jih vključi.	Vključitev družine v nadaljevanju sodelovanja	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K52	... tim eno uro prej, da se	Najprej srečanje	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD

	mi stroka med sabo, aha pri zdravstvu je tako, na šoli je tako, da vidimo kako družina funkcionira.	stroke na timu, kjer dobijo vpogled v funkcioniranje družine		in OŠ
K53	Naredimo načrt kako potem z družino, kako ji to predstaviti.	Načrtovanje in pogovor o nadaljevanju srečanj	Potek sodelovanja	Sodelovanje CSD in OŠ
K54	Vključitev otroka v srečanja pa je odvisna od starosti,...	Odvisno od starosti otroka	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K55	... teh manjših ne,...	Odsotnost prisotnosti mlajših otrok	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K56	... po navadi samo kakšni pogovori pri nas na bazi igre.	Pogovori z mlajšimi otroki skozi igro	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K57	... starejši mladostniki pa jih absolutno vključimo, če se ugotovi, da v družini ni ok, se pogovarjamo z njimi o namestitvi izven družine, o zavodih.	Prisotnost starejših otrok	Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K58	Zaradi družine se pravzaprav zgodi tim in je prav da so prisotni.	Družina je strokovnjak iz svojih izkušenj	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K59	Brez družine mi lahko ne vem kaj delamo, ker če družina ni aktivna in ni pripravljena sodelovati.	Aktivnost družine	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K60	Da tudi oni povedo kaj želijo, potrebujejo.	Prispevek svojega deleža k rešitvi	Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K61	Saj se gre za pravzaprav za njih.	Delamo za njih in z njimi	Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja	Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju
K62	... imamo tudi pomoč družini za dom, preko katerega imamo laične delavke, ki vstopajo v družino in otrokom tudi nudijo učno pomoč.	Podpora laičnih delavk	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K63	Pravzaprav preko učne pomoči mi vstopamo v družine.	Vstop v družino preko učne pomoči	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh
K64	V teh primerih so laične delavke v izjemno podporo družini, saj hodijo z njimi tudi na govorilne ure, se učijo in so tam za družino.	Laične delavke spoštljive in odgovorne zaveznice	Podpora za šolski uspeh	Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh

K65	Svojo vlogo vidim v pomoči družini, da svojo funkcijo zmore opraviti.	Podpora pri opravljanju funkcij	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K66	Ravno tako vidim svojo vlogo v vzpodbudi staršev,...	Vzpodbujanje staršev	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K67	... v učenju veščin, ki bi jih kot starši morali opravljati ter na kakšen način spremeniti vzorce...	Učenje veščin	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K68	Da se jih uči drugače ravnati z otrokom, ker vsak otrok je za sebe.	Učenje drugačnega ravnanja	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K69	Njihovo vlogo vidim v pogovorih z otrokom in njegovo družino.	Pogovor z otrokom in njegovo družino	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K70	V pomoči staršem, kako drugače.	Učenje drugačnih pristopov	Vloga svetovalne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K71	Mi, kot center smo res takrat, ko svetovalna služba ne zmore več, oziroma, ko starši ne želijo več sodelovati.	Podpora vsem udeleženi v problemu in rešitvi	Vloga socialne delavke	Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družin
K72	Zadovoljstvo s sodelovanjem z osnovnimi šolami je odvisno s katero osnovno šolo sodelujemo.	Zadovoljstvo z enimi šolami, z drugimi ne	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
K73	... neke šole si kar zatiskajo oči in je odvisno kaj in kako vidiš in kar vse pometeš pod preprogo,...	Zatiskanje oči s strani določenih OŠ	Doživljanje medsebojnega sodelovanja	Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje
K74	Se mi zdi velika aktivnost, kadar je neka informacija, da se čim več vključi, da	Aktivnost iz moje strani	Prispevek pri premagovanju ovir	Ovire za bolj uspešno medsebojno

	preverim vse informacije, kam je otrok vključen, kam je družina in da se išče vire moči, kam bi lahko družino usmerili.			sodelovanje
K75	2 občini.	2 občini	Krajevna pristojnost CSD	Velikost CSD
K76	13.	13	Število zaposlenih na CSD	Velikost CSD

Priloga 8: Osno kodiranje (ureditev pojmov po kategorijah in temah)

SVETOVALNE DELAVKE IZ OŠ

Potek sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino

Primeri sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino

- Vloga svetovalne službe v primeru vzgojnih in učnih izzivov (D9)
- Odsotnost obiskov na domu (D13)
- Vzgojne, učne ter kakršne koli težave (F2)
- Vloga svetovalne službe v primeru vzgojnih in učnih težav (F10)
- Šola lahko predstavlja edini varovalni dejavnik v otrokovem življenju (F15)
- Dogovor, iskanje skupnih poti je zgodba o uspehu (F21)
- Dobro sodelovanje v primerih slabših ocen, ne opravljanja domačih nalog (G1)
- Slabše sodelovanje v primerih vzgojnih, čustvenih izzivov (G2)

Oblike sodelovanja

- Različno sodelovanje (D1)
- Srečanje vseh udeležениh v problemu (D2)
- Samoodločanje za sodelovanje (D3)
- Skupni dogovor o srečanju (D4)
- Začetek sodelovanja med razrednikom ter otrokom in njegovo družino (E1)
- Pogovor razrednikov s starši (E2)
- Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje (D52, E3, E4)
- Srečanje in načrtovanje z razrednikom, svetovalno službo in učiteljem predmeta, ki povzroča izzive (E5)
- Vodenje razgovora z učencem posebej (E6)
- Redka prisotnost učenca na srečanju (E7)
- Vabilo, srečanje, razgovor, načrtovanje (E8)
- Odsotnost obiskov na domu v primeru težkih družinskih situacij (E40)
- Srečanja pri svetovalni delavki (F7)
- Stik znotraj šole (F8)
- Sodelovanje ni vezano na pisarno (F9)
- Srečanje z razrednikom in svetovalno delavko (G3)
- V primerih nesodelovanja s strani staršev, podpora in pomoč CSD (G4)

Vzpostavitev prvega stika s svetovalno službo ter otrokom in njegovo družino

- Preko učitelja in učečega razrednika (F1)
- Preko staršev (F3)
- Opažanje z moje strani (F4)

- Opozorila z okolice (F5)
- Otroci sami (F6)

Pogostost sodelovanja med OŠ ter otrokom in njegovo družino

- Odvisno od učenca in situacije (enkrat ali večkrat) (E9)

Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju

Vključitev otroka in njegovo družino v proces sodelovanja

- Prisotnost otroka odvisna od tematike (D5)
- Vključitev otroka po potrebi (D6)
- Pogovor med odraslimi (D6)
- Ne vključitev otrok v primeru subvencij (D7)
- Vključitev otrok v primeru izostanka od kosila (D8)
- Vključitev vseh udeležencev (D10)
- Mesečni obiski očeta na šolo (D45)
- Otroci vzpostavijo prvi stik (D46)
- Seznanjenost staršev o srečanju (E32, E34)
- Ne seznanjenost staršev o srečanju na šoli zaradi še ne razvite vsebine (E35)
- Soglasje staršev za delo z otrokom (E36)
- Ne prisotnost staršev, če se tako presodi (E37)
- Vedno vključitev otroka in njegove družine ter razrednika (F11)
- Odsotnost vključitve otroka in njegove družine na prvem srečanju (G28)
- Vključeni samo starši, policist in socialna delavka (G29)
- Nimam izkušenj o prisotnosti otroka na medsebojnih srečanjih (G31)
- Pomembna vključitev staršev v timske sestanke (G32)

Prednost vključitve otroka in njegove družine v proces sodelovanja

- Brez vključitve ni učinka (F12)
- Načrtovanje, dogovarjanje skupnih rešitev je pol rešitve (F13)
- Otroci vidi, da ima ob sebi spoštljive in odgovorne zaveznike (F14)

Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja

- Prevzem odgovornosti za svoje uspehe (F16)
- Pomoč pri prevzemanju odgovornosti (F17)
- Sprejemanje podpore in pomoči s strani otroka (F18)
- Izpeljevanje dogovorov, po zmožnostih (F19)
- Družina je podporni element (F20)

Sodelovanje OŠ in CSD

Primeri sodelovanja s CSD

- Romska problematika (D25, D60)
- Večji izzivi (D26)
- Vstop v družino preko učne pomoči (D27)
- Prešolanje otroka (D28)
- Prihod novih učencev (D29)
- Nasilje (D41, F27, G12)
- Družinska problematika, nasilje (E13, F28)
- Izostajanje od pouka (E14)

- Prijava (E15)
- Zaslišanje na sodišču (E16)
- Sumi kaznivih dejanj (F25)
- Zanimarjanje otrok (F26)
- Socialne stiske (F29)
- Opažanje izzivov, s strani okolice (F30)
- Ločitveni postopek (G13)
- Sum zanemarjanja otroka (G14)
- Reševanje finančnega stanja družin (G15)

Oblike sodelovanja

- Multidisciplinarni timi (D24, F33)
- Delovni odnos v primeru vzgojnih težav (D44)
- Vključitev razredničark v skupno sodelovanje (D59)
- Prevladovanje telefonskega sodelovanja (E11)
- Telefonsko (E12)
- Odsotnost obiskov na domu v primeru težkih družinskih situacij (E40)
- Poročilo za vsakega otroka (E44, F44)
- Najprej telefonsko (F31)
- Komuniciranje na različne načine (preko e-pošte, telefona, uradne pošte) (F32)
- Srečanja organizirana s strani študijskih skupin in zavoda za šolstvo (F34)
- Srečanje na sodišču (F35)
- Odsotnost neformalnih srečanj (F36)
- Telefonski klic na CSD ter zaprositev za mnenje o tem, kako naprej (G9)
- Pisno poročilo, v primeru zaskrbljujoče situacije (G10)
- Timski sestanki na CSD (G11)

Sodelovanje med OŠ in CSD nekoč

- Načrtovanje skupnih akcij na občinskih aktivih (D18)
- Obiski na domu (E41)

Sodelovanje med OŠ in CSD danes

- Srečanje na šoli (E42)

Potek sodelovanja

- Neformalno sodelovanje že med procesom, sledi formalno (D50)
- Na začetku podpora in pomoč znotraj šole (D51)

Pogostost sodelovanja med OŠ in CSD

- Mesečno enkrat znotraj šol (D19)
- Letno dvakrat (D20)
- Velikokrat (E10)
- Srečanje je bilo dvakrat lani (E29)

Pomen sodelovanja

- Sodelovanje je več kot formalno sodelovanje (D14)
- Velik pomen neformalnega sodelovanja (D17)
- Formalno in neformalno (D21)
- Obdržati stik med CSD in prostovoljkami (D22)
- Ko ne znam več, da lahko pokličem na CSD (F22)
- Ko sem v negotovosti, da lahko vzpostavim stik (F23)

Namen sodelovanja s CSD

- Vedno se lahko obrneš po podporo in pomoč (D15)

- Podpora in pomoč, ko ne znaš več naprej (D16)
- Pogovor in odločanje o prihodnosti (D23)
- Videnje drugega vidika ter podpora in pomoč (D30)
- Nepoznavanje celotnih procesov podpore in pomoči na CSD (D31)
- Seznanjenost in podpora s strani CSD (E17)
- Ko izkoristimo vse vire znotraj šole, se obrnemo na CSD (F24)
- Podpora pri našem delu (F37)
- Pomoč in podpora družini za ureditev življenjskih razmer v korist otroka (G16)
- Izmenjava informacij, načrtovanje dogovorov (G30)

Prednost sodelovanja s CSD

- Vedno nudijo podporo in pomoč (D32)
- Brez strahu vstopiti v stik z njimi (D32)
- Izboljšanje določene problematike (E18)
- Razširitev palete možnosti podpore in pomoči (F38)
- CSD ima več določenih pooblastil (F39)
- Večji vpogled v družino s strani CSD (F40)
- Širša slika dogajanja (G17)
- Učinkovitejša pomoč (G18)
- Krepitev otroka in njegove družine (G19)
- Podpora za boljši otrokov razvoj (G20)

Doživljanje medsebojnega sodelovanja

- Pozitivne izkušnje (D57, E19)
- Pozitiven odnos (D58)
- Več medsebojnega obveščanja (E20)
- Vztrajanje svetovalne službe (E21)
- Pozitivne izkušnje s sodelovanjem (E49)
- Ne videnje vloge CSD v primeru ne sodelovanja (E50)
- Potreben bolj timski pristop k reševanju različnih izzivov v družini (G5)
- Več obveščanja s strani CSD (G6)
- Naše videnje bi lahko veliko pripomoglo k želenim rešitvam (G7)
- Potrebno več informiranosti iz obeh strani (G8)
- Svetovalne delavke smo premalo vključene v proces dela (G26)
- Želja po večji obveščenosti (G27)
- CSD je toga ustanova (G36)
- Boljše sodelovanje z zdravnicami, psihologinjami, kot s CSD (G37)

Zadovoljstvo z medsebojnim sodelovanjem

- Dobro sodelovanje (D11)
- Slabo sodelovanje (D12)

Udeleženos na srečanjih

- Svetovalna služba in razredničarka (E30)
- Odvisno od vsebine (E31)
- V primeru družinske problematike sodelovanje brez učitelja (E33)

Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja

- Seznanjenost staršev o srečanju (E32, E34)
- Ne seznanjenost staršev o srečanju na šoli zaradi še ne razvite vsebine (E35)
- Soglasje staršev za delo z otrokom (E36)
- Ne prisotnost staršev, če se tako presodi (E37)

Vzpostavitev prvega stika

- Vzpostavitev sodelovanja s strani Sos telefona (D47)
- CSD zaprosi za poročilo v primeru družinske problematike (E22)
- S strani šole v primeru zaznavanja določenih stvari (E23)
- Ne zaznavanje izzivov s katerimi se soočajo otrok in njegova družina (E24)
- Poročilo iz CSD (E43)

Sodelovanje po prvem stiku

- Srečanje in poizvedovanje o primeru (D42)
- Primeri dobrih in slabih praks dela z učenci (D43)
- V obliki poročil in telefonskih klicev (E25)
- Odsotnost sodelovanja s strani CSD (E26)
- Nadaljevanje sodelovanja s strani svetovalne službe (E27)
- Vzpostavitev nadaljnjega sodelovanja s strani svetovalne službe (E28)

Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh

Podpora za šolski uspeh

- Pomoč organizirana znotraj šole (D33, E47)
- Sodelovanje s CSD v primeru postopka usmerjanja otroka (D34)
- Skupno načrtovanje (D37)
- Načrtovanje na rednih sestankih in ko je to potrebno (D38)
- Sodelovanje na vse načine (D39)
- Izobraževanje o različnih temah na strokovnih ekskurzijah (D40)
- Načrtovanje rokov in popravljanje ocen v šoli (E39)
- Odsotnost vloge CSD (E45, F41)
- Povezanost šolskega neuspeha z drugimi izzivi (E48)
- Odsotnost konkretnih pomoči (F42)
- Preko prostovoljcev iz različnih društev (F43)
- Iskanje notranjih in zunanjih podpornih elementov (F45)
- Odvisno od načinov vodenja postopka, s strani socialnih delavk (G25)

Vzpostavitev prvega stika v primeru podpore za šolski uspeh

- Psihologinja oz. kdorkoli to zazna (D35)
- Klic na CSD s strani OŠ (D36)
- Obvestilo CSD o problematiki (G21)
- Odvisno od CSD, v kakšni meri nas bo vključil (G22)
- OŠ obvesti o svojih opažanjih (G23)
- Telefonski pogovori (G24)

Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina

Vloga svetovalne delavke

- Naučiti starše 5-stopenjski model (učitelj-razrednik-svetovalna služba-pomočnik ravnatelja-ravnatelj) (D48)
- Pomoč z vsemi instrumenti znotraj šole (D49)
- Kontaktiranje CSD, ko ne zmorejo več (D49)
- Podpora in pomoč družini brez odločb (D53)
- Telefonski klici na CSD (E54)
- Podpora in pomoč otroku (F46)
- Delanje na zaupanju meni s strani otrok (F47)
- Dostopnost s strani mene, saj je otrok veno prvi (F48)

- Opažanje težav (G33)
- Hitro ukrepanje in iskanje načinov pomoči (G34)
- Motivator, oseba, ki vztraja (G35)

Vloga socialne delavke

- Podpora in pomoč CSD, ko na šoli izkoristimo vse (D54)
- Neformalna podpora in pomoč skozi celoten proces (D55)
- Podpora in pomoč CSD, ko na šoli izkoristimo vse (F49)
- Vzpostavitev varovalnega družinskega okolja (G38)
- Podpora in pomoč družini (G39)

Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje

Doživljanje medsebojnega sodelovanja

- Odsotnost ovir (D56)
- Pogostejši obiski s strani CSD (E51)
- Več obveščanja s strani CSD (E52)
- V preteklosti je bilo sodelovanje večje (E53)
- Preobremenjenost socialnih delavk na CSD (F50)
- Zadovoljstvo iz vseh strani (F54)
- Preveč osredotočanja na nasilje, pozabljanje na druga področja (G40)
- CSD premalo dostopna ustanova (G41)
- Preveč čakanja na njih, v primeru, ko zaprosimo za pomoč (G42)

Prispevek pri premagovanju ovir

- Dober odnos s socialnimi delavkami na CSD (F51)
- Moje razumevanje njihovega dela (F52, F53)
- Poročanje o svojih opažanjih na CSD in čakanje na njihovo podporo in pomoč (G43)

Velikost OŠ

Število otrok na OŠ

- 941 učencev (D61)
- 370 učencev (E55)
- 325 (F55)
- 56 učencev (G44)

SOCIALNE DELAVKE S CSD

Potek sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino

Primeri sodelovanja med CSD ter otrokom in njegovo družino

- Pobuda s policije, šole (H3)
- Težave, prekrški, kazniva dejanja (H4, K7)
- Veliko področje skrbi (I2)
- Materialne stiske (I3)
- Različne odvisnosti (I4)
- Skrb za otroka (I5)
- Obveščanje institucij v primerih neprimerne skrbi za otroka (I6)
- Pomoč družini na domu ter osebna pomoč (I40)
- Otrok prosi za podporo in pomoč (J2)

- Razni postopki (J3)
- Nasilje (J4, K6)
- Šolska neuspešnost (J5)
- Razvezni postopki (J6)
- Obvestilo s strani šole in policije (J10)
- CSD je otrokov zagovornik (J11)
- Informacija iz okolja (K1)
- Informacije s šole (K2)
- Informacije s policije (K3)
- Pobuda za sodelovanje s strani družine (K4)
- Izzivi v odraščanju (K5)
- Različni primeri (K8)
- Edinstvenost vsakega primera (K14)
- Pripravljenost družine za sodelovanje (K15)
- Pomoč družini za dom (K16)

Oblike sodelovanja

- Začetek sodelovanja z vabilom na srečanje (H1, K9)
- Skupni dogovor o srečanju (H2)
- Različno sodelovanje (I1)
- Jasni in predpisani protokoli ter zapovedano sodelovanje v primerih nasilja in zanemarjanja otroka (I8)
- Takojšnje ukrepanje in stik z otrokom in njegovo družino v primeru ogroženosti (I10)
- Vabilo na srečanje v primeru anonimne prijave (I11)
- Elektronska pošta in telefon (I12)
- Odvisno od situacije (I13)
- Sodelovanje s policijo v primeru zadeve, ki jo prijavi šola (I14)
- Razgovor z otrokom (I19)
- CSD zastopnik otroka na zaslišanju (I19)
- Drugačna situacija v primeru anonimne prijave (I22)
- Linija najmanjšega poseganja v družino (povabilo staršem, pogovor, razgovor z otrokom) (I23)
- Obiski na domu in načrtovanje v primeru izostajanja od pouka (I48)
- Razni načini (J1)
- Razgovor v razveznih postopkih (J7)
- Prisotnost otroka nad 8. let na razgovoru (J8)
- Pobuda na sodelovanje s strani družine (K10)
- Vabilo na podlagi prijave (K11)
- Razgovor in raziskovanje instrumentalne definicije problema (K12)
- Raziskovanje potreb po sodelovanju z drugimi institucijami (K13)
- Vstop laičnih delavk v družino (K17)
- Podpora laičnih delavk direktno družini (K18)

Vzpostavitev prvega stika z otrokom in njegovo družino

- Prvi stik in razgovor na šoli v primeru, ko zadevo prijavi šola (I15)

Sodelovanje CSD in OŠ

Primeri sodelovanja z OŠ

- Vedenjske težave (H11, K34)
- Ne obiskovanje pouka (H12)
- Kazniva dejanja (H13)

- Nasilje (H14)
- Težave nerešljive v okviru šolskega pravilnika (H15)
- Načrtovanje pomoči družini na domu (I42)
- Izostajanje od pouka (I46)
- Izostajanje od pouka romska problematika (I47)
- Ogroženost otroka (J9, J16)
- Zaznavanje izzivov s strani šole (J12)
- Nasilje in učna neuspešnost (J17)
- Informacije s strani šole (K22)

Oblike sodelovanja

- Srečanje, telefonski pogovori, multidisciplinarni timi (H10)
- Multidisciplinarni timi v primeru hujših izzivov (H16)
- V obliki poročil (I7, K30)
- Zbiranje informacij o preteklih obravnavah otroka (I9)
- Sodelovanje s policijo v primeru otrok, ki so ogroženi (I16)
- Dogovarjanje s policijo (I17)
- Šola napiše poročilo o otroku (I24)
- Predpisi drugačni v primeru nasilja, kot v primeru anonimne prijave (I25)
- Pridobitev informacij s strani šole v primeru anonimnih prijav (I26)
- Zbiranje informacij znotraj timskega sestanka (I27)
- Odvisno od konkretnega primera (I27)
- V obliki timov in pisanja poročil (I28)
- Obvestilo na CSD iz strani OŠ (J18)
- Pisno obvestilo s strani OŠ (J22)
- Odvzem otroka v primeru tveganjih situacij (J23)
- Timi, organizirani s strani šole (J24)
- Skupno načrtovanje (K27)
- Telefonski pogovori (K28)
- Sporočitev o dogajanju (K29)
- Timi (K31)
- Timi v primerih, ko šole ne zmorejo (K35)
- Načrtovanje, dogovarjanje (K36)

Potek sodelovanja

- Soustvarjanje načrta pomoči družini (I33)
- je koordinator podpore in pomoči (I38)
- Načrtovanje potreb, želja (I43)
- Podpora laične delavke v primeru šolskih stvari (I44)
- Velikokrat odsotnost klasičnega timskega sodelovanja za mizo (I53)
- Dogovor po telefonu (I54)
- Vzpostavljen prvi stik s strani šole (J14)
- Odvisno od primera (H33)
- Načrtovanje in pogovor o nadaljevanju srečanj (K53)
- Najprej srečanje stroke na timu, kjer dobijo vpogled v funkcioniranje družine (K52)

Pogostost sodelovanja CSD in OŠ

- Mesečna srečanja (v korist otroka) (H29)
- Mesečno načrtovanje prvih možnih korakov (H30)
- Odvisno od zadeve in okoliščin (H36)
- 2krat letno (J26)

Pomen sodelovanja

- Velik pomen (H5)
- Prispevek rešitev iz različnih pristopov (I36)
- Vključevanje različnih pogledov in soustvarjanje načrta kako naprej (I37)
- Timski sestanki in načrtovanje v primeru nadaljevanja problematike (I50)
- Ugotovitev instrumentalne definicije problema na timskih sestankih (J25)

Namen sodelovanja z OŠ

- Načrtovanje zelenih izidov za zmanjševanje izzivov (H21)
- Razjasnitev zadeve (H22, H23)
- Načrtovanje, preverjanje skupnih dogovorov (H31)
- Razjasnitev potreb otroka in njegove družine (H35)
- Spremljanje, prikaz drugega vidika (H43)
- Podpora in pomoč staršem za premagovanje izzivov (I39)
- Zaščita otroka (J28)
- Delo v korist otroka (J29)
- Podpora drug drugega (J30)
- Zagotovitev prostora za glas otroka (J32)
- Ohranjanje sodelovanja (J33)
- Iskanje rešitev (K37)
- Seznanjenost vseh udeležencev (K38)
- Nesmiselnost dela vsak na svojem področju (K39)
- Konkretna skupna podpora in pomoč (K40)
- Nesmiselnost dela z otrokom na različnih področjih (K41)

Prednost sodelovanja z OŠ

- Skupna podpora in pomoč (H6)
- Razjasnitev zadev (H7)
- Skupno načrtovanje zadev (H8)
- Izogib podvajanja zadev (H9)
- Poznavanje otrok na dolgi rok (I30)
- Prisotnost učiteljev in svetovalne službe na dnevni ravni (I30)
- Poznavanje in funkcioniranje otroka (I30)
- Prvo opažanje sprememb pri otroku s strani šole (I31)
- Podpora in pomoč iz drugega vidika (I35)
- Zaščita otroka (J34)
- Konkretna, skupna obravnava (K42)
- Pomembnost sodelovanja v primeru večjih izzivov (K43)

Razumevanje medsebojnega sodelovanja

- Potrebno sodelovanje in zaupanje (I32)
- Zmožnost izmenjavanja informacij (I34)
- Dobri kontakti (I34)
- Dobro delo OŠ (J31)
- Zatiskanje oči z izzivi, s strani nekaterih OŠ (K25)
- Takojšnja podpora in pomoč (K26)

Udeležnost na srečanjih

- Odvisno od zadeve (CSD, šola, policija, zdravstvo) (H17)
- Svetovalne in socialne delavke (J27)
- Strokovnjaki različnih institucij (K33)

Vloga otroka in njegove družine v medsebojnem sodelovanju

Vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja

- Nujna vključitev otroka in njegove družine (H18)
- Raziskovanje instrumentalne definicije strokovnjaka iz izkušenj (H32)
- Prisotnost otroka in starša (H37)
- Seznanjenost, a neprisotnost staršev, ker so potencialni storilci (I18)
- Seznanjenost staršev z vsebino pogovora (I20)
- Nadaljevanje srečanj (I21)
- Prisotnost staršev na začetku sodelovanja, nato tudi otroci v primeru izostajanja (I51)
- Skupno soustvarjanje (I52)
- Odvisno od starosti otroka (I55)
- Družina je vključena (I56)
- Ne vključenost otroka starega dve leti (I57)
- Vključenost otroka starega deset let (I58)
- Neprisotnost staršev pri vsakem telefonskem pogovoru (I59)
- Sprotno seznanjanje z informacijami iz terena (I60)
- Vključenost otroka v primeru načrtovanja pomoči vzgojni nemoči (I62)
- Načrtovanje podpore brez otroka, kadar ne želi sodelovati (I63)
- Pravica do nesodelovanja (I64)
- Prisotnost na timskih sestankih (J13)
- Prisotnost otroka na razgovoru, v primeru ogroženosti (J15)
- Prisotnost otroka in družine na razgovoru (J19)
- Odsotnost prisotnosti otroka na celotnem timskem sestanku (J20)
- Dogovorjena vključenost otroka v nadaljevanju timskih sestankov (J21)
- Prisotnost na timu odvisna od situacije (K32)
- Vključenost družine (K49)
- Prisotnost stroke na posvetovalnih timih (K50)
- Vključitev družine v nadaljevanju sodelovanja (K51)
- Odvisno od starosti otroka (K54)
- Odsotnost prisotnosti mlajših otrok (K55)
- Pogovori z mlajšimi otroki skozi igro (K56)
- Prisotnost starejših otrok (K57)

Razlogi za vključitev otroka in njegove družine v proces sodelovanja

- Razjasnitev zadeve (H19)
- Instrumentalna definicija problema otroka in njegove družine (H20)
- Izražanje želj in zmožnosti (H38)
- Otrok je del problema (I58)
- Lažji proces podpore in pomoči (I61)
- Instrumentalna definicija problema strokovnjakov iz izkušenj (J43)
- Zagotovitev otrokovega glasu (J44)
- Prispevek družine k želeni rešitvi (J45)
- Družina kot celota (J46)
- Družina je strokovnjak iz svojih izkušenj (K58)
- Aktivnost družine (K59)
- Delamo za njih in z njimi (K61)

Prednosti vključitve otroka v proces sodelovanja

- Nesmiselnost sprejetja dogovorov brez strokovnjaka iz izkušenj (H39, H42)
- Raziskovanje instrumentalne definicije problema (H40)
- Sprejetje dogovora skupaj s strokovnjaki iz izkušenj (H41)
- Ne sprejemanje odločitev brez družine (J47)

- Soustvarjanje dogovorov (J48)
- Ne zmožnost rešitve brez otroka in družine (J49)
- Široka socialna mreža (J50)
- Prispevek svojega deleža k rešitvi (K60)

Sodelovanje OŠ in CSD, ko družina s številnimi izzivi potrebuje tudi podporo za šolski uspeh

Podpora za šolski uspeh

- Izziv šole (H24)
- Izvajanje učne pomoči s strani prostovoljcev (H25)
- Zadostnost pomoči na šolskem področju (H26, H27)
- Najprej delo OŠ, nato CSD (H28)
- Prisotnost podpore in pomoči na CSD, že na CSD (H34)
- Stvar šole, če otrok ni ogrožen (I29)
- Nižji uspeh ni razlog vključevanja CSD (I45)
- Ne seznanjenost z odločbo o usmerjanju (J36)
- Vodenje postopkov s strani OŠ (J37)
- Povezanost šolske neuspešnosti z drugimi izzivi (J38)
- Odsotnost podpore (J39)
- Podpora in pomoč šole (J40)
- Šolska neuspešnost posledica drugih izzivov (J41)
- Instrumenti s strani šole (J42, K45)
- Kontaktiranje s strani šole, v primeru seznanjenosti (K44)
- Podpora in pomoč šole (K46)
- Odsotnost vpogleda v šolsko delo (K47)
- Podpora in pomoč s strani pedagoginje (K48)
- Podpora laičnih delavk (K62)
- Vstop v družino preko učne pomoči (K63)
- Laične delavke spoštljive in odgovorne zaveznice (K64)

Razumevanje vloge svetovalnih in socialnih delavk pri razreševanju izzivov, s katerimi se srečujejo otrok in njegova družina

Vloga socialne delavke

- Sledenje, uvid v instrumentalno definicijo problema (H44)
- Vstop v družino ni mogoč brez razloga (H45)
- Podpora in pomoč družini v primeru soočanja z izzivi (H46)
- Skrb in preverjanje mladoletnega otroka (I65)
- Zaščita otrok (I66, J53)
- Odvzem možnosti izbire otroku, ko je ogrožen (I67)
- Ne želimo delati proti volji otroka in njegove družine (I68)
- Pojasnitev dogajanja (J51)
- Širjenje obzorij (J52)
- Pogovor s starši (J54)
- Opogumljanje staršev (J55)
- Opozarjanje na napake (J56)
- Zaščita otrok z ukrepi (J57)
- Spodbujanje in gradnja zaupanja (K19)
- Krepitev družine (K20)
- Izvajanje ukrepov (K21)
- Podpora pri opravljanju funkcij (K65)

- Vzpodbujanje staršev (K66)
- Učenje veščin (K67)
- Učenje drugačnega ravnanja (K68)
- Podpora vsem udeleženi v problemu in rešitvi (K71)

Vloga svetovalne delavke

- Zaznavanje izzivov, s katerimi se sooča otrok (H47)
- Zaupnice otrok (I69)
- Prepoznavanje stisk otroka (I69)
- Izvajanje preventivnih programov (I70)
- Zaščitnik in sogovornik otroka (J35)
- Pomembnost svetovalne službe (J58)
- Biti tam za otroka in njegovo družino (J59)
- Opaziti izzive (K23)
- Opozoritev na izzive (K24)
- Pogovor z otrokom in njegovo družino (K69)
- Učenje drugačnih pristopov (K70)

Ovire za bolj uspešno medsebojno sodelovanje

Doživljanje medsebojnega sodelovanja

- Odsotnost ovir (H48, I71)
- Pozitivno delovanje (I72)
- Drugačen pogled OŠ na izzive (J60)
- Odsotnost slabih izkušenj (J61)
- Pomanjkanje pravočasne informiranosti o izzivih (J62)
- Informiranost, ko je stvar že pereča (J63)
- Samostojno delo OŠ (J64)
- Strah pred našim odzivom (J65)
- Zadovoljstvo z enimi šolami, z drugimi ne (K72)
- Zatiskanje oči s strani določenih OŠ (K73)

Prispevek pri premagovanju ovir

- Pogovarjanje in občutek, da nam je mar (J66)
- Aktivnost iz moje strani (K74)

Velikost CSD

Krajevna pristojnost CSD

- 3 občine (H49, I73, J67)
- 2 občini (K75)

Število zaposlenih na CSD

- 6 socialnih delavk (H50)
- 16 (I74)
- 9 (J68)
- 13 (K76)